S. THOMÆ AQVINATIS
IN LIBROS ARISTOTELIS
DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE
CASTIGATISSIMA COMMENTARIA:
Cum Duplici Textus tralatione, antiqua videlicet
& noua FRANCISCI VATABLI
nuperrime addita.

De Miſtione etiam Elementorum abſolutum ac perutile Opus ad hanc Philoſophiæ partem ſpectans, ex Opuſculis eiuſdem S. Thomæ excerptum, his nuper additum eſt.

DVO ITEM INDICES HIS OMNIBVS APPOSITI SVNT:
Alter Librorum ac Lectionum Summas continens, Alter
Commentariorum ſcitu digna demonſtrans.

QVORVM OMNIVM CASTIGATIONEM
SEQVENTI LEGES EPISTOLA.

VENETIIS APVD IVNTAS
ANNO. M D L I.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

FRATRI PAVLO FERRARIENSI
REGVLARIS OBSERVANTIAE S. DOMINICI
PATRI ERVDITISSIMO

Romulus Fabius Florentinus S. D.

HAnc Tertiam Naturalis Philoſophiæ partem, quæ in Duos ſecatur libros, de Miſtorum & Simplicium Alteratione, ſeu Generatione & Corruptione, IVNTÆ fratres, vt nouæ eam editioni præpararē, mihi exhibuerunt: quam pro illius dignitate omni cura & ſtudio, alijs, ex Fideliſſimis & Doctiſſimis Viris caſtigatiſſimis exemplaribus collatis, pro omnium fructu & commodo ſic elaborare conatus ſum. Primum enim veteri Translationi aliàs additos Petri Alcyonij Textus ademere, qui forte cultiores quàm ad veritatem eſſe videbantur, & nouam FRANCISCI VATABLI interpretationem fideliorem & conſpicuam magis addere volui: quæ Doctiſſimorũ virorum iudicio, præ alijs in Ariſt. Trãslationibus, proculdubio fructuoſius ac libentius legit̃. Accuratiſſima deinde D. THOMÆ ſup̃ eoſdem libros Cõmentaria, quæ erroribus ac mendis penè infinitis vndiq; ſcatentibus non ſine maxima Tanti viri ac Doctoris iniuria circũferri animaduerti, diligentiſſime tum caſtigaui, tum integritati plurimis in locis ea reddete nixus ſum. Librorum etiam omnium, lectionumq; ſingularum intentionem in Summas collegi, vt iuniorum mentes vigilantiores, & ipſorum ſtudium fructuoſius redderē. Huic quoq; præclaro Philoſophiæ muneri libellum quendam de Elementorũ Miſtione ex Opuſculis Diui Thomæ excerptum addidi, cum ipſum ad hanc ſpectare materiam certiſſimum ſit. nam ex illo, plenam & abſolutam Sancti Thomæ in hoc opere, de Miſtorũ ac Simplicium miſtione & alteratione ſententiã, quenq; facile aſſequi poſſe non dubito. Duos deniq; nuper excogitatos appoſuimus INDICES, in quorum Altero Librorum ac Lectionum Summas, in Altero verò quæcunq; in Commentarijs ſcitu digna ſunt, quiſq; inuenire poterit. Hæc igit̃ omnia, quæcunq; ſint, pater eruditiſſime, ob animi tui innumeras dotes, morumq; tuorum ſummam ac notam probitatem, tibi dicare volui: quem præ cæteris religionis tuæ Doctiſſimis, Approbatiſſimiſq; viris ſaniori iudicio, & intellectus tui acumine hos meos labores iudicare ac corrigere poſſe Solum mei amantiſſimum ab annis multis iam nouerim. Te igitur etiam atq; etiam rogo, vt illos tanq; amoris erga te mei pignus accipias, & ſiquid erroris impreſſorum vel mei imperitia admiſſum fuerit, benigne corrigas & indulgeas. Cæterum bene Vale & me dilige.

INDEX SVMMARVM LIBRORVM, AC LECTIONVM DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE.

Summa Libri Primi.

DE Generatione, & Alteratione, de Augmentatione, de Tactu, de ipſo Agere ac Pati, & de Miſtione tam ſecundum aliorum, quam ſecundum propriam ſententiam, agit. folio. 1. columna. 2.

LEctio Prima. Quæ nam in hoc libro ſpeculari oporteat: deq; Generationis, & Corruptionis ab Alteratione diſcrimine ex Antiquorum ſententiis agitur. folio. 1. columna. 2.

Lectio Secunda. Tam ſecundum ponentes unum, quàm plura rerum principia, arguitur aliud eſſe Generationem, ac Corruptionem ab ipſa alteratione: ſpecialiter tamen contra Empedoclis dicta inſiſtitur. folio: 2. columna. 1.

Lectio Tertia. Cur de Generatione, ac Corruptione dicendum ſit: Democriti deinde cum ſua ratione de generatione ſententia tractatur, & ad eius ueritatem duæ afferuntur queſtiones: quarum altera ſoluitur, ea uidelicet, an rerum principia indiuiſibilia, ſi ſint, corpora ſint, an ſuperficies. folio. 3. columna. 2.

Lectio Quarta. Ea Democriti declaratur ſuæ ſententiæ ratio, qua corpus omne ex indiuiſibilibus componi opinatus eſt. folio. 4. columna. 3.

Lectio Quinta. Propoſita ueritate, duæ contra illam adducuntur, Democriti ſententiæ & ſoluuntur: ex quarum ſolutione rerum generationem aggregationem, corruptionem ſegregationem non eſſe deducit. fo. 5. 4.

Lectio Sexta. Generatio ſimpliciter an ſit: & quomodo ipſa ex ente, uel non ente fieri contingat, obijciendo & ſoluendo inquiritur. folio. 7. columna. 1.

Lectio Septima. Quæ nam ſit cauſa perpetuitatis generationis & corruptionis ſimpliciter inquiritur, & ueris cauſis ſermonis propoſitis, uera ac Philoſopho digna redditur. folio. 8. columna. 1.

Lectio Octaua. Tres afferuntur modi, quibus aliqua generari ſimpliciter & ſecundum quid, & corrumpi ab inuicem dicuntur. folio. 9. 4.

Lectio Nona. Generatio ſimpliciter & ſecundum quid in his, quorum mutua non eſt generatio, quomodo ſumenda: tres demum mouentur quæſtiones. 10. 2.

Lectio Decima. Generationis & Corruptionis Naturæ ex cuius notitia ipſarum à cæteris mutationibus Differentia deducitur. 11. 1.

Lectio Vndecima. Augmentum & Diminutio quo nam ab ipſa generatione & alteratione ſeparentur. 12. 2.

Lectio Duodecima. Quæſtionis ſolutio, An materia, quæ ſubiectum augmenti eſt, expers ſit magnitudinis actu uel potentia, nec ne. 12. 4.

Lectio Tertiadecima. Nullum magnitudine carens eſſe augmentationis ſubiectum oſtenditur. 13. 2.

Lectio Quartadecima. Quæ nam ſit eius, quo aliquid augetur natura inquiritur. 14. 1.

Lectio Quintadecima. Propoſitis ſolutionis recte conditionibus, illa diſſoluitur dubitatio, an ſecundum quamlibet partem eius, quod augetur, contingat ipſum augmẽtum fieri nec ne. 15. 2.

Lectio Sextadecima. Quomodo id, quod aduenit ei quod augetur comparetur: & quomodo augmentũ ab ipſa generatione differat, uel cum illa conueniat. 16. 1.

Lectio Decimaſeptima. Id quod auget ei quo nutrit comparatur: Quomodo id conueniant ac differant augmentum & nutrimentum exponitur. 16. 3.

Lectio Decimaoctaua. De Tactu agendum eſſe proponitur: quidq; proprie ac Metaphorice acceptus ſit, declaratur. 17. 2.

Lectio Decimanona. Quæ nam & qualis ſint naturæ actiua & paſſiua declaratur. 18. 3.

Lectio Vigeſima. Agentis ac patientis duplex genus primũ ſcilicet & ultimum quid ſint, & ad quodnam cauſæ genus reducantur oſtenditur. 19. 4.

Lectio Vigeſimaprima. Opiniones afferuntur aliorum de rerum Generatione & interitu, ac Diluuntur. 20. 3.

Lectio Vigeſimaſecunda. Illorum deſtruitur ſententia, qui Indiuiſibilia corpora rerum principia aſſerebant. folio. 22. 1.

Lectio Vigeſimatertia. Ex duabus conditionibus propoſitis, ac probatis, quo nã pacto fiant Generatio, & Actio & Paſſio, ex eius ſententia deducitur. 23. 4.

Lectio Vigeſimaquarta. Miſtionem deſtruentes rationes adducuntur: hinc miſtionis à cæteris ſpeciebus motus Differentia poſitã ea diſſoluitur quæſtio, an Miſtio ſit. 24. 3.

Lectio Vigeſimaquinta. Aliorum opinionibus de miſtionis modo propoſitis ac reiectis propriam ac ueram ſententiam adducit. 26. 1.

Summa Libri Secundi.

DE Elementorum Principijs, & Numero inquirit, & ipſorum Generatione: & de Miſtorum Generatione meminit, & Generationis & Corruptionis cauſas inueſtigat. folio. 29. col. 3.

LEctio Prima. Præmittitur huius libri intentum. Antiquorum præterea ac propria de materiali generationis elementorum principio opiniones tractantur. 29. 3.

Lectio Secunda. Quæ nam Qualitatum tangibilium elementorum formalia principia ſint ac illorum primæ Differentiæ. 29.

mentorum formalia principia ſint ac illorum primæ
Lectio Secunda. *Quæ nam Qualitatum tangibilium ele- Differentiæ.*
Lectio Tertia. *Numerum elementorum & illorum qualitates ſecundum ueritatem, & ex Philoſophis aſſert.* 30.1.
Lectio Quarta. *Quomodo elementa, & quæ ex inuicem facilius, difficilterue generari contingit, exponitur. folio.* 31.2.
Lectio Quinta. *Subiectum primum tranſmutationis elementorum non eſſe elementum uel medium aliquod inter illa dicitur.* 32.3.
Lectio Sexta. *Extremum ſeu medium ex elementis, ipſorum generationis principium non eſſe probatur: pro quo probatur etiam quòd in infinitum non procedat elementorum generatio.* 33.3.
Lectio Septima. *Sententia deſtruitur Empedoclis, qua elementa intranſmutabilia ab inuicem exiſtimauit: & eiuſdem de Mouentibus principijs concluditur opinio.* 34.3.
Lectio Octaua. *Miſtorum ex elementis generatio tum ex antiquis, tum ex Philoſophi ſententia perquiritur: hinc omnia in unoquoque miſto eſſe elementa probatur. folio.* 36.2.
Lectio Nona. *Quæ nam ſint generationis principia: Antiquorum item de Mouente refelluntur ſententiæ. folio.* 37.4.
Lectio Decima. *Quis nam in ipſa generatione ac corruptione ſit motor, quòd motus etiam continuus exiſtat, oſtenditur.* 39.2.
Lectio Vndecima. *Quæ nam neceſſario, & quæ contingenter fieri contingant.* 41.2
Lectio Duodecima. *Generationem non eſſe infinitam in rectum, ſed in circuitu probatur.* 42.1.

Summa libelli De Elementorum Miſtione.

Qvomodo in Miſto non actu, ſed uirtute remaneant elementorum formæ quibuſdam allatis ac confutatis opinionibus, declaratur. 43.

Indicis Summarum Librorum ac Lectionum finis.

INDEX OMNIVM,

quæ tam in commentarijs S. Thomæ ſuper Primum & Secundum Librum de Generatione, quàm eiuſdem de Miſtione nuper additi libelli cõtinentur, foliorũ, ac literarum ſerie q̃ diligentiſſime congeſtus.

A

Actionis & paſſionis debitæ cõditiones. folio. 24. columna. 1. A
Actio per formam, paſſio per materiam eſt. 20.2.B
Actiua & paſſiua ab inuicem, unam habent materiam. 17.4.E/20.1.D
Actus & Potentia non conſtituunt diuerſas ſpecies. folio. 23.2.A
Aer, cur modicum ſenſibilis dicatur. 11.3.G
Aer humidus eſt magis, quàm calidus. 4.3.B
Aeris quædam partes igneæ eſſe probantur, præter hoc, quod ibi ſunt etiam aliquæ terreæ, & aqueæ. 25.3.
Aer & aqua in quolibet miſto reperiri certum eſt. folio. 39.1.C
Aer, cum fit ex aqua, non eſt augmentum, ſed generationem conſequitur rarefactio. 14.3.H
Aere & Terra fumus fieri dicitur. 32.2.A
Aetas hominum ſeptuaginta, aut Triginta terminatur annis. 4.2.D
Agens & patiens genere eadem eſſe debent, ſpecie uero diuerſa. 19.2.3
Agens ſeu faciens ſumitur dupliciter. 18.2.D
Agenti quando nam effectus in forma aſſimilatur. folio. 13.3.H
Agens & patiens loco & ſubiecto diſtincta ſunt. 24.1.AB
Agere & pati, mouere & moueri dupliciter ſumuntur. folio. 14.4.G
Alteratio & Augmentum quomodo ordinantur ad generationem ſicuti ad finem, augmẽtum uero conſequenter ſe habet. 1.1.C
Alteratio quomodo fiat. 11.2.BC
Alteratio primo & per ſe eſt in Tertia ſpecie qualitatis, in alijs uero ſpeciebus per accidens & ſecundario. folio. 11.2.CD
Alterationis, idem ſecundum ſubſtantiam ſubiectum manet. 2.1.D
Alterationis & Generationis natura ex uere Sapientibus deſumpta. 2.1.D/11.2.A
Alteratio & Generatio quomodo ſint. 6.4.G
Alteratio eſt tranſmutatio ſecundum accidentia. 6.3.G
Anaxagoras propriam uocem ignoraſſe uidetur circa generationis principia. 1.4.B
Anima rationalis & ſenſitiua in homine, non realiter, ſed ſecundum rationem tantum diuerſa ſunt. 12.1.C
Anima à corpore ſeparata non ſtatim ipſum reſoluitur in elementa. 9.2.C
Animal deſtruitur uirtute nutritiua deficiente. 17.1.D
Animatis & inanimatis nutriendi & augendi uirtus diuerſimode inſita eſt, nam animatis proprie, inanimatis uero ſecundum ſimilitudinem. 17.1.C

Animal deſtruitur, & quæcunque miſcentur, ut uinum & aqua. 17.1.D
Aquæ Pluuiales calidæ & uaporoſæ & calidæ ſunt. folio. 25.3.GH
Aquam omnium materiam uoluit Tales. 39.1.BC
Aqua ſecundum ſubſtantiam, ſed alterata glacies dicitur. folio. 24.2.D
Aquam fieri oportet guttam uini in mille millibus amphoris aquæ, non autem miſceri. 26.3.GH
Aqua apta nata eſt moueri ab ipſa ſphæra Lunæ. 25.3.F
Aqua Terræ admiſta Plantæ nutriuntur. 37.3.H
Aqua ſubijcitur Lunæ motui. 25.3.EF
Aqua humidior eſt aere. 31.2.A
Ariſtoteles quanti faciat exempla, & quomodo ſuſcipiẽda ſint in ſua Doctrina. 9.2.B.36.1.C
Arſio calidi & ſicci, ignis eſt. 30.4.GH
Artes & ſcientiæ potentiæ denominationem conuenienter ſuſcipiunt. 39.4.F
Artificialium generatio & corruptio ad Naturalem minime ſpectat. 1.2.D
Atomorum concurſus & motus deſcriptio ſecundum Leucippum. 21.3.E
Augmentum aliquo extrinſecus adueniente fit. 14.2.A
Augmentatum, dum augmentatur, localiter moueri neceſſarium eſt. 12.3.F
Augmentabile, cum augetur, ſecundum quamlibet partem augeri oportet. 14.2.A
Augmentacionis motus tria neceſſario exigit. 14.3.H
Augmentum quodammodo eſt à ſimili, quodammodo à diſſimili. 16.2.A
Augmentatio, ex eo quòd multa paucis, multisq; pauca adiunguntur conſurgit. 26.3.G
Accidens idem numero, an poßit eſſe in genito & corrupto. folio. 11.4.G
Accidens uni in alio non eſt ſubſtantia. 9.3.H
Accidentalibus differentijs, ſubſtantiales patefiunt. folio. 9.4.E
Allatio facit generationem actualiter, quia adducit, & abducit generans. i. ſolem. 41.2
Allatio circa obliquum circulum zodiaci generationis & corruptionis eſt cauſa. 41.3.HBC

B

Bonum & optimum cuiuslibet rei eſt natura, quæ forma dicitur. 35.2.C

C

Calor & frigus, ſubſtantiales formæ nequaquam ſunt, ſed accidentia. 9.3.H
Calidum minus quàm humidũ eſt aer. 4.3.E
Calidum ſeparatum aliquid pati eſt impoſſibile. 20.2.C
Calidum, ut frigido magis permiſtum eſt, à calidiori patitur. 22.3.G
Calidum quomodo definiatur. 29.2.B
Calidi natura eſt ſegregare, frigidi uero congregare. folio. 39.1.D
Calidum & frigidum actiua, humidum & ſiccum paſſiua ſunt. 29.2.G
Calido deficiens qualitas priuationis modum habere conſpicitur, quamuis priuatio pura non ſit, ſicut ipſum frigidum. 9.3.G
Calidi ac ſicci arſio ignis dicitur. 30.4.GH
Calidum quomodo homogenea congregare dicatur. 29.2.C
Calidiſſimum omnium calidorum eſt ignis. 31.2.A
Caliditas forma ſubſtantialis ignis nequaquam eſt. 9.3.H
Caliditatis ſuperabundantia ignis eſt, ſicut frigiditatis exceſſus, glacies dicitur. 30.4.G
Caro & os duplex eſt. 15.3.E
Caſualia uel fortuita ſunt, quæcunq; non ſemper uel ut in pluribus fiunt. 35.2.BC
Cauſa materialis & efficiens nunquam in idem numero coincidunt. 39.1.B
Cœlum ex elementis compoſuit Empedocles. 35.3.G
Cœlum non eſt ſenſibile ſenſu tactus, quia caret qualitatibus ſenſibilibus. 35.3.E
Cœlum, Deum dixit Empedocles, teſte Ariſtotele. 35.2.C
Cœli circularem motum ipſa rerum generatio ex elemẽtis imitatur. 4.4.E
Cœlum mouet materiam generabilium & corruptibilium ad omnem formam per ipſum lumen. 28.4.A
Cœli Motus ex mobilis continuitate continuus eſt. 41.1.A B
Cœlum appellatur prima cauſa. 25.3.E
Cœli Sphæræ ſpeciales effectus habent in hæc inferiora. folio. 25.3.E
Circularis generatio quibus nam conueniat & quibus non folio. 42.3.H
Circularis medietatis motus, non eſt contrarias ei, qui eſt alterius medietatis. 39.4.H
Coagulatio frigidi & humidi glacies dicitur. 30.4.H
Complexio hominis maxime uicina eſt temperamento. folio. 37.2.C.D
Compoſiti unius plures eſſe ſubſtantiales formas, quòd ſit impoſſibile, perpulchre declaratur à D. Thoma. folio. 12.1.B
Compoſita quomodo ex elementis generentur, digna conſideratio. 36.2.D
Compoſiti anima ſimplicia ſunt. 37.3.G
Continuitas, motus. 41.1.BC
Congregatione ac ſegregatione facilius uel difficilius aliqua corrumpuntur. 7.1.A
Contradictoria aſſerere cogũtur quibus ex philoſophis omne apparens, uerum uidetur. 1.4.E/34.4.E
Contrarietates tactus ſeptem ſunt. 29.1.G
Contrarietates primo inexiſtunt quatuor elementis. folio. 10.4.H
Contrariorum contrariæ ſunt cauſæ. 39.3.H
Contraria duo ſunt, ad quæ Empedocles elementa reduxit. folio. 30.4.G H
Contrarium unum ſine reliquo ponere in rerum natura inconueniens eſt. 22.3.F
Contraria omnia ab inuicem paſſibilia ſunt. 19.3.E
Contrariorum eſt una potentia, quæ eſt ipſa materia prima, quæ ſecundum ſe eſt in potentia, & ipſa eſt ſua potentia. folio. 23.2.A
Corpus, cum ex punctis non componatur, in ea reſolui minime poteſt. 5.1.D
Corpora cœleſtia eandem numero materiam habere cum his inferioribus eſt impoſſibile. 19.3.E
Corpora uiuentia, ſeipſa mouent ſecundum omnes motus. folio. 17.1.B
Corpus ſenſibile eſt diuiſibile ſecundum potentiam, non autem ſecundum actum. 5.4.G
Corpus, quanq̃ omnino diuiſibile ſit, nõ tamen ſequitur, ipſum omnino eſſe actu diuiſum. 6.1.BC

Corpora duo ſimul eſſe in eodem loco eſt impoſſibile. 14.2.D
Corpora indiuiſibilia nequaĝ poſuit Empedocles, ſed hoc eius ſequitur dicta. 21.2.D
Contrarietatem corporibus ſenſibilibus non ineſſe eſt impoſſibile. 28.1.A
Corporum ſimplicium ſolus ignis nutritur. 37.4.G
Corrupti ac Geniti an eadem poſſint eſſe accidentia. 11.4.G
Corruptio ac Generatio ex allatione, quæ circa zodiacum eſt, fieri conſpicitur. 41.3.HBC
Corruptio unius Generatio eſt alterius, & è contra. 8.3.H
Corruptionis & Generationis eorum, quæ ſecundum naturam ſunt, æquale eſt tempus. 40.1.C
Corruptio & Generatio artificialium ad Naturalem minime ſpectat. 1.2.D
Corruptio & Generatio omnibus natura ſubſiſtētibus non eſt ſine ſenſibilibus corporibus. 27.3.G
Corruptionis & Generationis effectrices cauſas Plato Ideas dicebat in Phed. 39.3.EF
D
Democritus curam de omnibus habere uidetur. 3.2.A
Democriti conſequentia nulla eſt, qua ſic arguebat, corpus eſt omnino diuiſibile, ergo eſt omnino actu diuiſum. 6.1.BC
Democriti rationes duæ, quibus cogebatur imaginari, ꝙ principia ſint corpora indiuiſibilia. 4.1.B
Democritus rationabilius opinatur indiuiſibilia corpora principia ponere, quàm Plato qui ſuperficies. 4.2.AB
Democritus qua ratione imaginatus eſt per corporum indiuiſibilium congregationem ipſam generationē fieri. 6.1.BCD
Denſum & rarum non ſunt Phyſicæ qualitates. 29.1.C
Deum .i. Cælum, teſte Ariſto. dixit Empedocles. 35.2.C
Differentiæ ſubſtantiales per accidentales manifeſtantur. folio. 9.4.E
Diſſimili quandoq; aliquid augeri conſpicitur. 16.2.A
Diuidi in infinitum corporibus ſenſibilibus in potentia tantum conuenit, non autem in actu. 5.4.G
Diuiſibile omnino, quanquam aliquid ſit, actu tamen diuiſum eſſe eſt impoſſibile. 6.1.BC
Diuiſibilitas, uel indiuiſibilitas ex magnitudine ſeu paruitate prouenire neceſſarium non eſt. 22.4.H
Diuerſorum diuerſe menſuræ ſunt. 4.2.C
Domus Vitæ uel mortis quomodo ſumitur ſecundum Aſtrologos. 40.2.BC
Duo tantum omnium Principia aſſeruit Parmenides, ens uidelicet, & non ens. 9.2.BC
Duo corpora ſimul eſſe in eodem loco eſt impoſſibile. 14.2.D
E
Efficiens & Materialis cauſa nunquam in idem numero coincidunt. 39.1.B
Effectus quando nam in forma agenti aſſimilatur. 13.3.H
Elementis quatuor miſta omnia conſtant. 27.4.E
Elementum unum ex alio fieri quomodo, & qua nam ratione quidam Philoſophorum opinati fuerint. 2.3.H
Elementarium qualitatum poſſibiles cōiugationes quatuor tantum ſunt, impoſſibiles autem duæ. 30.2.D
Elementorum comparatio ſecundum ſimilitudinem ac proportionem. 34.4.H
Elementis quatuor contrarietates primo inexiſtunt. 10.4.H
Elementa, cur non diſtent ab inuicem. 4.4.GH
Elementa ſunt in mixto præter naturam. 25.2.D
Elementa quomodo concurrant ad ipſam miſtionem, naturaliter, uel uiolenter. 25.3.E
Elementa quomodo diuerſimode ſunt in miſto ſecundum Auicennam, Auerroim, & S. Thomam. 25.3.H/4.E
Elementa, cur antonomaſice ſenſibilia dicantur. 27.4.E
Elementa, quæ à nobis ſentiuntur, plura minime ſunt. 30.4.H
Elementa mutuam contrarietatem habent. 31.3.EF
Elementum quodlibet ex quolibet generatur. 31.3.F
Elementa duo ſumme contraria tertium generare ſufficienter poſſunt. 32.3.F/32.4.H
Elementa in ipſa rerum generatione circularem motum cæli imitantur. 4.4.E
Elementa ubiq; pura non ſunt, quia in partibus in quibus ſe cōtingunt, permiſta ſunt. 40.4.H
Elementum elemento contrariatur, & ſubſtantiæ ſubſtantia. 37.3.G
Elementa quomodo ueniant in compoſitorum miſtionem, ſeu generationem. 36.2.D
Elementa à Quibus Cælorum ſphæris mouentur. 26.3.EF
Elementorum trāſmutatio nō procedit in infinitum, nec ultra quartum elementum. 34.2.C
Elementorum omnium quomodo eſt una materia. 36.3.GH
Elementum omne quam ſibi qualitatem in ſummo determinet. 31.1.CD
Elementorum generatio cur in hoc libro peculiarius Tractetur à Phyloſopho. 1.1.D
Empedocles ex elementis componi ipſum cælum uoluit. folio. 35.3.G
Empedocles Deum, ideſt cœlum dixit, teſte Ariſtotele. 35.2.C
Empedocles quomodo elementa reduxit in duo contraria. folio. 30.4.GH
Empedocles expreſſe non poſuit indiuiſibilia corpora, ſed hoc ſequitur ad eius dicta. 21.4.G
Empedocles, igni omnia contra ponit. 30.4.F
Ens & non ens eſſe duo rerum principia, opinabatur Parmenides. 9.2.ABC
Ens, ſicut quandoq; omnibus prædicamentis commune quoddam ſignificat, ita ipſum nihil è contrario, ſeu non ens. folio. 7.2.D
Ens & non ens eſt, quod ſentitur uel non ſentitur ſecundū quoſdam, quorum narratur ſententia ac reprobatur. 9.4.H
Ex non ente in actu eſt ipſa generatio ſimpliciter, & ex ente in potentia. 7.3.FG
Ens non enti rationabilius generationis eſt cauſa, quàm non ens enti. 39.3.E
Eſſe in potentia ſic quorundam ſucceſſiuorum, ac permanentium rationem concomitatur, quod ea ſublata, ipſorum ratio tollitur. 6.2.D
Eſſe melius eſt quàm non eſſe. 40.3.FG
Eſſe eſt quoddam diuinū & optimum quod omnia naturaliter ut optimum finem appetere uidentur. 40.3.H
Eſſe poſſe & poſſe non eſſe ex materia ſumēdum eſt, eſſe uero ex forma in generabilibus & corruptibilibus.
Euentu & fortuna eſſe dicuntur quæcunq; præter ſemper, & eo quod eſt ut in pluribus eueniunt. 35.2.BC
Exempla cur in Doctrinis adducantur, & quomodo ſuſcipienda ſint in doctrina Ariſtoteles, ac Peritorum ſermonibus. 9.2.B/36.1.C
Experientia ſenſibilium Philoſophiæ hominē adducit. 4.1.EF
Exiſtentium, ideſt ſenſibilium pauca exercitatio Platonem fecit facile enunciare quod ad pauca reſpiciens ex errore opinatus eſt. 4.3.E

F

FAcere ac pati natura. folio.19.columna.4.H
Facere & mouere unius eſt potentiæ, pati & mouere eſt alterius potentiæ, ſcilicet materiæ. 39.1.A
Faciens à mouente diſtinguitur eò q; moueri uniuerſalius eſt quàm facere. 18.2.C
Faciens & agens ſumuntur dupliciter. 18.2.D
Factum quando nam aſimilatur agenti in forma. 13.3.H
Facile enunciant qui ad pauca reſpiciunt, ſicut quidam ex Platonicis. 23.2.A
Flamma non eſt ignis, ſed ignea. 30.4.H
Flamma quid ſit & quomodo fiat. 30.4.H
Flamma eſt quidam fumus ardens. 32.2.A
Formas plures non eſſe in uno compoſito, quomodo ſuadet D. Thomas. 12.1.B
Forma duplex eſt, quædam completa, quædam autem incompleta. 9.2.C.D
Forma ſubſtantialis ſenſu perceptibilis non eſt. 9.3.H
Forma rationalis & ſenſitiua in homine non realiter, ſed ſolum ratione differunt. 12.1.C
Formarum diuerſitate diuerſa ſumitur materiæ ratio, & eſſe. 111.1.C
Forma eſt id, è quo tantum ſumitur ratio ipſius eſſe, materia autem, è quo ſumitur ratio q; poſsint eſſe & non eſſe in ipſis generabilibus & corruptibilibus. 38.1.D
Forma eſt bonum & optimum cuiuſcunque rei. 35.2.C
Forma ipſa, actio, Materia Paſsio prouenit. 20.2.D
Formarum contrariarum non eſt una numero materia, ſed diuerſa. 23.2.A
Formas ſubſtantiales proprietates ſequuntur, ut illarum proprij effectus. 9.4.B
Formalius eſt ignis inter ſimplicia corpora. 37.4.G
Fortuna & euentu euenire dicuntur quæcunque non ſemper, uel ut in pluribus eueniunt. 35.2.B.C
Frigus non intenditur quibuſdam hiemis temporibus, niue ſcilicet deſcendente. 25.3.G.H
Frigido magis eſſe permiſtum cauſa eſt, q; calidum, ut ſic, à calidiori patiatur. 22.3.G
Frigor & calor accidentales, & non ſubſtantiales formæ ſunt. 9.3.H
Frigidum congregare, calidum diſgregare apta nata natura ſunt. 39.1.D
Frigidum & calidum actiua, humidum uero & ſiccum paſsiua. 29.2.G
Frigidi deſcriptione ſuppoſita, quomodo ſibi eſſe actiuum conueniat. 29.2.C.D
Frigidi & humidi coagulatio glacies dicitur. 30.4.H
Frigiditas non pura priuatio dicitur, ſed quoniam deficiens à caliditate eſt, modũ priuationis potius hẽre dicitur. 4.3.G
Frigiditatis exceſſus ſicut glacies dicitur, ita caliditatis exuperantia ignis eſt. 30.4.G
Frumentum frumentũ generat, non autem oliuam. 35.2.B.C.
Fumus eſt ex aere & terra. 32.2.A
Fumus, cur quæcunque tangit nigra reddit. 32.2.C.D
Futurus incedere quis non incedet, & aliqua neceſſario conſequuntur. 41.3.E.F

G

GEnus aliquod conſiderans omnes illius generis cauſas ut contempletur oportet. 1.1.D
Generationẽ actualiter ipſa facit allatio, q̃a adducit & abducit generans, i. ſolum.
Generatio quomodo ſit diuerſimode alterationis & augmenti finis. 1.1.C
Generationis & corruptionis eſt cauſa allatio, quæ circa circulum obliquum fit, i. zodiacum. 41.3.H.B.C
Generationis principia non rectè Anaxagoras poſuiſſe uidetur. 1.4.B
Generationem ipſam Philoſophorum quidam alterationem, quidam aliud eſſe dixerunt. 1.3.E
Generationis & alterationis natura ex Veris Sapiẽtibus deſumpta. 2.1.C.D
Generationis continuæ cauſa ex ipſa materia & ſubiecto ſumenda eſt. 10.3.H
Generatio unius ex corruptione alterius eſt, & econuerſo. folio. 8.3.H
Generationis & alterationis diſcrimen. 11.2.A
Generatio rerum ex elementis multo ſimilis apparet circulari motui cæli. 40.4.E
Generationis & corruptionis eorum, quæ ſecũdum naturam ſunt, æquale eſt tempus. 4.1.C
Generatio & corruptio artificialium ad Naturalem minime ſpectat. 1.2.D
Generatio & alteratio quomodo ſint. 6.4.G
Generatio ſimpliciter eſt ex non ente in actu, ente uero in potentia. 7.3.F.G
Generari ſimpliciter illis minime conuenit, quæ ſubſtantiam non ſignificant. 10.3.F
Generatio & maxima generatio quomodo fiat. 11.12.1.A.B
Generatio & corruptio omnibus natura ſubſiſtentibus ſubſtantijs non eſt ſine ſenſibilibus corporibus. 27.3.G
Generationem mutuam habent ea, quorum una eſt materia. folio. 11.1.B
Generantur ſemper & ut in pluribus quæ ſecundum naturã fiunt. 35.2.B.C
Generatio circularis quibus nam conueniat, & quibus non. folio. 23.3.H/4.H
Generationis compoſitorum ex elementis digna conſideratio. 36.2.D
Generatio quomodo eſt ex ente in actu per accidens, et ex ente in potentia per ſe. 8.4.E
Generatio qualiter fiat per ſigillum materiæ, ſecundum Platonem. 38.3.F
Generationis & corruptionis effectrices cauſas ideas Plato eſſe dicebat in Phed. 38.3.E.F
Generationum quædam habent circulum, quædam uero non. folio. 42.4.H
Generationis ſimpliciter an ſubſtantia ſit terminus. 7.4.E
Generatio cur ſemper ſit. 8.1.D
Generationem fieri per corporum indiuiſibilium poſitionem, qua ratione imaginatus eſt Democritus. 6.1.B.C.D
Generationem infinitam non ſecundum rectum, ſed in circuitu qua ratione imaginatus eſt philoſophus. 42.1.C
Generatio uel corruptio eſt tranſmutatio ſecundum ſubſtantiam, alteratio uero ſecundum accidentia. 6.3.G
Geniti ac corrupti an poſsint eſſe eadem numero accidentia. folio. 11.4.G/32.1.A
Generatum quare eſt ex corruptis. 10.4.H
Generantur ſemper & ut in pluribus quæ ſecundum naturam fiunt. 35.2.B.C
Generata non ſemper uel ut in pluribus ab euentu & à fortuna eſſe dicuntur. 35.2.B.C

Generato uno quando nam alterius generatio ſequitur, & quando non. 42.1.A
Generatur ex frumento frumentum, non autem oliua. folio. 35.2.B.C
Generabilium corporum tam intrinſeca quã extrinſeca principia. 38.2.A.B
Geniti ac corrupti eadem ſecundum numerum qualitas non manet, ſed ſecundum ſpeciem. 32.1.A
Glacies eſt aqua ſecundum ſubſtantiam, ſed alterata. 24.2.D
Glacies eſt frigidi & humidi coagulatio. 30.4.H
Glacie aut igne, quæ apud nos ſunt, & ſi miſtum utrumque ſit, aliquid generari eſt impoßibile. 30.4.H
Glacies eſt frigidi ſuperabundantia quemadmodum caliditatis exuperantia ignis dicitur. 30.4.G
Gutta uini in mille millibus amphoris aquæ poſita, non miſcetur, ſed in totam aquam corrumpitur. 26.3.G.H

H

Habitibus preſentibus in materia ceſſat motus. folio. 20.2.C.
Hiemis temporibus quibuſdam non eſt aliqua frigoris intenſio, uelut in alijs hiemis temporibus. 25.3.G.H
Homo rationalem & ſenſitiuam animam non realiter, ſed ſecundum rationem tantum differentes participat. 12.1.C
Hominum diuerſi ſtatus uitæ ſunt, uidelicet à profectu uſque ad terminum, ſeu uitæ ſtatum, & alij. 40.2.E
Hominis complexio maxime uicina eſt temperamento. folio. 37.2.C.D.
Hominis ætas triginta, ſeu octoginta annis terminatur. folio. 4.2.D
Homo cur ut in pluribus uel ſemper hominem generet, & triticum triticum, non autem oliuam. 26.2.C
Humiditas intenſius aquæ quàm aeri ineſt. 31.2.A
Humidior magis quàm calidus eſt aer. 4.3.E
Humidum & ſiccum paßiua ſunt, calidum autem & frigidum actiua. 29.2.G
Humidi ac frigidi coagulatio glacies dicitur. 30.4.H
Humidum, quando coagulatur ſubſtantiam non mutat, ſed quædam fit alteratio. 24.2.D
Humida miſtioni aptiora ſunt, ſi uiſcoſa non ſint aut lubrica. 27.1.A.B
Humidum, unde habeat, q. uiſcoſum ſit. 27.2.C
Humidum, quomodo deſcribatur. 29.3.F.G.
Humidum, quomodo repletiuum dicatur. 29.3.F.G
Humidum & ſiccum multifarie dicuntur. 29.4.G.H
Humidum aereum, quod eſt bene inflammabile eſt ad quod magis lubricum reducitur. 29.3.H
Humidum molle ipſum non dicitur, ſed humidi effectus. folio. 29.4.F
Humidum in ſuperficie udum eſt, quod irroratum Plato appellat. 29.4.H

I

Idem ſemper ſimiliter ſe habens facit idem, & non contraria. 39.3.H
Idem numero redire certum eſt, cuius ſubſtantia eſt incorruptibilis, quorum autem ſubſtantia eſt corruptibilis, non numero ſed ſpecie eadem redeunt. 43.1.C.D
Ideas ſenſibilium, matematicarumque figurarum, quomodo poſuerit Plato. 4.3.F.G
Ideas dixit Plato in Phæd. generationis & corruptionis effectrices cauſas. 38.3.E.F
Ignis caliditas, eius forma ſubſtantialis nequaquam eſt. folio. 9.3.H
Ignita potius quàm ignis flamma ipſa dicitur. 30.4.H
Igne ſeu glacie, quæ apud nos ſunt, & ſi miſtum utrumq; ſit, aliquid generari non poteſt. 30.4.H
Igni omnia contraponit Empedocles. 30.4.F
Ignis eſt ſuperabundantia caliditatis, quemadmodum glacies frigiditatis. 30.4.G
Ignis eſt arſio calidi & ſicci. 30.4.G.H
Ignis eſt calidißimus omnium calidorum. 31.2.A
Ignis ſiccior eſt quàm terra. 31.2.A
Ignis deterius mouet quàm organum, niſi fuerit organum. folio. 39.2.A
Igneas quaſdam partes eſſe in aere probatur. 25.3
Ignis inter ſimplicia corpora formalior eſt. 37.4.G
Ignis ſolus inter ſimplicia corpora nutritur. 37.4.G
Ignis mouetur à Sphæra ſolis. 25.3.E.F
Ignis, quomodo ex terra & aere fiat. 32.2.C
Igni aqua contraria eſt, terræ uero aer. 37.3.G
non Incedet quis futurus incedere, & quædam neceſſario conſequuntur. 41.3.E.F
Indiuiſibilium principiorum diuerſa Platonis ac Leucippi ſententia. 22.3
Indiuiſibilia corpora principia ponere duabus rationibus imaginabatur Democritus. 4.1.B/2.A.B
Indiuiſibilia corpora Empedocles expreſſe non poſuit, ſed ad eius opinionem ſequebatur. 21.4.G
Indiuiſibiles magnitudines Logicè probantur à Platonicis. folio. 4.G
Inferiorum & ſuperiorum eandem eſſe materiam eſt impoſſibile. 19.3.E
Inferiora à ſuperioribus ſicut à forma reſpiciuntur. folio. 37.4.H
Infiniti rationem principijs attribuere nonnulli Antiquorũ, & qui nam fuerint. 8.3.F
Infinitam generationem, non in rectum ſed in circuitu Ariſt. opinatus eſt. 42.1.C
In animatis uirtus augendi ac nutriendi ſecundum ſimilitudinem communicata eſt, animatis autem uere. 17.1.C
Irroratum appellauit Plato humidum in ſuperficie. 29.4.H

L

Leucippus quomodo ad motum & qua ratione atomis utebatur. 21.3.E
Leucippi ac Platonis diſcrimen in principiorum indiuiſibilium poſitione. 22.3
Leucippus uacuum ponit, quod Parmenides negat. 21.2.C
Liber de Cælo eſt ſecundus ſcientiæ Naturalis liber, quem Tertius eiuſdem ſequitur de Generatione & Corruptione liber. 1.1.B
Lineam componi ex punctis dupliciter exponitur. 5.3.G
Linea eſt omnino diuiſibilis in potentia, non tamen omnino poteſt eſſe actu diuiſa, quia tota eſſet ſolum unus punctus.
Localis motus, motui augmenti præſupponitur. 12.3.F
Locum eundem duo corpora ſimul continere eſt impoſſibile.
Localis motus primus eſt omnium motuum. 39.3.E
Lubrica ſeu uiſcoſa ſiqua humida ſint, minus apta eſſe miſtioni, certum eſt. 27.1.A.B
Lubricum quomodo ſit ac fiat. 29.3.G.H
Lubricum reducitur ad humidum non aqueum, ſed aereum,

quod eſt bene inflammabile. 2.91
Lumine cælum ipſum mouet materiam generabilium & corruptibilium ad omnem formam. 28.4.H
Lunæ Sphæra nata eſt mouere aquam. 25.3.F
Leucippus uacuum ponit ſicut priuationem. 21.2.C
Lucis ratione obiectum uiſus prius eſt obiectis aliorum ſenſuum. 28.4.H
Luce ac motu hæc inferiora à ſuperioribus reguntur. folio. 40.2.A

M

MAgnitudo uel paruitas non eſt diuiſibilitatis, uel indiuiſibilitatis ratio. 22.4.H
Magnitudines indiuiſibiles logicè probantur à Platonicis. folio. 4.G
Materiam unam habent actiua & paſſiua ab inuicem. folio. 17.4.B/20.1.B
Materia paſſionis, forma actionis cauſa eſt. 20.2.D
Materiam unam ſemper contrarijs ſupponere oportet, quæ eſt etiam una contrariorum. 36.3.G.H/2.3.F
Materia & ſubiectum continuæ generationis eſt cauſa. folio. 10.3.H
Materiam unius & eiuſdem rationis ſuperioribus & inferioribus attribuere inconueniens eſt. 19.3.E
Materie ſigillo qualiter fiat ipſa rerum generatio. folio. 38.3.F
Materia omnium generabilium & corruptibilium mouetur ad formas ab ipſo cælo mediante lumine. folio. 28.4.H
Materia dicitur non ens non per ſe, ſed per accidens, ratione ſcilicet priuationis adiunctæ. 11.1.B
Materia una cauſa eſt q. aliqua inter ſe mutuam generationem habeant. 11.1.B
Materia aliud eſſe & aliam rationem ſuſcipit ex ordine ad diuerſas formas. 11.1.C
Materiam præter magnitudinem per ſe exiſtere eſt impoſibile. 13.1.C/2.B
Materia non eſt quid matematicum. 13.2.D
Materia una numero eſt omnium, differens tantum ſecundum rationem. 13.1.C.D
Materia inſeparabilis eſt à paſſionibus & à forma. folio. 13.3.G
Materia prima ſecundum ſe eſt in potentia, & ipſa eſt ſua potentia.
Materia prima eſt ſicut mater. 28.2.A
ex Materia & forma, ſeu mouente, poteſt ipſa motus perpetuitas ſumi. 8.2.A
Materia in generabilibus & corruptibilibus cauſa eſt, q. ipſa poſſint eſſe & non eſſe, Forma uero eſt à qua tantum ſumitur ratio ipſius eſſe. 38.1.D
Materiæ eſt moueri & pati, Facere autem & mouere alterius eſt potentiæ. 39.1.A
Materialis & efficiens cauſa non coincidunt in idem numero. 39.1.B
Matematicarum figurarum, ac ſenſibilium quomodo Plato ideas poſuit. 4.3.F.G
Menſuras diuerſas diuerſis attribuere neceſſarium eſt. folio. 40.2.C
Miſtum quodlibet aerem & aquam habet. 39.1.C
Miſta, quomodo elementa contineat, diuerſimode loquuntur Auicenna, Auerrois, ac ſanctus Thomas. 25.3.H
Miſtum, elementa præter naturam continet. 25.2.D
Miſta omnia ex quatuor elementis conſtant. 27.4.E
Miſtum, omiomerum eſſe oportet. 26.2.C
Miſta, intentiones ad inuicem corrumpunt. 37.5.A
Miſtio eſt miſcibilium alteratorum unio. 27.2.D
Miſtionis definitio quomodo ſuſcipienda ſeu intelligenda ſit quo ad omnes ſuas partes. 27.2.D
Miſtionem ipſam quomodo elementa conficiant, naturaliter ſcilicet, an uiolenter. 25.3.E
Miſcibilia quomodo ſin in miſto poſt ipſam miſtionem. folio. 25.2.C
Miſcibilia actiua & paſſiua ab inuicem ſunt. 26.4.G
Miſcibilium, quæ nam facilius, ac difficilius miſcibilia ſint. 26.4.H/27.1.B
Miſcibilia ſunt quæcunque humida non lubrica aut uiſcoſa ſunt. 27.1.A.B
Molle dicitur ſubactiuum & quare. 22.3.G
Miſtionis digna conſideratio. 24.3.H
Miſtionis à cæteris motibus diſcrimen. 25.5.D
Motum & Mobilia Naturalis conſiderare debet. 1.2.D
Motus continuitas probatur. 41.1.B.C
Motum Cæli ipſa rerum conſtitutio ex elementis imitatur. folio. 40.4.E
Motus ceſſat habitibus preſentibus in materia. 20.2.C
Motum ſemper conſomitatur tempus, quemadmodum ipſa paſſio ſubiectum. 41.1.C
Motus Localis primus eſt omnium motuum. 39.3.E
Motus unius medietatis circuli non eſt contrarius motui alterius medietatis. 39.4.H
Motus Cæli continuus eſt ex mobilis continuitate. folio. 41.1.A.B
Motus ſemper ipſum mobile aſſequitur. 43.1.B
Mouere & Moueri, Agere & Pati dupliciter ſumuntur. folio. 19.4.G
Mouere ſeipſa ſecundum omnes motus corporibus uiuentibus conuenit. 17.5.B
Mouens uniuerſalius eſt quàm faciens.
Mouens primum & ultimum quomodo differunt. 19.4.H
Mouentis à Faciente diuerſitas. 18.2.C
Molle non humidum, ſed eius effectus dicitur. 29.4.F
Mortis uel uitæ ſigna ſecundum Aſtrologos per domorum diuerſam deſignationem. 40.2.B.C
Multa paucis, & multis pauca adiuncta, non miſtionem, ſed augmentationem faciunt. 26.3.G

N

NAtura ſemper uel ut in pluribus, generat ea quæ facit. 35.2.B.C
Natura deſiderat ſemper quod melius eſt. 40.3.F.G
Natura, quæ forma eſt, bonum & optimum eſt cuiuſcunq; rei. 35.2.C
Naturalia omnia ipſum eſſe appetunt naturaliter ut quoddam diuinum & ſibi proprium finem. 40.3.H
Naturalis non eſt rerum artificialium generationem & corruptionem contemplari. 1.2.D
Naturalis eſt, motum & mobilia conſiderare. 1.2.D
Naturalia ſolum in loco ſunt uere & proprie. 18.1.D
Neceſſarium ac ſempiternum ſeſe ſequuntur ac conuertuntur. 42.2.C

Neceſſaria eſſe, & poßibilia eſſe quæ ſint. 38.2.C
Nihil ſine non ens quomodo ſumatur è diuerſo ad ipſam entis impoſitionem. 7.2.D
Niue deſcendente hiemis tempore frigoris intenſio non eſt, ut in cæteris hiemis temporibus. 25.3.G.H
Nigreſcunt cuncta quæ à fumo tanguntur. 32.2.C.D
Non ens ſimpliciter quando dicatur, & quid ſit. 9.2.C
Nutriendi & augendi uirtus animatis et inanimatis diuerſimode cõmunicata eſt: nam animatis proprie, inanimatis ſecundum ſimilitudinem cõmunicata eſt. 17.1.C
Nutriendi uirtute ſpeciei deficiente, ipſum animal deſtruitur. 17.1.D
Nutriuntur omnia ex quibus ſunt. 37.3.H

O

OBiectum ſenſus uiſus, ipſa Lucis ratione, prius eſt obiectis aliorum ſenſuum. 28.4.H
Oliua non generatur ex frumento: nam ſemper ex frumento frumentum generatur. 35.2.B.C/26.2.C
Omne omni miſcibile non eſt. 25.1.D
Optimum cuiuſcunque rei eſt ipſa natura quæ forma dicitur. 35.2.C
Os & caro duplex eſt. 35.3.E

P

PArmenides duo rerum tantum principia poſuit, ens & non ens. 9.2.B.C
Parmenides negare uidetur uacuum, quod Leucippus aſſerit. 21.2.C
Paruitas uel magnitudo non eſt diuiſibilitatis uel indiuiſibilitatis ratio. 22.4.H
Paßionis & actionis conditiones duæ neceſſario requiſitæ. folio. 24.1.A
Paßio ſicut nunquã eſt ſine ſuo proprio ſubiecto, ita tempus ſine Motu eſſe eſt impoßibile. 41.1.C
Paßio quæcunq; per materiam, actio per formam contingit. 20.2.D
Paßiones p ſe ſeparari à ſubſtantia eſt impoßibile. 7.3.E.F
Paßiuorum & actiuorum ab inuicem una eſt materia. folio. 17.4.E/20.1.D
Pati & agere moueri & mouere, dupliciter ſumuntur. folio. 19.4.G
Pati ſeparatis conuenire impoßibile eſt, ſicut calido ſeparato pati minime congruit. 20.2.C
Pati & ipſius facere Natura. 19.4.H. & quorum ſint. folio. 39.1.A
Patiens & agens genere eadem eſſe debent, ſpecie autem diuerſa. 19.2.3
Patiens & agens loco & ſubiecto rationabiliter diſtincta ſunt. 24.1.A.B
Patiuntur ab inuicem quæcunque contraria. 19.3.E
Pauca reſpicientes facile enuntiant, & in errores frequentius elabuntur, ſicut fecerunt Platonicorum nonnulli. folio. 23.2.A/4.3.E
Periodus quidnam ſit. 40.1.B
Periodus per accidens impediri poteſt. 40.2.D
Periodo quodam tempus ac omnium uita menſuratur, ſed non eodem. 40.1.A.B
Permanentium ac ſucceßiuorum quædam ſic ex eſſe in potentia perficiuntur, q. ea ſublatã tollitur eorum ratio. folio. 22.3.E
Philoſophus quanti faciat exempla, & quomodo ſuſcipienda ſint. 9.2.B/36.1.C
Philoſophiæ hominem conducit ipſa rerum ſenſibilium experientia. 4.1.E.F
Plantæ nutriuntur terra illa, cui aqua eſt admiſta. 37.3.H
Planetæ cum ipſo ſole generantium nomina ſortiuntur. folio. 40.2.A
Plato diminutus fuiſſe uidetur in rerum naturalium conſideratione, dum de rerum generatione & corruptione meminit, de alijs autem non. 3.2.D
Platonis opinio, qua ſuperficies principia dicebat, irrationabilior eſt quam Democriti, qui corpora indiuißibilia imaginatus eſt. 4.2.A.B
Plato, præter materiam & formam, Tertium principium poſuit, ſcilicet Ideas. 38.3.E.F
Platonis ac Leucippi in principiorum indiuiſibilium poſitione differentia. 22.3
Plato poſuit rem generari per ſigillum materiæ. 38.3.F
Platonem facile enunciare fecit quia ad pauca reſpexit, parua ſenſibilium exercitatio. 4.3.E
Plato rerum ſenſibiliũ, matematicarumq; figurarum ideas poſuit. 4.3.F.G
Plato in Phæd. Generationis & corruptionis effectrices cauſas ideas poſuit. 38.3.E.F
Platonici Logice procedebant ad probandum magnitudines indiuiſibiles. 3.4.G
Pluuiales aquæ, calidæ ac uaporoſæ ſunt. 25.3.G.H.
Potentia proxima ad formas contrarias non eſt una numero, ſed diuerſa. 23.2.A
Potentia remota contrariorum eſt una & eadem, & hæc eſt materia prima, quæ ſecundum ſe eſt in potentia, & ipſa eſt ſua potentia. 23.2.A
Potentiæ nomen ſcientijs & artibus rationabiliter conuenit. 39.4.F
Potentia & actus non diuerſificant ſpeciem. 23.2.A
Potentiæ materiæ quædam conſideratione non indigna. folio. 23.2.A
Poßibili poſito in eſſe, nullum aliquod ſequitur impoßibile. 23.F.G
Poßibilia & neceſſaria eſſe quæ nam ſint. 38.2.C
Pori an paßionis cauſa ſint. 23.4.G
Priuatio eſt alterum contrariorum. 33.1.C.D
Priuationis ratione, materia non ens per accidens dicitur. folio. 11.1.B
Prima materia ſecundum ſe eſt in potentia, & ipſa eſt ſua potentia. 23.2.A
Prima materia matri aßimilatur. 28.2.A
Prima cauſa Cælum appellatur. 25.3.E
Primum & ultimum mouens quomodo differant. 19.4.H
Principia tam intrinſeca quã extrinſeca ipſorum generabilium. 38.2.A.B
Principium unum ponentes, contrarias qualitates ponere oportet. 30.3.H
Principia generationis ſecus eſſe uidentur, quàm opinatus fuerit Anaxagoras. 1.4.C
Principia, infiniti rationem ſuſcipere quidam uoluere ex antiquis, & qui nam illi fuerint. 8.3.F
Principia indiuiſibilia diuerſimode aßignabantur à Leucippo & à Platone. 22.3

Principia

Principia ponere indiuiſibilia corpora, duabus rationibus accedebat Democrito. 4.1.B/6.1.B.C
Principia duo ipſarum rerum, ens, ſcilicet, & non ens, poſuit Parmenides. 9.2.B.C
Proprietates fluunt à ſubſtantialibus formis, uti proprij illarum effectus. 9.4.E
Punctus in actu, eſt actu lineæ diuiſio. 6.3.F.G
Puncta, lineā cōponere, duobus modis exponi poteſt. 5.3.G
Pura non ſunt ſimplicia elementa cum in partibus, quibus ſe contingunt, permiſta ſint. 4.4.H

Q

QVæſtio, an Aliquid ſimpliciter generetur, uel corrumpatur. 7.4.E
Quæſtio, An tantum ſubſtantia generetur ſimplici generatione. 7.4.E
Quæſtio, cur generatio ſemper ſit. 7.4.E
Quæſtio, An non ens ſit aliquorū contrariorū. 11.1.A.B
Qualitatis tertia tantum ſpecies terminus eſt per ſe motus alterationis, aliæ uero ſpecies per accidens & ſecūdario. 11.2.C.D
Qualitates elementariæ, quatuor tantum poſſibilibus coniugationibus exprimuntur, impoſſibilibus autem duabus. 30.2.D
Qualitates ſenſibiles, quoniam in cæli compoſitionem non ueniūt, ipſum ſentiri ſenſu tactus ē impoſſibile. 29.1.A
Qualitas eadem ſecundum ſpeciem, non autem numerū eadem manet in genito & corrupto. 32.1.A
Qualitates tangibiles omnes, ad primas quatuor reducuntur. 24.4.H
Qualitates primæ elementa dicuntur, & primæ propoſitiones. 31.1.C.D
Qualitatum, quam quodlibet elementum ſibi in ſummo determinet. 31.1.C.D
Quantū uniuerſale nō generatur, ſed particulare. 16.4.E

R

RAreſactio non eſt augmentum, ſed alteratio. folio. 14.4.G
Rarum & denſum non ſunt Phyſicæ qualitates. 29.1.C
Rationalis, & ſenſitiua in homine, non realiter, ſed ſecundum rationem diuerſæ ſunt. 12.1.C
Repletiuum qua ratione de humido dicatur. 29.3.F.G

S

SCientiæ & artes quàm conuenienter potentiæ dicuntur. 39.4.F
Segregatio & congregatio faciunt rem eſſe uelocioris, aut tardioris corruptionis. 7.1.A
Semper aut in pluribus generantur, quæ ſecundum naturam ſiunt. 35.2.B.C
Sempiternum eſſe & ex neceſſitate, conuertibiliter dicuntur. 42.2.C
Senſus ſuper ſenſibilia per media effundi, nonnulli uoluerunt. 20.3.G.H
Senſibile apparens ſuſcipitur ut principium in ſcientia Naturali. 13.2.C
Senſibilia corpora diuiſibilia ſecundum potentiam ſunt, nō autem ſecundum actum. 5.4.G
Senſibilia antonomaſice dicuntur ipſa elementa, & cur. folio. 27.4.E
Senſibilium experimenta Philoſophiæ hominem manuducunt. 4.1.E.F
Senſibilium pauca exercitatio Platonē errare fecit. 4.3.E
Senſibilium Matematicarumq; figurarum Ideas quomodo imaginatus eſt Plato. 4.3.F.G
Senſibilia corpora ſine contrarietate eſſe eſt impoſſibile. folio. 28.1.A
Senſitiua & rationalis anima in homine non realiter, ſed ſecundum rationem differunt. 12.1.C
Siccum quomodo deſcribatur. 29.2.C
Siccum & Humidum paſſiua ſunt, Calidum uero & Frigidum actiua. 29.2.G
Sicci & calidi arſio ignis eſt. 30.4.G.H
Siccum & humidum dicuntur multifarie. 29.4.G.H
Siccitatis duæ cauſæ. 31.1.D
Sigillo quodam materiæ ipſa rerum generatio fiebat apud Platonem. 38.3.F
Signum ſeptimum in Aſtrologia dicitur domus mortis, & aſcendens domus uitæ. 40.2.B.C
Simile ne dum ſimili aliquo modo augetur, ſed quandoque diſſimili. 16.2.A
Simile à ſimili impaſſibile eſt. 18.4.E.F
Simplicia ſunt omnia in compoſito. 37.4.G
Simplicium corporum ignis formalior eſt. 37.4.G
Simplicium corporum ſolus ignis nutritur. 37.4.G
Symbolum habentium facilior eſt tranſitus quàm non habentium. 31.1.A/31.4.G.H
Symbolum habere uel non habere quid ſit. 31.4.G
Singularia facilius inſpiciemus, quando de uniuerſalibus cōgnitionem ſumpſerimus prius. 38.1.A
Sol, i. generans, quia adducitur & abducitur fit actualiter generatio ex ipſa rerum allatione. 41.2.A/40.2
Solem, igneæ naturæ putauit Empedocles. 2.3.H
Sphæræ Cæli ſpeciales effectus habent in hæc inferiora. folio. 25.3.E
Sphæra Solis mouet ignem, Lunæ aquam, aliæ quinque aerem, & Stellarum fixarū Sphæra terram. 25.3.E.F
Sphæra Lunæ apta nata eſt mouere aquam. 25.3.F
Species non diuerſificātur per potentiā & actum. 23.2.A
Specie non autem numero eadem reuertuntur, quorū corruptibilis eſt ſubſtantia, quæ uero incorruptibilis ſubſtantiæ ſunt eadem numero redeunt. 43.1.C.D
Subiectum ſiue materia, continuæ generationis eſt cauſa. folio. 10.3.H
Subactiuum cur ipſum molle dicatur. 22.3.G
Subſiſtentia non generantur ſiue ſenſibilibus corporibus. folio. 27.3.G
Subtile, qua ratione repletiuum dicatur. 29.3.F
Subſtantia nulli eſſe poteſt, quod in alio eſt accidens. 9.3.H
Subſtantia, an tantum ſimpliciter generētur. 5.3.G
Subſtantiæ ſubſtantia contrariatur, & elementum elemento. 37.3.G
Subſtantia quomodo dicatur ſuſcipere magis & minus. folio. 9.4.E
Subſtantiales differentiæ per accidentales manifeſtantur. folio. 7.4.E
Subſtantiales formas non plures eſſe in compoſito, ratiocinatur. S. Thomas. 12.1.B
Subſtantialis forma, ſenſu perceptibilis non eſt. 9.3.H

Subſtantiales formas ſequuntur proprietates, ut illarum effectus. 9.4.E
Succeſsiua quædam ſic ex eſſe in potentia perficiuntur, q. ea ſublata, tollitur eorum ratio. 6.2.D
Succeſsiua de ſui ratione habent q. ſint in potentia, & qui tollit ab eis eſſe in potentia, ipſorum deſtruit rationem. folio. 6.2.D
Superficies principia aſſerere, ut Plato uoluit, irrationabilius eſt quàm ponere corpora indiuiſibilia, ut Democritus uoluiſſe uidetur. 4.2.A.B
Superiora agunt in hæc inferiora per motum & lucem. folio. 40.2.A
Superiora & inferiora non eandē materiā habent. 19.3.E

T

Tactus contrarietates ſeptem ſunt. 29.4.G
Tactu ſentiri nequit id, cui nō inſunt ſenſibiles qualitates, ut Cælum. 29.1.A
Tactus proprie & tranſumptiue ſumptus quid ſit. 17.4.G
Tactus quomodo deſcribatur. 18.3.E
Tactus conditiones, quomodo inueſtigantur à Philoſopho. folio. 18.1.D
Tactus ſubiecto prior eſt alijs ſenſibus: nam omnibus alijs ſenſibus ſubſternitur. 29.1.A
Tangibiles qualitates ad primas quatuor reducuntur. folio. 29.4.H
Thales mileſius omniū materiam aquā eſſe dixit. 39.1.B.C
Temperamento maxime uicina eſt hominis complexio. folio. 37.2.C.D
Tempus ſine motu eſſe non poteſt, ſicut impoſsibile eſt q. paſsio ſit ſine ſuo proprio ſubiecto. 41.1.C
Tempus & uita omnium periodo menſurantur, ſed non eodem. 40.1.A.B
Tempus æquale eſt generationis & corruptionis eorum, quæ ſecundum naturam ſunt. 40.1.C
Terra & aerem fumus fieri dicitur. 32.2.A
Terra minus ſicca eſt quàm ignis. 31.1.A
Terreæ, aereæ, ac aqueæ, igneæq; partes, nonnullæ eſſe probantur in aere. 25.3
Terra, cui aqua admiſta eſt, plantæ nutriuntur. 37.3.H
Terra & ignis calido & frigido diſtinguuntur. 9.3.G.H
Terra frigidior eſt aqua, elementiſq; cæteris. 31.2.A.B
ex Terra & Aere fit ignis. 32.2.C
Terra aeri, igni aqua contraria eſt. 37.3.G
Tertium elementum ex duobus ſumme contrarijs generari poteſt. 32.1.D/3.F
Tertium elementū ex quibus nam fieri non poſsit. 32.4.H
S. Thomæ aptiſsima perſuaſio ad unitatem ſubſtantialis formæ in compoſito. 12.1.B
S. Thomas quàm diſsimiliter ab Auicenna & Auerroi, elementa miſtis attribuit. 25.3.H
Tranſmutatio ſecundum ſubſtantiam, generatio uel corruptio dicitur, ſecundum uero accidentia, alteratio. folio. 6.3.G
Tranſmutatio elementorū in infinitum minime procedit, nec ultra quartum elementum. 34.2.C
Tranſitus facilior eſt ſymbolum habentium, tardius autem non habentium. 31.4.G.H/32.1.A.B

V

Vacuum aſſerit Leucippus, quod Parmenides negat. 21.2.C
Vacuum, ſecundum Leucippum quomodo ſit ſicut priuatio. 21.2.C
Vdum eſt humidum in ſuperficie, quod irroratum Plato appellauit. 29.4.H
Vini Gutta in mille millibus amphoris aquæ non miſcetur, ſed in totam aquam conuertitur, ſeu corrumpitur. folio. 26.3.G.H
Vinum & aqua per miſtionem corrumpuntur. 17.1.D
Viſcoſa, ſeu lubrica ſiqua humida ſint, minus bene miſcibilia eſſe certum eſt. 27.1.A.B
Viſcoſitas, quo nam humido inſit. 27.2.C
Violæ & huiuſmodi facilis corruptionis ſunt. 40.1.D
Vita omnium periodo, ſed non eodem menſuratur. folio. 40.1.A.B
Vitæ hominum ſtatus diuerſi ſunt, profectus uidelicet uſq; ad finem, & alij. 40.2.B
Viuentia corpora ſeipſa mouent ſecundum omnes motus. folio. 17.1.B
Viſus obiectum cæteris aliorum ſenſuum prius eſt, ipſa Lucis ratione. 28.4.H
Vltimum & primum mouens quomodo diſtinguantur. folio. 19.4.H
Vniuerſalia ſi prius ſumpſerimus, facilius ſingularia capiemus. 38.1.A
Vniuerſale non generatur ſed particulare. 16.4.E
Vna eſt numero materia omnium differens ſecundum rationem. 13.1.C.D
Vnum uere & uere multa quæ ſint. 21.3.F

Z

Zodiaci motus qui nam ipſam generationem et corruptionem cauſet. 41.3.H.B.C

Indicis Commentariorum Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE.

PERIPATETICORVM PRINCIPIS DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE.

LIBER PRIMVS.

Cum S. Thomæ Aquinatis expoſitione.

PROOEMIVM.

Te. cõ. 38.

SIcut tradit Philoſophus in Tertio de Anima, ſcientiæ ſecãtur quemadmodum & res. Nã & omnes habitus diſtinguũtur per obiecta, ex quibus ſpeciem habent. Res autem, quas conſyderat Naturalis, ſunt mot⁹ & mobile. **B** Dicit enim Philoſophus in Secundo Phy ſi. ꝙ quæcunq; mota mouẽt ſunt Philoſophicæ ſpeculationis: & ideo oportet ꝙ ſm dr̃iam motuum & mobilium diſtinguantur & ordinentur partes Sciẽtiæ Naturalis.

Tex. c. 71.

Qualiter liber de Cœlo ſit ſecũd⁹ Naturalium. Te. c. 58. Et prio de Cœ. c. 12.

Primus aũt motuum eſt ipſe motus localis, qui eſt perfectior & cõior omnibus motibus naturalibus, vt probatur in Octauo Phy. Et ideo poſt cõſyderationem motuum & mobilium in cõi: quæ ſuit tradita in Libro Phy. primo oportuit ꝙ tractaretur de corporibus ſm ꝙ mouent motu locali in Libro de Cœlo: ꝗ eſt ſecunda pars Scientiæ naturalis.

Qualiter liber iſte ſequatur librum de Cœlo.

Reſtat igitur conſyderatio de motibus aliis cõſequentibus: q non ſunt cões omnibus corporibus, ſed inueniuntur in Solis inferioribus, inter quos principatum obtinet generatio & corruptio. **C**

Quomodo alteratio & augmentũ habeat reſpectum ad generatione. T. c. 37.

Alteratio enim ordinatur ad generationem, ſicut ad finem: qui eſt perfectior naturaliter his quæ ſunt ad finẽ. Augmentum etiam conſequenter ſe habet ad generationem, nam augmentum non fit ſine quadã particulari generatione: qua ſcilicet nutrimentum conuertitur in nutritum, ſicut etiam Philoſophus dicit in Secũdo de Anima, ꝙ cibus nutrit inquantum eſt potentia caro, augmentat autem, inquantum eſt potentia quanta caro. Et ideo neceſſarium eſt, vt, quia hi motus conſequenter ſe habẽt ad generationem, ſimul cũ eis de generatione & corruptione tractetur.

Idẽ habes in prologo Phyſicorum.

Eſt autem conſyderandum, quòd de vnoquoq;: quod in pluribus inuenitur, prius eſt conſyderandum in communi quàm ad ſpecies deſcendere, alioquin oporteret idem dicere multotiens: ita, ſcilicet ꝙ in ſingulis id quod eſt commune repeteretur: ſicut probat Philoſophus in Primo de Partibus animalium: & ideo prius oportuit de generatione & corruptione in communi determinare, ꝙ̃ ad partes eius deſcendere.

Ca. primo.

Similiter etiã conſyderare oportet, ꝙ, ſi in aliquo genere aliquod primum inuenitur, quod ſit cauſa aliorum, eiuſdem conſyderationis eſt commune genus, & id quod eſt commune in genere illo: quia illud primum eſt cauſa totius generis. **D**

Cõſyderãs gen⁹ aliqd: cãs totius generis cõſyderari debet.

Oportet autem eum, qui conſyderat genus aliquod, cauſas totius generis conſyderare, & inde ẽ, ꝙ Philoſophus in Metaphy. ſimul determinat de ente in cõmuni, & de primo ente, quod eſt à materia ſeparatum. Sunt autem in genere generabilium & corruptibilium, quædam prima principia, ſcilicet elementa, quæ ſunt cauſa generationis, corruptionis, & alterationis in omnibus aliis corporib⁹.

Quare hic Ariſ. de elementis conſyderet.

Et inde eſt, ꝙ Ariſt. in hoc Libro, qui eſt tertia pars Scientiæ naturalis, determinat non ſolum de generatione & corruptione in cõi, & aliis motibus conſequentibus, ſed ẽt de generatione & corruptione elementorũ. His ergo prælibatis ad demonſtrandum intentionem Ariſt. in hoc Libro, accedendum eſt ad expoſitionem eius.

SVMMA LIBRI.

De Generatione & Alteratione, de Augmentatione, de Tactu, de ipſo Agere ac Pati, & de Miſtione, tam ſecundum aliorum, quàm ſecundum propriam ſententiam agit.

LECTIO. I.

Quænam in hoc Libro ſpeculari oporteat: deq; Generationis & Corruptionis ab alteratione diſcrimine, ex antiquorum ſententiis agitur.

Franciſci Vatabli Tralatio.

DE ortu autem ac interitu eorum, quæ natura gignuntur, intereuntq;, vniuerſim de omnibus tum cauſas, tum rationes eorum diſtinguẽdo, dicamus oportet. præterea, quid accretio, quidq; alteratio ſit. & eandemne alterationis atq; generationis eſſe naturam exiſtimare liceat, an diuerſam, perinde ut ipſis quoque nominibus diſcretæ ſunt.

Antiqua Tralatio.

DE Generatione autẽ & Corruptiõe: & de natura generatorũ & corruptorum, & vniuerſaliter de omnibus, & cauſas diuidendum, & rationes eorum determinandum eſt. & vtrũ exiſtimãdum ſit eandẽ eſſe naturã alterationis & generationis: aut ſemotam, vt determinata ſunt ex nominibus. T. c. primi.

Continuat hic liber ad librũ de Cœlo.

IN hoc igiť Libro Philoſophus primo ponit procemiũ demonſtrãs ſuam intentionem, ſecundo proſequiť propoſitum, ibi {Antiquorum quidem igiť.} Circa primũ tria facit, primo. n. ponit id quod principaliter intendit, & continuat ad finẽ Libri de Cœlo, vbi dictũ eſt, de graui quidem igiť & leui determinatum ſit hoc mõ, et ſubdiuir. de generatione aũt & corruptione, & natura generatorũ & corruptorum, & eorum quæ generanť & corrumpũtur, vlr de omnibus & cauſas diuidendum eſt, vt, ſ. aſſignemus alias cauſas generationis, & alias corruptionis. vel ẽt vt oẽs cauſas diſtinguamus applicando ſingulis ſpeciebus generatorum & corruptorũ naturaliter. **D** Et cauſas & rationes eorum determinandum eſt, vel generationis & corruptionis, vel ẽt eorum quæ naturaliter generãtur & corrumpũtur: vtrorumq;. n. definitiones ſcire oportet. Naturalis enim non ſolũ cõſyderat motum, ſed ẽt mobilia.

Naturalis motum & mobilia cõſyderat. Generatio artificialium nõ ſpectat ad Naturalem.

Dicit aũt naturam generatorum & corruptorum: quia conſyderare generationem & corruptionem artificialium non pertinet ad Naturalem. ſecundo cùm dicit. {Amplius.} Promittit ſe dicturum de aliis motibus conſequentibus, ſcilicet de alteratione, augmentatione quid ſit vtrunq;, tertio ibi {Et vtrum.} Promittit ſe dicturum de comparatione prædictorum adinuicem: vtrum, ſcilicet ſit exiſtimandum vel recipiendum, quòd eadem ſit natura & ratio alterationis & generationis: aut ſemota, diſtincta, ſcilicet differant ratione & natura: ſicut determinata, ideſt diſtincta ſunt nominibus. Deinde cùm dicit.

VATAB.

E *Priſcorum igitur, quidam generationem ſimplicem abſolutamq; alterationem eſſe inquiunt, quidam, generatione alterationem aliud eſſe.*

ANT. De generatiõe, corruptione, & alteratiõe ſecundũ antiquoꝝ opi.

Antiquorum igitur hi quidem vocatam generationẽ ſimplicem alterationẽ eſſe inquiunt, hi vero aliud generationẽ, & aliud alterationẽ.

Proſequitˀ ſuum propoſitum, & primo determinat de generatione & corruptione in cõi, & ẽt de cõſequentibꝰ, ſecundo determinat de generatione et corruptione elemẽtoꝝ, & hoc in Secundo Libro, q incipit. ibi {De miſtione quidem igiť.} Prima pars diuidiť in duas. In prima determinat de generatione & corruptione in cõi, & alijs cõſequentibus motibus. In ſecunda determinat de quibuſdã, quæ ad hęc requiruntˀ. ibi {Qm̃ aũt primũ oportet de materia.} Circa primũ duo facit. Primo ingrit, vtrũ generatio differat ab alteratione, quod erat tertiũ propoſitorũ. oportuit tñ prius hoc tangere: qa, cũ dr̃ia cõſtituat ſpẽm, nõ poſſet ſciri ꝓpria rõ generationis & corruptionis hoc ignorato: ſecũdo determinat de generatione & cõſequentibus motibꝰ, ibi {Vtr itaq; de generatione.} Circa primum tria facit. Primo ponit diuerſas ſnias antiquoꝝ circa dr̃iam generationis & alterationis, ſecundo rõnem diuerſitatis aſſignat. ibi {Quicunq; igiť.} tertio rationem aſſignatam manifeſtat. ibi {Empedo. quidem enim.} Dicit ergo primo, ꝙ quidam antiquorum Philoſophoꝝ dixerunt, ꝙ illa, quę dr̃ ſimpliciter generatio, i. abſoluta, eſt idem quod alteratio, alij vero dixerunt eſſe aliud generationem ſimplicem & alterationem. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 41.

Tex. cõ. 4.

VATAB.

Nam qui uniuerſum ipſum aiunt unũ quippiã eſſe, et oĩa ex uno oriri cenſent, ij generationem alterationẽ eſſe, & quod proprie generatur id alterari dicant eſt neceſſe.

ANT. Parme, Meliſſ. Dioge. Thales Herac. 1. Phy. tex. cõ. 6.

Quicunq; igitur vnum aliquid omne eſſe dicunt, & omnia ex vno generãt, his quidem neceſſe eſt vtiq; generationem alterationem eſſe dicere, & quod principaliter fit, alterari. G

Aſſignat rõnẽ diuerſitatis ꝑdictæ. Et circa hoc tria facit. Primo aſſignat rõnem, quare quidã poſuerũt generationẽ ſimplicẽ idẽ eſſe qd alterationẽ. Fuerunt. n. quidã, q poſuerunt vnũ eſſe principium materiale oĩum reꝝ, puta aquã, vel aerẽ, vel ignẽ: & ẽt poſuerũt ꝙ materia eſt tota ſubſtantia rei: ex quo ſequitˀ, ꝙ ſubſtantia rei ſemper maneat: & ideo generatio in re nõ differt ab alteratione. hoc eſt quod dicit. Quicũq; dicunt oẽ vniuerſum eſſe vnũ, i. immaterialẽ ſubſtantiã: & oĩa generant, i. cauſant ex vno principio materiali, his neceſſe eſt dicere ꝙ generatio ſit idem quod alteratio: & ꝙ idem ſit aliquid principaliter, i. ſimpliciter fieri, & alterari. Secundo cùm dicit.

VATAB.

At q plures quã unã eſſe materias aſtruunt, uti Empedocles, Anaxa. & Leucippus, illas differre dicãt oportet. H

ANT.

Quicunq; autem plures materias vnam ponunt, vt pote Empedocles, & Anaxagoras, & Leucippus, & Democritus, his aliud.

Aſſignat rõnem, quare quidã poſuerunt differentẽ generationẽ & alterationẽ. Fuerunt. n. quidã Philoſophi ponentes plura principia materialia, ex quoꝝ cõgregatione & ſegregatione dicebãt oĩa fieri & corrũpi: & ſm hoc dicebant congregationẽ et ſegregationẽ eſſe generationẽ et corruptionẽ. Alterationẽ aũt dicebant fieri per qualitercunq; partium tranſmutationẽ. Hoc eſt ergo quod dicit, ꝙ quicunq; poſuerũt plures materias reꝝ q̃ vnam, ſicut Empe. Anaxa. & Leucippus cum Democrito, iſtis videtur aliud generatio, & aliud alteratio. Tertio ibi.

VATAB.

Quanq̃ Anaxagoras ſuam profecto uocẽ ignorauit: quippe cũ oriri ac interire idem eſſe quod alterari dicat. at multa eſſe rerum elementa perinde atq; alij, aſſerit.

E Sed tñ Anaxa. propriã vocẽ ignorauit. dicit enim ꝙ fieri & deſtrui idẽ exiſtit quod alterari. Multa aũt dicit elementa, quẽadmodũ & alij.

ANT. Anax. propriam vocẽ ignoraſſe videtur. Anax. plura poſuit elementa, tñ gen. & alte. idẽ aſſeruit. Tex. c. 32.

Manifeſtat errorem Anax. de quo dicit ꝙ propriã vocem ignorauit: ſicut ille q poſuit aliquod incõueniens ſuę poſitioni. cum. n. poneret multa elementa, ſicut alij, tñ dixit ſingulariter ꝙ generari & corrumpi ſunt idẽ quod alterari. Et huius diuerſitatis ratio eſt: quia ſicut dicitur in Primo Phy. Anaxa. poſuit res fieri per abſtractionem à miſto: ponebat autem miſceri non ſolum elementa, ſed ẽt accidentia: & eundem modũ ponebat productionis corporꝫ, qui pertinet ad generationem & corruptionem: & accidentium, qui pertinet ad alterationem. ut, ſ. ſicut caro fit per abſtractionem, ita & albedo: & ſm hoc generatio non differebat ab alteratione. Deinde cùm dicit.

VATAB.

Nam Empedocles corporea quidẽ elemẽta, quatuor, F *omnia uero una cũ hiſce, quæ motu ciendi uim habent, numero ſex ait eſſe. Anaxagoras uero, & Leucippus, & Democritus infinita. Etenim Anaxagoras ea facit elemẽta rerũ, quæ ſimilaria ſunt, ut os, carnẽ, medullã, cæteraq; quorũ cuiuſq; pars eandem cum toto ſortita eſt appellationem. Democritus aũt, & Leucippus ex indiuiſibilibus corporibus, quæ & multitudine & formis infinita ſunt, cætera componi dicunt: atq; hæc inter ſeſe differre per illa, nimirum ſitu, ac ordine eorum ex quibus cõſtant. Porro, Anaxagoras & Empedocles cõtrario dicere modo uidentur. ille enim terram, aquam, aerem, & ignem, elementa quatuor, eaq; ſimplicia magis q̃ carnem, os, & id genus ſimilaria. Hic uero hæc quidem ſimplicia elementaq;, illa uero, terram inquam, aquam, aeremq; & ignem, compo*G *ſita. utpote quibus gignendis, illa præſtent ſemina.*

Empedocles quidem. n. corporea quatuor, oĩa aũt cum mouẽtibus ſex ait numero. Anax. aũt, & Leucip. & Democ. infinita. Hic quidem homiomera elementa ponit, vt pote os, carnẽ, & medullã, & alia, quorũ vniuſcuiuſq; ſynonyma pars eſt. Democritus autẽ & Leucippus ex corpibus indiuiſibilibus hæc & alia cõponi inquiunt. hæc aũt infinita & multitudine & formis eẽ. Illa aũt inter ſe differũt his ex qbus ſunt & poſitiõe, & ordine horũ: cõtrarie aũt videntˀ dicere q circa Anaxagorã eis, q circa Empedo. hi qdem. n. inquiunt ignẽ, & aquã, & aerẽ & terrã quatuor elemẽta & ſimplicia magis eẽ q̃ carnem, & os, & talia ſilium partiũ. Hi aũt hæc quidem ſimplicia & elemẽta eſſe: terrã aũt & aquã, aerẽ & ignẽ cõpoſita. pãſpermiã enim horũ eẽ.

Manifeſtat ꝑmiſſam rõnem: & primo oſtẽdendo qſio qdã ponebãt plura principia. eoꝝ. n. q ponebãt vnũ principiũ erat vnus abſolutus modus ꝓcedendi. ſecũdo manifeſtat, quare illi, q ponebãt unũ principiũ, negabãt dr̃iam generationis & alterationis. quã aſſumebãt ponentes plura principia. ibi {His qdẽ igiť.} Circa primũ ponit dr̃ias ponentiũ plura principia. & primo cõparat Emp. ad oẽs alios. et dicit ꝙ ideo ꝑdictũ eſt ꝙ ꝑdicti Philoſophi poſuerũt plures materias, Empe. ponebat. 4. elemẽta eẽ principia materialia, ſ. terrã, aquã, aerẽ, & ignẽ: oĩa aũt hęc cũ mouẽtibus, ſ. cũ amicitia quæ cõgregat, & cũ lite q̃ ſegregat, dicit eẽ ſex nũero: & ita ponebat principia finita, alij nõ, ſ. Anaxagoras, Democritꝰ, & Leucippꝰ ponũt principia īfinita, ſecũdo ibi. {Hic qdẽ.} Ponit dr̃iam Anax. à Democrito & Leucippo: hic qdem, ſ. Anaxa. poſuit corpora

pora

pora homiomera,i.ſimilium partium eſſe principia materialia: vtpote infinitas partes carnis, & oſſis, medullarũ, & aliorum hmõi:quorum quælibet pars eſt ſynonyma toti,i.conueniens cum toto in nomine & rõne:hæc enim dicuntur homiomera,i.ſimilium partium.& hæc poſitio magis manifeſtata fuit ab Ariſt.in Primo Phy. Sed Democritus & Leucip.dixerũt omnia corpora ſenſibilia cõponi ex quibuſdam indiuiſibilibus corporibus:quæ quidem ponebant infinita multitudine,& forma,& figura. Nam quædam corporũ indiuiſibilium dicebant eſſe circularia,quædã aũt quadrata,quædã pyramidalia,& ſic de aliĵs:ponebãt tñ eſſe indifferentis naturę & ſpeciei,cõtra id quod ponebat Anaxa.& tñ cum iſta principia ſint indifferentis naturæ & ſpeciei,alia corpora ſenſibilia differunt ab aliĵs ſm differentiam eorum ex quibus cõponuntur:non quidem ſm drĩam in ſpecie naturę,ſed ſm drĩam poſitionis & ordinis,prout.ſ.diuerſimode ordinantur & diſponuntur in diuerſis ſm prius & poſterius,ante & retro,ſurſum & deorſum,dextrorſum & ſiniſtrorſum. Tertio ibi.{Contrarie autem.} Ponit differentiam Anax. ab Empe.& dicit,ꝙ iſti contraria videntur dicere.Emp. enim dixit ꝙ ignis,terra, aer, & aqua ſunt magis ſimplicia q̃ caro & os,& talia corpora homiomera,i.ſimilium partium,& hoc ideo,quia ponebat res fieri per congregationem ex elementis. ideo iſta elementa quæ congregabantur ad cõpoſitionẽ appellabat ſimplicia.Sed Anaxa. ponebat os,& carnem,& ſimilia corpa eſſe magis ſimplicia,elementa vero eſſe compoſita,& hoc ideo,quia ponebat res fieri per abſtractionem à miſto: vnde, cum videret ꝙ ex aere,aqua,terra,& igne,omnia alia corpora generarentur,credidit ꝙ in prædictis elementis ſeu corporibꝰ eſſet maxima miſtio:ita ꝙ ex his omnia alia extrahi poſſent. & hoc ẽ quod ſubdit,ꝙ dicebat iſta quatuor corpora eſſe panſpermata,i.vniuerſalia ſemina aliarum omniũ rerum:quaſi prædicta quatuor corpora eſſent cõmiſta ex ſeminibus omnium aliorum corporum.

T.c.11.vſq; ad.40.50.

Simplicia q̃ ſecundum Anaxa. & Empedo.

LECTIO. II.

Tam ſecundum ponentes unum,q̃ plura rerum principia arguitur aliud eſſe generationem ac corruptionem ab ipſa alteratione: ſpecialiter tamen contra Empedoclis dicta inſiſtitur.

VATAB. *Igitur,qui ex uno omnia conficiunt,generationem & corruptionem eſſe dicant alterationem eſt neceſſe. nam ſubiectum ipſum ſemper idem atq; unum manere dicant oportet:quod autem tale eſt,id dicimus alterari.*

ANT. His quidẽ igiť,q ex vno oĩa conſtituũt,neceſſe eſt dicere generationẽ,& corruptionem alterationẽ. ſemp enim manere ſubiectũ vnum & idem:tale autem alterari dicimus.

Supra Ariſt.aſſignauit rõnem,quare quidam antiqui Philoſophi poſuerũt generationem ab alteratione differre,quidam aũt non,ex eo,ꝙ quidam poſuerunt vnũ principium materiale,quidam aũt multa. hanc rõnem ſupra manifeſtauit quantum ad radicẽ,oſtendens ꝙ quidã Philoſophorũ poſuerunt multa principia:nã ponentibus vnũ principium abſolutior eſt ſermo q̃ q plura. nunc aũt intendit ipſam rõnem ſm ſe manifeſtare. Et circa hoc duo facit.Primo manifeſtat ipſam rõnem,ſecundo obĵcit cõtra eã.ibi{Neceſſe eſt aũt.}Circa primũ duo facit. Primo manifeſtat quantũ ad ponẽtes vnũ principium,ſecundo quantũ ad ponentes plura principia.ibi{His aũt q genera multa.}Dicit ergo primo,ꝙ oibꝰ illis Philoſophis,q ex vno materiali principio ponunt oĩa eſſe ꝑducta, neceſſe eſt dicere ꝙ generatio & corruptio idẽ ſit alterationi.illud enim principium materiale ponebãt eſſe aliquod ens actu,puta ignẽ,vel aerem,aut aquã:& ponebant ꝙ illud eſſet ſubſtantia omniũ,quę ex eo generabanť:& ſicut materia ſemp manet in his,quę ex materia fiunt,ita ponebant ꝙ illud ſubiectum ſemp manet vnũ & idẽ:hoc autẽ dicimus alterari,qñ manẽte ſubſtãtia actu exiſtentis,fit aliqua variatio circa formas,vnde ſequitur,ꝙ nulla trãſmutatio eſſe poſſit,quæ dr̃ generatio & corruptio, ſed ſola alteratio. Nos aũt ponimus omnium generabilium & corruptibilium eſſe vnum ſubiectum:quod tñ non eſt ens actu,ſed in potentia,& ideo ex eo ꝙ accipit formam, per quam fit ens in actu,dicitur ſimpliciter generatio:& ex hoc,ꝙ,poſtq̃ eſt ens actu factum,ſuſcipit aliã quamcunq; formam,dicitur alteratio. Deinde cũm dicit.

Sũbm gñationis & alterationis quo ſumendum.

VATAB. *Qui uero plura genera ſtatuunt,à generatione alterationem differre cenſeant neceſſum eſt.cũ enim ea coeunt aut diſſoluuntur,generatio,corruptioue fit.Quocirca & Empedocles ad hunc eanit modum. Nullius eſt natura, ſed ipſa miſtio,miſtorumq; prius diuulſio ſolũ. Patet igiť ſermonem eorum ſuppoſitioni eſſe accommodatum,cùm hoc pacto dicunt,ac eos ad hunc dicere modum.*

ANT. His aũt qui genera multa faciũt,differre generationẽ ab alteratione.coeuntibus.n.& diſſolutis,generatio contingit,& corruptio. Ideo dicit hoc modo Emp.ꝙ natura nullius ẽ,ſed ſolũ miſtura,& ſegregatio miſtorũ. Qm̃ igitur proprius hic ſermo eſt eorũ ſuppoſitioni,ita loqui, manifeſtum eſt,& qm̃ dicunt hoc modo.

Manifeſtat ꝑdictam rõnem quantũ ad ponẽtes plura pricipia,& dicit ꝙ illis,q faciũt multa genera principiorũ materialiũ,de quibus eſt ſupra dictũ,neceſſe eſt dicere,ꝙ differat generatio ab alteratione,inquantũ.n. illa coeunt in vnũ,contingit ſm eos generatio,inquãtum aũt diſſoluunť,contingit corruptio. Vnde Emp.dicit, ꝙ natura,i. forma corpis compoſiti ex elementis,nullius elementorũ eſt,neq;.n.eſt de natura ignis, neq; de natura aquæ, vel aliorũ elementorũ,ſed eſt ſolũ miſtura,i.ſolũ cõſiſtit in natura quadã miſtiõis,& oppoſita priuatio cõſiſtit in ſegregatione miſtorũ. Et,q̃a ex hoc dr̃ aliquid generari ꝙ acquirit proprĩã naturã,ideo ponebant ꝙ ex cõgregatione erat generatio,& ex ſegregatione corruptio. fieri alterationẽ aũt ponebant per ſolã tranſpoſitionẽ,vt infra diceť. quia igitur iſte ſermo eſt proprius ſuppoſitioni eorũ.ſ. ꝙ ita loquantur,manifeſtũ eſt,ꝙ ita dicunt de drĩa generationis & alterationis,ſicut dictum eſt. Deinde cùm dicit,

Secundum Empe.forma nullius elemẽti eſt, ſed ſolũ miſtura.

T.c.50.

VATAB. *At neceſſarium & illis quoq; eſt,ut alterationẽ dicãt à generatione quippiã eſſe diuerſum. fieri tñ haud quaq̃ poteſt,iuxta ea quæ ab eis dicuntur. Quod aũt hoc recte dicamus facile eſt perſpicere.nã quieſcente ſubſtantia, ut in ea mutationem in magnitudine,quæ uocatur accretio & decretio,ita et alterationẽ fieri uidemus. Verum enim fieri nequit,ut alteratio fiat per ea,quæ dicunt,qui plura uno principia faciunt.ſiquidem affectus ipſi, iuxta quos id accidere dicimus,drĩæ ſunt elementorum:quod genus ſunt,caliditas, frigiditas,albedo,nigredo, ariditas, hũiditas,mollicies durities,& cætera aliæ.uti & Empedo. ait:*

Albentem penitus Solem,calidumq; uideri.

Aſt Imbrem inter cũcta nigrum, ſimul atq; rigentem.

Similiter,& de reliquis quoq; deſinit pronunciatq;.

Quare,ſi fieri nequeat ut ex igni oriatur aqua, aut ex aqua terra, neq; profecto ex albo quicquã nigrũ fiet, aut è molli durum.eadem,& de cæteris quoq; ratio eſt :hoc autem eſt alteratio. An ne ẽt perſpicuum eſt,oportere ſemper contrarĵs ipſis unam ſubĵcere materiam,ſiue loco,ſiue accretione,decretioneue,ſiue alteratiõe mutatio fiat? Præterea ſimiliter & hoc alterationẽ eſſe eſt neceſſe. Etenim ſi alteratio fit,& ſubiectum eſt elementum unum, et

omnium quæ in ſeſe uiciſſim mutantur una eſt materia: &, ſi ſubiectum unum ſit, alteratio eſſe ſolet.

ANT. Neceſſe eſt aũt & his generationẽ eſſe aliud dicere præter alterationem. impoſſibile tamen eſt ſm ea, quæ ab eis dicũtur. Hoc autem, quòd recte dicim⁹, facile eſt uidere. quemadmodum enim videmus, quieſcente ſubſtãtia, in ea transmutationem fieri ſm magnitudinem, quę vocatur augmẽtatio & diminutio, ſic & alterationẽ. ſed tñ, ex quibus dicunt, plura principia facientes vno, impoſſibile eſt alterari. paſſiones enim ſm quas hoc dicimus contingere, drĩæ elementorum ſunt. dico aũt, puta calidum & frigidum, humidum & ſiccum, album & nigrum, durum & molle, & aliorũ vnũquodq;, vt inquit Emp. Solem album videri, & calidum, Imbrem aũt in omnibus frigidum, nigrũ, & nebuloſum. ſimiliter aũt determinauit de reliquis. Quapropter, ſi non eſt poſſibile ex igne fieri aquam, neq; ex aqua terram, neq; ex albo nigrum erit aliquid, neq; durũ ex molli. eadem enim rõ & de alijs. hoc aũt erat alteratio. Amplius autẽ & manifeſtum: qm̃ vnam ſemper contrariis ſupponere oportet materiã, ſiue tranſmutetur ſm locum, ſiue ſm augmentationem & diminutionem, ſiue ſm alterationem. Amplius aũt ſimiliter neceſſe eſt eſſe hoc & ſm alterationem. ſi. n. alteratio eſt, & ſubiectum vnum elementum, & vna omniũ materia habentium adinuicẽ tranſmutationem; &, ſi ſubiectũ vnum eſt, alteratio eſt.

Vnã ſemp contrariis ſupponere oportet materiam.

Improbat ea quæ dicta ſunt quantum ad ponẽtes plura principia. Nam ſm ponentes vnum principium ex neceſſitate concludiẽ propoſitum, ſuppoſita ſua radice. Circa hæc ergo duo facit. primo obijcit cõiter contra oẽs, ſecundo ſpecialiter contra Emp. ibi {Emp. quidem igiẽ.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit: Dicit ergo, q̃ his, q ponunt multa principia, neceſſe eſt dicere q̃ generatio ſit aliud p̃ter alterationem, vt dictum eſt: ſed tñ hoc eſt impoẽ ſubſiſtere ſm ea q̃ ab eis dicunẽ, quod facile poteſt videri ex his quæ ſequuẽ. ſecundo ibi {Quẽadmodum.} Manifeſtat propoſitũ duabus rõnibus. Circa quarũ primam proponit quandã ſimilitudinẽ dicens, q̃ ſicut videmus, quod ſubſtãtia quieſcente, i. permanente, accidit in ea trãſmutatio ſm magnitudinẽ, quæ nominaẽ augmentatio & diminutio, ita neceſſe eſt de alteratiooe ſm qualitatem. Nã ſicut quantitas fundaẽ in ſubſtantia, ita & qualitas: ſed impoẽ eſt p hũc modum fieri alterationem ſm ea, quæ ponunẽ ab his, q ſunt facientes plura principia. dicunt. n. q̃ paſſiones, i. paſſibiles qualitates, ſm quas dr̃ hoc contingere, i. alterari, vt patet ex Septimo Phy. ſunt drĩæ propriæ elementorũ, ſ. calidum, frigidum, album & nigrum, ſiccum & humidum, molle & durũ, & alia hmõi, ſicut Emp. dixit, q̃ Sol, i. ignis (ponebat enim Solem igneæ naturæ: vr̃ enim eſſe albus & calidus, imber vero, i. aqua, vr̃ in omnib⁹ eſſe niger, frigidus, & nebuloſus: ſicut patet ex ipſa obſcuratione aeris, quæ ſit p imbres, & ſimiliter determinabãt de reliquis paſſionibus attribuentes eas elementis. Dicebant aũt, quod nõ erat poſſibile ex igne fieri aquam, aut ex aqua terram, uel quocunq; modo vnũ elementorũ conuerti in aliud. Non enim ponebant hmõi elementa compoſita ex materia & forma, vt ſic poſſet ex vno corrupto aliud generari: ſed ponebant eſſe primas materias, quæ non reſoluerẽtur in

T. c. 11.

Scdm anti. vnũ elemẽtũ non põt ex alio fieri: & quę eorum rõ.

E aliquod primum ſubiectum: oportet autem oẽ, quod in aliud conuertitur, reſolui in aliquod ſubiectum primum: impoſſibile eſt aũt propria accidentia inueniri niſi in proprijs ſubiectis. vnde, ſi calidũ eſt propriũ accidens ignis, frigidum aquæ, impoẽ eſt calidum eſſe niſi in igne, frigidum niſi in aqua, & ſic de alijs. Si ergo ex aqua nõ poteſt fieri ignis, neq; ex vno elementorũ aliud, conſequẽs eſt, q̃ nec poſſit aliquid ex albo fieri nigrum, vel ex molli durũ. & eadem rõ eſt de hmõi alijs qualitatibus. Cum ergo alteratio non contingat niſi ſm variationem dictarũ qualitatum circa idẽ ſubiectũ, conſequens eſt q̃ nulla erit alteratio, & ita nihil eſt quòd ponunt drĩam inter alterationẽ & generationẽ. Secundam rõnem ponit. ibi {Amplius aũt manifeſtum.} Et dicit q̃ neceſſe eſt ſuppoonere vnam naturam contrarijs, quę ſunt termini motus: in quolibet, ſ. ſiue tranſmuteẽ aliquid ſm locũ, ſiue ſm augmentum et diminutiooẽ. et ſilr̃ neceſſe eſt hoc eſſe in alteratione, vt, ſi alteratio eſt, ſit vnum ſubiectũ, & vna materia omniũ

F habentiũ hmõi tranſmutationẽ adinuicem: &, ſi eſt vnũ ſubiectum eorũ, ſm quæ attendiẽ alteratio, ſequiẽ ẽt q̃ ſit alteratio. Quia igiẽ p̃dicti Philoſophi nõ ponũt vnũ ſubiectũ oĩum qualitatũ, ſm quas attẽdiẽ alteratio ſed plura, nõ poſſunt ponere alterationes & generationes. Differt aũt hæc rõ à priori, nam iſta aſſignat vlẽm cauſam medij, quod aſſumebaẽ in prima rõne. Deinde cùm dicit.

Qũo hęc rõ & prior differant.

VATAB. *Empedocles igitur, & hiſce quæ apparent, & ipſe ſibi contraria dicere uidetur. Nam elementorum nullum ex alio fieri, ſed ex eis cætera omnia, & cum uniuerſam naturam in unum coegit præter diſcordiam, ex illo uno rurſus quodq; fieri, aſſerit. Quare ex uno quodam ut patet, eorum quæ differẽtijs quibuſdam ac affectibus diſtincta ſeparataq; ſunt, aliud aqua, aliud igni factum eſt. quemadmodum Solem ait album & calidum, Terrã uero gra*

G *uem atq; duram. Detractis igitur hiſce differentijs (detrahi enim poſſunt: nam genitæ ſunt) tum ex aqua terram tum ex terra aquam neceſſario fieri conſtat. eodem pacto, & cæterorum quodq;. nec tũc ſolum, uerum ẽt nunc, ſi modo mutentur iuxta affectus. nam de numero eorũ ſunt, quæ adeſſe & abeſſe rurſus poſſe dixit: præſertim adhuc inter ſeſe pugnantibus diſcordia & concordia. Quocirca & tunc ex uno orta ſunt ac genita. nõ enim uniuerſum ipſum, ignis, aer, aqua, & terra, cùm adhuc unum eſſent, erat. Sed & id quoq; nequaquam liquet, utrũ ſcilicet ille ipſum unum principium ſtatuere debeat, an ipſa multa, ignem inquam, & terram & quæ cum hiſce eiuſdem ſunt ſeriei. Nam quò ipſum unum, ut materia, ſubijcitur, ex quo mutatione, quæ motionis opera fit, ter-*

H *ra & ignis ſunt, elementũ eſt: at quò, hoc quidẽ ex compoſitione fit, coeũtibus inquã illis, illa uero ex diſſolutiõe, hoc elemẽti appellatione digniora ſunt, naturaq; priora.*

2 Empedocles quidem igitur vr̃ contraria dicere, & ad apparentia, & ad ſeipſum ipſe. Simul autem non dicit alterum ex altero fieri elementorum vllum, ſed alia omnia ex his. Simul autẽ, quoniam in vnum coniungit oẽm naturã, præter litẽ, rurſum vnumquodq; ex vno fieri. Quapropter ex vno aliquo manifeſtũ, qm̃ drĩis quibuſdã diuerſorum, & paſſionibus factũ eſt, hoc quidẽ aqua, hoc autẽ ignis: quẽadmodum dicit Solẽ hoc quidẽ album & calidum, & leuẽ, Terram autem graue & durum. Ablatis igitur his differentiis: (ſunt enim auferibiles genitęque)

ANT. T. c. 2. Mũdi gñõ eſt p litẽ & corruptio p amicitiã ſcdm Emp.

manifeſtũ

maniſeſtum eſt quidem neceſſe fieri & aquam ex terra, & terram ex aqua. Similiter autem & aliorum vnumquodq; : & non tunc ſolum, ſed nunc cũm tranſmutantur paſſionibus. Sunt autem ex quibus dicit Empedocles, poſſibiles aduenire, & ſeparari, rurſus & aliter aduerſantibꝰ adinuicem lite adhuc, & amicitia. ideoq; & tũc ex vno generata ſunt. Non enim vtiq; ignis & terra & aqua exiſtentia, vnum erãt omne. Incertum autem, & vtrum principium ei ponendum multa, aut vnum. Dico autẽ ignem & terram, & coordinata horũ. Secũdum id. n. quod vt materia ſupponitur ex quo trãſmutata propter motum, fiunt ignis, & terra, & aqua, vnum elementum: ſm id aũt, ꝙ hoc ex compoſitione fit, conuenientibus illis, illa aũt ex diſſolutione, magis elementa quatuor illa & prima natura.

Te. cõ. 3.

Diſputat cõtra Emp̃. ſpecialiter duabus rõnibus. Circa quarũ primam dicit ꝙ Emp̃. vr̃ contraria dicere nõ ſolum his, quæ apparent ſm ſenſum, in quibus videmus ex aqua fieri aerem, & ex aere ignẽ: ſed ẽt videtur contraria dicere ſibiipſi. ex vna enim parte dicit, ꝙ nullum elementorum generatur ex altero, ſed alia omnia elemẽtata corpora componunt̃ ex eis. ex alia vero dicit, ꝙ anteq̃ mundus hic generet̃, contingit oẽm naturam rerũ congregari in vnum per amicitiam, præter litem: & ꝙ rurſus vnumquodq; elementorũ, & ẽt vnumquodq; aliorum corporũ ſegregabitur per litem ſegregantem res. vnde maniſeſtũ eſt, ꝙ per quaſdam dr̃ias & paſſiones diuerſorũ elementorũ factum eſt per litem, ꝙ ex illo vno primo hoc eſſet aqua, & aliud eſſet ignis. Et exemplificat de dr̃ijs & paſſionibus. ſicut ipſe dicit, ꝙ Sol, i. ignis eſt albꝰ, & calidus, & leuis: Terra aũt grauis & dura. et ſic patet ꝙ iſtæ dr̃iæ de nouo ſuperueniunt elementis: oẽ autem quod de nouo aduenit põt auferri. Quia igit̃ dr̃iæ ſunt auferibiles, vtpote de nouo genitę, maniſeſtũ ꝙ ablatis hmõi dr̃ijs, eſt neceſſe fieri & aquã ex terra, & terram ex aqua: & ſimiliter vnumquodq; aliorũ elementorũ ex alio. Et hoc non tunc ſolum, ſ. in principio, ſed ẽt nunc, & hoc per tranſmutationem paſſionum. Et ꝙ talis tranſmutatio paſſionum fieri poſſit, ꝓbat dupliciter. primo ex natura ipſarũ paſſionũ: quia ex his quæ dicit Emp. ſequit̃, ꝙ poſſit de nouo aduenire: puta ꝑ litem ſegregantem, & rurſus ſeparari ab elementis, puta per amicitiã vnientem. Aliter ex cauſa illarũ paſſionum. nam quia ẽt nunc contrariant̃ lis, & amicitia, ſicut in principio: ergo ẽt nunc elemẽta poſſunt tranſmutari ſm dr̃ias & paſſiones: & ideo tũc, ſ. in principio mundi, ex vno generata ſunt elementa ſuperuenientibus his dr̃ijs. Non enim põt dici quod ignis, terra, & aqua exiſtẽtia actu, eſſent vnum totum. Secundam rõnem poſtea ponit. ibi {Incertum aũt.} Et dicit ꝙ incertum eſt, vtrũ Emp̃. debuerit vnũ principiũ ponere, vel multa, quãuis ipſe multa poſuerit, ſ. ignem, terram, & aquã, & alia quæ coexiſtũt eis. Id aũt dicit eſſe incertum, quia ex quo vnũ ponebat̃, ex quo ſicut ex materia fiũt ignis, terra, & aqua per aliquã tranſmutationẽ à lite ſegregante, vr̃ ꝙ ſit vnũ elementum. ſed inquãtum illud vnum fit ex cõpoſitione elementorũ in vnum cõuenientium ꝑ amicitiam. Illa aũt ſ. 4. elementa, inquantum fiunt ex illo vno per quãdam diſſolutionem per operationem litis, vr̃ magis ꝙ illa quatuor ſint elemẽta, & principia, & prius natura, & hoc magis attendebat Emp. ponens res fieri ꝑ congregationẽ & ſegregationem. Ariſt. tñ in præcedenti rõne probat ꝙ neceſſe eſt elementa fieri nõ ꝑ ſolam ſegregationem, ſed ꝑ quandam trãſmutationem ſuperuenientem dr̃ijs elementorũ: ex quo ſequit̃ contrariũ eius quod intendebat Emp. ſ. ꝙ illud vnum ſit magis principiũ. Deinde cũm dicit,

In gñone petunt dñę habitæ & nouæ acquiratur.

Secũda rõ.

A

LECTIO. III.

Cur de generatione ac corruptione dicendum ſit: Democriti deinde cum ſua ratione de generatione Sententia tractatur, & ad eius veritatem duæ afferuntur quæſtiones: quarũ altera ſoluitur, ea videlicet, an rerum principia indiuiſibilia ſi ſint, corpora ſint, an ſuperficies.

Omnino itaq; de Generatione & Corruptiõe ſimplici abſolutaq;, utrum ſit necne, & quo pacto ſit, & de cæteris abſolutis motibus, uerbi cauſa de Accretione & Alteratione, dicendum eſt,

VATAB.

VNiuerſaliter itaq; de Generatione & Corruptione ſimplici dicendum, vtrũ eſt, aut non eſt, & qũo eſt. & de alijs ſimplicibus motibus, puta de Augmentatione & Alteratione.

ANT. Tex. c. 4. Proponit intentionẽ ſuã Ariſto.

Poſtq̃ Philoſophus proſecutus eſt opinionẽ antiquorũ circa dr̃ias generationis & alterationis, hic incipit determinare de generatione, & alteratione, & de alijs motibꝰ. Et circa hoc duo facit. primo dicit de quo eſt intentio, ſecundo incipit proſequi ſuam intentionem. ibi {Democritus aũt & Leucip.} Circa primum duo facit. primo ponit ſuã intentionem, ſecundo aſſignat ſuæ intẽtionis rõnem. ibi {Plato. n. igit̃.} Dicit ergo primo, ꝙ, quia Antiqui Philoſophi dubitauerunt de dr̃ia generationis, corruptionis, et alterationis: dicendũ eſt nobis in vl̃i de ſimplici generatione & corruptione, i. ſm quã aliquid dr̃ ſimpliciter generari & corrũpi, vtrum, ſ. generatio ſimpliciter ẽ, aut non. Nam ſm illos, q dicunt generationẽ ab alteratione differre, generatio ſimpl̃r eſt: non aũt ſm eos, qui eorum dr̃iam negant. &, ſi eſt ſimpl̃r generatio, dicendum qũo eſt. Et ſil̃r eſt de alijs motibus, qui ordinant̃ quodãmodo ad generationem ſimplicem, vt ſupra dictum eſt, puta de alteratione, & augmentatione. Deinde cũm dicit.

B

Plato igitur de generatione, ac corruptione quomodo rebus ipſis competant, conſyderauit ſolum, nec id quidem de omni, ſed elementorũ. quomodo uero carnes, aut oſſa aut quippiam aliud tale gignatur, nequaquam. Inſuper nec de alteratione, nec de accretione, quonã pacto rebus ipſis contingant. Ad ſummam, de nulla mutatione, niſi ſuperficietenus quicquam ullus definiuit, præterquam Democritus, cui omnia fuiſſe curæ uident̃: ſed in hoc nempe qua uia ac ratione fiant, iam diſcrepat. nam nec de accretione quiſquam quicquam definiuit, ſicuti diximus, quod non uel quiuis dicat. Dixerunt enim, res ipſas acceſſu rei ſimilis augeri: id autem quonã pacto fiat, nihil præterea dixere. Nec de miſtione, nec de aliorum prope dixerim ullo, uerbi cauſa de actione & paſſione, quonam modo aliud agat, aliud patiatur in actione naturali.

C

VATAB.

Plato igitur ſolum de generatione ſcrutatꝰ eſt & corruptione, quomodo exiſtit in rebꝰ: & de generatione nõ omni, ſed de ea quæ elemẽtorum. qũo autẽ carnes fiant, aut oſſa, aut aliorum quid aliud talium, nihil. amplius neq; de alteratione, neq; de augmentatione qũo exiſtit in rebus. Vniuerſaliter aũt extra ea, quæ ſuperficietenus, de nullo aliqs conſtituit ꝑter Democritum. hic aũt videt̃ de omnibus curã habere. Iam aũt in qualiter & qũo, differt. De augmentatione. n. nullus quicquam determinauit, vt dicimꝰ, niſi quod & quiuis diceret: qm̃ adueniente ſimili augmentãtur, qũo autem hoc fiat non amplius. neq; de miſtione, neq; de aliorũ conſimili, vt ita dicam, vllo, vtputa de facere, & pati.

D

ANT. Te. c. 5. Deficiens rõ Plato.

Curioſus Democ.

quomodo hoc quidem facit, hoc autem patitur ſecundum naturales operationes.

Aſſignat rationem ſuæ intentionis ex eo quod aliqui Philoſophi de his inſufficiẽter tractauerũt. Et dicit ꝙ Plato inquiſiuit de generatione & corruptione tantum quomodo ſint in rebus, non tamen de omni generatione, ſed ſolum de generatione elementorum: non autem quõ generentur carnes & oſſa, aut aliquod alioꝶ miſtorum corporum, neq; etiam tractauit de alteratione & augmentatione quõ ſint in rebus. Et vniuerſaliter nullus alioꝶ Philoſophorum dixit determinate aliquid præter ea quæ ſuperficietenus apparent, niſi ſolus Democritus: qui videt̃ curam habuiſſe de omnibus diligenter inquirere: ſed iam differt quõ inquiſiuerint, nullus enim nec ipſe, nec alij determinauit de augmentatione, vt ita ſic dicere: vt ẽt non quicunq; idiota dicere poſſet, vt, ſ. augmentatio fiat aduenient e aliquo ſimili: ſed quõ per aduẽtum ſimilis aliquid augetur hoc non dixerunt: neq; etiam aliquid dixerũt de mistione, vel de aliquo alio cõſimili, vt ita dicam: puta de facere & pati, ſ. quomodo hoc agat & hoc patiatur ſecundum operationes naturales. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Democritus autem & Leucippus figuras cõcinnant, ex quibus alterationem faciunt, atq; generationem. congregatione quidem & ſegregatione, generationem atq; corruptionem: ordine vero & poſitu, alterationem.*

ANT. Generatio & alteratio ſecũdũ Democritum.

Democritus autem & Leucippus facientes figuras, alterationem & generationem ex his faciunt. Segregatione quidem & congregatione generationem & corruptionem, ordine autem & poſitione alterationem.

Incipit proſequi ſuum propoſitum: & primo determinat de generatione & alteratione, eo ꝙ eorum cõnexa eſt conſyderatio, ſecundo determinat de augmẽtatione, ibi {De augmentatione autem.} Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum de generatione & alteratione, ſecundo determinat de eis ſm propriã opinionem. ibi {Determinatis autem his.} Circa primum duo facit, primo recitat opinionem Democriti, qui de omnibus curam habuit, vt dictum eſt: ſecundo inquirit de veritate ipſius, ibi {Qm̃ autẽ videtur omnibus.} Circa primũ duo facit. Primo ponit opinionem Democriti, ſecundo ponit rõnem ipſius, ibi {Qm̃ aũt exiſtimabant.} Dicit ergo primo, ꝙ Democritus & Leucippus, qui faciebãt principia rerum corpora indiuiſibilia infinitarũ figurarum, ex his cauſabant generationẽ & corruptionem & alterationem. Dicebant enim ꝙ ꝑ congregationem & ſegregationem dictoꝶ corpoꝶ figuratorũ cauſabatur generatio & corruptio: ex ꝑmutatione aũt ordinis & poſitionis dictorum corpoꝶ cauſabatur alteratio. Deinde cùm dicit.

T. c. 25. T. c. 11. T. c. 6.

VATAB. *Cæterum quoniam quæ apparent, ea vera eſſe putabant, contraria autem & infinita ſunt quæ apparent, infinitas fecere figuras, ita ut per compoſiti tranſmutationem idem cõtrarium uideat̃ alij atq; alij, tranſmuteturq; inſerta re puſilla, & omnino permutato uno quopiam diuerſum quid appareat. quandoquidem tragœdia & comœdia eiſdem fiunt literis.*

ANT. Qm̃ aũt exiſtimabant verum in apparẽdo: contraria aũt ſunt & infinita quæ in ſenſu apparent, figuras infinitas faciũt. Quapropter tranſmutatione cõpoſiti idem contrarium videt̃ alij & alij, & tranſmutatur paruo adueniẽte: & vniuerſaliter aliud apparet vno trãſmutato. ex eiſdem enim Tragœdia & Comœdia fit literis.

T. cõ. 21. & ſnra.

Aſſignat rõnem dictæ poſitionis. Ad cuius euidentiã ſciendum eſt ꝙ ſicut dicit Philoſophus in Quarto Meta.

E quidam Philoſophi poſuerunt verum eſſe in apparendo, ita ſcilicet, ꝙ quicquid videtur alicui eſt verum: adeo ꝙ etiam ponebant cõtradictoria ſimul eſſe vera, ſi diuerſis ita videretur. hoc eſt ergo quod dicit, ꝙ, quia Democrit⁹ & Leucippus exiſtimabant ꝙ verum erat in apparendo, & diuerſis hominibus contraria apparent & infinita, vt oſtẽdit multiplicitas opinionum quæ eſt inter homines: ideo induxerunt infinitas figuras in primis rerum principijs, vt ex his ratio accipi poſſit infinitarum opinionum. Et inde eſt ꝙ per trãſmutationem aliquam eius, quod venit in compoſitionem alicuius totius, contingit ꝙ idem alio modo videtur alij, & alij ſe habere. ſicut propter diuerſum ſitũ, collum columbæ videtur eſſe alterius & alterius coloris. Et huiuſmodi tranſmutatio ſituum fit per aliquod modicũ quod ſuperuenit: & vt vniuerſaliter ſit dicere, tranſmutatio vno indiuiſibilium corporum videtur aliud & aliud. Et ponit exẽplum in ſermonibus, quorum prima principia indiuiſibilia ſunt literę. ex eiſdẽ au-

Apud quoſdã Philoſophos qcqd vĩ alicui eſt verum.

F tem literis tranſmutatis ſecundum ordinem aut poſitionem fiunt diuerſi ſermones, puta comœdia, quæ eſt ſermo de reb⁹ ruſticanis: & tragœdia, quæ eſt ſermo de bellicis rebus. Igitur ſic apparet ratio, quare per variationẽ ordinis & poſitionis dicebat Democritus alterationem cauſari. Deinde cùm dicit.

VATAB. *At cum generatio & corruptio diuerſum quid eſſe omnibus fere uideantur, & ea quæ ſunt congregatione atq; ſegregatione oriri ac occidere, & de mutatione affectuũ alterari, de his contemplentur qui hoc inſtituti habent oportet. Hæc autem, & multas & quæ rationis fines non egrediuntur, dubitationes habent. Nam ſi generatio congregatio ſit, multa ex eorum numero quæ fieri nequeunt, euenire ſolent. Sunt autem rurſus aliæ rationes quæ urgent, quæq; haud facile ſolui poſſunt, ꝙ fieri nõ poteſt, ut*
G *quicquam aliter ſeſe habeat, ſi generatio congregatio nõ ſit, aut ꝙ omnino generatio non eſt, aut eadem alteratio eſt. Atq; id (quanquam difficile) enitendum eſt ſoluere.*

ANT. Quoniam autẽ videtur omnibus pene eſſe aliud generationem & alterationem. (Generari quidem enim & corrumpi congregata & diſgregata: Alterari autem trãſlatis paſſionibus.) de his ſcientibus conſyderãdum. Quæſtiones autem habẽt hæc & multas, & rationabiles. Siquidem igitur generatio eſt congregatio: multa impoſſibilia contingunt. Sunt autem rurſus rationes aliæ cogentes, & non habiles ſolui, ꝙ non contingit aliter ſe habere. Et, ſi non eſt generatio congregatio, aut vniuerſaliter non eſt
H generatio: aut ſi eſt, alteratio eſt. Aut ſi hoc difficile, diſſoluere tentandum eſt.

Inquirit veritatem huius opinionis. & primo oſtendit difficultatem circa hæc exiſtentem, ſecũdo incipit inquirere veritatem. ibi {Principium autẽ.} Dicit ergo primo, ꝙ, quia iam penè abolitis opinionibus Priorum Naturalium, qui ponebant idem eſſe generationem & corruptionem & alterationem, omnibus ferè videbatur tunc temporis quòd aliud eſſet alteratio, & generatio: ita, ſcilicet ꝙ generatio eſſet per hoc ꝙ aliqua congregantur, & diſgregantur: alteratio vero per hoc ꝙ per aliquorũ tranſmutationes diuerſæ fiunt paſſiones: neceſſe eſt cõſyderare, vt de his ſciatur veritas. Habent enim hęc quæſtiones multas, & rationabiles, quia, ſi generatio nihil eſt aliud q̃ congregatio, multa impoſſibilia cõtingunt, vt infra patebit. Ex oppoſito aũt multæ inueniuntur rationes, quæ uideñt cogentes, & nõ de facili ſolubiles: quibus concludit̃ ꝙ non contingit aliter ſe habere, quàm ꝙ cõgregatio ſit generatio,

T. c. 9.

generatio, vel omnino nõ generatio: vel ſi eſt, ꝙ ſit idem quod alteratio. Et quãuis hoc ſit difficile ſoluere, debem⁹ tñ tentare ſoluere hanc difficultatẽ. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Principium autem horum omnium eſt, utrum ea quæ ſunt generentur hoc pacto, accreſcant, alterenturq́; & hi ſce contrarias ſubeant mutationes, magnitudinibus primis nullam diuiſionem admittentibus, an nulla ſit magnitudo indiuiſibilis: hoc enim intereſt quamplurimum. Et rurſum, ſi magnitudines ſint inſectiles, utrum hæ corpora ſint, ut Democrito placet, atq; Leucippo, an plana, ut in Timæo ſcribitur?*

ANT. T. c. 7. Principium autem horum omnium, vtrum ſic & generantur, & alterãtur, augmentanẽ entia, & contraria his patiuntur primis magnitudinibus exiſtẽtibus indiuiſibilibus, aut nulla eſt indiuiſibilis magnitudo. differt enim hoc multum. Et rurſus, ſi magnitudines ĩpartibiles ſint, vtrum, vt Democritus & Leucippus, hæ corporeæ ſunt: vel, vt in Timæo, planities.

Procedit ad ſoluendum prædictam difficultatẽ: & primo pmittit duas quæſtiones, quæ neceſſariæ ſunt ad ſoluendum prædictam difficultatem, Secundo eas proſequitur, ibi {Hoc quidem igitur.} Dicit ergo primo, ꝙ principium ad ſoluendum omnia prædicta oportet accipere ad hoc ꝙ inquiratur primo, vtrum entia naturalia ſic generentur, & alterentur, & augmentẽ, & contrarijs motibus moueantur, quòd ſint aliquę primæ magnitudines indiuiſibiles, vel nulla indiuiſibilis: hoc enim multum cõfert ad propoſitum. Secundo autem oportet inquirere, ſi ſunt aliquæ magnitudines indiuiſibiles, vtrũ illæ magnitudines ſint corporeæ, ſicut dixerũt Democritus & Leucippus, vel ſicut planities, ideſt ſupficies, ſicut Plato ſcripſit in Timæo. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Hoc igitur ipſum, fieri, inquam, diſſolutionem ad plana uſq;, cancellos egreditur rationis. id quod, alio quoq; loco iam diximus. Idcirco magis cõſentaneum rationi fuerit, corpora non poſſe diuidi. Verum & hæc quoq;, perabſurda ſunt, ſed tamẽ hiſce alterationem generationemq́;, uti dictum eſt, facere, conuerſione & tactu atq; figurarum uarietate permutando idem, contingit: quod ſanè Democritus facit. Quocirca, non eſſe colorem aſſerit, nã res ipſas per conuerſionem colore tingi cenſet. At illis, qui in plana diuiſionem faciunt, minime. Nihil enim, planis compoſitis, præterquã ſolida, fit. quando nulla ex eis qualitas affectuſue gigni poteſt.*

ANT. Tertio de Cœlo. tex. cõ. 6. Hoc quidẽ igitur ipſum, vt in alijs diximus, inconueniens vſque ad plana diſſoluere. Ideo D magis rationabile corpora indiuiſibilia eſſe. ſed hæc quidem multam habẽt irrationabilitatem. ſed tamẽ & his alterationem & generationem contingit facere, vt dictum eſt, conuerſione, & contactu tranſmutãtes idem, & figurarum differentiis: quod fecit Democritus. Ideo & colorem non inquiunt eſſe: conuerſione enim colorari. His autem, qui in plana formas diuidunt non adhuc. nihil enim fit præter ſolida ex compoſitis. paſſionem enim non ſuſcipiunt generari aliquam ex ipſis.

Proſequitur præmiſſas quęſtiones. & primo proſequitur ſecundam, quam breuius pertranſit: Secundo proſequitur primam, ibi {Habet autem quæſtionem.} Circa

A primam duo facit. primo oſtendit cõuenientius poſuiſſe (quantum ad ea quæ conſyderantur in Sciẽtia Naturali) Democritum ꝗ̃ Platonem: Secundo cauſam huius aſſignat, ibi {Cauſa autem.} Dicit ergo primo, ꝙ ſicut in Tertio de Cœlo dictum eſt, inconueniens eſt hoc ipſum, etiam ſecundum ſe cõſyderatum, ꝙ corpora naturalia reſoluantur vſq; ad ſuperficies: & ideo magis eſt rationabile ꝙ ſint aliquæ magnitudines indiuiſibiles, ex quib⁹ corpora naturalia componuntur: & ꝙ huiuſmodi magnitudines indiuiſibiles ſint corpora, quàm ꝙ ſint ſuperficies, quamuis & hoc ipſum multam irrationabilitatẽ habeat, ſcilicet ꝙ ſint aliqua corpora indiuiſibilia, ex quibus corpora naturalia componuntur, ſicut partim oſtenſum eſt in Libro de Cœlo. Sed tamen ideo eſt magis rationabile ponere corpora indiuiſibilia quàm ſuperficies: quia his, q ponunt corpora indiuiſibilia eſſe principia corporum naturaliũ, conuenit aſſignare cauſam generationis & alterationis: quæ quidem alteratio, ſicut dictum eſt, tranſmu-B tat vnum & aliud per quandam conuerſionem corporũ indiuiſibilium, & per alium modum contactus ſecundũ diuerſum ſitum & ordinem: & etiam ſecundum differentiam figurarum, ſicut ponebat Democritus aſſignãs cauſam alterationis. Vnde Democrit⁹ ponebat quòd color & aliæ huiuſmodi qualitates naturales, nõ ſit aliquid habens eſſe fixum in natura: ſed quòd videtur aliquid coloratum per quandam conuerſionem, ideſt per aliquã variationem corporum indiuiſibilium ſecundum ordinem & ſitum. Manifeſtum eſt enim ꝙ quædam nobis apparent, quorum apparentia cauſatur ex aliquo modo reflexionis ſecundum ordinem ſitus: ſicut forma quæ apparet in ſpeculo, & ſicut colores yridis, & huiuſmodi. talia ergo exiſtimabat eſſe Democritus omnes formas & qualitates rerum naturalium. & ſecundũ hoc, ſuppoſitis ſuis principijs, ex diuerſitate poſitionis & ordinis cauſabat omnem diuerſitatẽ alterationis. Sed Platonici, qui reſol-C uebant corpora in ſuperficies, non poterãt aſſignare cauſam alicuius tranſmutationis formalis: quia ex ſuperficiebus, quando componuntur adinuicem, nihil eſt rationabile fieri niſi ſolida. Cum enim puncta, lineæ, & ſuperficies puræ ſint res mathematicæ, non poſſunt cauſare ex ſeipſis aliquam paſſionem naturalem. vnde, ſicut ex punctis non fit niſi linea, & ex lineis non fit niſi ſuperficies, ita ex ſuperficiebus non poteſt cauſari niſi corpus. Sed nec ipſi Platonici conantur ad hoc, quòd ex miſtione ſuperficierũ aſſignent cauſam alicuius paſſionis naturalis.

Tex. cõ. 6. & 29.

T. c. 72. li. primo. Rõnabili⁹ eſt pricipia ponere corpora indiuiſibilia: vt Democ. ꝗ̃ ſupficies: vt Plato.

Democriti placitũ tolerabilius.

Platonicorum intolerabilius.

Deinde cùm dicit.

VATAB. *Sed cur parum ualeant quæ conſentanea ſunt perſpicere, cauſam habet ipſa experientiæ uacuitas. Quam ob rem quotquot diutius circa rerum naturalium ſpeculationem uerſati ſunt, ij eiuſdẽ principia, quæ inter ſe cohæreant conſentiantq; quamplurimũ, ſupponere magis poſ-D ſunt. At qui è multis rationibus quænam ueræ ſint haudquaquam expendere conſueuerunt, paucis inſpectis facile pronunciant. Porro ex hiſce perpendere etiam quis poteſt, ꝗ̃ inter eos interſit, qui naturaliter, quiq; uia rationali quãpiam exercent conſyderationẽ. Nã de eo quod eſt magnitudines eſſe indiuiſibiles, nõnulli quidẽ inquiũt, qđ ipſe, idealiſq; triangulus, plures erit. At Democritus, rõnibus proprijs, naturæq; accommodatis perſuaſus eſſe profecto uidebit. Quod aũt dicimus in pgreſſu euadet apertũ.*

ANT. Inexperientia Platonicos accuſat. Cauſa autem, quare non potuerunt confeſſa videre, inexperientia fuit. Ideoq; quicunque magis inſudauerunt naturalibus, magis poſſunt ſupponere talia principia: quibus multa poſſunt complicare. Qui autem ex multis ſermonibus indocti exiſtentium intuentes,

Te.c.8. Ad pauca reſpiciẽtes facile enunciant.

ad pauca reſpicientes, facile enunciant. Videbit autem aliquis, ex his quãtum differunt qui Phyſice, & qui Logice intendunt. Qui enim aiunt ꝙ indiuiſibiles ſint magnitudines, hi quidem inquiunt, quia autotrigonum multa erit. Democritus autem videtur propriis & phyſicis ſermonibus perſuadere. Manifeſtum autẽ erit quod dicimus procedentibus.

Aſſignat rationem quare circa hoc magis deficit Plato ꝙ̃ Democritus: & dicit, ꝙ cauſa huius, ꝙ Plato minus potuit videre confeſſa, i. ea quæ ſunt omnibus manifeſta, fuit inexperientia: quia, ſ. circa intelligibilia intentus, ſenſibilia non intendebat, circa quæ eſt experientia. Et ideo illi Philoſophi, qui magis ſtuduerunt circa res ſenſibiles & materiales, magis potuerũt adinuenire talia principia: quibus poſſent multa ſenſibilia adaptare. Sed Platonici, qui erant indocti exiſtentium, i. circa entia naturalia & ſenſibilia, reſpicientes ad pauca ſenſibilium, quæ eis correſpondebant ex multis ſermonibus vel rationibus, i. ex multis, quæ in vniuerſali, rationabiliter cõſyderabãt, de facili enunciant, i. abſq; diligenti perſcrutatione ſententiã proferunt de rebus ſenſibilibus. Poteſt tamen conſyderari ex his, quæ præ manibus habentur, ꝙ differunt in perſcrutatione veritatis illi, qui cõſyderabant Phyſice, i. naturaliter, attendentes rebus ſenſibilibus, vt Democrit⁹; & illi q conſyderabant logice, i. rationabiliter, attendentes communibus rationibus, ſicut Platonici. Ad oſtẽdendum enim ꝙ magnitudines aliquę ſunt indiuiſibiles, Platonici logice procedentes, dicunt, ꝙ aliter ſequeret̃ ꝙ autotrigonum, i. per ſe triangulus, hoc eſt idea triãguli, multa erit, i. in multos triangulos diuidetur: quod eſt inconueniens. Ponebat enim Plato omniũ ſenſibilium eſſe quaſdam ideas ſeparatas, puta hominis, & æqui & ſimilium: quas vocabat per ſe hominem, & per ſe æquum; quia, ſ. logice loquendo homo ſm ꝙ eſt ſpecies eſt præter materialia & indiuiduãtia principia: ita ꝙ idea nihil habet niſi quod pertinet ad rõnem ſpeciei. et eadem rõne hęc ponebant in figuris. vnde ponebant ideam triãgulorum ſenſibilium, quę dicitur autotrigonum, eſſe indiuiſibilẽ, alioquin ſequeretur ꝙ diuideretur in multa, quod eſt contra rõnem ideæ: ad quam pertinet ꝙ ſit vnum ꝑter multa. & ita non eſt inconueniens ꝙ ſint multę ſuperficies triangulares indiuiſibiles conformes ideæ. & eadem ratio eſt dę aliis ſuperficiebus. Sed Democritus videt̃ ſuadere ꝙ ſint magnitudines indiuiſibiles per rationes proprias & naturales, vt manifeſtum erit in ſequentibus.

Qũo Philoſophiã rep ſenſibilium experiẽtia conducat.

Idea ſenſibilium & figurarum.

Qũo logice loquitur Plato.

LECTIO. IIII.

Ea Democriti declaratus ſuæ ſententiæ ratio, qua corpus omne ex indiuiſibilibus componi opinatus eſt.

VATAB.

Nam res ipſa dubitationem habet, ſi quis corpus aliquod, magnitudinemq; omnino atq; omni ex parte diuiſibilem eſſe ſtatuat, atq; fieri poſſe, ut penitus diuidatur. quid enim erit, quod effugiat diuiſionem? Nam, ſi omnĩ ex parte atq; omnino ſit diuiſibile, & ita diuidi queat, ſiue ſimul erit hoc omni ex parte diuiſum (& ſi non ſimul diuidatur) ſiue id fiat, nihil accidet impoſſibile. H

ANT.

HAbet autem quæſtionẽ, ſiquis ponat corpus aliqđ eſſe, & magnitudinẽ oĩno diuiſibilem, & hoc poſſibile. quod diuiſionem effugit? Si enim omnino diuiſibile, & poſſibile hoc paſſim, & ſimul erit hoc omnino diuiſum (& ſi non ſimul diuidatur,) et ſi hoc fiat, nihil erit impoſſibile.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ circa propoſitum opinio Democriti potior erat ꝙ̃ opinio Platõis, & ratio

E Democriti erat magis propria, ad hoc manifeſtãdum inducit rationem Democriti. Et primo ponit eam, ſecundo ſoluit. ibi{Sed & hoc tentandum eſt ſoluere.}Circa primum duo facit. primo ponit rationem Democriti ad hoc impoſſibile ducentem, ſ. ꝙ corpus ſit omnino diuiſum, i. quantumlibet diuidi poteſt: Secundo oſtẽdit hoc eſſe impoſſibile. ibi{Quid ergo erit.}Circa primum duo facit. Primo ponit rõnem ad hoc impoſſibile ducentem, ſecundo manifeſtat neceſſitatem dictæ rationis. ibi{Quapropter & ſm medium.} Circa primum conſyderandum, ꝙ oportet ponere corpus vel componi ex indiuiſibilib⁹, vel eſſe diuiſibile omnino, i. totaliter ſm quodcunq; ſignum. Et ideo Democritus ad oſtẽdendum ꝙ corpus ſit compoſitum ex indiuiſibilibus corporibus, conatur oſtẽdere impoſſibile eſſe diuiſibile eſſe corpus ſenſibile: puta quod lignũ aut lapis ſint diuiſibilia omnino, i. ſm quodcunq; ſignum datũ in corpore. Et ideo dicit ꝙ ſiquis ponat corpus aliquod, puta ſenſibile: & magnitudinem quãcunq;, puta ſuperficiem, vel lineã, diuiſibilem omnino, i. ſm quodcunq; ſignum datum: & ſi ponatur hoc eſſe poſſibile, remanet quæſtio, quid ẽ id quod effugit diuiſionẽ, i. quod remanet poſt diuiſionem. Neceſſe eſt enim ꝙ diuiſo quocunq; diuiſibili, remaneãt aliquæ partes diuiſibiles, in quas ſit diuiſio. Ideo autem dicit Demo. hoc habere quæſtionem: quia, ſi corpus ſit omnino, i. ſm totum, diuiſibile, & hoc ſit poſsibile: conſequens erit ꝙ nihil prohibeat corpus eſſe ſimul diuiſum quantũcunq; diuidi poteſt, & ſi diuiſio non fiat ſimul, ſed ſucceſsiue. ſicut, ſi poſſibile eſt aliquem hominem peruenire ad aliquem locũ; nihil prohibet eum perueniſſe illuc, licet nõ ſimul, ſed ſucceſsiue perueniat. et ſi hoc ponatur, nullum impoſsibile debet ſequi: quia poſsibili poſito nõ ſequitur aliquod impoſsibile ſecundum Philoſophum Primo Priorum cap. Secundo & Septimo Phyſicorum. Deinde cùm dicit; Te.cõ.9.

Tex.c.9.

Rõnes Democ. phantes corpus ex atomis compoſi.

VATAB.

Igitur & ſecundum mediũ, haud ſecus. Et in ſumma, G *ſi omnis ex parte ac omnino diuidi aptũ ſit, ſi diuidatur, nullum emerget, impoſſibile. quando ne ullum quidem oriat̃ impoſſibile ſi in decies millies dena millia diuiſum ſit. quamuis forte nemo unquam diuidet. Itaq;, cum corpus ipſum omnino tale ſit, diuidatur.*

ANT.

Quapropter & ſm medium ſimiliter, & vt̃ ſi omnino natura eſt diuiſibile, et ſi diuidatur, nullum erit impoſſibile naſcẽs. Quoniam neq; ſi in mille milia diuiſa fuerit magnitudo, nullũ impoſſibile, & ſi nullus vtiq; diuidat. Quoniã ergo omnino tale corpus, diuidatur.

Manifeſtat neceſsitatem prędictæ rationis. ſi enim ponatur aliquod corpus diuiſibile per medium, & ponatur eſse diuiſum per medium, nullum ſequitur incõueniens. Et hoc eſt quod dicit. Quapropter, quia poſito poſsibili nullum ſequitur impoſsibile, ſimiliter erit ſi aliquid ponatur eſse diuiſibile, & diuiſum ſecundum medium. & vniuerſaliter, ſi corp⁹ eſt natum eſse diuiſibile omnino, ideſt ſecundum quodcunq; ſignum: ſi diuidatur, ideſt ponatur eſse diuiſum, nullum erit impoſsibile naſcẽs, ideſt ex hoc non debet impoſsibile naſci: quia neq; ſi aliquid eſt diuiſibile in mille milia partiũ, & ponatur eſse diuiſum, nullum ſequitur impoſsibile: & ſi nullo modo diuidat̃ actu. Et ita videtur quòd aliquod corpus ſit diuiſibile in paucas partes, ſiue in multas, ſiue totales: & tamen non videtur ſequi aliquod impoſsibile, ſi ponat̃ aliquid eſse diuiſum, inquantum eſt diuiſibile. Quia igitur ſecũdum ponentes corpus naturale non componi ex indiuiſibilibus corporibus, & eſse diuiſibile etiam ſecundum totum, ponatur eſse diuiſum: ſed hoc ẽ impoſsibile: ergo & primũ, ſcilicet ꝙ ſit diuiſibile ſecundum totum: eſt ergo compoſitum ex indiuiſibilibus. Deinde cùm dicit.

Quid

VATAB. *Quid ergo erit reliquum? magnitudo? Id enim fieri non poteſt. eſſet enim quippiam haud diuiſum. at erat omni ex parte omninoque diuiſibile. At uero, ſi nec corpus, nec magnitudo relinquatur, diuiſio tamen ſit, aut corpus ex punctis cōſtabit, & ea, ex quibus componitur, magnitudine carebunt, aut nihil omnino erit. Quare ſiue factum ex nihilo, ſiue compoſitum ſit, profecto totū ipſum nihil, præterquam apparens, erit. Similiter ſi ex punctis conſtari dicatur, quantum non erit. Nam cum una in magnitudine ſeſe tangunt, & magnitudo una perpetuaque eſt, atque illa ſimul ſunt, nihilo maius totū ipſum reddunt. quoniam, ſi totum in duo aut plura diuidatur, nihilo ipſum minus quàm prius euadit. Qua de re puncta etiam, ſi omnia coagmentata ſint, nullam efficiunt magnitudinem.*

ANT. Quid ergo erit reliquum? magnitudo? non enim eſt poſſibile. erit enim quippiam non diuiſum: erat autem omnino diuiſibile. Sed ſi nullum erit corpus, neque magnitudo, diuiſio autem erit, aut ex punctis, aut ſine diuiſione ea erunt, ex quibus compoſitum eſt, aut nihil omnino. quapropter & generabitur ex nihilo, & ſi erit compoſitum: & omne vtique nihil, & non erit exiſtens, ſed apparens tantum. Similiter autem &, ſi erit ex punctis, non erit, quantum. quando enim tangebant ſe, & vna erat magnitudo, & ſimul erant, nō faciebant maius omne. diuiſione enim in duo vel plura, neq; maius neque minus priore. Quapropter & ſi oēs componantur, nullā facient magnitudinē.

Oſtendit eſſe īpoſſibile ꝙ corpus ſit totaliter diuiſum ex hoc ꝙ non eſt dare quid remaneat poſt diuiſionē. Primo ergo oſtendit ꝙ non erit dare quid remaneat ex diuiſione, quæ eſt principalis pars: Secundo ꝙ non erit dare quid remaneat, quod ex incidenti ſit elapſum. ibi {Sed et ſi qua.} Dicit ergo primo, ſi corpus ponaſ omnino eſſe diuiſum, quærendum reſtat, quid erit reliquum, i. quod remanet poſt diuiſionem. ſicut videmus remanere in omni diuiſione ea, in quæ diuiſum reſoluiſ. Et primo oſtendit, ꝙ non remaneat magnitudo. hoc enim eſt impoſſibile: ſequereſ enim ꝙ adhuc remaneret diuiſibile non diuiſum. diceretur autem vel ꝙ magnitudo eſſet aliquid non diuiſibile, vel corpus nō omnino erat diuiſibile: & ita oportet ꝙ id, quod remanet poſt diuiſionē, nullo modo ſit diuiſibile: cum tamen ſupponatur ab aduerſario ꝙ magnitudo ſit omnino diuiſibilis. Secundo cōcludit, ꝙ illud, quod remanet poſt diuiſionem, neq; ſit corpus, neq; magnitudo, & tamen ſit facta diuiſio ſm totum, ſicut dictum eſt. relinquitur autem ꝙ diuiſio erit aut ex punctis, ita ꝙ corpus finaliter reſoluatur in puncta, & per cōſequens ea ex quibus componitur erūt ſine magnitudine: aut ſequitur ꝙ id quod eſt reſiduum poſt diuiſionē ſit omnino nihil.

Tertio oſtendit hoc ſecundum eſſe impoſſibile: quia, cūm vnumquodq; generetur ex his in quæ reſoluitur: ſi ergo reſoluitur in nihil: ſequetur etiam ꝙ generetur ex nihilo: quod autem componitur ex nihilo nihil eſt. ſequetur ergo, ꝙ corpus de quo agitur ſit nihil, et etiam totum vniuerſum eadem ratione: ſed quicquid erit in rerum natura erit ſm apparentiam tantum, & non ſm exiſtentiā.

Quarto probatur primum præmiſſorum, ſ. ꝙ nō fiat reſolutio in pūcta: quia ſimiliter ſequeretur ꝙ ſit corpus compoſitum ex punctis: & ita vlterius ſequeretur ꝙ nō ſit quantum ipſum corpus. Aut enim eſſet quantū, quia corpus diuideretur, aut quia puncta tangerent ſe; prout

Quod corpus nō reſoluatur in puncta.

A duo extrema duarum linearum ſunt ſimul, non ſecundo modo: quia ex hoc erat vna magnitudo continua, & ſic ſimul erant omnia puncta & nōdum diſtincta erant adinuicem, & non faciebant totum maius. Punctum enim nihil eſt aliud ꝗ̄ quædam diuiſio partium lineæ, nec primo modo: quia ex hoc ꝙ aliquid diuiditur in duo vel in plura, non efficitur totum nec maius nec minus ꝗ̄ prius fuerit. Ita enim corpus magnum ſicut paruum poteſt diuidi in duo vel plura: & ſic patet ꝙ pūcta nihil ſunt aliud ꝗ̄ diuiſiones: & ꝙ non faciunt aliquid maius. vnde ſequitur ꝙ, ſi puncta componantur adinuicem, non faciūt aliquid maius. Sic igitur videtur eſſe impoſſibile ꝙ corpus ſit omnino diuiſum: quia non poteſt aſſignari quid ſit reſiduum diuiſionis tanꝗ̄ principalis pars corporis diuiſi. Deinde cum dicit.

Punctum quid ſit.

VATAB. *Verum enimuero, ſi quid tale inter diuidendū corpus, fiat, quale eſt ramentum illud quod excidit, dum quippiam ſerra ſecaſ, atq; hoc pacto corpus aliquod è magni-*B *tudine abſcedat, idem ſermo recidit, quomodo inquam diuiſibile illud ſit.*

ANT. Sed & ſi quid diuiſo corpe, quaſi raſura ſerræ fiat ex corpore: & ſic magnitudine quidem corpus egrediatur, idem ſermo. illud autem quo modo diuiſibile?

Oſtendit ꝙ non poteſt aſſignari quid reſiduum diuiſionis tanꝗ̄ aliquid quod elabitur. et Primo oſtendit ꝙ tale aliquid non poteſt eſſe corpus, Secundo oſtendit ꝙ non poteſt eſſe quodcunq; incorporeum ibi {Si autem non eſt corpus.} Dicit ergo primo ꝙ, ſi diuiſo totaliter corpore diuiſio corporis fiat, ita ꝙ aliqua raſura ſm rē elabatur ex diuiſione, præter principales partes ī quas lignum diuiditur: & dicatur ꝙ ex magnitudine corporali totaliter diuiſa egrediatur aliqd' corpus, quaſi reſiduū, ſequeretur idem ſenſus qui & ſupra: quomodo, ſ. poterit C ſubſtineri ꝙ illud corpus ſit adhuc diuiſibile, ſecundum ponentes corpus eſſe diuiſibile: cum poſitum ſit corpus naturale eſſe diuiſum omnino. Deinde cum dicit.

VATAB. *Quod ſi id quod abſcedere ſolet corpus non ſit, ſed forma quædam, affectuſue ſeparabilis, ſitq; magnitudo ipſa, puncta uel tactus ſic affecti, magnitudinem ex non magnitudinibus conſtare incongruū atq; abhorrens eſt. Ad hæc, puncta ipſa ſiue à motu uacent, ſiue eundem ſubeāt, ubinam erunt? unus enim ſemper duorum quorūdam tactus eſt, tanquam re quapiam alia præter tactum punctumq;, atq; diuiſionem exiſtēte. Si quis ergo quoduis aut quantumlibet corpus, eſſe omni ex parte atq; omnino diuiſibile ponat, hæc accidunt uniuerſa. Præterea, ſi lignum aut quippiam aliud, iam diuiſum rurſum componat, iterum æquabile pariter atq; unum euadit. Igitur ad hunc* D *modum res ſeſe habet, ut patet, etiam ſi illud quolibet in puncto incidat. Potentia ergo, omni ex parte ac omnino diuiditur. Quid igitur, præter diuiſionem erit? Nam ſi eſt affectio quædam, at quonā pacto diſſoluitur in hæc ſitq; ex his, aut qualiter hæc ſeparari queunt? Itaq; ſi fieri nequeat ut magnitudines ex punctis aut tactibus conſtent, indiuiſibilia ſint corpora magnitudineſq; neceſſe eſt. At at uero & iis quoq; qui hæc aſſirmant, non minus accidit impoſſibile. de quibus quanquam alias fuit à nobis conſyderatum,*

ANT. Si autem non eſt corpus, ſed ſpecies aliqua ſegregabilis, aut paſſio quidem quæ ſeceſſit, et eſt magnitudo puncti, vel tactus, hoc patien-

Ex non magnitudine non ſit magnitudo.

tes

gatione, fieri debeat, Quæ igitur ratio, magnitudines eſſe indiuiſibiles nec eſſario colligere uidebatur, hæc eſt.

A

ANT. Eſſe autem poteſtate ſimul omnino diuiſibile impoſſibile videtur eſſe vtiq;. Si enim poſſibile, & fieret vtiq;, nõ vt ſint ſimul actu ambo indiuiſibile & diuiſum, ſed diuiſum ſm quodcunq; ſignum. nullũ igitur erit reliquum & in incorporeũ erit corpus corruptũ, & generabit vtiq; quidẽ rurſus aut ex punctis, aut omnino ex nihilo: & hoc quomodo poſſibile? Sed quoniam diuidit in ſemp diuiſibilia & ſemper in minores magnitudines, & in ſemotas & diſgregatas, manifeſtum. Neq; itaq; ſm partem diuidenti erit infinita fractura neq; poſſibile eſt ſimul diuiſum eſſe ſecundũ oẽ ſignum: (non.n.poſſibile omnino,) ſed vſq; ad qd. Neceſſariũ ẽ igit indiuiſibiles exiſtere magnitudines. & indiuiſibilia corpora, p̃ſertim ſi & erit generatio et corruptio, hęc quidem ſegregatione, hęc autem, congregatione. Cogens igitur ſermo eſſe magnitudines indiuiſibiles, hic eſt.

B

Duę rõnes Democriti Prima rõ.

Ponit duas rationes Democriti contra veritatem. Circa quarum primam dicit, ꝙ ſm obiectionem Demo. videtur impoſſibile ꝙ corpus ſenſibile ſit ſimul diuiſibile in potẽtia omnino, ſ. ſm quodcunq; ſignum, ſicut nuper, dictũ eſt. Credebat enim Demo, ꝙ quicquid eſſet ſimul in potentia poſſet eſſe ſimul in actu: & argumẽtabatur, ſicut eſt poſſibile ſimul in potentia corpus ſenſibile omnino diuidi, ꝙ hoc fieret in actu: non quidem ita ꝙ eſſet ſimul in potentia diuiſibile, & actu diuiſum, ſed ꝙ eſſet ſimul diuiſum actu ſm quodcunq; ſignum: ſed hoc oſtendebat eſſe impoſſibile. quia ſicut ex ſupradictis patet, ſequeretur ꝙ nil incorporeum eſſet reſiduum à diuiſione, & ꝙ corpus corrũperetur in rem incorporeã, & ex conſequenti ꝙ corpus generaretur ex aliquo incorporeo, aut ex punctis, aut omnino ex nihilo, ſed hoc eſt impoſſibile: non ergo eſt poſſibile ꝙ corpus ſenſibile ſit omnino diuiſum ſimul: neq; ergo videtur poſſibile ꝙ ſit omnino diuiſibile in potentia. Sed, quia videmus ad ſenſum, ꝙ corpus ſenſibile diuiditur in partes adiunctã & ſeparabiles, vel etiam in partes diuiſibiles, & maior magnitudo ſemper diuiditur in minores magnitudines, & totum coniunctũ diuidiĩ in aliqua ſegregata & ſeparata: manifeſtũ eſt hoc ita ſe habere. Non ergo eſt poſſibile, neq; ꝙ fiat diuiſio in infinitum ſm partẽ ita ꝙ pars poſt partem à toto ſenſibili corpore ſeparetur, neq; eſt poſſibile ꝙ corpus ſenſibile diuidatur ſimul ſm quodcunq; ſignum, neutrum enim horum eſt poſitum: quia vtrobiq; videtur ſequi p̃dictum incõueniens. Sed videtur ꝙ diuiſio corporis poſſit procedere vſq; ad aliquem terminum, vnde ſequitur quod neceſſe ſit aliquas magnitudines eſſe indiuiſibiles, & aliqua corpora indiuiſibilia ſm Demo.

Nõ eſt Ari. hęc ipoſſibilitas quã ponit.s.ſ.

Secũda rõ.

Secundã rationẽ ponit. ibi. {Et aliter ſic erit.} Et dicit ꝙ aliter etiã videtur eſſe neceſſarium eſſe corpora indiuiſibilia, poſito. ſ. ꝙ generatio ſit per congregationem, & corruptio ſit per ſegregationem. & hoc quidem neceſſarium erat ponere Demo, quia ponebat formas & naturas rerum determinari ſecundum poſitionem et ordinem. videmus autem ꝙ totum, cuius forma conſiſtit in poſitione & ordine, ſicut domus, non generatur niſi congregatione, neque corrumpitur niſi ſegregatione: & ideo, cum non ſit poſſibile in principijs generationis & corruptionis procedere in infinitum: ponebat ꝙ eſſent aliqua principia prima, ex quib⁹ corpa cõgregabant, & in q̃ ſegregabant & hmõi dicebat eſſe corpa ĩdiuiſibilia. Deinde cũ dicit.

Qua ratiõe Demo. ad hõc inducebatur.

A

Sed quod clanculo peruerſa ratiocinatione utatur & quatenus lateat, exponamus oportet. Nam, quia punctum puncto nõ hæret, magnitudines partim ſunt ee partim nõ ſunt omni ex parte diuiſibiles. Sed cum hoc poſitũ aſſertumq; eſt punctum ubiuis ac omni in parte uidetur eſſe. ita ut in puncta diuidi magnitudinem ſit neceſſe: quippe cum omni in parte punctum ſit. quo fit, ut ea uel tactibus uel punctis conſtet. At omni in parte diuiſibilis eſt, quia ubi ubi unũ eſt, & omnia ut ſingulũ quodque. Vno autem plura nõ ſunt: nõ enim ſunt deinceps. Quare, non omni in parte diuiſibilis eſt. nam, ſi per medium diuiſibilis ſit, et per punctum adhærens erit, diuiſibilis. At id haud quaquam fit. ſiquidem, nec ſignum ſigno, nec punctum puncto hæret. Hoc autem eſt diuiſio & compoſitio. Quare tam congregatio quàm ſegregatio eſt, ſed non ex inſectilibus, & in inſectilia. complura enim inde emergunt abſurda, nec hoc pacto ut omni ex parte fiat diuiſio (id enim eueniret, ſi punctum puncto hæreret:) ſed ſegregatio in parua & minora, & congregatio ex minoribus fit.

B

VATAB.

Quoniam autem latet paralogizans, & quomodo latet dicamus. Quoniã enim nõ eſt punctum puncto vndiq; cõtiguus, omnino eſſe diuiſibile ineſt quidẽ aliquo modo magnitudinibus, aliquo autẽ modo nõ ineſt. Videtur autem quando hoc ponit, & vndiq; & vbiq; eſſe punctu: quapropter neceſſe diuidi magnitudinẽ in pũcta. vbiq; enim eſt punctum. quapropter aut ex tactibus, aut ex punctis eſſe. Hoc autem eſt quod exiſtit vbiq;, quoniã vna vtiq; & omnis, & vnuſquiſq;: plures autem vna non ſunt, conſequenter enim non ſunt: quapropter non vbiq;. Si enim ſm medium diuiſibile: & ſecundum contiguum punctũ erit diuiſibile: nõ autẽ poſſibile. Non enim eſt contiguum ſignum ſigno, aut pũctum puncto: hoc enim eſt diuiſio, aut cõpoſitio. Quapropter eſt congregatio aut diſgregatio, ſed neq; i atoma, & ex atomis (multa enim impoſſibilia cõtingunt neq; itaq; vt diuiſio fiat vbiq;. ſi enim eſſet cõtiguum punctũ pũcto hoc vtiq; eſſet:) Sed in parua & minima eſt congregatio, & ſegregatio ex minimis.

Alias diuidi in nihil.

C

+ Diuidit corpus ſenſibile in partes inuicem ſepar[illegible] i(d) eſt in partes por[illegible] partem et no ſ[illegible]

D

Soluit prædictas rationes. Et primo primam, Secundo ſecundam. ibi. {Sed non ſimplex.} Circa primum oſtenſum eſt, ꝙ tota virtus rationis Democriti in hoc cõſiſtit, ꝙ, ſi corpus ſenſibile omnino eſt ſimul diuiſibile in potentia, ꝙ ſit ſimul omnino in actu: ſed hæc conſequentia non tenet in omnibus Quędam enim ſunt, de quorũ ratione eſt eſſe in potentia: vnde in talibus nõ poteſt poni eſſe ſimul in actu, quod eſt ſimul in potentia: quia tolletur ratio & natura illius rei: quod quidem primo manifeſtum eſt in ſucceſſiuis. In prima enim pte diei ſimul poſſibile eſt eſſe horas diei: nõ tamen poteſt poni ꝙ omnes horæ illius diei ſint ſimul actu, aufertur enim natura temporis: de cuius ratione eſt ꝙ ſit numerus motus ſecũdum prius & poſterius. ſi enim eſſet ſimul quęlibet pars eius: iam non eſſet ſecundum prius & poſterius. Secundo apparet hoc in permanentibus. De ſubſtãtia enim aeris eſt materia, quæ eſt in potentia ad omnes formas: tamen non poteſt poni ꝙ ex aere ſit generatum quicquid

Solo primę. Introductio ſtæ pulcherrima.

eſt

eſt poſſibile ex eo generari: quia tolleretur natura materię, quæ ſemper eſt in potentia ad omnes formas. Sic igitur contra rationem magnitudinis, puta lineæ eſt, ꝙ ſit ſimul omnino actu diuiſa. vnde non ſequitur, ſi eſt ſimul omnino diuiſibilis in potentia, ꝙ poſſit poni ſimul omnino actu diuiſa. Quod hoc ſit cõtra rationẽ lineę patet. nam diuiſio lineæ in actu nihil aliud eſt q̃ punctum in actu eſſe: ſi ergo eſſet ſimul omnino in actu diuiſa, oporteret ꝙ punctum eſſet vbiq; in actu in linea, & ita oporteret ꝙ puncta eſſent contigua, vel conſequenter ſe habẽtia in linea: hoc autem non poteſt eſſe. quia, cum puncta ſint indiuiſibilia, multorum punctorum contiguorum vnum nõ excederet aliud: quia vnum tangeret aliud ſecundum ſe totũ, & ita omnes puncti nõ eſſent niſi vnus punctus. Nõ ergo poteſt eſſe ꝙ puncti ſint vbiq; in actu per lineam, & ita contra rationẽ lineę eſt ꝙ ſit ſimul tota diuiſa in actu. Et ita non ſequitur ꝙ ſi ſit ſimul diuiſibilis omnino in potentia, ꝙ poſſit poni omnino eſſe diuiſa in actu.

F Dicit ergo primo Philoſopus ꝙ Demo. latet paralogizans, ideſt facit paralogiſmum latẽtem. & dicit quomodo lateat eius defectus. Quia enim punctũ puncto non poteſt eſſe contiguũ, & per conſequens nõ põt eſſe ꝙ linea ſit omnino diuiſa in actu, & ita eſſe diuiſibile vbiq;, licet aliquo modo conueniat magnitudinibus, ſcilicet in potentia: tamen quodammodo non conuenit eis, ſcilicet in actu. quia, quando ponitur vbiq; eſſe diuiſa in actu, videtur poni ex conſequenti ꝙ vbiq; ſit punctum: cum punctus in actu nihil aliud eſt q̃ actu diuiſio lineæ.

Punctũ in actu ẽ diuiſio lineę. Si autem punctu eſt vbiq; in linea neceſſe eſt ꝙ magnitudo diuidatur in puncta: cum nihil aliud in magnitudine inueniatur. vel etiam (ſm altam literam) ꝙ diuidatur in nihil q͞a nihil erit reſiduũ p̃ter diuiſionẽ, ſi vbiq; ſit pũctũ, quod eſt diuiſio. Et ideo ſequitur ꝙ magnitudo vel ſit ex punctis, vel ex tactibus partium lineę, ſiue diuiſionibus lineę. quod in idem redit. Ponitur enim ſm prędicta, ꝙ hoc, quod exiſtit in linea, ſit pũctũ, vel tactus, aut diuiſio, ſi linea ſit omnino ſimul diuiſa. ſed hoc nõ poteſt, eſſe: quia ſequeretur ꝙ ſolum vnũ punctum eſſet vbiq;, ideſt in qualibet parte lineę, & ꝙ omnes partes lineę non plus continerent de ſitu q̃ vnuſquiſq; eorum: immo ꝙ non eſſent plures q̃ vnus, vel plures diuiſiones q̃ vna. Non enim poſſunt ſe habere conſequenter, ita ꝙ vnum punctum ſit poſt aliud: neq; ꝙ ſe tangant ſecũdum vltima tantum, & ſecundum alia ſecernantur: quia cum ſint indiuiſibiles, ſecũdum totum coniunguntur: & omnino omnes puncti coniuncti non ſunt niſi vnus: & ideo non eſt poſſibile ꝙ ſit vbiq; per lineam, quia ſi linea eſſet diuiſibilis ſecundum totum ſui, & punctus eſſet contiguus puncto, poſſet etiam diuidi ſecundum contiguum punctum: ſi eſſet omnino diuiſibilis. ſed hoc eſt impoſſibile: quia non eſt contiguum vel habitum, ideſt cõſequenter ſe habẽs punctum puncto: vel quodcũq; ſignum ſigno. hoc autem punctum in actu nihil aliud eſt q̃ actualis diuiſio lineę, aut compoſitio, ſiue tactus partiũ lineę. vnde cõcedẽdũ eſt, ꝙ in corporibus ſenſibilib[9] inuenitur cõgregatio & diſgregatio: non tamen indiuiſibilium corporum, aut ex indiuiſibilibus: multa enim impoſſibilia ſequerẽtur, vt in Tertio de Cœlo dictum eſt. Neq; ita ꝙ

T.c.7.&.8 diuiſio actualis lineę fiat vbiq;. hoc enim contingeret ſi punctus eſſet contiguus puncto: quod eſt impoſſibile, vt ex dictis patet: ſed ſegregatio corporum eſt in aliqua parua & minora, cõgregatio vero eſt ex aliquibus paruis & minoribus, non autem ex minimis: quæ oportet eſſe indiuiſibilia. Deinde cum dicit.

VATAB. *At ſimplex perfectaq; generatio, congregatione & ſegregatione definita non eſt, quemadmodum nonnullis placet: qui & eam quæ in continuo fit mutationem, alterationem eſſe aſſerunt. Verum id ipſum eſt, in quo prorſus errant, non enim generatio ſimplex atque corruptio,*

E *congregatione ſegregationeue fit, ſed cum ex hoc in hoc mutatio fit. Alij uero, omnem eiuſmodi mutationem, alterationem eſſe putant. At in hoc, diſcrimen ſubit. nam hæc ratione, illa materia, in ſubiecto exiſtit. Igitur cùm in hiſce fuerit mutatio, generatio erit uel corruptio: cum in affectibus & ijs, q̃ p accidens alicui cõpetũt, alteratio.*

Sed non ſimplex & perfecta generatio congregatione & ſegregatione determinata eſt, vt qdã inquiũt: eã vero, q̃ in cõtinuo in cõtinuo ẽ, trãſmutationem, alterationẽ. Sed hoc ẽ in quo errãt oĩa. eſt enim generatio ſimplex & corruptio non cõgregatione & ſeparatione, ſed qñ tranſmutatur hoc in hoc totum. Alii autẽ exiſtimant alterationem eſſe omnem talem tranſ- ANT. T.c.10.

F mutationem. in hoc autem differunt. in ſubiecto hoc quidem eſt ſm rõnem, hoc autem ſecũdum materiam. Quando quidem igitur in his trãſmutatio fuerit generatio erit & corruptio: quando autem in paſſionibus & ſecundum accidens, alteratio. Generatio & alteratio q̃uo ſint alteratio.

Solutio ſecunda. Soluit ſecũdam rationem Demo. per interemptionẽ. Et primo interimit generationem ſimplicẽ & curruptionem eſſe congregationem & ſegregationem, vt Demo. exiſtimabat, Secundo oſtendit cõſequenter ad quid põt verificari dictum Demo. ibi. {Segregata autẽ.} Dicit ergo primo: ꝙ non eſt ita dicendum, ſicut quidam dixerunt, ꝙ ſimpliciter & perfecta generatio fiat per congregationem, corruptio autem per ſegregationem: & ꝙ omnis tranſmutatio, quę ſit in aliquo permanẽte, ſcilicet nõ congregato nec ſegregato, ſit alteratio. Credebant. n.

G hoc accidere in rebus naturalibus, ſicut accidit ĩ domo, vel naui, & in huiuſmodi: quorum forma conſtat in compoſitione vel ordine. non enim fiunt niſi per congregationem partium, neq; corrumpuntur niſi per ſegregationem: quæcunq; autem alia tranſmutatio accidit præter ſolutionẽ continui, alteratio eſt. Hoc ergo eſt ex quo p̱cedit tota fallacia. Eſt enim generatio & corruptio in rebus naturalibus, quorum forma non eſt poſitio & ordo, non quidem per congregationem & ſegregationem, ſed quia ſit tranſmutatio ex hoc toto, i. non diſſoluto in partes, in hoc totum, quaſi non congregatum ex aliquibus partibus. Sed Antiqui philoſophi putabant omnem talẽ tranſmutationem, quæ ſit aliquo toto integro manente, eſſe alterationem: quod quidem non eſt verũ. quandoq; enim poteſt eẽ ſimplex generatio, & quãdoq; alteratio. ſed in hoc differunt: quia in ſubiecto aliquo eſt hoc quidẽ ſecundum rationem, ideſt ſecundum formam, hoc autẽ

Generatio qualiter ſit.

Tranſmutatio ſecũdũ ſubiectum eſt generatio uel corruptio: ſecũdum accidentia uero alteratio.

H ſecundum materiam. nam corpus naturale actu exiſtens compoſitum eſt ex materia & forma. quando igitur eſt tranſmutatum ſecundum materiã & formã ſm, ita ſcilicet ꝙ materia accipiat aliam formam ſubſtantialem, erit ſimplex generatio & corruptio: quando autem eſt tranſmutatio ſecundum accidẽtia & paſſionem, erit alteratio. Deinde cum dicit.

VATAB. *Sed quæ congregantur, ægre, quæ uero ſegregantur facile corruptioni redduntur obnoxia. Nã, ſi aqua in minores aquæ particulas, ſit diſcerpta. in aerem ocyus mutari ſolet: ſi uero collecta ſit, ſegnius. quod in hiſce quæ poſterius dicentur, apertius fiet. Nunc uero ſit hactenus definitum, fieri non poſſe, ut generatio ſit eiuſmodi congregatio, qualem Nonnulli eſſe aſſerunt.*

Segregata autem & congregata leuiter corruptibilia ſunt. Si enim in paruiſſimas aquas ANT.

aqua

aqua diuidatur, citius aer generatur: ſi autẽ cõgregetur tardius. magis autem hoc erit maniſeſtum in ſequentibus, nunc autem tantũ determinatum ſit, quoniã impoſſibile eſt generationẽ eſſe cõgregationẽ, qualẽ quidã inquiunt.

Segregatio & cõgregatio faciũt rẽ eſſe velocio ris aut tar dions corruptionis.

Oſtẽdit quantum ad quid verificetur dictum Demo. Manifeſtum eſt enim ꝙ aliqua ex hoc ꝙ ſunt congregata, vel ſegregata, reddũtur leuius vel difficilius corruptibilia vel mutabilia. ſi enim aqua diuidatur in putiſſimas partes, minus poterit reſiſtere actioni contrarij agẽtis, et ita citius ex aqua generabitur aer: ſi vero congregabitur multum de aqua, magis reſiſter agenti: & ſic tardius corrumpetur, vt exinde poſſit generari aer, et hoc manifeſtũ erit in ſequentibus. Vltimo autem epilogando dicit, nunc intantum eſſe determinatum ꝙ impoſſibile eſt generationem eſſe cõgregationem, qualẽ quidam inquiũt, ſcilicet ex corporibus indiuiſibilibus.

LECTIO. VI.

Generatio ſimpliciter an ſit: & quomodo ipſa ex ente vel non ente fieri contingat, obijciendo & ſoluendo inquirit.

VATAB.

His autem determinatis pertractatiſque, primo conſ templari oportet, utrum ſimpliciter quippiã, an proprie nihil generetur, corrumpaturue, ſemper autem ex quodã quidam fiat. ut ex ægro ſanum, et ex ſano ægrum, aut puſillum è magno, & magnum è puſillo, & reliqua omnia ad hunc modum. Nam, ſi generatio ſimpliciter ſit, quippiam profecto è non ente ſimpliciter abſolutèque fiet.

ANT. T.c.22. Qõ an aliquid ſimplr generet aut corrũpat.

DEterminatis autem his, primo videndũ eſt, vtrum generatur aliquid ſimpliciter & corrumpitur, an proprie quidem nihil, ſemper autem ex aliquo eſt aliquid. dico autẽ puta ex laborante ſanum, aut laborans ex ſano, aut paruũ ex magno, aut magnum ex paruo, & alia omnia fieri hoc modo. Si enim ſimpliciter erit generatio, ſimpliciter quidem quid generabitur ex non ente.

Lec. 21.

Poſtquam Philoſophus determinauit de generationẽ & alteratione ſm opiniones aliorum, hic incipit inquirere de eis ſm opinionem propriã. Et primo inquirit, vtrũ ſit aliqua ſimplex generatio, ſm quam aliquid dicitũ ſimpliciter generari: Secundo de differentia alterationis ad ſimplicem generationem, ibi {De generatione autem & alteratione.} Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio, dicens ꝙ poſt determinationem prædictorum in conſyderationem veritatis, primo occurrit videndum, vtrum aliquid generetur vel corrumpatur ſimpliciter vel proprie. Proprie quidem & ſimpliciter, ſiue principaliter nihil generatur vel corrumpitur, ſed ſemp generatur aliquid ex aliquo & in aliquid: quod videtur pertinere ad generationem vel corruptione ſm quid. & inducit exemplum, puta cũ ex laborante fit ſanum: non enim fit ſanum ſimpliciter, quia & prius erat, ſed fit aliquid, ideſt ſanum, cum prius non eſſet ſanum, ſed laborans, ideſt infirmum. Et eadem ratio eſt cum fit aliquid laborans ex ſano, vel paruum ex magno, aut è conuerſo: & ſic de omnibus alijs, quæ hoc modo dicuntur. huiuſmodi enim generatio inuenitur in omni genere mobilium. Secundo ibi. {Si enim ſimpliciter.} exequitur propoſitum. Et primo proponit dubitationem, Secundo ſoluit eam. ibi. {De his quidem.} Tertio obijcit contra ſolutionem. ibi. {Quod autem ex his determinatis.} Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem, Secundo excludit quandam reſpõſionem. ibi {Simpliciter autem.} Circa primum tria facit. Primo proponit quã-

A dam conſequentiam dicens, ꝙ, ſi ſit aliqua generatio ſimpliciter, ſequitur ꝙ aliquid generabitur ex ſimpliciter nõ ente. Secundo cum dicit.

VATAB.

Quare uerum erit dicere, quibuſdam non ens competere. quippe cum generatio quædam è quodam nõ ente, ceu è non albo uel non bono fiat. at ſimplex generatio è non ente ſimpliciter fit.

ANT.

Quapropter verum erit dicere ꝙ exiſtit quibuſdam non ens. Quędam enim generatio eſt ex non ente aliquo, puta vt ex non albo albũ, aut ex non bono bonum. ſimpliciter autem ex ſimpliciter non ente.

Oſtendit conſequens eſſe impoſſibile. Illud enim, ex quo aliquid generatur, põt dici illud: ſicut, q̃a ex ligno generatur archa, poteſt dici ꝙ lignum eſt archa. ſi ergo ex

B non ente ſimpliciter generatur ens, verum erit dicere ꝙ non ens exiſtit, i. eſt ens: quod eſt contradictoria eſſe ſimul vera. ſic ergo videtur & antecedens impoſſibile, ſ. ꝙ aliquid generetur ſimpliciter ex non ente. Sequitur autem hoc inconueniens, ſi dicatur ex non ente ſimpliciter fieri aliquid: ſicut ex ſubiecto non permanẽti, non autem ſequitur, ſi ponatur ex non ente fieri aliquid ſimpliciter ordine tantum, i. poſt non ens fit ens. ſed Ariſtote. hoc diſputatiue obijcit. Tertio ibi. {Quædam enim generatio.} Oſtendit neceſſitatem primæ conſequentiæ. ſicut enim ſe habet generatio quędam ad nõ ens aliquod, ſic ſe habet generatio ſimpliciter ad non ens ſimpliciter: ſed generatio quædam, i. ſecũdum quam aliquid dicitur ſm quid generari, eſt ex non ente quodam. puta ex non albo, cum fit aliquid album, aut ex non bono, cũm fit aliquid bonum: ergo ſimpliciter generatio, ſm quam aliquid generari ſimpliciter dicitur, erit ſimpliciter ex non

Notãdum cõſequẽtiã Ari. nõ valere ſi ex ordine tm̃ fiat ens ex non ente.

C ente. Deinde cum dicit.

VATAB.

Porro ſimpliciter abſoluteq; non ens, aut id quod ex omnibus entis prædicamentis primum eſt, aut quod eſt uniuerſale, & cuncta ambit, continetque, ſignificat. Igitur ſi primum, è nõ ſubſtantia erit ſubſtantiæ generatio. At cui ſubſtantia non competit, nec ei cæterorum prædicamentorum ullum, ueluti qualitatem, quantitatem, aut ubi, competere poſſe palã eſt. nam alioqui, affectus ipſi à ſubſtantia ſeparari poſſent. Quod ſi ita res habeat, omnino ipſum non ens, uniuerſaliter omnium erit ab negatio. quare id quod generatur, ex nihilo gignatur erit neceſſe.

ANT.

Simpliciter autem non ens, aut primum ſignificat ſecundum vnumquodq; pręedicamentorum entis, aut vniuerſale eſt, & omnia com-

D prehendens. Siquidem primum, ſubſtantię generatio erit ex non ſubſtantia. Cum enim non exiſtit ſubſtantia, manifeſtum eſt quoniam neque hoc, neq; aliorum vllum p̃dicamẽtorum, puta neq; quale, neq; quantum, neq; vbi: ſeparatæ enim eſſent per ſe paſſiones à ſubſtantijs. Si autem nõ ens vniuerſaliter, negatio vniuerſaliter erit omnium: quapropter ex nihi neceſſe eſt generari generatum.

Ens ſignificat aliquã qdã cõe õib' p̃dicamentis, aliqñ autem primũ p̃dicamẽtorũ, ſ. ſubaz, ita e cõtrario nihil ſiue nõ ens.

Excludit quandam ſolutionem, quæ poſſit dici diſtinguendo ens ſimpliciter. Vnde primo ponit ipſam diſtinctionem dicens ꝙ ſimpliciter ens poteſt intelligi dupliciter. Primo modo vt ſignificat id, quod eſt primum inter omnia prædicamenta entis, prout ſimpliciter ens dicitur ſubſtantia. Alio modo ſm ꝙ ipſum ſimpliciter ens dicitur

tur vniuerſale, quod omnia prædicamenta comprehendit, & hoc modo ſimpliciter nō ens poteſt dici vel quod non eſt ſubſtantia, vel quod nullo modo eſt ens. Secūdo ibi. {Si quidem primum.} Oſtendit ꝙ ſm vtrunque ſenſum ſequitur inconueniens. ſi enim ſimpliciter dicatur primum ens, quod eſt ſubſtantia: ergo & ſimpliciter non ens dicetur non ſubſtantia. ſi ergo ſimpliciter hoc generatio requirit ꝙ ſit ſimpliciter entis ex ſimpliciter non ente, ſequeretur ꝙ ſit ſubſtantia ex non ſubſtantia. ſed, quando ponitur non eſſe ſubſtātiam, neq; hoc, quod eſt demonſtratiuum indiuiſibilis ſubſtantię, manifeſtum eſt ꝙ nullum aliorum prædicamentorum remanebit, i. neque quale, neq; quātum, neq; vbi: quia ſequeretur ꝙ paſſiones, i. accidentia ſepararentur ab his: quod eſt impoſſibile. Si autem dicatur ꝙ id, ex quo aliquid generatur ſimpliciter, dicitur ens eēe: ſequeretur ꝙ per hoc quod dicitur non ens, intelligatur vniuerſaliter negatio omnium entium. vnde ſequeretur quod generatur ſimpliciter generaretur penitus ex nō ente: quod eſt contra ſententias omnium Philoſophorum naturalium, qui, ſ. de generatione naturali locuti ſunt. Deinde cum dicit.

Per ſe paſſiones a ſubſtantiis ſeparari eſt impoſſibile.

F

VATAB. *Sed de hiſce in alijs libris latius addubitatum, ſimul atque definitum fuit. uerum compendioſe in præſentia quoque dicamus oportet, è non ente ſimpliciter aliquo modo fieri generationem, & alio, ex ente ſemper. nanque ens potētia, ſed actu non ens, præexiſtat eſt neceſſe. quod ſane, ut patet, utroque dicitur modo.*

ANT. De his quidem & in alijs dictum eſt, & determinatum ſermonibus amplius. Breuiter autem & nunc dicendum, quoniam modo quidem aliquo ex nō ente ſimpliciter generatur, modo autem alio ex ente ſemper. poteſtate enim eſt ens, actu autem non ens, neceſſe eſt quod dicitur præexiſtere vtroque modo.

Generatio ſimplr ex non ente in actu, ex ente aūt in potentia. idē primo Phyſi. t. c. 78. & 79.

G

Soluit prędictam dubitationem: & dicit, ꝙ de iſta materia etiam in alijs libris, ſ. in Libro Phyſi. amplius, i. diffuſius. & dubitationes poſitæ ſunt & determinationes. & ideo nunc breuius eſt dicendum, ꝙ ſimpliciter generatur aliquid ex non ente quodammodo & ex ente. oportet enim quod præexiſtit generationi eſſe potentia ens, non autem actu ens. Et ita verum eſt, quod dicitur vtroque modo, ſ. ꝙ generatio ſimpliciter ſit ex ente, & ex nō ente. Deinde cum dicit.

VATAB. *Determinatis autem hiſce, id rurſum exacte diſquiramus oportet, quod miram habet ambiguitatem, quonam inquam pacto generatio ſimplex ſit ſiue ex ente potentia, ſiue etiam alio quouis modo fiat.*

ANT. T. c. 12. Quod autem ex his determinatis habet mirabilem queſtionem, rurſus tētandum, quō eſt ſubſtantiæ ſimplex generatio, ſiue ex poteſtate ente, ſiue alio quopiam modo.

H

Obijcit contra prædictam ſolutionem. Et circa hoc tria facit. Primo ponit obiectionem, Secundo huius occaſione introducit aliam quæſtionem, & ſoluit eam. ibi {De his autem quantum.} Tertio ſoluit dubitationem prædictam. ibi {Propter quid.} Circa primum tria facit. Primo dicit de quo eſt intentio: & dicit, quòd, quia etiam poſt prædictam determinationem, inſurgit adhuc mirabilis dubitatio, rurſus oportet tētare quomodo ſimpliciter generatio ſit, ſiue ex ente in potentia, ſiue qualiter ſit alio modo. Secundo ibi.

T. c. 13. T. c. 18.

VATAB. *Dubitauerit nanque quiſpiam, utrum ſubſtantiæ ac rei huiuſce, ſed non qualitatis, quantitatis, aut ubi, generatio ſit. eodem modo & de corruptione.*

E

ANT. Quæret enim quis, an eſt ſubſtantię generatio, & huius, ſed non quāti, & qualis, & vbi. eodem vtiq; modo & de corruptione quæritur.

Mouet quādam quæſtionem, vtrum, ſ. generatio ſimplex ſit tantum ſubſtantiæ, & huius, i. indiuidui in genere ſubſtantiæ, non autem ſit quāti, neq; qualis, neq; vbi, & aliorum prædicamētorū, quæ nō ſunt ſimpliciter entia. & eadem quęſtio poteſt fieri de corruptione. Et hoc eſt ſupponēdum pro certo, quod generatio & corruptio ſimplex ſit ſolius ſubſtantiæ. Tertio ibi.

Qō an ſōa ſubſtantia generetur.

Notādum.

VATAB. *Nam ſi quid oriatur, quandam potentia, non actu, ſubſtantiam eſſe, dilucidum eſt, ex qua fiat generatio, & in quam id mutari neceſſe ſit, quod corruptionem ſubit. Vtrum igitur ex cæteris quæ actu ſunt, quippiam huic competet? utrum, inquam, id, quod potētia dūtaxat hoc aliquid atque ens eſt, ſimpliciter autem neque hoc aliquid, neque ens, quantitas erit, aut qualitas, aut ubi? nā ſi actu nihil ſit, ſed omnia potentia, eueniet & id quod ita eſt, non ens eſſe ſeparabile, & inſuper (id quod ſemper maxime ſunt ueriti, qui Primi in Philoſophia uerſati ſunt) nihilo præexiſtente quippiam gigni. Quod ſi uerum non ſit, hoc quidem ſubſtantiam & hoc aliquid eſſe, ſed è cæteris prædicamentis aliquid continget (ut iam diximus) affectus ipſos à ſubſtantijs poſſe ſeparari.*

ANT. Si enim quid generabitur, manifeſtum eſt ꝙ erit ſubſtātia aliqua poteſtate, actu autem nō, ex qua generatio erit, & in quā neceſſe eſt, trāſmutari quod corrumpitur. Vtrum quidem igitur exiſtit quid aliorum actu? dico autem, puta aut erit quantum, aut quale, aut vbi, aut vero poteſtate ens, & hoc ens: ſimpliciter autem neque ens, neque hoc ens. Si enim nihil, ſed omnia poteſtate: & ſeparatum, contingit ꝙ ſit non ens. Et amplius quod maxime timentes erant primi philoſophantes, ex nullo generari pręexiſtente. Si autem hoc quidem eſſet hoc aliquid & ſubſtantia non exiſtit, aliorum autē prędicamentorum quid erunt, quemadmodum diximus, ſeparatę; paſſiones à ſubſtantijs.

Proſequitur dubitationem: & dicit, ꝙ, ſi non generatur ſimpliciter niſi quid, ideſt exiſtens in genere ſubſtantię: & id, ex quo generatur aliquid, eſt potentia ens, ſicut dictum eſt, & non actu: ſequitur, ꝙ id, ex quo generatur ſubſtantia, & in quod tranſmutatur, quando corrumpitur, ſit ſubſtantia in potentia, non autem actu. Reſtat ergo quærendum, vtrum ſit in actu aliquod aliud prædicamentorum, puta quantum, vel quale, aut vbi, quodcunque aliud prædicamentorum, cùm tamen ſit in potentia ens hoc, ideſt ſubſtantia, quæ eſt ens ſimpliciter: ita tamē ꝙ non ſit ſimpliciter, ideſt in actu, neq; hoc, i. neq; ſubſtantia, neq; ens. Quæcunq; autem pars dubitationis detur ſequitur incōueniens. Si enim nihil aliorū eſt in actu, ſed ſunt in potentia omnia genera prædicamentorum: ſequitur primo, ꝙ non ens ſit ſeparatum, ideſt ꝙ materia, quæ eſt in potentia, ſubiecta ſit priuationi, quæ eſt non ens abſq; omni forma. Secundo ſequitur id quod maxime timuerunt Primi philoſophi, ꝙ aliquid generetur ex nullo præexiſtente. Quod enim non eſt ens actu, nihil eſt. Si vero ponatur ꝙ id ex quo generatur ſubſtantia nō ſit hoc aliquid, ſ. indiuiduum in genere ſubſtantię, neque ſit ſubſtantia in actu, ſed ſit in actu aliquod aliorum prædicamentorum, ſequitur incōueniens, quod prius induximus.

Primo Phyſico. t. c. 14.

ximus, ꝙ, ſ. paſſiones & accidentia ſeparentur à ſubſtantijs: quod eſt manifeſte impoſſibile. ſic igitur uidetur ꝙ non poſſit eſſe generatio ſimpliciter hoc modo: ꝙ ſubſtãtia generetur ex non ente actu, ente autem in potentia, vt prædicta ſolutio dicebat.

LECTIO. VII.

Quæ nam ſit cauſa perpetuitatis generationis & corruptionis ſimpliciter inquiritur, & veris cauſis ſermonis, præpoſitis vera, ac Philoſopho digna redditur.

VATAB. *De hiſce igitur quoad fieri poteſt, & quænam ſit cauſa, cur generatio tam quæ ſimpliciter, quam quæ ſecundum partem ſit ſemper ſit, diſſerendum eſt. Sed cum una quidem cauſa ſit, unde motus eſſe principium dicimus, altera uero ipſa materies, de tali cauſa dicamus oportet. Nam de illa quidem prius eſt dictum, cùm de motu egeremus, eſſe, inquam, aliud, quod omni tempore perdurat immobile, & aliud, quod in motu ſemp eſt. Sed de principio illo, quod mutationi nõ eſt obnoxium, Primæ Philoſophiæ eſt determinare, ac pertractare. At de eo, quod cætera iccirco mouet, quia continue moueatur, quidnã eorum quæ ſingularia uocantur eiuſmodi cauſa ſit, poſterius erit aſſignandum. nunc autem eam, quæ uelut in materiæ ſpecie ſita eſt, cauſam, per quam generatio et corruptio nunquam natura deficiunt, dicamus oportet. Nam ſimul forſitan & hoc emerget, & id quo de nuper dubitauimus, quonam, inquam, pacto de generatione et corruptione ſimplici dicere conueniat.*

ANT. T.c.13. De his aũt quantũ fieri põt tractãdũ, & quę, cã quare generatio ſemp ſit, & quæ
T.c.14. ſimpliciter, & quę ſm partẽ. Exiſtẽte aũt cauſa, vna quidem, vnde principium motus dicimus eſſe, vna autem materia, talem autem cauſam dicere oportet. de illa enim dictum eſt pri9 in de motu ſermonibus, quod hoc quidem immobile eſt per omne tempus, hoc autem mouetur ſemp. Horum autem de immobili principio quidem diuidere alterius philoſophię eſt opus. De eo autem, quod iccirco alia mouet, quia continue mouetur, poſtea aſſignandum eſt quæ nam ſit talis cauſa ſingulariũ dictorũ.

T.c.15. Nunc autẽ vt in materię ſpecie poſitam cauſam dicamus, propter quam ſemp generatio & corruptio non deſerunt naturam. ſimul.n. forſitan fiet & hoc manifeſtum, & de nunc quęſito, quomodo oporteat dicere, & quomodo de ſimplici generatione & corruptione.

Poſtquam Ariſto. contra præmiſſam ſolutionem obiecit, hic introducit aliã quęſtionẽ, per cuius ſolutionem ſoluitur prædicta obiectio. Et circa hoc duo facit, Primo
T.c.18. introducit quęſtionem & ſoluit eam, Secundo ex eius ſolutione procedit ad ſoluendum qõnem principaliter intentam, ibi {Propter quid aũt.} Circa primũ tria facit: Primo proponit qõnem, Secundo proſequitur eam, ibi,
T.c.16. {Habet aũt qõnẽ.} Tertio ſoluit eã, ibi. {Quocirca ꝓ
T.c.17. hmõi.} Circa primũ duo facit. Primo introducit qõnẽ. Dicit.n. ꝙ de his, ſ. dubitatione ꝑmiſſa, tractandum eſt, qm̃ conuenit propoſito. & vt melius declaretur inquirẽdũ eſt, quę eſt cã ꝙ generatio ſit ſemp, & illa quę eſt ſimpliciter, & illa quę eſt ſm ptẽ, i. ſm quid Oportet enim ponenti mundum perpetuum & motum, ponere etiã generationem perpetuã. Quod aũt neceſſitatis habeant rationes Ariſt. circa perpetuitatem mundi, manifeſtauimus in Octauo Phyſico. Secundo exponit introductã
T.c.4. quęſtionẽ, & dicit, ꝙ cauſa perpetuitatis generationis, vnã quidem accipi poteſt, quæ dicit̃ vnde eſt principiũ motus, i. cauſa mouens vel efficiens: alia cauſa poteſt accipi, quę eſt materia: & talis nunc aſſignanda eſt, ſ. materialis: de cauſa enim mouente dictum eſt prius in ſermonibus de Motu, i. in Octauo Phyſi. ibi enim dictum eſt
T.c.17. ꝙ eſt quoddam mouẽs immobile ꝑ omne tempus, ſ. motor cœli: aliud eſt mouens, quod ſemper mouetur, ſ. cœlum. de vno aũt horum, ſ. de mouente primo, determinare pertinet ad aliam partem Philoſophiæ, quæ eſt prima inter alias. vnde in. 12. Meta. determinauit Philoſophus de cauſa perpetuitatis motus & generationis. & de alio mouente, ſ. quod cauſat perpetuã generationẽ ꝓp hoc ꝙ ipſum cõtinue mouet̃, poſtea in fine huius libri aſſignanda eſt, ꝙ talis ſit cauſa ſingularium dictorum, i. perpetuitatis generationis ſimpliciter, & ſm quid. Sed nunc oportet aſſignare cauſam, propter quam generatio & corruptio in ſempiternum non deſerant naturam rerum. cãm dico poſitam in materiæ ſpecie, i. materialem cãm. Et ne videatur hoc eſſe præter propoſitum, ſubiungit ꝙ forte ſimul manifeſtabit̃ qũo oporteat dicere circa hanc quæſtionẽ, & quo modo oporteat dicere de generatione ſimpliciter & corruptione. Deinde cum dicit.

Ex mouẽte & materia põt accipi perpetuitas motus.

T.c.14.

VATAB. *Inuehit autem & id quodq; magnum abunde dubium. quænam cauſa ſit ut generatio generationi ſemper cohæreat, & alteram altera ſubinde ſequatur, ſi quidem quod corruptionem ſubit ad id proficiſcitur quod nequaquam in ratione rerum exiſtit. quod autem in ratione rerum minime exiſtit, nihil eſt. Nam quod haud eſt, neq; ſubſtantia eſt, neque qualitas, neque quantitas neq; ubi. Igitur, ſi ſemper quippiam eorum, quæ ſunt, in ratione rerum abeat, cur non dudum uniuerſum ipſum conſumptum fuit atque inane euaſit, cum id ex quo fit genitorum quodque finitum ſit?*

ANT. T.c.16. Habet aũt dubitationẽ ſufficientẽ, & q̃ cã eſt ꝙ complicat̃ generatio, ſi quod corrumpitur ad non ens ſecedit, non ens autem nihil eſt. neque enim illud quod eſt, neque quale, neque quantum, neq; vbi, quod nõ ens. Si igitur ſemper quod ens ſecedit, quare non conſumptum eſt olim & inane omne, ſi finitum erat ex quo fit generatorum vnumquodq;?

Proſequitur quæſtionem introductam. Et primo obijcit ad excludendum perpetuitatem generationis, Secundo excludit quaſdam reſponſiones, ibi. {Non enim vtique.} Dicit ergo primo, ꝙ videtur habere dubitationẽ ſufficienter mouentẽ, q̃ eſt cã quare generatio cõplicatur & reſoluitur ſempiterne circa rerũ naturã, ſi id quod corrumpit̃ ſimpl̃r cedit in non ens. Sicut enim qd generatur ſimpl̃r fit ex nõ ente ſimpl̃r, ita ꝙ corrumpit̃ ſimpl̃r, videtur, ꝙ in nõ ens ſimpl̃r cadat: ita ꝙ hoc non ens omnino nihil ſit, nec q.o. põt eſſe quid, i. ſubſtãtia: quia, cum corruptio ſit ſubſtantiæ ſimpl̃r, oportet ꝙ corruptum ſimpliciter cadat in non ſubſtantiã, & ꝑ conſequẽs in nõ ens, in qd terminatur corruptio. oportet aũt ꝙ id neq; ſit quale, neq; quantũ, neq; vbi, neq; aliqd aliorũ ꝑdicamẽtorũ, eò ꝙ accñtia nõ pñt eſſe ſine ſubſtãtia. Si ergo generatio et corruptio ſint ſempiterna, videt̃ ꝙ ſp aliqd entiũ cadat in nõ ens, & ita ſp ſubtrahitur aliquid habentiũ naturã. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ oẽ finitum cõſumit̃, ſi ſemper ab eo fiat ablatio. ſi ergo totũ vniuerſum ẽ finitũ, ex quo generatur vnũquodq; entium: Si ergo generatio ab æterno fuit, olim debuit eſſe cõſumptũ totũ ens: ita ꝙ iã non relinqueretur niſi inane, i. vacuũ. Deinde cum dicit.

VATAB.

Non

VATAB. *Non enim propterea ꝙ id ex quo quid fit infinitũ ſit, nõ deficit, id enim eſſe nequit. nihil enim actu infinitum eſt, ſed potentia tantum, nempe diuiſione ipſa. Quare hanc ſolam cauſam eſſe oportebat cur nunquam deficiat, quia ſemper quippiam fiat minus: nunc autem hoc fieri minime cernimus.*

ANT. Non enim vtique propter infinitum eſſe ex quo generatur non deficit. hoc enim impoſſibile eſt. non enim eſt actu infinitum, poteſtate autem eſt, vt in diuiſione. Quapropter oportet hãc eſſe ſolum cauſam non deficiendi, quoniam generatur quidem ſemper minus: nunc autem videmus hoc minime.

Antiqui attribuentes principiis infinitum.

Excludit duas obuiationes. Quarum prima fuit Antiquorum naturalium, qui, vt poſſent cauſare perpetuitatem generationis, attribuerunt infinitum principĳs. Nã omnes, qui poſuerunt vnum principium, vel ignem, vel aerem, vel aquam, vel aliquod medium, dixerunt id principium eſſe infinitum. Demo. autem ponit ſpatium vacuum infinitum, & corpora etiam indiuiſibilia infinita. ſimiliter autem Anaxa. ponit infinitas partes conſimiles eſſe principia. Omnia ergo hæc excludit Philoſophus dicens, ꝙ non poteſt dici ꝙ ideo generatio non deficit, quia infinitum eſt id ex quo generantur, ſiue ſit vnum, T.c.17. ſiue multa principia, hoc enim eſt impoſſibile: quia vt probatur T.c.35. in Tertio Phyſicorum, & in Primo, nihil eſt actu infinitum in natura. Secũdam obuiationem ponit & excludit, ibi{Poteſtate autem.} Poſſet enim aliquis dicere, ꝙ quamuis non ſit aliquid infinitum in actu, eſt tamen in potentia, ſicut patet in diuiſione continui. Et ita poſſet aliquis dicere, ꝙ ſicut à continuo, quamuis nõ ſit infinitum actu, in infinitum aliquid per diuiſionẽ ſubtrahitur, & tamen non totum conſumitur: ita in corpore G naturali, ex quo omnia generantur, quamuis non ſit infinitum, ſemper abſtrahitur aliquid per corruptionẽ, qđ cedit in non ens, nunquam tamen totaliter conſumitur: Sed hoc excluditur. quia, ſi à continuo finito, vt dicitur T.c.39. in Tertio Phyſicorum, ſemper abſtrahitur eadem quantitas, quantuncunq; ſit magnum, tandem conſumetur, puta, ſi à diametro cœli ſemper quis abſtrahat palmum, ſed in infinitum continuum diuiditur, ſi ſemper fiat abſtractio ſm eandem proportionem. puta ſi continuũ diuidatur per medium, & medium per medium, & ſic in infinitum. & eadem ratio eſt de quacunq; alia proportione. Sic autem diuiſione facta manifeſtum eſt, ꝙ id, quod poſt medium accipitur, ſemper erit minus eo, quod prius accipiebatur: nam dimidiũ dimidĳ minus eſt q̃ dimidiũ totius. vnde Ariſto. cõcludit ꝙ, ſi hac ratione generatio & corruptio in infinitum duraret, ratione ꝙ continuum in infinitum diuiditur, oportebit ꝙ id, quod poſtea generatur, H ſemper ſit minus in quãtitate, vt ſic ſemper minor exiſtat id quod abſtrahitur à corpore. hoc autem non videmus ita accidere, ꝙ ſemper ſit minus quod generatur, nunquam autem totaliter conſumatur. hoc ergo, ꝙ generatio in infinitum duret & corruptio, non põt eſſe ſimile diuiſioni magnitudinis in infinitũ. Deinde cũ dicit.

VATAB. *Ergo, propterea ꝙ interitus huius alterius eſt ortus, & contra, ortus huius alterius interitus, neceſſario accidit, ut mutatio irrequieta ſit, & ſubſiſtere nequeat. Cur igitur generatio & corruptio ſimiliter ſemper ſit circa unũquodque eorum quæ ſunt, hãc apud omnes cauſam ſatis eſſe putandam eſt.*

ANT. T.c.17. Quocirca, propter huius corruptionem alterius generationem eſſe, & huiuſmodi generationem alterius eſſe corruptionem, inquietã E eſſe neceſſe eſt tranſmutationem. De generatione quidem & corruptione ſimpliciter, ſemper circa vnumquodq; entium, hanc exiſtimãdum eſt eſſe ſufficientem cauſam in omnibus.

Corruptio vni⁹ eſt generatio alteri⁹ & è cõtra: ideo generatio eſt perpetua.

Excluſis falſis ſolutionibus concludit veram ſolutionem, ſ. ꝙ ideo neceſſe eſt eſſe generationis tranſmutationem & corruptionis indeficientem vel inquietam, i. non ceſſantem: quia corruptio huius eſt generatio alterius, et è cõuerſo. Nam generatio per ſe quidem eſt ex ente in potentia, i. ex materia, quæ eſt ſicut ſubiectum rerum naturalium. accidit enim materiæ, ex qua aliquid generatur, ꝙ ſit ſubiecta alteri formæ, ſm quam eſt ens actu, & priuationi formæ inducendæ, ſm quam eſt non ens actu. Et ideo Ariſt. dicit in Primo Phyſi. ex ente quidem actu per accidẽs, ex ente autem in potentia per ſe. Et ſimiliter corrumpetur aliquid per ſe quidẽ in ens potentia: quod quidem ſubĳcitur alteri formę, ſm quam eſt ens actu: & pri F uationi prioris formæ, ſm quam eſt non ens actu. & ita non dicitur, ꝙ id quod corrumpitur ſecedat à tota rerũ natura: quia quamuis fiat non ens hoc, quod eſt corruptum, remanebit tamen ens aliquid aliud, quod eſt generatum: vnde non poteſt materia remanere quin ſit ſubiecta alicui formæ: & inde eſt, ꝙ vno corrupto generatur aliud, & vno genito, aliud corrumpitur: & ſic conſyderatur quidem circulus in generatione & corruptione: rationem cuius habet aptitudinem ad perpetuitatem. Vltimo autem epilogando concludit, ꝙ exiſtimandum eſt prædictam cauſam eſſe ſufficientem de hoc, ꝙ generatio & corruptio ſimpliciter ſit circa vnumquodq; entium in ſempiternum. quod quidem oportet dicere ſuppoſita perpetuitate mundi & motus: quod tamen Fides catholica non ſupponit, vt alibi dictum eſt.

Qšo generatio eſt ex ente actu per accidens, & ex ente in potẽtia per ſe. T.c.60.

LECTIO. VIII

G Tres afferuntur modi, quibus aliqua generari ſimpliciter & ſecundum quid & corrumpi ab inuicem dicuntur

VATAB. Octauo Phy. t.c.40. & infra.

Sed quam ob rem alia ſimpliciter, alia non ſimpliciter oriri ac interire dicantur, rurſum conſyderemus oportet. ſiquidem idem eſt generatio huius & illius corruptio, atque huius corruptio & illius generatio. id enim, quandam poſtulat rationem. Dicimus enim, quippiam ſimpliciter nunc & non ſolum hocce corrumpi, atq; hæc generatio, generatio ſimpliciter: & hæc corruptio, corruptio ſimpliciter eſt. Fit autem & hocce quidem aliquid, non autem ſimpliciter. etenim eum qui diſcit, ſcientem fieri dicimus, non autem ſimpliciter fieri.

ANT. T.c.18. PRopter quid autem nũc hęc quidem ſimpliciter dicuntur generari & corrumpi, hęc autem non ſimpliciter, rurſus ſcrutãdum. H ſi idem eſt generatio quidem huius, corruptio autem huius, & corruptio huius, generatio autem huius. quęrit autem hoc aliquã rationem. Dicimus enim quoniã corrumpitur nunc ſimpliciter, & non ſolum hoc: hęc autem eſt generatio ſimpliciter, hęc autem eſt corruptio. hoc autem generatur quidem ſimpliciter, hoc autem generatur quidem non ſimpliciter: dicimus enim diſcentem fieri ſciẽtem, generari autem ſimpliciter non.

Soluta dubitatione quam introduxerat de continuitate generationis, hic accedit ad ſoluendum quęſtionem principaliter intentam. Et circa hoc duo facit. primo mouet queſtionem, Secundo ſoluit eam, ibi{ Quemadmodum enim determinauimus.} Dicit ergo primo, ꝙ iterum

rum eſt perſcrutandũ, quare quædã dicunẽ ſimplr generari, & quędã corrũpi, quædã aũt nõ, ſicut dictum eſt in determinatione præcedentis q̃õnis, ꝙ generatio huius eſt corruptio illius, & corruptio huius eſt generatio alterius. Videtur enim hoc requirere quãdam rõnẽ. nam ex quo adinuicem generantur & corrũpuntur, videẽ ꝙ eadẽ rõne ſit ſimplr generatio & corruptio vnius & alterius. Dicimus. n. in diuerſis quę non ex inuicẽ generanẽ, q̃m aliqd corrumpẽ ſimplr, & nõ ſolũ ſic, i. ſm qd: & ꝙ q̃dã eſt ſimplr generatio ſeu corruptio, & ꝙ quædã generanẽ ſm quid, & nõ ſimplr. ſicut dicimus ꝙ ille, qui addiſcit, ſit quidẽ ſciens, qd' eſt fieri ſm quid, nõ tñ ſit ſimplr: quia ſimpliciter erat etiã anteq̃ eſſet ſciens. De vtroq; ergo conſyderandũ eſt, ſ. quare in generatis exinuicẽ, quędã dicuntur generari ſimpliciter, & quædam ſm quid: et quare etiam hæc differentia contingat in his quæ nõ ex inuicem generantur. Deinde cum dicit.

VATAB. *Quia igitur quedã (id quod definiẽdo ſæpe diximus) hoc aliquid ſignificant, quædam non, hac ſanè de cauſa quod in quæſtione uerſatur euenit. Refert enim haud parum, in quod mutetur id quod mutationem ſubit: uerbi cauſa, quæ ad ignem ſit tranſitio, ea forſitan generatio ſimplex eſt, & alicuius, ceu terræ corruptio. At terræ generatio, generatio quædam eſt, cæterum generatio ſimpliciter non eſt, ſed corruptio ſimpliciter, puta ignis. ſicuti Parmenides aſſerit, qui duo, ens, inquam, & non ens, ignem & terram eſſe dicit. Verum hæc, an alia eiuſmodi ſupponantur, intereſt nihil: quandoquidem, modum quærimus, non ſubiectum. Quæ igitur ad non ens ſimpliciter ſit migratio, corruptio ſimplex eſt. quæ uero ad ens ſimpliciter, ſimplex generatio. Quibus igitur illæ, ſiue igni & terra, ſiue quibusdam alijs definitæ ſunt, horum profectò alterum ens, alterum nõ ens erit? Vno igitur modo ſimpliciter quippiam generari ac corrumpi, & nõ ſimpliciter, hoc inter ſe differunt.*

ANT. Quemadmodum. n. determinauimus multotiẽs dicẽtes, q̃m hoc quidẽ ſignificat' hoc aliquid, hoc aũt nõ, pp hoc cõtingit qd quęritur. Differt enim in quod tranſmutatur tranſmutãs. puta forte quę in ignem via generatio ſimpliciter, corruptio autem alicuius eſt, puta terrę: terrę autem generatio aliqua generatio. generatio autem non ſimplex, corruptio aũt ſimplex, puta ignis. quemadmodum Parmenides dicit duo ipſum ens, & nõ ens eſſe inquiẽs, ignem, & terram. Hęc igitur aut talia alia ſupponere nihil differt. modum enim quærimus, ſed non ſubiectum. In non ens igitur ſimpliciter via eſt corruptio ſimpliciter, in ſimpliciter autem ens eſt generatio ſimpliciter. Quibus igitur determinatum eſt, ſiue igni, ſiue terrę, ſiue aliquibus alijs, erit hoc quidem ens, hoc aũt nõ ens. Vno quidẽ igitur modo differt in hoc generari ſimplr & corrumpi à nõ ſimpliciter.

De hoc ſu. 5° ra. phy. tex. c. 49.

Corruptio ſimpliciter Generatio ſimpliciter

Soluit præmiſſam quæſtionem. & primo in his quæ generantur adinuicem, ſecundo in his quæ non generantur adinuicem. ibi{ Dicuntur aũt hæc quidem }. Circa primũ duo facit. primo ſoluit quæſtionem, ſecundo epilogat. ibi{ Eſſe quidem igitur. Circa primũ ponit modos, ſm quos contingit adinuicem generari: q̃uo, ſ. vnius generatio ſit alterius corruptio ſimpliciter, et alterius ſm quid. Circa quorum primum dicit, ꝙ ſicut multotiẽs de-

T. c. 20.
T. c. 20.
Primus modus quo dr gñatio & corruptio.

A terminatum eſt, quædam, quæ affirmatiuæ dicuntur, ſignificant hoc aliquid, i. quoddam ens, quædam vero ſignificant non ens. & ex hoc contingit id, de quo dicitur, ꝙ quædam dicuntur generari vel corrumpi ſimpliciter, quædam ſm quid. differunt enim quantum ad hoc, qd ſit illud, in quod aliquid tranſmutatur per generationẽ & corruptionem, puta ſi dicamus ſecũdum opinionem Parmenidis ꝙ ignis ſit ens, & terra non ens, tranſmutatio, quæ eſt via in ignem, puta ſi ex terra generetur ignis, diceretur generatio ſimpliciter, quia eſt via in ens: corruptio non ſimpliciter, ſed alicuius, ſ. terrę, quæ nõ eſt ens: è contra autem generatio terræ erit generatio aliqua, nõ autem generatio ſimplex: quia eſt generatio nõ entis, ſed eſt corruptio ſimplex: qa eſt corruptio entis, ſ. ignis. Sic enim Parmenides dixit duo eſſe principia rerum, ſ. ens et non ens: appellans ens ignem, & non ens terram. forte propter hoc ꝙ ignis inter alia elemẽta habet plus de forma, terra autem minus.

Duo principia rep ens & nõ ens ſecundũ Parmenidem. Exẽpla q̃uo ſumantur.

B Hoc autem exemplum non procedit ſecundum ſententiam Ariſt. qui exiſtimauit vtrũque ens: & ideo ſubiungit ꝙ nihil differt ad propoſitum talia exempla, vel alia ſupponere. Quærimus enim inducendo exempla, modum, ſed non ſubiectum, non curantes vtrũ, ſ. ſic ſe habeat in his terminis vel quibuſcunq; alijs. Et propter hoc etiam in libris Logicæ vtitur exemplis ſecundum opiniones aliorum Philoſophorum, quæ non ſunt inducenda, quaſi ſint verba Ariſto. hoc igitur ex præmiſſis eſt accipiendum ꝙ corruptio ſimplex eſt quæ eſt via in ſimpliciter non ens: generatio ſimpliciter quæ eſt via in ſimpliciter ens. determinetur ergo quod dictum eſt de generatione & corruptione ſimpliciter, vel ſecundum quid, ſiue in igne & terra, ſiue in quibuslibet alijs terminis: dummodo ita ſe habeant ꝙ vnum ſit ens & aliud non ens. ſicut dicamus viuum & mortuum, vel aliquid aliud huiuſmodi. Concludit igitur quòd vno modo differt ſimplicitur generari & corrumpi & non

C ſimpliciter, ſicut dictum eſt. Sed videtur quòd hæc differentia non ſit conueniens. via enim, quæ eſt in ſimpliciter nõ ens, quam dicit eſſe corruptionem ſimpliciter, nõ poteſt itelligi in id quod eſt omnino nihil: quia omnis naturalis corruptio ſit per reſolutionem in aliquam materiam. Similiter etiam non poteſt intelligi non ens ſimpliciter ꝙ ſit priuatio pura ſine forma: quia materia nunq̃ denudatur ab omni forma, ita ꝙ ſit ſola ſub priuatione. ergo oportet ꝙ per non ens, in quod tẽdit corruptio ſimplex, intelligatur priuatio, quæ eſt adiuncta alicui formæ: cuilibet autem formæ naturali in generabilibus & corruptibilibus adiungitur priuatio: non ergo dicetur magis vnum generari & corrũpi ſimpliciter, in his quæ adinuicem generantur & corrumpuntur q̃ aliud. Dicendum eſt ergo ꝙ nõ ens ſimpliciter intelligitur hic materia cum priuatione adiuncta alicui formæ. Sed duplex eſt forma. vna quidem perfecta, quę complet ſpeciem alicuius rei naturalis, ſicut forma ignis, vel aquę, aut hominis, aut plantæ. alia eſt forma incompleta, quæ neq; perficit aliquam ſpeciem naturalẽ, neque eſt finis intentionis naturę, ſed ſe habet in via generationis vel corruptionis.

Dubium.

Solutio. Nõ ens ſimpliciter qd. Duplex eſt forma.

D Manifeſtum eſt enim in generatione compoſitorum, puta animalis, ꝙ inter primũ principium generationis, qd eſt in ſemine, & vltimam formam animalis completam, ſunt multæ generationes mediæ, vt Auicen. dicit in ſua ſufficiẽtia: quę neceſſerio terminanẽ ad aliquas formas: quarũ nulla facit ens completũ ſecundũ ſpeciem, ſed ens incompletum quod eſt via ad ſpeciem aliquam. Similiter aũt etiam ex parte corruptionis, ſunt multæ formæ mediæ, quæ ſunt formæ mediæ incompletæ. non enim ſeparata anima corpus animalis ſtatim reſoluitur in elemẽta, ſed hoc ſit per multas corruptiones medias, ſuccedentibus ſibi in materia multis formis imperfectis: ſicut eſt forma corporis mortui, & poſtmodum putrefacti, & ſic tandẽ ſit vltimũ cõplementum ſucceſſiue. Quãdo igitur

Sepata aia non ſtatim ſit reſolutio in elemẽta

Dictorũ reſolutio.

per corruptionem peruenitur in priuationem cui adiungitur talis forma in materia, eſt corruptio ſimpliciter. Quando autem ex priuatione, cui adiungitur forma imperfecta, quæ erat via generationis, peruenitur ad formã completam, eſt generatio ſimplex. Deinde cum dicit,

VATAB.

Altero, materiæ qualitate conditionè ue. Cuius enim differentiæ potius hoc aliquid ſignificant, ea magis ſubſtantia eſt, contra, cuius differentiæ priuationem magis ſignificant, ea magis non ens eſt. Vt calor, prædicamẽtum quoddam & ſpecies eſt, frigiditas, priuatio. his autem differentijs, ignis & terra differunt.

ANT.

Illa generatio dr̃ generatio dulcis & triſtis. 1. phy. t. c. 18

Alio autem modo, materia differunt, qualis cũq; ea ſit. Cuius enim magis differentiæ hoc aliquid ſignificant, magis ſubſtantia: cuius autem priuationem, non ens. Puta calidum prędicamentum aliquod & ſpecies, frigiditas autem priuatio: differunt enim ignis & terra his differentijs.

Scd̃s mod⁹ quo dr̃ generatio & corruptio.

Ponit ſecũdũ modum: & dicit, ꝙ alio modo erit quędam generatio & non ſimpliciter qualiſcunque materia erit, ideſt ſi habeat aliquam naturam id in quod eſt corruptio, dũmodo habeat aliquem defectum. Illud enim, cuius differentiæ magis ſignificãt hoc aliquid, magis eſt ſubſtantia: illud autem, cuius differentię magis ſignificãt priuationem, magis eſt non ens. Sicut calidum eſt quoddam prædicamentum, ideſt quoddam affirmatum ſine priuatione, et eſt ſpecies, ideſt forma, frigiditas autem eſt priuatio: his autem differentijs differunt terra & ignis. Si aũt terra eſt naturaliter frigida, ignis naturaliter eſt calidus: & ideo ignis eſt magis ſubſtantia, terra autem magis accedit ad non ens. Primo autem oportet conſyderare quomodo hic dicatur quòd frigiditas ſit priuatio, cum frigidum & calidum contrarie opponantur: contrariorum autem vtrorumq; eſt natura aliqua: alioquin nõ eſſent in eodem genere, nam priuatio & non ens non eſt in genere. Dicendum autem eſt quòd, ſicut oſtenſum eſt in Decimo Metaphyſi. oppoſitio priuationis & habitus eſt principium oppoſitionis contrariorum: & ideo ſemper aliud contrariorum eſt cum defectu & priuatione quadam reſpectu alterius. Dicitur ergo frigidum priuatio, non quia ſit priuatio pura, ſicut cęcum & nudum, ſed quia eſt qualitas deficiens reſpectu calidi. Vnde in hoc differt iſte modus ſecundus à primo, nam primus modus accipiebatur ſecundum differentiam entis & nõ entis ſimpliciter, hic autem accipitur ſecundum differentiam entis perfecti & imperfecti. Secundo oportere cõſyderare, quomodo hic dicatur ꝙ terra & ignis differãt his differentijs, ſcilicet calido & frigido. oportet enim hoc intelligi de differentijs ſubſtantialibus: alioquin nõ pertinerent ad generationem & corruptionem, ſed magis ad alterationem: principia autem differentiarum ſubſtantialium, quæ ſunt conſtitutiuæ ſpecierum, oportet eſſe formas ſubſtantiales, quæ ſunt ſpecificę. ſecũdum hoc ergo ſequitur quòd calor, frigus ſint formæ ſubſtantiales ignis & terræ: quod eſt omnino impoſſibile. Primo quidem, quia non eſt poſſibile quòd idem ſit in vno accidens, & in alio forma ſubſtantialis, niſi æquiuoce diceretur. calidum autẽ & frigidũ in alijs corporibus ſunt accidentia, de quibus tamen vniuoce dicuntur cum elementis: ex quorum miſtione in eis huiuſmodi qualitates inueniuntur, non ergo poteſt eſſe quòd calidum & frigidum in elementis ſint formæ ſubſtantiales. Secundo, quia nulla forma ſubſtantialis eſt ſenſu perceptibilis, ſed ſolum intellectu, cuius obiectum eſt quod quid eſt, vt dicitur in Tertio de Anima. formæ autem, quæ ſunt ſenſu perceptibiles, ſunt qualitates ſpeciei: quæ ob id dicuntur paſſibiles, quia ſenſibus inferunt paſſiones: vt di-

Primũ dubiũ, quõ frigiditas dicaſ priuatio

T. c. 15.

In quo differãt prim⁹ & ſecundus modus.

Scd̃m dubium, quõ terra & ignis differãt calido & frigido.

Qd̃ calor & frigus non ſint formæ ſubſtãtiales Qd̃ in vno ẽ accñs nõ põt in alio eẽ ſubſtãtia

Foãa ſubſtãtialis nõ pcipiſ ſenſu.

E citur in præſenti. Cum igitur calidum ignis & frigidum terræ vel aquæ ſint ſenſu perceptibilia, non poſſunt eſſe formæ ſubſtantiales. Dicendum eſt ergo quòd ſicut habetur ex Octauo Metaphyſi. differentiæ ſubſtantiales, quia ſunt ignotæ, per differentias accidentales manifeſtantur: & ideo multoties vtimur differentijs accidentalibus loco ſubſtantialium. & hoc modo Philoſophus hic dicit calidum & frigidum eſſe formas ſubſtantiales ignis & terræ, calidũ enim et frigidum, cum ſint proprię paſſiones horum corporum, ſunt proprij effectus formarum ſubſtantialium eorundem. Et ideo ſicut aliæ cauſæ intelligibiles innoteſcunt per effectus ſenſibiles: ita & perfectione calidi & imperfectione frigidi perpendimus ꝙ forma ſubſtantialis ignis eſt perfectior quàm forma ſubſtantialis terræ, omnes enim formæ ſubſtantiales differunt ſecũdum magis & minus perfectum. vnde in Octauo Metaphyſi. dicitur, quòd ſpecies rerum ſunt ſicut numeri: quorum ſpecies variantur ſecundum additionem

F & ſubtractionem. Poteſt etiam dubitari de hoc quod dicit, quòd cuius definitio magis ſignificat hoc aliquid, magis eſt ſubſtantia: cùm tamen dicatur in prædicamentis quòd ſubſtantia non ſuſcipit magis & minus. ſed dicendum ꝙ per hoc non intendit ſignificare intenſionem & remiſſionem ſubſtantiæ in Prædicamento ſubſtantiæ, ſed maiorem & minorem perfectionem in ſpeciebus ſubſtantiæ ſecundum dictam formarum differentiam.

Capite de qualitate.

T. c. 1.

Dĩę ſubſtãtiales p accidentales manifeſtãſ.

Proprietates ſunt, p eis effect⁹ formarum ſubſtãtialiũ

T. c. 10.

Tertiũ dubiũ, qũo dicaſ quid eẽ magis ſubſtantia.

Tertium modum ponit ibi.

At pleriſq; uidetur, illa potius ſenſibili & inſenſibili differre. nam cum ad ſenſibilem materiam mutatio fit, tum gigni quippiam aiũt, cum ad eam quæ ſub ſenſum non cadit, corrumpi. Quando quidem, ens, et non ens ſentiendo & non ſentiẽdo definiunt. quemadmodum quod ſcibile eſt, ens eſſe aſſerunt: quod ſciri non ſolet, non ens:

G *quippe cum ſenſus ipſe ſcientiæ uim obtineat.*

VATAB.

ANT.

T. c. 19.

Videtur autem magis multis ſenſibili & nõ ſenſibili differre. quãdo enim in ſenſibilẽ tranſmutatur, & in materiã, generari inquiunt: quãdo autem in non materiam, corrumpi. Ens enim & non ens in ſentire & non ſentire determinant. quemadmodum quidem ſcibile ens, ignotum autem non ens, ſenſus enim ſciẽtię habet virtutem.

Tertius modus.

Circa hoc tria facit. Primo ponit tertium modum, ſecundum quem aliqui aſſignant differentiam generationis & corruptionis ſimplicis & ſecundum quid. Secundo oſtendit huiuſmodi falſitatem ibi {Quemadmodum igitur.} Tertio comparat hunc modum ſecundo. ibi {Contingit itaque.} Dicit ergo primo, quòd multis

H videtur quòd ſimpliciter generatio, & ſecundum quid magis differunt per hoc quod eſt magis & minus ſenſibile, quàm ſecundum perfectionem & imperfectionem ſuarum differentiarum, ſicut in ſecundo modo dicebatur. Dicunt enim quòd, quando aliquid tranſmutatur in materiã, quæ bene poteſt ſentiri, tunc generatur aliquid ſimpliciter: puta quando aliquid tranſmutatur in terram vel in aquam. quando autem tranſmutatur aliquid in id, quod non eſt manifeſtum ſenſui, dicunt illud corrumpi ſimpliciter, puta in aerem. & horum ratio eſt, per hoc ꝙ determinabant aliquid ens et non ens ex hoc, ꝙ non ſentitur vel ſentitur: exiſtimantes id quod ſolum ſentitur eſſe ens. & hoc ideo, quia apud eos non differũt ſenſus ab intelligentia, ſicut quidam poſuerunt: vt dicitur in Libro de Anima: & ideo vtuntur ſenſu ac ſi haberet virtutem intellectiuæ ſcientiæ, quæ eſt capax aliqualiter omnium entium: vnde ſcibile ens eſt, ignotum autem non ens. Deinde cum dicit.

Ens tantũ quo modo ſentiſ ſecundum quoſdã Philoſophos.

Igitur

VATAB. *Igitur hi ut res ipſas uiuere quia ſentiant aut ſentire poſſint, ita eaſdem eſſe quia ſub ſenſum cadant arbitrantur, ueritatē modo quodā ſectantes, ſed hoc falſi dicentes,*

ANT. Quemadmodum igitur illi in ſentire & poſſe ſentire viuere & eſſe exiſtimār, ita & res. In quo modo quodā proſequetur veritatē. Id autem dicentes, non verum.

Oſtendit falſitatem hmōi ſententię. namq; tales, ſicut exiſtimabant animalia viuere & eſſe in hoc ꝙ actu ſentiunt vel poſſunt ſentire, ita exiſtimabant res eſſe, in hoc ꝙ ſentiuntur vel poſſunt ſentiri: ac ſi ſenſus eſſet pfectio rei ſenſibilis, ſicut eſt perfectio ſentientis, & in hoc quodāmodo proſequebantur & deſtruebāt veritatem rerū. Nā, cūm verum dicatur aliquod ex eo qđ eſt: ſi eſſe rerū cōſiſteret ſolum in ſenſibus, nulla veritas eſſet in rebus, ſed in ſolo ſentiente. hoc aūt non eſt verum: quia ſic nulla veritas eſſet in rebus. vnde ſubtrahentes veritatem rerū dicunt non verum. Deinde cum dicit.

Q. eſſe rerū nō cōſiſtat ſolū in ſenſibus.

VATAB. *Itaque generari quippiam ſimpliciter atque corrumpi, iuxta opinionem alio atque ueritatem accidit modo. Nam ſpiritus & aer, ſenſu quidem, minus ſunt. & proinde illa, quæ ſimpliciter corrumpuntur, mutatione ad illa tendente corrumpi dicunt, atque generari, cum in rem tangibilem, terramq; mutātur. Reuera uero, hoc aliquid & ſpecies magis ſunt quàm ipſa terra.*

ANT. Contingit itaque. ſecundū opinionē & ſm veritatem aliter & generari ſimpliciter & corrumpi. Spiritus quidem enim & aer ſm quidē ſenſum minus ſunt: ideo & quęcunque corrūpuntur ſimpliciter in huius trāſmutatione hęc corrumpi dicuntur, generari autem, quando in aliquid tangibile, vt in terram mutatur. ſecundum veritatem autem magis hoc aliquid & ſpecies hæc, quàm terra. C

Comparat hunc modum ſecundo. & dicit, ꝙ aliter cōtingit generari ſimpliciter & corrumpi ſm opinionem, quæ pertinet ad hunc tertium modum, & rei veritatem, quam tangit ſecundus modus. quia ſpiritus, i. aer & ventus minus ſunt ſm ſenſum, ideſt ſi iudicetur eē rei ex hoc ꝙ ſentitur: & ideo quæcunque corrumpuntur dicuntur ſm tertium modum corrumpi, & per tranſmutationem quæ non ſentiuntur generari: aut ſimpliciter quādo trāſmutantur in aliquod tangibile, & palpabile, ſicut quando mutantur in terram. Sed ſm veritatem accidit contrarium: quia aer magis eſt hoc aliquid & ſpecies ꝙ terra: & eſt perfectius ens. & ideo ſecūdū veritatem magis eſt generatio ſimpliciter ſi ex terra fiat aer, quàm è conuerſo. D

Deinde cum dicit.

VATAB. *Cur igitur ſit aut non ſit ſimplex generatio, quæ eadē alicuius corruptio eſt, & corruptio ſimplex, quæ itidem generatio alicuius eſt, cauſam diximus. Nam id, ob materiæ diſcrimen euenit, nempe, aut ꝙ ea ſubſtantia ſit uel non ſit, aut ꝙ hæc magis, illa minus. & non, quia materia ex qua mutatio uenit, & ad quam proficiſcitur, alia magis, alia minus ſenſu percipi queat.*

ANT. T.c.20. Eſſe quidem igitur hanc ſimplicem generationem alicuius corruptionem entem, corruptionem autem ſimplicem generationem alicuius exñtē, dicta eſt cauſa. Propter materiā. n. differunt aut eò ꝙ ſubſtantia eſt, aut non, aut ꝙ hæc magis, hęc vero non, aut quòd hæc quiA dem magis ſenſibilis eſt materia ex quā & in quam eſt, hęc vero minus eſt.

Epilogat quæ dicta ſunt. & dicit ꝙ dicta eſt, cā quare quædā eſt generatio ſimplex, cùm tamē ſit corruptio alicuius: & quædam corruptio ſimplex, cùm ſit generatio alicuius. hæc. n. differūt per materiam, ideſt per id in qđ aliquid tranſmutatur per generationem vel corruptionem: aut quia eſt ſubſtantia, ideſt ens, vel non, ſicut dicebatur in primo modo: aut quia hoc magis, hoc vero minus. quia. ſ. vnum eſt perfectius ens ꝙ aliud, quod pertinet ad ſecundum modum. aut quia materia ex qua & in quam aliquid tranſmutatur eſt magis vel minus ſenſibilis, quod pertinet ad tertium modum. Vocat autem hic materiam, nō puram, ſed rem ex qua aliquid generatur, vel in quam corrumpitur.

Recapitulat tres modos prædictos.

LECTIO. VIIII.

B Generatio ſimpliciter & ſecundum quid in his quorum mutua non eſt generatio, quomodo ſumenda: tres demum mouentur Quæſtiones.

VATAB. *Dicūtur autem quædam ſimpliciter, quædam ſolum aliquid fieri, non ob mutuam generationem, ſed iuxta eum quem nuper diximus modum. Nam hoc tātum nuper definitum determinatumq; fuit, cur nam, cùm omnis generatio ſit alterius corruptio, & omnis corruptio cuiuſpiam alius generatio, tam oriri quàm interire non ſimiliter tribuamus hiſce, quæ in ſeſe uiciſſim mutari ſolent. At quod poſtremo loco fuit dictum, hoc idem minime in queſtionem reuocat, ſed quam ob rem quod diſcit, non ſimpliciter fieri, ſed fieri ſciens, quod uero naſcitur fieri dicatur.*

ANT. Dicuntur aūt hęc quidem ſimpliciter generari: hęc aūt aliquid ſolum nō ex abinuicem generatione, ſed ſm quē diximus nūc modum. Nunc quidem. n. tātum determinatū eſt, quare oī generatione exiſtente corruptione alterius, & oī corruptione exiſtente generatione alterius, non ſimpliciter attribuimus generari & corrumpi in adinuicem tranſmutabilibus. Quod autem poſtea dicetur non hoc quæret, ſed quare diſcens quidem non dicitur ſimpliciter generari, ſed generari ſciens, quod autem naſcitur generari.

Poſtquam oſtendit quare quædam generaotur ſimpliciter, & quædam ſecundum quid eorum quæ adinuicem generantur, Hic oſtendit cauſam differentiæ generationis ſimpliciter & ſecundum quid, in his quæ nō adinuicem generantur. Et Primo determinat quæſtionem principaliter intētam, Secundo determinat quaſdā queſtiones conſequentes. ibi {Sed nunc quærere oportet.} Circa primum tria facit. Primo mouet quæſtionem, Secundo ſoluit eam. ibi {Hęc autem determinata ſunt.} Tertio epilogat quæ dicta ſunt. ibi {De generari quidem.}

Dicit ergo primo ꝙ quædam dicuntur ſimpliciter generari, quædam autem ſolum ſecundum quid, nō ſm generationem ex inuicem, vt ſupra dictum eſt, vt ſcilicet vnum eorum, quæ ex inuicem generātur, generetur ſimpliciter, aliud autem ſecundum quid (hoc enim eſt quod ſupra determinatum ē.) quare, cùm omnis generatio ſit corruptio alterius, & oīs corruptio ſit generatio alteri⁹: non ſolū ſimili modo attribuiī generari & corrūpi in his quę adinuicem trāſmutantur, ſed vnum eorū dicitur generari vel corrūpi ſimplr, aliud aūt ſm qd. Quæſtio aūt, quæ poſtmodū determinanda eſt, nō hic erit, ſed in his q nō ex inuicē trāſmutantur: quare vnum dicitur generari ſimpliciter

riſimpliciter & alterum ſm quid: puta quare diſcẽs qui fit ſciens non dicitur ſimpliciter generari, ſed ſm quid. i. ſciens, homo autem vel animal quando naſcitur dicitur generari ſimpliciter. et tamen manifeſtum eſt quòd natũ & ſciens non generantur ex inuicem. Deinde cũ dicit.

VATAB. *Hæc autẽ, prædicamẽtis diſtincta ſunt. Nam alia ſubſtantiam, alia qualitatem, alia quantitatem ſignificant. Quæcunque igitur ſubſtantiam non ſignificant, ea non ſimpliciter, ſed quippiam fieri dicuntur. Verum enimuero, in omnibus generatio ſimpliciter iuxta ea quæ in altera ſunt ſerie dicitur. ut in ſubſtantia, ſi ignis fiat, ſed non ſi terra: & in qualitate, ſi ſcium, ſed non ſi inſciũ.*

ANT. Quæ nõ ſignificare ſbſtantiã dicũtur non generãtur ſimpliciter.

Hæc autem diſtincta ſunt prædicamentis. nam hoc quidem hoc aliquid ſignificat, hoc autem quale, hoc autem quantum. Quęcunq; F igitur non ſubſtantiam ſignificant, non dicuntur ſimpliciter generari, ſed ſm quid fieri. Sed tñ in oĩbus ſimpliciter generatio dicĩt ſm ꝙ in alio ordine ſunt: puta in ſubſtantia quidem ſi ignis, ſed non ſi terra: in qualitate autem ſicut ſciens, ſed noo quandn neſciens.

Solutio. Soluit quęſtionem nunc motam. & dicit, ꝙ illa, quorum quędam dicuntur generari ſimpliciter, quædam ſm quid, ſunt diſtincta ſm prædicamenta: ita ꝙ vnum eorum ſignificat hoc aliquid, i. ſubſtãtiam: aliud autẽ quantitatẽ, aliud qualitatẽ, & ſic de alijs prædicamentis. Illa ergo, quæ non ſignificant ſubſtantiam, nõ generãtur, ſimpliciter, ſed ſm quid: ſicut quantitatem, aut qualitatem, aut aliquid aliorum. Quæ vero ſignificant ſubſtantiam dicuntur generari ſimpl'r, cuius rõ eſt, quia generatio eſt via de non eſſe ad eſſe, et id ſimpl'r generatur qd acquirit eſſe, cui nõ ꝓſupponitur aliud eſſe: nõ.n. fit quod eſt. Vñ qd iã eſt non põt generari ſimpl'r, ſed ſm qd. Et ideo iſta, quorum eſſe ꝓſupponit aliud eſſe, non dicuntur generari ſimpl'r, ſed ſm quid. eſſe aũt accidẽtiũ pręſupponit aliud eſſe, ſ. eſſe ſubiecti: eſſe autẽ ſubſtantiæ non præſupponit aliud eſſe: quia ſubiectum formæ ſubſtãtialis non eſt ens actu, ſed potentia: & ideo ex hoc ꝙ accipit formam accidentalem dicitur generari ſm quid. In oĩbus tñ ſubſtantijs & accidentibus diuerſificatur generari ſimpl'r & ſm quid, ſm diuerſum ordinem entis ad nõ ens, vel perfecti ad imperfectum, aut ſenſibilis ad inſenſibile. vnde quodãmodo in ſubſtantia dicitur generatio ſimpl'r, ſi generetur ignis, nõ aũt ſi generetur terra: & in qualitate dicitur generatio ſimpliciter ſi generetur ſciens, non autem ſi generetur neſciens. Deinde cum dicit.

Rõ quá ſupplet. S. T.

G

VATAB. *Quòd igitur quædam ſimpliciter oriantur, quædam non, etiam omnino in ipſis ſubſtantijs, dictum eſt. & ꝙ* H *ut generatio continue ſit, cauſa ut materia id qd ſubijcitur, eſt: quia in contraria mutatiuum eſt. atque in ſubſtantijs ſemper unius generatio, alterius eſt corruptio: & unius corruptio generatio alterius.*

ANT. De generari quidẽ hoc ſimpliciter, hoc autem ſm quid, & vniuerſaliter dictum eſt in ſubſtantijs ipſis. Atque item ꝙ continuę generationis cauſa tanquam materia ſit ſemper ipſum ſubiectum, quoniam tranſmutatur in contraria: & eſt alterius generatio in ſubſtantijs alterius corruptio, & alterius corruptio alterius generatio.

Cã cõtinuę gñationis eſt materia & ſubiectũ

Epilogat quæ dicta ſunt. & dicit, ꝙ dictum eſt vniuerſaliter de accidentibus & in ſubſtantijs, de hoc ꝙ quædã E generãtur ſimpliciter, & quædam ſm quid. Et etiã dictũ eſt, ꝙ cã continuitatis generationis per modum materię eſt ſm ꝙ tranſmutatur in contraria. ex hoc. n. contingit qd ſemper in ſubſtantijs, alterius generatio eſt alteri9 corruptio, & è conuerſo. nunq̃. n. materia eſt ſub priuatiõe vnius formę ſine alia forma. ĩ quibuſdã aũt accñtib9 hoc cõtingit. nã corpus diaphanũ eſt ſub priuatiõe lucis abſque hoc ꝙ ſubſit formę cõtrarię. Deinde cum dicit.

VATAB. *At uero nec dubitaſſe conuenit, quam ob cauſam corruptis quibusdam ſemper generatio fiat. Nam ut corrumpi ſimpliciter quippiam dicunt, cum illud ad inſenſibile & id quod haud eſt, proficiſcitur, ſic & ortum ſubiectum ex eo quod haud eſt, cum ex inſenſibili fit. Siue igitur ſubiecto quopiã exiſtente, ſiue nõ, ex eo fit quod haud eſt. Quare, ſimili modo & ex eo, quod haud eſt, generatur,* F *& in id, quod haud eſt, corrumpitur. merito igitur, generatio non deficit. quippe cum generatio, corruptio ſit eius quod haud eſt, atque corruptio, generatio eius quod haud eſt. Sed quæret aliquis, utrum hoc ipſum quod ſimpliciter non eſt, è cõtrarijs ſit alterum, uerbi cauſa, utrum non ens ſit terra, & id quod graue eſt, ens uero ignis, & quod leue eſt, an non, ſed ens terra, non ens uero terra materies atque ignis ſimiliter? Et utrum materies utriusq; diuerſa ſit, an nec ex ſeſe mutuo fierent, nec ex contrarijs? (nam hiſce, igni, inquam, terra, aquæ & aeri, contraria inſunt.) An, partim eſt eadem, partim diuerſa? quod enim aliquando cum ſit ſubijci ſolet, eſt idem: at ratio, non item eadem eſt. Sed de hiſce, hactenus.*

ANT. T. c. 21. Sed nunc quęrere oportet quare generatur aliquid ſemper ex corruptis alijs. Quemadmo G dum enim & corrũpi hoc ſimpliciter inquiũt, quando ad inſenſibile venit & non ens, ſimiliter generari ex non ente inquiunt, quando ex inſenſibili. Siue igĩ ſubiectũ aliquod ſubſit, ſiue non, generatur ex non ente. quare & ſimiliter generatur ex non ente, et corrumpitur in non ens. merito igitur nõ deficit generatio. Generatio enim entis, corruptio eſt non entis: corruptio autẽ entis, generatio non entis. Sed hoc non ens ſimpliciter quęret aliquis, vtrum aliquod contrariorum eſt, puta terra & graue nõ ens, ignis autem & leue ens, aut non, ſed eſt et terra ens, non ens autem materia terrę & ignis ſimiliter. Et an alia vtriuſque materia ſit, an H vero neque ex ſe, neque ex contrarijs (His. n. exiſtunt contraria, igni, terrę, aquę & aeri) An eſt quidem partim eadẽ, partim vero alia. Nã quod ſubijcitur, idem eſt, eſſe autem nõ idem De his igitur intantum dictum eſt.

T. c. 22. Quare generatio nõ deficiat.

Cõtrarietates primo exiſtũt quatuor elmtis.

Determinat tres quæſtiones conſequentes, quarum prima eſt, quare ſemper generatur aliquid ex corruptis. qd ſupponit, ĩ hoc ꝙ dixit, quare generatio vnius eſt corruptio alterius. Et ſoluit hanc quæſtionem dicens, quia corruptio tendit in non ens, & generatio eſt ex non ente: ideo oportet quòd generatio ſit ex corruptis. Et hoc ipſe probat etiam ex aliorum opinione, quia ſicut homines dicunt corrumpi aliquid, quando peruenit ad inſenſibile, quod putant ens non eſſe, ſecundum tertium modum ſupra poſitum: ſimiliter dicunt aliquid generari, quãdo ex inſenſibili & non eſſe peruenit ad hoc ꝙ ſit ſenſibile.

Pria qõ quare generatũ ẽ ex corrupto.

ſenſibile. patet ergo ꝙ ſecundum hunc modum, id quod eſt terminus corruptionis, eſt principium generationis. Siue ergo ſit aliquod ſubiectum, ex quo eſt generatio, ſiue non, ſemper oportet ꝙ generatio eius ſit ex non ente, quod eſt terminus corruptionis: hoc enim eſt de ratione generationis, ꝙ ſit ex non ente: quòd autem illud nõ ens adiungatur alteri exiſtenti accidit generationi. Quare patet ꝙ ſimul generatur aliquid ex non ente & corrũpitur in non ens, qualitercunq; dicatur non ens: ſic igitur idem eſt in quod terminatur corruptio, & ex quo eſt generatio: & propter hoc generatio eſt ex corruptis. Conueniẽter ergo non deficit ſucceſſio generationis & corruptionis, vt ſupra dictum eſt: quia generatio eſt quædam corruptio, ſ. non entis: & ita vnum eorum ſemper adiungitur alteri, cum tamen in id, ex quo vnum incipit, aliud terminetur.

T.c. 17.

Secũda qõ, an non ens ſit aliquorũ cõtrariorũ.

Secundam quæſtionem ponit, ibi { Sed hoc non ens. } Poteſt enim aliquis quærere, an id non ens, ex quo eſt generatio, & in quod terminatur corruptio ſimpliciter, quod quidem eſt quodammodo ens, ſit aliquorum contrariorum. puta ꝙ terra & graue ſit non ens, ſicut poſuit Parmenides: ignis autem & leue ſit ens. & ſoluit ꝙ non eſt ita, ſed terra eſt ens, quia, ſ. terra ſit per hoc quod materia recipit quandam formam, quæ facit eſſe in actu, non ens ergo eſt materia terræ & ignis. Non tamen materia eſt non ens per ſe, ſicut Plato poſuit, ſed non ens per accidens ratione priuationis cui adiungitur.

Materia dr̃ nõ ens per accñs rõne priuationis adiunctæ.

Tertia qõ, an materia ſit cõe his q̃ adinuicem generanſ. Quoꝝ vna eſt materia inuicẽ generantur.

Tertiam quæſtionem ponit ibi. { Et alia vtriuſque } Vtrũ, ſcilicet iſtud nõ ens, quod eſt materia, ſit aliud & aliud, quod eſt commune his, quæ adinuicem generantur. Et dicit ꝙ alia eſſet vtriuſque materia, ſcilicet ignis & terræ, ſi non generantur adinuicem: ſicut accidit his, qui poſuerunt & ignem & terrã primas materias. Oportet enim ea, quæ ex inuicem generantur, communicare in ſubiecto, quod ſuſcipiat formam vtriuſque: & per conſequens non fieret tranſmutatio ex contrarijs inuicem, ſicut ſupra dictum eſt: quia contrarietates exiſtunt primo & per ſe elementis prædictis, ſ. igni, terræ, & aquæ, & aeri: vnde, ſi nihil tranſmutaretur ex igne in aquam vel aerem aut è conuerſo, nihil etiam tranſmutaretur ex calido in frigidum vel è conuerſo, vt ſupra dictum eſt. Subiungit tamen ꝙ materia eorum, quæ tranſmutantur adinuicem, aliqualiter eſt eadem, & aliqualiter alia: ſubiecto. n. eſt eadem. Et hoc eſt quod dicit ꝙ id, quod ſubijcitur eſt idem, qualitercunq; ſit eos: quia, ſcilicet nõ eſt ens actu, ſed potentia. Non eſt autem idem ſecundum eſſe vel rationem. aliam enim rationem & aliud eſſe accipit prout eſt ſub diuerſis formis: & etiam ſecundum hoc ipſum quod ordinatur ad diuerſas formas. ſicut corpꝰ eſt aliud ratione ſm ꝙ eſt ægrotabile, & aliud ſm ꝙ ſanabile, licet ſit idem ſubiecto. Vltimo autem epilogando concludit ꝙ de his intantum dictum eſt.

Aliud eſſe, & aliã rõnẽ habet materia prout ad diuerſas formas ordinatur.

LECTIO. X.

Generationis, & corruptionis Natura; ex cuius notitia ipſarũ à cęteris mutationibus Differentia deducitur.

VATAB.

De generatione autem atq; alteratione, quo inter ſe diſcrepent, agendum. nam haſce mutationes inter ſeſe diuerſas eſſe dicimus. Cum igitur ſubiectum quippiam ſit, & affectio atq; qualitas quæ de ſubiecto nata eſt dici ab eodem diuerſa ſit, ſitq; vtriuſq; horum mutatio: alteratio ſane eſt quando ſenſibile ſubiectum permanens in ſuis mutatur affectibus: qui aut contrarij aut inter contrarios medij ſunt. ſicuti corpus idẽ permanens, viciſſim modo ſanum, modo ægrum eſt. atq; æs, quamquam idem, alias teres atq; rotundum eſt, alias anguli ſpeciem præ ſe fert.

ANT. T.c. 20.

DE generatione autẽ & alteratione dicamus quid differũt. dicimus. n. has tranſ-

A. mutatiões eſſe inter ſe diuerſas abinuicẽ. Quoniam igitur eſt aliud ſubiectum & aliud paſſio, quæ de ſubiecto innata eſt dici: et eſt tranſmutatio vtriuſque horum, Alteratio quidem eſt, quando manente ſubiecto ſenſibili exñte trãſmutatur in eius paſſionibus, aut contrarijs entibus, aut medijs. puta corpus ſanum eſt, & rurſus laborat manens idem, & metallum quandoque rotundum, quandoque angulare idẽ exiſtens.

De dr̃ia generationis & alterationis.

Poſtquam Philoſophus oſtendit, quare eſt quædam generatio ſecundum quid, & quædam ſimpliciter, hic inquirit de differentia generationis & alterationis, & primo exponit ſuam intentionem dicens, ꝙ dicendum eſt de generatione & alteratione quomodo differant adinuicem. & hoc ideo, quia ſuperius dictum fuit, quòd generatio & alteratio ſunt diuerſæ tranſmutationes adinuicẽ.

T.c. 19.

B

Secundo ibi. { Quoniam igitur eſt aliud ſubiectum } Exequitur propoſitum ſuum: & primo dicit differentiã generationis & alterationis quantum ad id ſecundum quod vtrunque eſt tranſmutatio, Secundo quantum ad ſubiectum vtriuſque. ibi { Quandoquidem igitur } Circa primum duo facit. primo oſtendit in quibus ſit alteratio, ſecundo in quibus ſit generatio. ibi { Quando autem totum. } Circa primum duo ſupponit, quorum Primum eſt, quod aliud eſt ſubiectum, & aliud paſſio, quæ nata eſt dici de ſubiecto, ſicut differunt ſubſtantia, & accidẽs. Secundum eſt, quòd contingit ad vtrunque eorum eſſe tranſmutationem: nam quandoque fit tranſmutatio in ipſa ſubſtantia, quandoque autem in accidentibus. his ergo ſuppoſitis, ſubiſigit ꝙ alteratio eſt, qñ manet idem ſubiectũ ſenſibile: ſcilicet qñ nulla trãſmutatione in eius ſubſtantia facta, fit tranſmutatio in paſſionibus eius, ſcilicet qualitatibus ipſius. Nec eſt differentia quantum ad hoc, vtrum fiat tranſmutatio ſecundum contraria extrema, vel ſecũdum media, puta vtrum de albo in nigrum, vel de rubeo in palidum. Et ponit duo exẽpla. primum; ſcilicet cum corpus animalis idem manens prius eſt ſanum, & poſtea infirmatur. Secundum eſt, quando æs idem manens, quandoq; eſt rotundum, & quandoque angulare, vel angulos habens. Et eſt aduertendum ꝙ primum horum exemplorum pertinet ad primam ſpeciem qualitatis, ſecundum autem ad quartam, tamen Philoſophus in Quinto Phyſico. probat quòd in prima ſpecie qualitatis, & quarta non eſt alteratio, ſed ſolum in tertia: quæ dicitur paſſio vel paſſibilis qualitas: & propter hoc forte ſignanter dixit, quòd alteratio eſt tranſmutatio in paſſionibus. Sed dicendum eſt quòd primo & per ſe alteratio eſt in qualitatibus tertiæ ſpeciei, per accidens autem mediantibus aliquibus qualitatibus: & ex conſequenti fit alteratio in alijs ſpeciebus, ſicut per aliquam alterationem calidi & frigidi mutatur homo de ſanitate in ægritudinem, & è conuerſo: et per alterationem mollis, & duri perducitur corpus ad aliquam figuram.

T.c. 20.

Qñ eſt alteratio.

C

Dubium.

T.c. 17. & pmo Phy. T.c. 21.

Solutio. Alteratio primo & p ſe eſt in tertia ſpẽ qualitatis, in alijs vero ſecundario.

D

Deinde cùm dicit.

VATAB.

At cum totum mutatur, nec ſenſibile quicquam ut ſubiectum, idem permanet, ſed perinde euenit ut cum ex toto ſemine ſanguis, aut ex tota aqua aer, aut ex aere toto aqua ſit, iam quod eſt tale, generatio huius eſt & illius corruptio.

ANT.

Quando autem totum tranſmutatur non manente aliquo ſenſibili, vt ſubiecto eodẽ, ſed quaſi ex ſemine toto ſanguis, aut ex aqua aer, aut ex aere omni aqua, Generatio iam hoc tale, huius autem Corruptio.

Oſtendit quando fit generatio. & circa hoc duo facit, primo aſſignat qñ eſt generatio, ſecũdo quãdo magis eſt generatio, ibi {Maxime autẽ generabitur.} Dicit ergo primo, ꝙ, quando eſt tranſmutatio non ſolũ ſm paſſiones, ſed etiam ſm totam rei ſubſtantiam: inquantum, ſcilicet materia accipit aliam formam ſubſtantialem, ita, ſcilicet quod non maneat aliquod ſenſibile, quaſi ſit idem ſubiectum numero ens actu, puta quando ex toto ſemine generatur totus ſanguis, aut ex toto aere generatur tota aqua, nulla ſegregatione aut congregatione interuentente, vt Democri. poſuit, talis tranſmutatio eſt vnius generatio, & alterius corruptio. Deinde cum dicit.

Qñ eſt generatio.

VATAB. *Et maxime, ſi ex inſenſibili ad id qd aut tactu, aut ſenſib⁹ vniuerſis ſenſibile eſt, mutatio fiat, aut cõtra, ut cũ ex aere gignitur aqua, aut eadem in aerem corrumpitur. etenim aer propèmodum inſenſibilis eſt.*

ANT. T. c. 24. Maxime autem generabitur, ſi tranſmutabitur ex inſenſibili in ſenſibile, aut tactu aut omnibus ſenſibus: puta quando aqua generatur ex aere, aut corrumpitur in aerem. aer enim mediocriter inſenſibilis eſt.

Oſtendit quando maxime fit generatio. & dicit, ꝙ ſm tertium modum ſupradictum, qui accipitur ſecundum opinionem multorum, maxime dicitur aliquid generari, quando fit tranſmutatio ex aliquo, quod non poteſt bene ſentiri, in aliud, quod eſt bene ſenſibile vel ſecundũ tactum, qui groſſior eſt & materialior omnibus ſenſib⁹, vnde vulgares ſecundum ipſum maxime vident aliquid eſſe ſenſibile inquantum eſt palpabile, aut etiam ſecũdũ alios ſenſus, ſicut cum aqua generatur ex aere, videtur eſſe ſecundum hunc modũ generatio ſimpliciter: aut, quando corrumpitur in aerem, videtur eſſe corruptio ſimpliciter. Aer enim eſt modice ſenſibilis, tum propter ſui raritatem, tum quia non excellit in potentia aliqua qualitas actiua, ſed paſſiua, ſ. huiuſmodi humidum. In igne autem, qui eſt maior aere, excellit qualitas actiua quæ eſt calidum. aqua autem eſt denſior aere, & excellit in ea qualitas actiua, quæ eſt frigidum, terra autem eſt denſiſſima omnium elementorum. Deinde cum dicit.

Maxime generatio. ſ. c. 19.

Aer modice ſẽſibilis.

VATAB. *Cæterum in hiſce ſi qua è contrarietate affectio eadẽ remaneat in eo quod ortum eſt, quæ prius in eo quod interijt erat, ceu ſi, cum ex aere fit aqua, aeris perſpicuitas, aut frigus in aqua remaneat, affectionum alterutrã eius eſſe in quod mutatio fiat minime oportet. ſin minus, erit alteratio. Verbi cauſa muſicus homo corrumpitur, & homo non muſicus gignitur, homo uero idem perſeuerat. Si ergo muſica, atq; muſicæ uacuitas non eſſet affectio per ſe hominis, generatio profecto foret alterius, & alterius corruptio. Quapropter hæc hominis affectiones ſunt, hominis uero muſici hominiſq; non muſici, generatio atq; corruptio. Nunc autem id, eius quod permanet, affectus eſt. Proinde circa ea quæ eiuſmodi ſunt, alteratio exiſtit.*

ANT. In his autem ſi aliqua paſſio manet eadẽ contrarietatis in generato & corrupto, puta quando ex aere aqua, ſi ambo diaphana, aut frigida, non oportet huiuſmodi paſſionem, ſed alteram eſſe in quam tranſmutatur. ſi autem nõ, erit alteratio. V. g. muſicus homo corruptus eſt, homo autem immuſicus generatus eſt: homo autem manet id idem. Si igitur huius non paſſio eſſet, ſed ſm ſe muſica & immuſica, hui⁹ quidẽ generatio eſſet, huius autem corruptio.

E Ideo hominis quidem hęc eſt paſſio, hominis autem muſici & hominis immuſici generatio quędam & corruptio. nunc autem paſſio hæc manentis, ideoq; alteratio eſt ſecũdum talia.

Remouet quandam dubitationem, quia enim dixerat quod ſubiectum quandoq; manet, facta tranſmutatione circa eius paſſiones, poſſet aliquis credere, ꝙ omne id, circa quod fit tranſmutatio aliquo adueniente, eſſet paſſio illius manentis. Sed ipſe hoc excludit dicens. In his corporibus, quæ adinuicem tranſmutantur, quandoque manet eadem paſſio, eadem ſcilicet i generato et corrupto, ſicut quando ex aere fit aqua, ambo autem ſunt diaphana, i. tranſparentia vel frigida. non ꝙ aer ſit naturaliter frigidus, ſed per accidens. Nõ enim oportet ꝙ huius permanẽtis, ſ. diaphani vel frigidi, alterum in quod fit tranſmutatio, ſ. aer vel aqua ſit paſſio. Si autem non eſſet verum quod nunc dicimus, ſequeretur ꝙ, quando ex aere fit aqua, eſſet alteratio: ſemper enim videmus ꝙ, quãdo id, quod tranſmutatur eſt paſſio permanentis, eſt alteratio: tunc autem generatio, quando id quod tranſmutatur non eſt paſſio permanẽtis. Et hoc manifeſtat p quãdã exemplum. dicitur enim ꝙ homo muſicus corruptus eſt, quando homo amittit habitum Muſicæ: & tunc homo immuſicus, ideſt habens priuationem Muſicæ, generatus eſt, eo ꝙ muſica nõ eſt paſſio hominis muſici, cum ſit de eius ratione: ſimiliter immuſica eſt de ratione hominis immuſici, vnde homo muſicus non manet idem numero, ſed homo manet idem numero. Si ergo muſica & immuſica nõ eſſet paſſio hominis, ſed eſſet de eius ratione, tunc per trãſmutationem muſicæ & immuſicæ fieret vnius generatio alterius corruptio: & quia hoc nõ eſt verum, ideo muſica eſt paſſio hominis: ſed hominis muſici eſt generatio et corruptio. et quia homo manet, vt patet, ſequitur ꝙ muſica ſit paſſio permanentis: & ideo alteratio aliqua eſt ſecundum paſſiones permanentium. Si ergo aqua & aer eſſent paſſiones diaphani, ſicut permanentis, ſequeretur ꝙ trãſmutatio aeris ex aqua eſſet alteratio.

Aer nõ eſt naturaliter frigid⁹, ſed per accidẽs

F

G

Sed dubitatur, vtrum eadem paſſio numero, quæ ſit altera pars contrarietatis, poſſit eſſe in generato & corrupto, vt ſupra dictum eſt. ſi enim non remaneret eadem, non erit facilior tranſitus eorum inuicem, quæ habent ſimilitudinem, eò ꝙ oportebit vtrobique omnia remoueri. Similiter videtur ſequi, quod ſimile corrumpitur à ſuo ſimili. nam generans corrumpit id quod prius erat. Si autem ponatur quod maneat eadem numero, ſequitur primo quòd remoto primo ſubiecto, remaneat poſteri⁹, ſcilicet paſſio: & ꝙ idem numero accidens ſit in duobus ſubiectis. Dicendum ergo quòd non manet idem numero, ſed id quod prius erat corrumpitur per accidens corruptione ſubiecti, recedente forma, quæ prius erat talis accidentis: & aduenit ſimile accidens conſequens formam de nouo aduenientem, vel accidentem. Et, quia H per hoc accidens non erat aliqua repugnantia in agendo & patiendo, facilior fuit tranſmutatio. Nec eſt inconueniens, quòd ſimile corrumpat ſuum ſimile per accidẽs corrumpendo ſubiectum vel materiam. ſic enim maior flamma conſumit minorem. Deinde cum dicit.

Dubiũ an idẽ nũero ſit accñs in genito & corrupto.

Cum igitur contrarietatis mutatio in quantitate eſt accretio, atq; decretio: cum in loco, latio: cum in affectu atq; qualitate, alteratio. At cùm id non remanet in quo affectuum alter aut omnino accidens exiſtit, tum generatio unius eſt, & alterius corruptio.

Quando quidem igitur ſecundum quantũ eſt tranſmutatio contrarietatis Augmentũ, & Diminutio: quando autem ſecundũ locũ, latio: qñ autem ſm paſſiones & quale, alteratio eſt:

Quando

Quando autem nihil manet, cuius alterum paſſio & accidēs, vniuerſaliter hoc quidem Generatio eſt, huius autem Corruptio.

Oñdit differentiā generationis ad alterationem, & ad alias tranſmutationes ex pte ſubiecti. & primo dicit, qualiter ſe habeat ad ſubiectū, qđ eſt ens in actu: deinde quo ad id, qđ eſt ens in potētia. ibi{Eſt aūt hyle}. Dicit ergo primo ꝙ dictū eſt, ꝙ alteratio eſt ſm paſſiones alicuius permanētis, & hoc idē accidit in alijs mutationibus; quę fiunt ſm accñtia, quę aduenīūt ſubiecto exiſtenti in actu.

Qñ augmētum dimiſnutio. Qñ ergo eſt tranſmutatio de cōtrario in cōtrarium ſm quantitatē, puta de magno in paruū, aut ē conuerſo, eſt augmētū et diminutio eiuſdē ſubiecti pmanētis, eò ꝙ

Qñ latio. quātitas aduenit ſubiecto exiſtēti in actu. Qñ autem eſt tranſmutatio ſm cōtrarietatē loci, puta ſurſum aut deorſum, eſt latio, i. motus localis eiuſdē corpis pmanētis, eò

Qñ alteratio. ꝙ eē vbi aduenit corpori actu exñti. Qñ vero eſt trāſmutatio ſm contrarietatē in paſſionibus, i. paſſibilibus qualitatibus principaliter, & in alijs qualitatibus ex conſequēti, tunc eſt alteratio eiuſdē pmanentis: quia etiā qualitas aduenit ſubiecto actu exiſtenti.

Qñ generatio & corruptio. Qñ vero nihil manet actu exiſtēs: cuius alterū qđ tranſmutatur ſit paſſio & accidēs, ſit quodcunq;, eſt vniuerſaliter generatio & corruptio: eò ꝙ forma ſubſtātialis, ſm quā eſt generatio

Dige. cōtra ponētes plures formas ſubſtātiales in cōpoſito. & corruptio, nō aduenit in ſubiecto actu exiſtēti. Vnde patet falſam eſſe opinionē, quā tradidit Auicebron in Libro Fontis vitę, ꝙ in materia eſt ordo formarū, ita ꝙ primo aduenit materię forma, ſm quā ē ſubſtātia, & poſtea alia, ſm quā eſt corpus: & poſtea alia, ſm quā eſt aīatum corpus: & ſic de alijs. Cū aūt idē ſit cōſtituere ſubſtantiā & facere hoc aliquid, quod ptinet ad ſubſtantiā particularē, ſequetur ꝙ prima forma, quæ cōſtituit ſubſtantiā, faciet hoc aliquid, qđ eſt ſubiectū actu exiſtens: & ita formę poſteriores aduenient ſubiecto permanēti, et ſm eas erit magis alteratio ꝗ generatio ſm doctrinā, quam

T.c. 12. hic Ariſ. tradidit. Eſt ergo dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, formę ſubſtantiales differunt ſm perfectius & imperfectius: qđ aūt eſt perfectius pōt gequid pōt imperfectꝰ, & adhuc amplius. vnde forma pfectior. quæ facit aīatū,

Aia rōnalis & ſenſitiua ī homie nō differūt realiter, ſed ſolū ſecundū rationem. pōt etiā facere corpꝰ, qđ facit forma ipfectior inanimati corporis, & ſic nulla forma ſubſtantialis aduenit ſubiecto in actu exiſtēti, nec pſupponit aliam formā cōiorem realiter diuerſam, quæ pertineat ad cōſyderationem Naturalis, ſed ſolum ſm rationem: quod pertinet ad conſyderationem Logicam. Deinde cum dicit.

VATAB. *Porro ſubiectum ortus & interitus ſuſceptiuum, maxime quidem ac proprie materies eſt. quodam autē modo, & id quoque quod cæteris alijs mutationibus ſubijci ſolet: propterea ꝙ ſubiecta omnia, quarundam contrarietatum ſuſceptiua ſunt. De generatione igitur ac corruptione ſi eſt necne, & quo pacto eſt, item de alteratione, hoc modo ſit definitum atque determinatum.*

ANT. Eſt aūt & materia maxime ſubiectū quidē ppriū generationis & corruptionis ſuſceptibile, modo aūt aliquo & in alijs tranſmutationibus: quoniā omnia ſubiecta ſuſceptiua ſunt cōtrarietatum aliquarum. De generatione quidē igitur ſiue eſt, ſiue non eſt, qūo eſt, & de alteratione determinatum ſit hoc modo.

Cōparat prædictas tranſmutationes ſm ſubiectū, qđ eſt tantum ens in potentia. & dicit quòd prima materia eſt maxime proprium ſubiectum ſuſceptibile generationis & corruptionis, quia, ſicut dictum eſt, imediate ſubſtat formis ſubſtantialibus, quæ per generationem et corruptionem adueniunt & recedunt. Sed quodammodo, i. ex conſequenti & mediate ſubijcitur omnibus alijs tranſmutationibus: quia ſubiecta aliarum trāſmutationum ſunt ſuſceptibilia aliquarum aliarum cōtrarietatū, quæ reducuntur in primam contrarietatem, quæ eſt formæ & priuatiōis, cuius ſubiectum eſt prima materia, vt dicitur in Primo Phy. & ideo oīa alia ſubiecta participāt T.c. 71. quodām ō materiā primam, inquātum ex materia & forma cōpo nunt. Vltimo autē epilogando cōcludit, ꝙ determinatum ſit hoc modo de generatione ſimplr, vtrum ſit vel nō ſit: & ſi eſt, qūo eſt: & ſimiliter ēt de alteratiōe.

LECTIO. XI.

Augmentum & Diminutio quo nam ab ipſa generatione, & alteratione Separentur.

VATAB. *Reſtat de accretione dicamus, quo nam à generatione & alteratione differat, & quo pacto unumquodque eorum, quæ ſuſcipiunt incrementum, augeatur, et quodvis eorum, quæ decreſcunt, diminuatur. Primo itaq; conſyderare oportet, utrum mutua earum inter ſe differentia in eo ſolum ſita ſit, circa quod uerſari ſolent, uerbi gratia, utrum eo ſolum inter ſe diſſideant, ꝙ ea mutatio, quæ ex hoc in hoc tendit, puta ex ſubſtantia potentia in ſubſtantiam actu generatio ſit, quæ uero circa magnitudinem uerſatur accretio & decretio, quæ autem circa affectum alteratio. atque earum, quæ poſteriore loco dictæ ſunt, utraque etiam ex hiſce quæ potētia ſunt ad ea quæ ſunt actu, mutatio ſit.*

ANT. T.c. 21. DE augmentatione reliquū eſt dicere, quo modo differat à generatione & alteratione: & quo modo augmentatur vnumquodque quod augmentatur, & diminuitur qđcunque diminuitur. Scrutandum, itaque primum, vtrum ſolum in circa quid eſt eorum differentia adinuicē: v. g. ea, quę eſt ex hoc in hoc tranſmutatio, vt ex potentia ſubſtantia in actu ſubſtantiam, generatio eſt. quę autem circa magnitudinem augmentatio & diminutio. quæ autem circa paſſionem, alteratio. vtrorunq; autem ex potentia entium in actum tranſmutatio dictorum eſt.

Sermo de augmentatione. Poſtquam Philoſophus determinauit de generatione & alteratione, hic determinat de augmentatione & diminutione. & primo exponit ſuam intentionem dicens, ꝙ poſt generatione & alterationem, reliquum eſt dicere de augmentationem, de quā conſyderare oportet primo in quo differat à generatione & alteratione. Secundo per quē modum augmentatur & diminuitur vnumquodq; quod augmentatur & diminuitur. Secundo ibi{Scrutādum vtq; primum} Proſequitur ſuā intētionem. & primo oſtendit differentiā augmentationis à generatione et alteratione, Secundo inquirit de modo augmentationis. ibi{Circa quid autem eſt tranſmutatio} Circa primum duo facit. primo ſupponit vnam differentiam, Secundo

T.c. 26. inquirit de alia. ibi{Aut etiam modus} Dicit ergo primo, ꝙ primum eorum, quæ ſunt conſyderāda circa augmentationem, eſt, ꝙ oportet inquirere, vtrum differētia augmentationis à generatione & alteratione ſit ſolum in circa quid, i. in genere, circa quod eſt quælibet iſtarum tranſmutationum. Hæc enim eſt differentia manifeſta, videlicet, ꝙ tranſmutatio, q̄ eſt ex hoc in hoc, i. ex ſubſtātia ente in potentia, in ſubſtantiam entem actu, eſt generatio. tranſmutatio autem, quę eſt circa magnitudinem eſt augmentatio, puta, quando aliquid tranſmutatur de paruo in magnum. tranſmutatio autem, quæ eſt circa paſſiones, ideſt paſſibiles, qualitates, eſt alteratio. Et, quia dixerat quòd generatio eſt tranſmutatio ex ſubſtantia in potētia in ſubſtantiam in actu, vt idem intelli-

gatur etiam in alijs duabus ſupràdictis mutationibus, ſubiungit q transmutatio vtrorumq; prædictorum, ſ. magnitudinis & paſſionis, eſt ex potentia in actum. Et etiam motus eſt actus exiſtẽtis in potentia, vt dicitur in Tertio Phyſico. Deinde cum dicit.

VATAB. *An etiam mutationis modus differat? Nam nec id quod alterationem ſubit, nec id quod generatur, neceſſa rio mutari loco cernitur. q autem accreſcit, aut decreſcit cernitur.*

ANT. Aut etiam modus differt tranſmutationis. videtur.n. q alteratur non ex neceſſitate trãſmutans locum, neq; quod generatur. quod autem augumentatur & diminuitur:

Aſſignat aliam differentiã ex modo tranſmutatiõis. Et primo ponit differentiã, Secundo exponit.ibi.{Alio aũt modo.} Dicit ergo primo, q in prędictis mutationibus etiã modus trãſmutationis differt. Nõ aũt refert vt hæc litera legatur interrogatiue vel remiſſiue, in hoc.n. differt modus prædictarum tranſmutationũ, q id quod alteratur, non ex neceſſitate tranſmutatur ſm locũ. ſimiliter etiã neq; quod generatur, ſed neceſſe eſt id quod augumentaẽ, aut diminuitur, ſm locũ tranſmutari. Huius dicti rõ eſt: quia locus cõmẽſuratur locato, & hoc ſm magnitudinẽ, non aũt ſm qualitatẽ vel ſubſtãtiã: & ideo neceſſe eſt, q, qñ mutatur magnitudo locati, q ẽt ſiat tranſmutatio ſm locũ, non aũt qñ tranſmutatur aliquid ſecũdũ ſubſtantiã vel ſm qualitatẽ, ſicut aũt cõmẽſuratio locati ad locũ attenditur ſm magnitudinẽ, ita qualitas attẽditur ſm formã ſubſtantialẽ, & ex cõſequenti ſm aliquã qualitatẽ, puta grauitatẽ vel leuitatẽ, & ideo licet generatio & alteratio poſſit eſſe ſine mutatione locali: aliqua tñ generatio & alteratio eſt cã q aliquid moueaẽ ſm locũ, puta cum fit ignis vel terra fit graue vel leue. Differẽtia aũt aliarum tranſmotationum p comparationem ad motũ localem non eſt omnino per accidens. oſtẽſum eſt.n. Octauo Phy. q motus localis eſt primus, principalis motus, & cauſa aliorum motuum. Deinde cum dicit.

Grçca tñ lectio ĩterrogationẽ poſtulat.

Cur id qd augumẽtaẽ mouetur localiter.

T.c.18.

VATAB. *At alio quàm quod fertur modo, quod enim fertur, tota mole locum mutat. quod autem accreſcit, perinde atque quod diſtendi producique ſolet. hoc enim manente, partes, aliò,*

ANT. Alio autem modo ab eo quod fertur. nam quod ferẽ vniuerſum mutat locũ: quod autẽ augmentaẽ, quẽadmodũ quod extẽditur: hoc enim manente, particulę tranſmutantur ſecundum locum,

Manifeſtat quod dixerat, ſ. q id, quod augmentatur vel diminuitur, mutatur ſm locũ. Et primo manifeſtat hoc per differentiam ad motum localẽ rectũ, Scd'o p differentiam ad motum localẽ ſphæricum.ibi.{Non quẽadmodũ quę ſphæræ.} Dicit ergo primo, q alio modo tranſmutat locũ id qd augumẽtatur vel diminuitur, q̃ id quod fertur, ſ. motu recto. Illud.n. qd fertur, ſ. motu recto, vniuerſum, i. ſm ſe totũ variat locũ: illud aũt, qd augmẽtatur mutat locũ, ſicut illud quod extẽditur, puta metallũ p malleationẽ, vel etiã humidũ in vaſe p infuſionẽ, ſiue quodcunq; hmõi corpus: quo quidem in eodem loco manente partes eius trãſmutantur ſm locũ per extenſionẽ, vel quocunq; alio modo. Deinde cum dicit.

VATAB. *Non ſicuti globi partes, migrant, ſuumq; deſerunt locũ. nã globi partes toto manente æquali in loco, locũ ex loco mutant. at partes eorum, quæ augentur, ſemper in ampliorem locum uergere ſolent, & eorum quæ decreſcunt, in minorem. Generationem igitur alterationemq; & accretionem non ſolum obiecto, ſed ipſo item mutationis modo differre, perſpicuum eſt.*

ANT. Non quemadmodum quę ſphęrę. hę enim in ſimili loco trãſmutantur manente toto: quę autẽ eius qd augetur ſemper in ampliorẽ locũ; in minorem autem, quę eius quod diminuitur;

T.c.26. Quòd autẽ tranſmutatio differt non ſolũ in circa quid, ſed ex parte eius quod generatur & alteratur & augmentatur, manifeſtum eſt.

Manifeſtat differentiam ad motum localem ſphæricum. & dicit, q partes eius, quod augmentatur, mutant quidem locum, ſed non eodem modo, ſicut partes ſphæræ. partes enim ſphæræ tranſmutantur toto manente in eodem loco, ſcilicet ſubiecto: quamuis etiam totum mutet locum ſecundum rationem, vt dicitur in Sexto Phyſicorum. ſed partes variant locum etiam ſubiecto, ſicut pars cœli, quæ modo eſt in oriente, poſtmodum erit in occidente, ſed talis tranſmutatio partium ſphæræ ſunt in ſimili loco, ideſt neque in maiori, neq; in minori: ſed partes corporis, quæ ſemper augentur, extenduntur in maiorem locum, eius vero quod diminuitur ſemper retrahuntur in minorem. Vltimo autem epilogando cõcludit manifeſtum eſſe ex prædictis quòd tranſmutatio eius quod generatur & alteratur & augetur, differũt nõ ſolũ in circa quid, ideſt ex parte generis, in quo ſunt iſtę mutationes, ſed ſicut ex parte modi tranſmutandi.

T.c.51.

LECTIO. XII.

Quæſtionis ſolutio, An materia, quę ſubiectum augmenti eſt, expers ſit magnitudinis actu uel potentia, nec ne.

VATAB. *At id circa quod accretio decretioue uerſari ſolet (uerſari autem uidetur, circa magnitudinem) utro modo accretionem decretionemue ſubire exiſtimandum eſt, utrũ, inquam, ex potentia quidem magnitudine ac corpore, ſed actu nec corpore, nec magnitudine corpus fieri, an nõ, putandum eſt? atque cum hoc bifariam dici contingat, utro modo ſit accretio? utrum ex ſeparata ipſa per ſe materia, an exſtente in alio corpore?*

Circa quid autẽ eſt trãſmutatio augmentationis & diminutiõis. Circa magnitudinẽ aũt videẽ eſſe augeri & diminui. Et qualiter ſuſcipiendum? Vtrũ ex potentia quidẽ magnitudine & corpore, actu vero incorporeo, & ſine magnitudine generari corp⁹, & magnitudinẽ? Et, cũ hoc dupliciter cõtingat dici, qualiter augmentatio fit vtrũ ex ſeparata ipſa ſm ſe materia, an ex exiſtente in alio corpore?

A.N.T. T.c.31.

Poſtquam Philoſophus oſtendit differentiam augmenti à generatione & alteratione, hic incipit inquirere de modo augmenti: & primo quantum ad ſubiectũ, qd augetur, Secundo quantum ad id, quo aliquid augetur. ibi.{Suſcipiendum itaq;.} Circa primum duo facit. Primo mouet qõnem, Secundo inquirit quæſtionis veritatẽ.ibi.{Aut impoſſibile.} Circa pmũ duo facit. Primo pponit qd ex pdictis ſit manifeſtũ circa augumentũ: & quærit circa qd ſit tranſmutatio augumenti & diminutionis. Et rñdet, q motus augumẽti & diminutionis vr eſſe circa magnitudinẽ. Secundo ibi.{Et qualiter.} Oſtendit qd reſtat inquirendũ. & dicit q accipiendum eſt de cætero qualiter fiat augumentum vel diminutio. Et quantũ ad ſubiectũ augumẽti, primo mouet hãc quęſtionẽ, vtrũ contingat q p augumentũ generet magnitudo & corpus ex eo q eſt in potẽtia ad magnitudinẽ, et

T.c.32.

corporeitatem

corporeitatem: ita. ſ. ꝙ ſit actu incorporeum, & ſine magnitudine, vel nō. & ſubdiuidit primum membrum quæſtionis: dupliciter enim poteſt dici ꝙ aliqua materia actu exiſtens ſit ſine corporeitate & magnitudine. vnde rationabiliter quæritur, ſi talis materia ſit ſubiectum augmenti, qualiter ex ea augmentatio fiat, vtrum, ſ. ipſa materia ſine corporeitate & magnitudine exiſtens ſit ſm ſeipſam ſeparata exiſtens, aut ita ꝙ ſit in aliquo corpore: non tñ pars eius. nam, ſi eſſet pars eius, eſſet ſubiectum corporeitati & magnitudini ipſius. Deinde cùm dicit.

VATAB. *An neutro modo fieri nequeat? nã ſi ſeparata ſit, aut nullum occupabit locum, ueluti punctus quidam, aut uacuum, uel corpus non ſenſibile erit: horum autem alterũ non contingit, alterũ neceſſe eſt in aliquo eſſe. quod enim ex eo oritur, id ſemper alicubi erit: quare & illud, aut per ſe, aut per accidens.*

ANT. Aut impoſſibile vtrunq;. ſeparata enim aut nullum poſſidebit locum, vt punctus aliquis, aut vacuum erit, & corpus non ſenſibile. horum autem hoc quidem non contingit, hoc autem neceſſe in aliquo eſſe. ſemper enim alicubi erit quod generatur ex eo: quapropter & illud aut ſecundum ſe, aut ſecundum accidens.

B Determinat quæſtionem motam. & primo ratione accepta ex parte materiæ vel ſubiecti, Secundo ratione accepta ex parte augmẽti. ibi {Amplius autem talis.} Circa primum duo facit. Primo determinat quæſtionem prędictã ratione ſumpta ex parte materiæ, ſm ꝙ ab ipſo conſyderatur, Secundo ſm ꝙ conſyderatur à Platonicis. ibi {Sed neq; puncta.} Circa primum tria facit. Primo excludit primum membrum primæ diuiſionis, ſ. ꝙ materia ſine magnitudine ſit ſeparata exiſtens. Secũdo ibi. {Sed ſi in aliquo exiſtat.} Excludit ſecundum membrum, ſ. ꝙ materia ſeparata à magnitudine non ſit in aliquo, Tertio concludit propoſitum. ibi {Melius ergo.} Dicit ergo primo, ꝙ vtrunq; membrum ſecundæ diuiſionis eſt impoſſibile. & primo hoc oſtendit quãtum ad hoc ꝙ impoſſibile eſt materiam ſine magnitudine exiſtentem per ſe ſeparatam exiſtere, quia, ſi ſit ſeparata, oportet alterũ duorum eſſe: quorum vnum eſt, ꝙ nullum poſſideat locum, ſicut punctus, cuius nõ eſt locus, eò ꝙ omnis locus dimẽſionem habet aliquam: aut oportet ſi materia ſine quantitate exiſtens occupet locum aliquem, ꝙ ſit aliquis locus vacuus. Nam vacuum dicimus locum non repletum ſenſibili corpore. vel etiam oportet ꝙ ſit quoddã corpus nõ ſenſibile. Nam vacuum nihil aliud dicebant, niſi corpus non ſenſibile. Oportet enim dicere vacuum corpus, propter dimenſionem ſpacij: non ſenſibile autem, propter vacuitatem. horum autem duorũ alterum eſt impoſſibile, ſ. ꝙ ſit vacuum, vel corpus non ſenſibile. Similiter impoſſibile eſt ꝙ materia ſeparata exiſtens nullum poſſideat locum: materia enim eſt, ex qua generantur corpora ſenſibilia: hoc autem, ex quo corpora ſenſibilia generãtur, neceſſe eſt in aliquo loco eſſe: ſemper enim videm⁹ ꝙ id, qđ generatur, ex eo ex quo generatur eſt alicubi, i. in aliquo loco determinato. Ibidem autem eſt quod generatur ex aliquo, vbi fuit id, ex quo generatur: ergo oportet id, ex quo generatur aliquid ſm materiam, eſſe alicubi, vel per ſe vel per accidens. per ſe quidem ſm opinionem antiquorum Philoſophorum ponẽtium materiam corporum naturalium eſſe aliquod corpus actu, puta ignem, aut aerẽ, aut aquã: per accidens autem ſecundum opinionem Platonis, & ſuam, qui ponebat materiam eſſe ens in potentia. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 27. Tex. c. 29. Tex. c. 28. Tex. c. 29.

Impoſsĩ eſt materiã ſine magnitudine p ſe exiſtere.

Vacuũ. 4. Phy. t. cõ. 50. & infra.

VATAB. *At uero ſi ſit in aliquo, & ita quidem ſeiunctum ſit ut nihil illius aut per ſe aut per accidens ſit, multa profectò uel quæ fieri nequeant euenient. Dico autẽ, ut ſi ex aqua* A *fiat aer, idem non erit, aqua mutationẽ ſubeũte, ſed quia in aqua, ut in uaſe materies eius eſt. Nihil enim uetat, infinitas eſſe materias: quare & actu fieri. Adde quod, nec ita aer ex aqua oriri uidetur, ut permanente aqua, aer inde egrediatur.*

ANT. Tex. c. 28. Sed, ſi in aliquo exiſtit, ſiquidem ſeparatum ita vt non illius ſm ſe, aut ſm accidẽs aliquid ſit, contingunt multa impoſſibilia. Dico autẽ, verbi gratia, ſi generabitur aer ex aqua, non aqua erit tranſmutata. ſed propterea ꝙ in aqua vt in vaſe ineſt materia eius, cuius eſt. infinitas enim nihil prohibet materias eſſe: quapropter & generari actu. Amplius neq; ſic videtur generari aer ex aqua, vt exiens à manente.

Excludit ſecundum membrum oſtẽdens ꝙ materia ſeparata à magnitudine non ſit in aliquo. & primo proponit quod intendit. & dicit, ꝙ, ſi materia ſine magnitudine exiſtens ita ſit in aliquo corpore ſeparata à ſubſtantia ei⁹, ꝙ non ſit aliquid eius per ſe vel per accidens, contingunt multa impoſſibilia. & manifeſtat hunc modum ponẽdi. puta ſi ponamus, ꝙ, quando generatur aer ex aqua, non fiat hoc per trãſmutationem aquæ, ita, ſ. ꝙ materia aquæ amittat formam aquę, & recipiat formam aeris, ſed ſicut ſi materia aeris eſſet in aqua, ſicut in vaſe. Secundo ibi. {Infinitas enim.} Ponit rationes deducentes ad incõueniens. quarum prima eſt ꝙ, ſi in aqua præter materiã eſt etiam materia aeris, pari ratione poteſt etiã eſſe in aliqua alia, & ſic in infinitũ: præſertim, quia ex vno poſſunt infinita generari ſucceſſiue. & ita ſequeretur, ꝙ nihil prohibeat eſſe infinitas materias in aqua: ſed ex materia qualibet poteſt aliquid actu generari: ergo ſequeretur ꝙ infinita poſſint actu generari ex vna & eadem aqua, ita, ſ. ꝙ quicquid poteſt generari in potentia, ſimul põt generari actu.

Materia ſeparata à magnitudine non eſt in aliquo.

Prima rõ.

C Secũdam rationem ponit. ibi {Amplius neq; ſic.} Et dicit ꝙ non videmus aliquid ſic generari ex aliquo, puta aerem ex aqua, ſicut quod exit ex aliquo permanente. puta cum vinum exit à dolio non tranſmutato, videmus. n. ꝙ generatur ex corrupto, ſicut ſupra dictum eſt. oportet autem id, quod ſenſibile apparet, accipere vt principium in Scientia Naturali. Deinde cùm dicit.

Secũda rõ.

Sẽſibile apparent accipiẽ vt principiũ ĩ ſcia Naturali.

VATAB. *Satius igitur fuerit, inſeparabilem omnibus materiam tribuere. ut pote quæ una numero eademque ſit, ratione non una.*

ANT. Tex. c. 29. Melius ergo eſt facere inſeparatam materiã eãdem & vnam numero, ratione aũt non vnã.

Concludit veritatem dicẽs, ꝙ melius eſt dicere, ꝙ materia ſic inſit omnibus, ꝙ non ſeparetur ab eis, tanquam nihil eorum exiſtens. Sed ꝙ vna & eadem numero ſit materia omnium, & differat ſolum ratione, ſicut ſupra dictũ eſt: & ſecundum hoc nõ erit ſeparata à magnitudine, ſed in vnoquoq; actu magnitudini ſubiecta. D

Materia eſt vna numero omniũ & nõ differt niſi ſecũdũ rationem.

LECTIO. XIII.

Nullum magnitudine carens poſſe eſſe augmentationis ſubiectum oſtenditur.

VATAB. *At uero, nec puncta nec lineas, corporis materiam poſ ijſdem de cauſis oportet.*

ANT. SEd neq; puncta ponẽdum, neq; lineas corporis eſſe materiam propter eaſdẽ cauſas.

Supra Philoſophus oſtendit ꝙ non eſt poſſibile ſubiectum augmenti eſſe id quod nullam habet quantitatem actu, ſed in potentia tantũ, ſicut eſt materia. Et, quia quidam poſuerunt materiam corporum eſſe quid mathematicum, ideo Philoſophus hic oſtendit ꝙ nihil quod caret magnitudine poteſt eſſe ſubiectum augmenti. Caret autem quantitate in genere mathematicorum punctus quidem

Materiã nõ eſſe aliquid mathematicum.

dem ſimpliciter, linea vero ſm dimenſionem latitudinis & profunditatis, ſuperficies autem ſm dimenſionem profunditatis, corpus autem habet magnitudinem ſm omnẽ dimenſionem: vnde eſt perfecta magnitudo, vt dicitur in Tex, cõ, 9. Primo de Cœlo. Oſtendit ergo ꝙ nihil talium, quod quocunq; modo caret magnitudine, põt poni materia, quæ ſit ſubiectum augumenti tripliciter. primo quidem propter rationes præmiſſas. vnde dicit, ꝙ neq; ponẽdum eſt puncta, quæ carent omninn magnitudine, eſſe corporis materiam, quæ, ſ. ſint ſubiectum augumenti: neq; etiam lineas, quæ ſecundum aliquid carẽt magnitudine: & hoc propter eaſdẽ cauſas, i. propter rationes ſuperius aſſignatas. quia neceſſe eſt puncta, & lineas ſeparatim per ſe exiſtere, aut in aliquo corpore eſſe: & ſic ſequerẽtur eadem, quæ ſuperius ſecuta ſunt. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Sed cuius ultima ſunt hæc, id materies ẽ, quæ nec ſine affectu unquam, nec ſine forma eſſe poteſt. Gignitur igitur abſolute aliud ex alio. id quod alio quoq; loco iam definitum eſt: atq; ab aliquo actu exiſtente, quod eiuſdem ſit aut generis aut ſpeciei, ut ignis ab igne, aut ab hominẽ homo: aut ab actu: durum enim à non duro ſit.*

ANT. Illud autem, cuius hæc ſunt vltima, materia eſt, quam nunꝗ ſine paſſione poſſibile eſt eſſe, Tex, c, 10. neq; ſine forma. Generaſ quidem igitur ſimpliciter alterum ex altero, quẽadmodum & in alijs determinatũ eſt; & ab aliquo, aut actu exiſtente, aut homogeneos, aut homoideos, verbi gratia ignis ab igne, aut homo ab homine: aut ab aetu. durum enim à non duro generatur.

Improbat hoc per ipſam poſitionem Platonicorũ, qui ponebant ꝙ mathematica erant ſubſtantia corporum naturalium. &, quia puncta, & lineæ ſunt termini dimenſionum, ſicut forma eſt terminus materiæ, ponebãt ꝙ id, quod per hmõi terminatur, eſſet materia corporum: ipſi autem termini magis ſe habẽt in ratione formæ. & hoc eſt quod dicit, ꝙ id, ſ. dimenſio vel magnitudo, cuius hoc, ſ. pũcta & lineæ ſunt vltima, erat materia ſm Platonicos. Secundo ibi {Quam ounꝗ.} Oſtendit conſequenter ꝙ nihil horum poteſt eſſe materia corporum: quia. ſ. ſecundũ eos mathematica ſunt ſeparata à formis naturalib⁹ & paſſionibus ſenſibilibus, ſicut ſm intellectum, & ita & ſm eſſe: ſed materia noo põt ſeparari à formis naturalibus & paſſionibus ſenſibilibus: ergo impoſſibile eſt aliquid mathematicorum eſſe materia corporum naturalium. Primo ergo proponit medium ſuæ rationis dicens, ꝙ materiam neq; poſſibile eſt eſſe ſine paſſibili qualitate, neq; ſine forma: ſine quibus tamẽ ſm Platonicos ſunt mathematica.

Materia nõ eſt ſeparabilis à paſſiõe & à forma.

Secundo ibi. {Generatur quidem.} Probat quod ſuppoſuerat. & primo ꝙ materia non poſſit eſſe ſine forma. Secun do ꝙ ooo poſſit eſſe ſine paſſione, ibi {Quoniã autem eſt.} Dicit ergo, ꝙ ſicut in alio libro determinatum Tex, c, 7. eſt, puta in Primo Phyſi. ſimpliciter generatur alterũ ex altero. ſit enim vnumquodq; ex ſubiecto, quod eſt materia. oportet etiam ꝙ id, quod generatur, generetur ab aliquo agẽte actu aut homogeneos, i. ſaltem quod ſit vnius generis, aut homoydeos. i. ꝙ ſit vnius formæ vel ſpeciei. & exemplificat, ꝙ ignis generatur ab igne, ſicut ab agente vnius ſpeciei, & ſicut homo generatur ab homine: aut oportet ꝙ ſaltem ab aliquo actu exiſtẽte, ſiue ab actione alicoius actu exiſtentis aliquid generetur: etiam ſi generans ſimile non ſit generato in genere ſeu ſpecie, ſicut durum generatur à non duro, puta cum lac induratur per ignem. Contingit autem ꝙ aliquod factum non aſſimilatur in forma agenti, uno quidem modo, quia illud factũ non primo & per ſe reſpondet facienti, ſed per accidens, ſiue per poſterius. per accidens quidem, ſicut muſicus ſanat non inquantum muſicus, ſed inquãtum eſt Medicus:

Qñ factum nõ aſſimilatur agẽti in forma. Primo.

E ſanitatis autem ſimilitudo non eſt in muſico inquantum muſicus, ſed inquantum eſt Medicus, qui per formam ſanitatis, quam habet in anima, facit ſanitatem in corpore. per poſterius autem, ſicut cum qualitas effecta eſt effect⁹ conſequens aliquam primarum qualitatum. ſicut ſanitas cauſatur ex aliqua medicina calida per calorem, quem facit in corpore: quamuis in ipſa medicina non ſit forma ſanitatis. Secundo per hoc ꝙ agens agit inſtrumẽtaliter. inſtrumentum enim non agit virtute propriæ formæ, ſed inquantum mouetur à principali agẽte, quod per ſuam formam agit. vnde effectus aſſimilatur in forma, non quidẽ inſtrumento, ſed principali agenti. ſicut domus, quæ ſit in materia, domui quæ eſt in mente ædificantis, non autem ſecuri aut aſciæ. & homo generatus aſſimilatur in ſpeciẽ patri generaoti, non autem ſemini. Tertio, quando materia patientis non eſt proportionata ad recipiendum formam agentis propter illius excellẽtiam, ſed recipit aliqd minus. ſicut in animalibus, quæ generãtur ſine ſemine ex F virtute Solis. Et inde eſt etiam ꝙ effectus nõ aſſimilatur in ſpecie agẽti remoto, ſed propinquo, vt homo hominĩ, non autem Soli: quãuis homo generet hominem & Sol, vt dicitur in Secundo Phyſi. Sicut autem vnumquodq; ab agẽte generatur aliqualiter ſimili ſm formam, ita corrumpitur aliquid à contrario. Et, quia generatur aliquid ex corrupto, vt ſupra dictum eſt, neceſſe eſt materiã, ex qua aliquid generatur, & in quam aliquid corrumpitur, ſemp habere aliquam formam, per quam aſſimiletur vel contrarieſ generanti vel corrũpenti. Deinde cùm dicit.

Secundo.

Tertio.

Tex. k. 21.

V. A. T. A. B. *Cum autem & corporeæ ſubſtãtiæ materies ſit corporis iam talis (nullum enim eſt commune corpus) eadem & à magnitudine & ab affectu, ratione quidem, non itẽ loco ſeparabilis eſt, niſi & ipſi quoq; affectus ſeparabiles ſint. Patet igitur ex his, quæ addubitauimus, accretionẽ non eſſe mutationem è potentia quidem magnitudine, G actu uero nullam habente magnitudinem, quandoquidem quod commune eſt, ſeparabile eſſet: hoc autem eſſe non poſſe; dictum iam eſt.*

ANT. Tex. c. 11. Quoniam autẽ eſt materia & ſubſtantiæ corporeæ, & corporis talis. (Corpus enim commune nullum) eadẽ paſſionis & magnitudinis eſt, ratione quidem ſeparata, loco autem non ſeparata, niſi & paſſiones ſint ſeparabiles. Manifeſtum autem eſt ex quæſitis, quoniam augmẽtatio non eſt tranſmutatio ex potentia magnitudine, actu aũt nullam habentem magnitudinem. ſeparatum enim eſſet ipſum cõe. hoc aũt, quoniam impoſſibile, dictum eſt in alijs prius.

Oſtendit ꝙ materia nõ ſit ſine paſſione. Non enim materia H eſt niſi ſubſtantiæ corporeæ. ſubſtantiæ enim incorporeæ immateriales ſunt. vnde ſequitur ꝙ omnis materia ſit talis corporis. non enim poteſt eſſe aliquod corpus commune, quod non ſit determinatum ad aliquam ſpeciem, & ad aliquod indiuiduum. omne autem tale corpus neceſſe eſt habere aliquam paſſionem, vel cõſequentem formam ſpecificã, qualis eſt propria paſſio, vel qualitercunq; aliter aduenientem: ſicut ſunt accidentia indiuidualia. ergo neceſſe eſt ꝙ eadem materia, quæ eſt ſubiectum magnitudinis, ſit etiam ſubiectum paſſionis: ita quidem ꝙ materia, quæ eſt ſubiectum magnitudinis, ſit ratione ſeparata à paſſione. ſicut eſt alia ratio hominis, & albi, loco autem, i. ſubſtantia, non ſeparantur. niſi quis dicat ꝙ paſſiones ſunt ſeparabiles à ſubſtantijs, quod eſt impoſſibile. Et, quia Philoſophus videbatur digreſſionem quandam à propoſito feciſſe, colligit propoſitum ex omnibus præmiſſis dicens, manifeſtũ eſſe ex omnibus, quæ inquiſita ſunt, ꝙ augmentum non eſt tranſmutatio ex aliquo,

Quod materia nõ ſit ſeparata à paſſionib⁹.

quod

quod ſit in potentia ad magnitudinem, ita ꝙ actu nullam magnitudinem habeat. ſequeretur enim ꝙ cōe ſubiectū, ſ. materia prima, eſſet ſeparatum per ſe exiſtens abſq; ol forma: quod & nunc oſtenſum eſt eſſe impoſſe. & ē prius in alijs libris, puta in Primo Phyſi. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 29.

VATAB.

Praeterea talis mutatio accretionis propria nō eſt, ſed generationis. nā Accretio magnitudinis, quæ in quopiā ineſt, augmētatio eſt: Decretio uero eiuſdem, diminutio. Quamobrem id, quod accreſcit, magnitudinem quandam habeat oportet. Proinde nequaquam conuenit, accretionem è materia, quæ magnitudinis ſit expers, ad actum magnitudinis eſſe: potius enim eſſet generatio corporis, non accretio.

ANT.

Amplius autem talis tranſmutatio non augmentationis eſt propria, ſed generationis. Augmentatio enim eſt exiſtentis magnitudinis additamētum: Diminutio autem minoramentū. ideo oportet habere aliquam magnitudinem quod augetur. quapropter non ex materia ſine magnitudinis oportet augmentationem eſſe in actu magnitudinis. generatio enim vtiq; erit magis corporis, non augmentatio.

Oſtēdit propoſitum ratione ſumpta ex parte augmenti, & dicit, ꝙ talis trāſmutatio, quæ, ſ. fieret ex eo quod ſolum eſſet in potentia ad magnitudinem, non proprie pertineret ad augmentum, ſed magis ad generationem: quia de ratione augmenti eſt ꝙ fiat additio ad præexiſtentem magnitudinem. Dicitur enim aliquid augeri ex eo quod fit maius: quod nō eſſet niſi aliquid prius eſſet magnum. Et per oppoſitum, de ratione diminutionis eſt ꝙ fiat quędam minoratio magnitudinis præexiſtentis. vnde patet ꝙ oportet id quod augetur habere aliquam magnitudinem. Et ſic oportet ꝙ augmentatio fiat, non quidem ꝙ materia, quæ erat ſine magnitudine in actu, perueniat ad hoc ꝙ habeat magnitudinem in actu: hoc enim non eſſet augmentatio corporis, ſed generatio: cuius rationis eſt ꝙ fiat aliquid in actu, quod prius fuit in potentia.

LECTIO. XIIII.

Quænam ſit eius, quo aliquid augetur, natura inquiritur.

VATAB.

Potius itaq; ſumamus oportet, quaſi tractātes ab initio quæſtionem, qualis accretio decretionē, cuius cauſas quærimus, exiſtat. Igitur eius, quod accrementum ſuſcipit, pars quæuis augeri uidetur. Atq; pari modo in decretione, minor euadere. Præterea accedente quopiam accreſcere, & abeunte decreſcere.

ANT. Tex. c. 32.

SVſcipiendum itaq; magis, quaſi tangentes quæſtionē à principio, qualis alicuius entis augmentari & diminui cauſas quęrimus. Videtur itaq; eius, quod augetur, quæcunq; pars aucta eſſe. Similiter aūt in diminutione minor eē generata. Amplius autem adueniente aliquo augmentari, & recedente diminui.

Poſtquam Philoſophus determinauit de augmēto ex parte eius quod augetur, hic inquirit de eo, quo aliqd augetur. Et primo proponit de quo eſt intentio: & dicit, ꝙ, cùm de ratione augmenti ſit ꝙ ſit additamentum magnitudinis: hoc magis videtur eſſe ſuſcipiendum ad præſentem cōſyderationem, ſicut difficilius, quaſi aliquod principium quæſtionis facientes, quale ſit id, quo aliquid augetur vel diminuiť, vt ſic augmenti & diminutionis cauſas conuenientes inquiramus. Secundo ibi. {Videtur vtiq; eius.} Exequitur propoſitum. Et primo ponit diuiſionem intentam principaliter. Secūdo interponit aliam quæſtionem. ibi{Quæret autem aliquis.} Tertio ſoluit quæſtionem principalem. ibi{Qm̄ autem de his quęſitū eſt.} Circa primum tria facit. Primo proponit duas ſuppoſitiones, Secundo mouet dubitationem. ibi{Neceſſe autem augmentari.} Tertio excludit quādam obuiationem. ibi{Sed neq; ſi contingit.} Prima ergo ſuppoſitio quam primo proponit, eſt hæc, ſ. ꝙ eius, quod augeť, quęlibet pars videtur eſſe augmētata. Et ſimiliter de diminutione quælibet pars eius quod diminuitur videtur eſſe facta minor. cuius ratio apparet ex eo quod dicitur in Quinto Phy. illud enim, cui⁹ aliqua pars mouetur, dicitur moueri ſm partem, & non ſimpliciter: ſicut homo diciť vulnerari, cuius man⁹ vulnerata eſt. Ad hoc ergo ꝙ aliquid per ſe & ſimpliciter moueať, requiritur ꝙ quælibet pars eius moueatur, quod quidem etiam in augmento, & omnibus alijs motibus obſeruari oportet. Secunda ſuppoſitio eſt, ꝙ omne quod augetur, augmentatur aliquo adueniente extrinſeco, & ſimiliter diminuitur aliquid aliquo recedente. cuius ratio eſt, quia oportet aliquid in actu reduci per id quod eſt actu: vnde ſm hoc, id, quod eſt in potentia ad maiorem quantitatem, reducitur in actū illius quātitatis per aliquid quod habet actu quantitatē illā: & hoc eſt quod adijciť et quod augeť. Deinde cùm dicit.

Quod augeť ſecūdū quamlibet ptē augeť.

Tex. cō. 2.

Augmentū fit aliquo extrinſecus aduenīēte.

VATAB.

Itaq; aut incorporeo, aut corpore augeri illud, neceſſe eſt. Si igitur incorporeo, quod cōmune eſt ſeparabile erit. At à magnitudine materiam eſſe ſeparabilem, quemadmodum prius eſt dictum, impoſſibile eſt. Sin uero corporeo, duo corpora, id, inquam, quod augetur, & quod auget, in eodem erunt loco. quod etiam fieri nequit.

ANT.

Neceſſe autem augmētari, aut incorporeo, aut corporeo. Siquidem igitur incorporeo, erit ſeparatū quod cōe. impoſſibile eſt aūt materiā à magnitudine eſſe ſeparabilē, quēadmodum dictum eſt prius. Si autem corporeo, duo in eodem loco corpora erunt, & quod augetur, & quod auget. eſt autem & hoc impoſſibile.

Proponit dubitationem, quæ ſequitur ex duabus præmiſſis diuiſionibus. Si enim eius, quod augetur, oportet quamlibet partem augeri: & omne augmentū fit per alicuius additionem: cōſequens eſt ꝙ cuilibet parti eius, qđ augetur, oporteat aliquid addi. neceſſe ē ergo ꝙ id, quod additur, quo dicitur aliquid augeri, aut eſſe corporeum, aut incorporeum ſeparatum ab omni quantitate corporali. Sed, ſicut ſupra oſtenſum eſt, impoſſibile eſt ꝙ materia ſeparata ſit à magnitudine: vnde patet ꝙ id, quo aliqd augetur, non poteſt eſſe incorporeum. Et iterū, ſi eſſet incorporeum, non eſſet quantū in actu: vnde ſui appoſitione non faceret maius ſm quantitatem. Si autem dicatur, id, quo addito, aliquid augetur, eſſe corporeum; ſequereť duo corpora ſimul eſſe in eodem loco, ſ. corpus, quod augeť, & corpus additum quod auget. Nō. n. poteſt dici qđ collocetur ſeorſum corpus quod augetur, & corp⁹ quod auget: quia oportet additamētum fieri cuilibet parti eius quod augetur, quod ex ſupradictis ſuppoſitionib⁹ ſequitur: & hoc etiam eſt impoſſibile, ſ. ꝙ duo corpora ſint ſimul in eodē loco. et ſic ſequitur inconueniens ad vtrāq; partem quæſtionis. Deinde cùm dicit.

Dubium.

Duo corpa eē ſimul in eodē loco eſt impoſſe.

VATAB.

At uero nec accretionem decretionemue perinde fieri, atq; cum ex aqua fit aer: tunc enim moles fieri maior aſſolet) dicere contingit. non enim id accretio, ſed eius quidem in quod mutatio fit generatio, contrarij uero corruptio erit, neutrius autem, accretio. Immo aut nullius, aut ſi quid utriſq;, ei, inquā, quod oritur, & ei quod interierit commune eſt, ueluti corpus, eius erit. et nec aqua, nec aer accreſcit: uerum illa interierit, hic oritur: ſed corpus, ſi quid augeatur.

augeatur. At hoc quoq; fieri nequit. Nã ea ſeruare oportet, quæ ei quod accreſcit, decreſcitùe, ratione competũt, Hæc autem tria ſunt. quorum primum eſt, magnitudinis que accreſcit, partem quamlibet maiorem effici. uerbi gratia, ſi caro carnis. Alterum, accedente quopiam. Tertium, ſeruato pariter atq; manente eo quod accretionem ſubit. Nam, cùm quippiam ſimpliciter, abſoluteq; gignitur aut interit, non permanet. At cùm alteratur, aut accreſcit decreſcitùe, quod alteratur aut incrementa ſuſcipit, id permanet. uerum illic affectio, hic magnitudo eadem non manet. Quod ſi mutatio illa, quam diximus, eſſet accretio, contingeret profectò quippiam nulla re accedente permanenteùe accreſcere, nullaq; abeunte decreſcere, & id non manere, quod ſuſcipit accretionẽ. At hoc, ſeruare oportet. quippe, cum accretio talis eſſe ſupponatur. F

ANT. Tex. c. 33.

Sed nec ſic contingit fieri ac generari dicere augmentationem & diminutionem, vt quãdo ex aqua aer: tunc enim maior moles genarata eſt. non enim augmentatio hæc, ſed generatio quidem eius in quod transmutatur erit, corruptio autem contrarij, augmentatio autem neutrius. Sed aut nullius, aut, ſi aliquod commune amborum exiſtit, eius quod generatur, & eius quod corrũpitur, verbi gratia ſi corpus. aqua autem non aucta eſt, neq; aer: ſed hoc quidem deperijt, hoc autem generatum eſt: corpus autem ſiquidẽ id ad auctum eſt. Sed & hoc impoſſibile. Oportet autem ſaluare rationem & exiſtentiam ei⁹ quod augetur & diminuitur. Hæc autem tria ſunt. quorum Vnum eſt quamcũq; partem maiorẽ eſſe eius quod augetur magnitudinis, verbi gratia ſi caro, carnis. Et adueniente aliquo. Et tertium, vt ſaluetur & permaneat id quod augetur. Cùm. n. generat͂ aliquid ſimpliciter & corrumpitur non manet idem. quod autem augetur aut alteratur, aut minuitur manet idem. Sed tamen hic quidem paſſio, hic aũt magnitudo non manet eadem. Si itaq; erit illic ꝑdicta augmẽtatio, continget nullo adueniente neq; manẽte augeri, & nullo recedente diminui, & non manere quod augetur: ſed oportet hoc ſaluare: ſubiecta. n. eſt augmentatio talis.

Hęc tria ſũt augmento neceſſaria.

Qñ ex aqua fit, aer nõ ẽ augmentũ, ſed generationem cõſequitur rarefactio.

Excludit quandam obiectionem. Poſſet enim aliquis dicere, ꝙ augmentum fit nullo alio appoſito. ſicut, qñ ex aqua generatur aer, videtur eſſe quoddam augmentum: quia fit maior quantitas. ſed per hunc modum non cõtingit fieri augmentum ſeu diminutio: talis enim transmutatio nõ eſt augmentũ, ſed eſt generatio eius, in quod transmutatur, ſ. aeris, & corruptio eius quod transmutatur, ſ. aquæ contrarietate calidi & frigidi. Nõ autem poteſt dici augmentatio neq; aeris, neq; aquæ, ſed nec vllius eſt augmentatio. vel erit augmẽtatio illius, quod eſt cõe vtriq;: ſi tamen aliquid ſit tale. ſicut corpus videtur eſſe aeri & aquæ commune, vt dicatur ꝙ aqua non eſt augmentata, neq; aer: quia aqua corrupta eſt, & aer generatus: ſed corpus eſt quod augetur, ſi aliquid ibi augmentatum eſt: ſed hoc eſt impoſſibile. Oportet enim ad hoc ꝙ aliquid dicatur augeri ꝙ ſaluentur ea, quæ ſunt de ratione eius, quod augetur & diminuitur: quæ quidem ſunt tria. Quorum primum eſt, & ſupra poſitum eſt, ſ. ꝙ quælibet pars magnitudinis, quæ augetur, fiat maior. puta ſi caro augetur,

Tria ſunt in augmento attendẽda.

E ꝙ quælibet pars carnis ſit maior. Secũdum etiam ſupra poſitum eſt, ſ. ꝙ aliquo adueniente aliqd augetur. Tertiũ autem eſt, qd, ſ. nũc ponitur de nouo, vt, ſ. id quod augeť conſeruetur & permaneat in ſuo eſſe. Quia enim generatio & corruptio ſunt transmutationes circa ſubſtantiam: cum ſimpliciter aliquid generatur vel corrumpitur non permanet eius ſubſtãtia, puta circa qualitatem, aut quantitatem. & ideo, cùm aliquid alteratur ſeu augetur vel diminuitur manet idem numero ſm ſubſtantiã. Sed hic quidem, ſ. in alteratione, non manet eadem paſſio: ſed in augmento & diminutione non manet eadem magnitudo, ſed fit maior vel minor. Si ergo prædicta transmutatio, qua ex aqua fit aer, eſſet augmentatio, ſequerentur duo cõtraria prædictis poſitionibus. Quorum vnum eſt, ꝙ aliquid augeretur nullo alio aduentente, & diminueretur nihilo recedente. Aliud autẽ eſt, ꝙ id, quod augetur non maneret, neq; aqua, neq; corpus, quod videtur eſſe commune, manet idem numero. Vnde etiam ſignanter ſupra dixit, F ſi aliquid eſt cõe, quia, ſ. nihil actu ens idem numero exiſtens ſm ſubſtantiam, eſt cõe ei quod corrumpitur & generatur. Oportet autem prædictas poſitiones ſaluare in omni eo quod augetur, hoc enim ſupponitur quaſi principium: ꝙ augmentatio ſit talis traſmutatio qualis ſupra dicta eſt. Sed videtur nihil prohibere aliqd augeri nullo aduenĩẽte. probat enim Philoſophus in Quarto Phy. ꝙ ſicut aliquid fit albius non ſuper addito alio albo, ſed ꝑ intenſionem albedinis præexiſtentis, in quantum, ſ. ſubiectum reducitur in actum perfectioris albedinis: ita etiam poteſt fieri aliquid maius abſq; additione alicuius corporis magnitudinem habentis, per hoc, quod materia, quæ prius erat ſub paruis dimenſionibus, poſtea ſit facta ſub maioribus. Nam idem eſt ſubiectum magnitudinis & paruitati, ſicut & albi & nigri. & hoc manifeſte apparet in rarefactione. Rarefactio autem contingit non ſolum transmutata ſpecie, puta cum ex aqua generat͂ aer de quo hic G loquitur Ariſt. ſed etiam eadem ſpecie manente, ſicut ſi aer rarefiat vel condenſetur. Dicẽdum eſt autem ꝙ talis transmutatio non poteſt proprie dici augmentum, ſed alteratio. fit enim ſm transmutationem paſſibilium qualitatum, ſ. rari & denſi. variatio autẽ qualitatis aut quantitatis ſe habet ex conſequenti. Sicut ex motu, qui eſt ſm locum variatur motus ſm dextrum vel ſiniſtrum: nõ tñ dicitur motus ſm ſitum, quia variatio ſitus cõſequenter ſe habet ad variationem loci. Deinde cùm dicit.

Alteratio aũt & augmẽtatio ſũt transmutationes circa accñtia.

Dubium. Tex. c. 34. 8. Phy. 11.

Solutio, Rarefactio non eſt augmentũ ſed alteratio.

Sed quæret aliquis, quid eſt quod accreſcit, utrum id cui nõnihil additur? uerbi cauſa ſi quid crus augeat, crusne maius euadit, quod autem incrementum præſtat, ipſum, inquam, alimentum, minime? Sed cur non ambo incrementa ſuſcipiunt? Nam tam quod additur quam cui additio fit, maius reddi aſſolet, haud ſecus atq; cũ aquæ H uinum miſcueris: pari enim ratione utrunq; maius eſt.

VATAB.

Quæret autẽ aliquis: & quid eſt quod augetur, vtrum cui apponitur aliquid, aut quod apponitur. ver. g. ſi crus quod augetur hoc fit maius, quod aũt auget, cibus nõ. Quare igitur nõ ambo aucta ſunt? Maius enim quod apponit͂ & cui. quemadmodum & quando miſcens vinum aquæ: ſimiliter enim maius vtrunq;.

ANT. Tex. c. 34.

Mouet autem aliam quæſtionem. & primo proponit eam, ſecundo ſoluit eam. ibi {Aut qm̃ huiuſmodi.} Dicit ergo primo, ꝙ, cum augmentum fiat aliquo ſuperaddito, remanet quæſtio, quod eſt id quod augetur: vtrum, ſ. id, cui apponitur, aut quod apponitur: vel potius augeť vtrunq;. Verbi gratia. cruri alicuius animalis apponitur aliquid, ſ. cibus: vtrum ergo crus augetur & fit maius, cibus autem, qui apponitur vel additur, nõ augetur, ſed auget: quare ergo ambo nõ augmẽtata ſunt? vtrunq; enim

Alia q̃ſtio.

con

non fit maius:ſed id quod apponitur non, & id cui apponitur ſic: & ſicut quando vinum miſcetur aquæ videtur vtrunq; augeri: quia vtrunque fit maius eodem modo. Deinde cùm dicit.

VATAB. *An quia huius ſubſtãtia maneat, illius vero, puta cibi, haud quaquam. Quando & illic quoq; quod euincit ac ſuperat in ipſa miſtione augeri dicitur, ceu vinum, nam vniuerſa miſtura vini, non aquæ, functionem exercet. In alteratione quoq; ſimiliter ſi caro & ſubſtantia ipſa maneat, eorum vero affectuum, qui per ſe competunt quiſpiam inſit, qui prius non inerat, hoc ſanè alteratum eſt. Id autem, quo alteratum eſt, interdum nihil patitur, interdum & illud quoq; pati ſolet. Verum quod alterat, atq; motus principium, in eo eſt quod alterat & eo quod accreſcit. quod enim mouet, in hiſce eſt. Quandoquidem & quod ingeri ſolet, fieri aliquando maius poteſt, & corpus quod eo fruitur. ut ſi quod ingeritur, ſpiritus fiat. uerum cum hoc patitur, corrumpi ſolet, nec in eo eſt id quod mouendi vim obtinet.*

ANT. Aut quoniam quidem huius ſubſtantia manet, huius autem non, ver. g. cibi. quoniam dominãs dicitur in miſtione, vt vinum. facit enim vini opus, ſed nõ aquæ, vniuerſa miſtura. Similiter & in alteratione, ſi manet caro ens, & quod aliquid eſt, paſſio autem aliqua q̃ ineſt per ſe, quæ prius non inerat, alteratum eſt hoc. Quo autem alteratum eſt, hoc quandoq; quidem nihil paſſum eſt, neq; alterata eſt ſubſtantia, quandoq; autem & illud. Sed alterãs, et principium motus in eo quod augmentatur & alteratur. in his enim eſt mouens. quoniam & ingrediens generatur vtiq; magis, & accipiens illud corpus, verbi gratia, ſi ingrediens fiat vtiq; ſpiritus, oportet corruptum eſſe hoc patiens, & mouens non eſt in hoc.

Solutio. Soluit quæſtionem per id, quod ſupra poſitum eſt, ſ. q; oportet id quod augetur manere ſm ſubſtãtiam. Ideo ergo vinum dicitur augeri & non aliud, quoniã huius quidem, ſ. cui additur, puta cruris, manet ſubſtãtia: huius autem, ſ. quod additur, puta cibi, nõ manet: conuertitur. n. in ſubſtantiam eius quod nutritur & augetur. Et, quia in obiectione fiebat mentio de miſtione, oſtendit etiã in miſtione ſimile eſſe. nam id, cuius ſubſtantia manet, dicitur eſſe dominans in miſtione, ſicut dicitur eſſe vinum, quando parũ de aqua admiſcetur multo vino. & hoc apparet ex propria operatione, quæ eſt euidẽs ſignum ſpeciei. tota enim miſtura facit operationem vini, ſ. calefaciendo & confortando, non autem facit opus aquę. Et ſimile eſt de alteratione. q̃a, ſi permanet caro, & quod aliq̃d eſt, i. quiditas ſeu ſpecies eius: aliqua autem paſſio de numero per ſe accidentium adueniat, quæ prius non erat, id quod permanet, dicitur alteratum. & ſimiliter oportet id quod augetur permanere. Id autem, quo aliquid alteratur, ſ. alterans, quandoq; in nullo tranſmutatũ eſt, neq; ſm paſſionem, neq; ſm ſubſtantiã, ſicut cõtingit in his, quæ agũt, & non patiuntur. ſicut corpora cœleſtia. quandoq; vero & ipſum alterans patitur & tranſmutatur, ſicut in corporibus inferioribus, quæ agunt & patiũtur adinuicem, vt infra patebit. Sed in motu augmenti virtus alterans, & q̃ eſt principium motus ſe habet ex parte augmẽtati: quod

Tex. c. 41. tamen ita alterat, q; etiam alteratur. in his enim, quæ augentur, eſt principium motus augmenti, ſ. ad alterandum & conuertendum cibum, qui additur: quia, ſi hoc non eſſet, cibus ingrediens corpus, ſic magis generaretur, & acciperet ad ſuam naturam id corpus cum ingrederetur. Pura cùm ſpiritus, i. ventus ſeu aer ingreditur vẽtrem, & facit eum maiorẽ. Vel ſpiritus, i. anima ingreditur corpus, & conformat ipſum ſibi. ſed nõ eſt ita: quinimmo cibus ingrediens corpus patiendo à corpore animalis corrumpitur conuerſum in corpus animalis, & principium mutationis non eſt in hoc quod additur, ſed in eo cui additur.

LECTIO. XV.

Propoſitis ſolutionis rectæ conditionibus, illa diſſoluitur dubitatio, an ſecundum quamlibet partem eius quod augetur, contingat ipſum augmentum fieri necne.

VATAB. *Cùm autem de hiſce ſit abunde addubitatum, dubitationis ſolutionem inuenire enitamur oportet, illud ſeruantes, permanente, inquam, eo quod augetur, atq; adueniente aliquo fieri accretionem, & abeũte decretionem. Et inſuper, quoduis ſenſibile ſignũ maius minuſue reddi, & neq; corpus eſſe inane, neq; eodẽ in loco duas eſſe magnitudines, neq; incorporea re quicquam augeri.*

ANT. Tex. c. 15. QVoniam autem de his quæſitum eſt ſufficienter, oportet quæſtionis tentare ſolutionem inuenire, ſaluantes manere id quod augetur, & adueniente aliquo augeri, recedẽte autem diminui. Adhuc autem, quodcunq; ſignum ſenſatum, aut maius, aut minus generatum eſſe: & non vacuum eſſe corpus, neq; duas magnitudines in eodem loco, neque incorporeo augeri.

Poſtquam Philoſophus mouit dubitationẽ de eo, quo aliquid augetur: & ſoluit dubitationem interpoſitam, hic accedit ad ſoluendum dubitationem principalem. Et primo ſoluit dubitationem. Secundo oſtendit dubitatione remota, quomodo fiat augmentum. ibi{ Maius autẽ totum. } Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit qualis debeat eſſe ſolutio. Secundo ponit ſolutionẽ. ibi{ Suſcipiendum. Oportet autẽ q; vera ſolutio includat omnia quæ ſunt de ratione rei, & omnia ĩpoſſibilia excludat. & ideo primo oſtendit quomodo ĩtẽdit ſaluare omnia quę ſunt de ratione augmenti: & dicit, q;, quia ſufficienter quęſitũ eſt de prædictis, oportet tentare, i. ad hoc conatum apponere, vt inueniatur talis ſolutio quæſtionis, qua ſaluẽtur tria, quæ ſupradicta ſunt de ratione augmenti. quorum. Primum eſt, q; id, quod augeť permaneat: Secundũ eſt, q; augmentũ fiat adueniente aliquo, & diminutio aliquo recedẽte: Tertium eſt, q; quodlibet ſignum ſenſatũ, i. quęlibet pars ſenſibilis eius quod augetur fiat maior in augmento, aut minor in diminutione. Secũdo oſtendit quõ intendit tria impoſſibilia vitare. Primo quidẽ, vt non ponamus corpus quod augetur eſſe vacuũ. Secundo, vt nõ ponam⁹ duas magnitudines, vel duo corpora eſſe ſimul. Tertio, vt non ponamus augmentum fieri per additionẽ alicuius incorporei, videtur enim ſuppoſitis prædictis ſuppoſitionibus alterum horum inconuenientium ex neceſſitate ſequi. Si enim augetur quælibet pars eius quod augetur: & nihil augetur niſi adueniente aliquo: oportet quòd cuilibet parti eius quod augetur aliquid adueniat. ſi ergo id, quod aduenit, non eſt incorporeũ: oportet duo corpora eſſe ſimul, niſi ponatur corp⁹ quod augetur eſſe vacuum. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 18. Rectũ ẽ ſui Iudex, atq; obliqui. Duo facere, oportet ſoluentẽ difficultatẽ aliquam.

VATAB. *Sumenda autem erit cauſa uno quidem prius à nobis definito, diſſimilaria, inquã, augeri, cum ſimilaria accreſcunt, ex his enim quodq; componitur. Deinde carnem, & os, & id genus partium quamq; perinde atq; cæterarum, quæ formam habẽt in materia, duplicem eſſe. nam materies atq; forma, caro dicitur aut os.*

ANT. Suſcipiendum igitur cauſam, ſed ſi primum quædam

quædam conſtituerimus, quorum vnum eſt, ꝙ anhomiomera augentur, cum homiora augentur: componitur enim ex his vnũquodq;. Deinde ꝙ caro, & os, & vnaquæq; talium partium, eſt duplex, quemadmodum & aliorum in materia ſpeciem habentium. Etenim materia dicitur, & ſpecies, caro aut os.

Caro & os ē duplex.

Soluit dubitationem: & primo præmittit quædam neceſſaria ad quæſtionis ſolutionem, ſecundo ponit ſolutionem. ibi {Qualemcunq; igitur partem.} Circa primum proponit duo, circa quorum primum dicit, ꝙ oportet ſuſcipere cauſam, per quam & prædicta ſoluãtur, & inconuenientia vitentur: ita tamen, ꝙ determinemus quædam prius. quorum Vnum eſt ꝙ anhomeomera, i. mẽbra diſſimilium partium, puta manus aut pes & ſimilia, augent per hoc, ꝙ partes augentur: quas homiomera uocat, ſicut ſunt caro, & os & hmõi. Et huius ratione aſſignat, quia vnumquodq; membrum diſſimilium partium augetur ex his quæ ſunt ſimilium, ſicut man⁹ ex carne, & oſſe, & neruo: & ideo oportet ꝙ per augmentum partium augeatur totum. Secundo ponit, ꝙ caro & os & vnaquæq; talium partium, quę primum dicit augeri, eſt duplex: ſicut contingit in omnibus quæ habent ſpeciem in materia. nã caro vel os põt dici vel vt materia carnis, vel vt ſpecies carnis. Hoc quidam intellexerunt ſic, ꝙ aliqua caro ſignata eſt: quæ eſt ſm materiam, & alia, quæ eſt ſm ſpeciem. Dicunt enim ꝙ caro vel os vel quicquid eſt hmõi dicitur eſſe ſm ſpeciem, ex eò ꝙ eſt generatum ex primo humido ſeminali, in quo primo fuit virtus ſpeciei. Caro autem ſm materiam dicitur, ex eò ꝙ generatur ex humido nutrimentali: quod quidẽ aduenit primo humido ſubſtantiali, ſicut materia quædam eius: prout primũ humidum extenditur per alia membra, admiſto ſibi ſecundo humido, ad hoc vt compleatur quantitas rei viuentis & omnium partium eius. Et hæc fuit opinio Alexandri, vt dicit Auic. in expoſitione huius loci: quem plures poſtmodum ſecuti ſunt. Sed hoc non poteſt ſtare cum verbis Ariſt. quæ hic dicuntur. Dicit enim ꝙ caro, & os, & vnaquaq; talium, eſt duplex, ſ. ſm materiam, & ſpeciem: quẽadmodum aliorum in materia ſpeciem habẽtium. Manifeſtum eſt autem ꝙ ſpeciem in materia habent nõ ſolum iſta quæ generantur ex ſemine, & quæ nutriuntur, in quibus prædictus intellectus poſſet aliqualiter ſuſtineri, ſed etiam corpora inanimata, ſicut ſunt lapides, aurũ, & argentũ. Vult ergo Ariſt. ꝙ in carne & oſſe dicitur ſpecies & materia, ſicut in lapide & auro: in quibus non eſt humidum ſubſtantiale & nutrimentale. et ideo dicendum eſt ſm intententionem Ariſt. ꝙ eadem caro dicitur ſm ſpeciem, prout in ea conſyderatur id quod pertinet ad ſpeciẽ carnis: & ſm materiam, prout in ea cõſyderatur id quod eſt materiæ: & eadem ratio eſt de omnibus alijs compoſitis ex materia & forma. Deinde cùm dicit.

Expõ Alex. Auer. c. 18.

Impugnatio.

Expoſitio propria.

VATAB.

Partem igitur quamlibet augeri, & accedẽte aliquo, ſecundum formam quidem eſt poſſibile, at ſecũdum materiam, haudquaquam.

ANT.

Quamlibet igitur partem augmentari, & adueniente aliquo ſm quidem ſpeciem eſt contingens, ſecundum autem materiam non eſt.

Tex. c. 36.

Tex. c. 37.

Q̃ñ q̃libet pars augeatur.

Ponit ſolutionem. & primo ponit eam, ſecundo manifeſtat per exemplum, ibi {Oportet autem intelligere.} Tertio cõcludit epilogando ſummã ſolutionis. ibi {Quapropter eſt quidem.} Dicit ergo primo, ꝙ hoc quod ſupra dictum eſt, ꝙ quælibet pars augetur eius quod augetur, & ꝙ vnumquodq; augeatur adueniente aliquo, eſt verum, ſi accipiatur pars ſm ſpeciem. nam cuilibet parti ſm ſpeciem conſyderatæ additur aliquid tanquã permanenti, & ita quælibet pars ſm ſpeciem conſyderata auge

E tur, non autem cuilibet parti ſm materiam conſyderatę fit additio: ſed non quælibet pars ſecundum materiã conſyderata augetur. Dictum enim eſt ꝙ id quod augetur, oportet permanere, non autem permanet quælibet pars ſecundum materiam conſyderata, ſed ſolum ſecundum ſpeciem. Deinde cùm dicit.

VATAB.

Intelligere autem perinde oportet, atq; ſi quis aquam mẽſura eadem metiatur. quod enim fit, aliud atq; aliud ſemper eſt. Ad hunc itaq; modum & carnis materies augetur, & non cuiuis parti eius quippiam additur, ſed alia dilabitur, alia accedit. At cuiuis figuræ ac formæ parti, fit acceſſio.

ANT.

Tex. c. 36.

Oportet autem intelligere quemadmodum ſi aliquis menſurabit eadem menſura aquam. Semper enim aliud & aliud quod generatur.
F ſic vtiq; augmentatur materia carnis, ſed non partium cuiq; aliquid aggenerat. ſed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit. Formę autem, & cuicunq; ſpeciei particulæ.

Tex. c. 37.

Manifeſtat ſolutionem propoſitã per exempla. & primo ponit manifeſtationẽ, ſecundo oſtẽdit in quibus partibus dicta ſolutio ſit magis manifeſta. ibi {In anhomeomeris.} Dicit ergo primo, ꝙ oportet intelligere quod dictum eſt de carne ſm ſpeciem & ſm materiam, ſi quis menſuret aquam eadem menſura, ita tamen ꝙ ſemper ſit alia & alia aqua. puta, ſi ex vaſe pleno aqua, guttatim aq̃ effluat, & guttatim ſemper infundatur: erit enim ſemper idem quantum ad menſurã aquæ, non tamen quo ad materiam aquæ. Sic autem comparatur ſpecies ad materiã, ſicut menſura ad menſuratum, eò ꝙ forma eſt finis materiæ, vt dicitur in Secũdo Phy. Sic enim oportet intellige-

Notabile.

Tex. c. 21.

G re ꝙ ſpecies carnis permaneat eadem tanq̃ menſura quædam: non tamen ſemper permaneat eadẽ materia, in qua talis ſpecies ſuſcipitur. Eſt etiam ſimile de fluuio, qui ſemper manet idem quantum ad ſpeciem fluuij, materialis tamen aqua ſemper eſt alia & alia. Simile eſt etiam in igne, cuius ſpecies & figura ſemper manet, ſed ligna, in quibus materialiter ignis ardet, conſumuntur, & alia apponunt. Idem etiam apparet in populo ciuitatis, qui ſemp manet idem ſm id quod eſt ſpeciei, quamuis hominum, ex quibus conſtituitur populus, quidam moriantur, et quidam ſuccedant. & ſemper permanet id quod pertinet ad ſpeciẽ carnis, licet materia, in qua fundatur talis ſpecies, paulatim conſumatur per actionem caloris, et alia de nouo adueniat per nutrimentum. Sic ergo, q̃n aliquod corpus augetur, augmentatur quidem materia carnis: quia plus generatur per nutrimentum q̃ perdatur per actionem caloris: & ita multiplicata materia, vis augmẽtatiua, quę pertinet ad ſpeciem, excedit proportionabiliter totam materiam in maiorem quantitatem. Non tamẽ ita augmentat

Lege de iuuen. & Sen. Lectio. 4.

H materia carnis, ꝙ cuilibet parti materiæ aliquid addatur: quia neq; quælibet pars materiæ manet, ſed quædam defluit conſumpta, ſ. per calorem, & quædam aduenit reſtituta, ſ. per nutrimentum, & ita non oportet incorporeã eſſe, neq; eſſe corporeã omnino ſimul, neq; corp⁹ quod augetur eſſe vacuum: quia non minus fuit id quod reſtituit per alimentum, q̃ id quod fuit per calorem cõſumptum. virtus enim caloris naturalis, quæ pertinet ad ſpeciem, reſtituit id quod aduenit in locum eius quod perijt. Si autem fuerit plus quod ex alimento generatũ eſt, virtus naturalis extendit id in maiorem quantitatem ſm aliquam dimenſionem, et ita occupat maiorem locum. Sed, q̃a ſpecies ſemper manet, neceſſe eſt dicere, ꝙ cuilibet parti formæ vel ſpeciei aliquid aduenit, & quælibet augeat. Neq; propter hoc ſequitur duo corpora eſſe in eodem loco: q̃a formæ & ſpeciei non debetur locus niſi ratione materiæ, in qua fundatur, quæ eſt proprie ſubiectum quãtitatis dimenſiuæ.

Soluit obiectionẽ Ari. ſupra, tex. com. 12.

Digre. contra expoſitionē Ale.

menſiuæ. ſi autem intelligatur caro ſm ſpeciem, quæ eſt generata ex humido ſubſtãtiali, caro autem ſm materiã, quæ eſt generata ex humido nutrimentali vt Alexan. poſuit, videtur hoc verbum Ariſt. ſ. ꝙ caro ſm materiã defluit & aduenit, non autem caro ſm ſpeciem, magis eſſe dictum probabiliter q̃ ſm aliquam neceſſariam rationẽ, cum non neceſſe ſit vtrumq; humidum in vnam maſſam adiungi ad perficiendum quantitatem totius corporis, & omnium partium eius. nec poteſt ex neceſſitate probari ꝙ calor ita conſumat vnum, altero permanente ſemper. Non eſt autem credibile, ꝙ Ariſt. in tali re aliquid ſine ratione neceſſaria dixiſſet, vt Auer. dicit in expoſitione huius loci. Deinde cùm dicit.

Cōmē. 38.

VATAB.

Id autem magis cõſtat in hiſce, quæ diſſimilium ſunt partium, ut in manu, ꝙ iuxta proportionis rationem aucta ſit. quandoquidem materies, cùm diuerſa eſt, facilius dignoſcitur hic q̃ in carne, & hiſce quæ ſimiliũ ſunt partium. iccirco, & cùm mortuum eſt quippiam, magis adhuc caro & os, q̃ manus & brachium eſſe uidetur.

B

ANT. Tex. c. 37.

Inanhomœomeris autem hoc magis manifeſtum, verbi gratia in manu, quoniã proportionaliter auctum eſt. materia enim alia ens à ſpecie manifeſta magis ẽ hic, quàm in carne & homæomeris. ideo & mortui magis videtur eſſe caro & os, quàm brachium & manus.

Oſtẽdit in quibus partibus prædicta ſolutio ſit magis manifeſta. & dicit, ꝙ id quod dictum eſt, magis eſt manifeſtum in anhomeomeris, i. membris diſſimilium partiũ, puta manu, quã videmus proportionabiliter augeri, Proportionabiliter autem augetur tota manus, & quilibet digitus, & etiam quilibet articulus, et hoc ideo, quia magis manifeſta eſt diſtinctio ſpeciei & materiæ in hmōi membris q̃ in carne, & oſſe, & alijs membris ſimilibus. Quanto enim ſunt ꝓpinquiora toti, tanto plenius recipiunt perfectionem formæ: quæ principaliter eſt actꝰ totius. vnde & operationes animæ magis manifeſtæ ſunt in diſſimilibus membris, q̃ in partibus ſimilibus. Et ideo licet poſt mortem, per quam ſeparatur anima à corpore, non ſolũ non remaneat animal, ſed etiam nulla pars animalis, niſi æquiuoce, vt dicitur in Secundo de Anima: tamen videtur, ꝙ magis poſt mortẽ animalis remaneat caro aut os, q̃ manus aut brachium: in quibus magis apparent operationes animæ. Deinde cùm dicit.

Lege finem quarti libri Meteorologicorũ, quē alii de miſtis nuncupant.

Tex. c. 8.

VATAB.

Quare, partim augeť carnis quælibet particula, partim non augeť. Nam ſecundũ formam quidẽ, cuiuis parti quippiã adiungiť, ſecundũ materiã uero, haudquaquã.

ANT.

Quapropter eſt quidem ſic quantumcunq; carnis auctum, eſt autẽ vt non. Secundum ſpeciem. n. cuicunq; aduenit, ſm materiam aũt nō.

Concludit epilogando ſummam ſolutionis, ſcilicet ꝙ quodammodo quælibet pars carnis eſt aucta, ſcilicet accipiendo carnem, ſecũdum ſpeciem: & quodãmodo nō, ſcilicet accipiendo carnem, ſecundum materiam.

LECTIO. XVI.

Quomodo id quod aduenit, ei, quod augetur Comparetur: & quomodo augmẽtum ab ipſa generatione Differat, vel cum illa Conueniat.

VATAB.

Totum tamen manus euadit accedente quopiã, quod nutrimentum, atq; contrarium nominatur, & in eãdem formam tranſeunte. ut ſi humidum ſicco accedat, & cum iam acceſſerit, mutationem ſubeat, fiatq; ſiccum. Nam partim ſimile ſimili, partim diſſimile diſſimili accreſcit.

ANT. Tex. c. 38.

Maius autem totum generatum eſt adueniente aliquo, quod vocať cibus, & contrarium tranſmutato in eandem ſpeciem. v. g.

A

ſi ſicco adueniat humidum. cùm enim aduenerit tranſmutatur humidum & generatur ſiccum. Eſt enim ut partim ſimile à ſimili augmẽtetur, eſt autem partim à diſſimili.

Augmentũ quodammodo eſt à ſiñ, quodãmō autem à diſſimili.

Solutis dubitationibus, quæ erãt circa augmentũ, hic Philoſophus determinat modum augmenti. Et primo determinat qualiter fiat augmentum. Secundo determinat qualiter fiat diminutio, ibi {Hæc autem ſpecies ſine materia.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit qualiter ſe habet id quod aduenit, ad id quod augeť, eo adueniente. Secundo comparat augmentũ alijs operationibus animæ vegetabilis, ibi {Quæret autem aliquis.} Dicit ergo primo, ꝙ ſoluta quæſtione de partibus eius quod augetur, vtrum quælibet pars augmentatur vel non, manifeſtum eſt ꝙ totum maius eſt aliquo adueniente, puta cibo. hoc enim adueniens in principio eſt cõtrarium ei, cui aduenit ſm aliquam contrarietatẽ paſſionum: ſed poſtea tranſmutatur in eãdem ſpeciẽ, puta, ſi ſicco adueniat id, quod eſt à principio humidum, quod cum aduenerit trãſmutatur, & fit ſiccum. Et ita quodammodo verum eſt dicere, ꝙ ſimile augetur ſimili, quodammodo autem verũ eſt dicere ꝙ aliquid augetur à diſſimili. nam id, quod augetur, in principio quidem eſt diſſimile, in fine autẽ ſimile, vt dictum eſt. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 41.

Tex. c. 11.

B

VATAB.

Dubitauerit autem quiſpiam, quale id eſſe oporteat, quo quid augetur. Palã itaq; eſť, hoc, potẽtia illud quod augetur eſſe oportere. ut ſi caro accretionẽ ſubeat, id quo illa accreſcit potentia carnem eſſe, actu autẽ aliud. quod ſanè ubi corrumpitur, caro fieri ſolet.

ANT. Tex. c. 39.

Quęret aũt aliqs, quale oportet eẽ id, ex quo augetur. Manifeſtum vtiq;, q̃m potentia eſt illud. v. g. ſi caro potentia carnem, actu aũt aliud. Corruptũ vtiq; hoc, caro generatum eſt.

C

Comparat augmentum alijs operationibus animæ vegetabilis, cuius operationes ſunt tres, vt dicitur in Secundo de Anima, ſ. generatio, nutrimentum, & augmẽtum. Primo comparat augmentum generationi, ſecũdo nutrimento, ibi {Quantum autẽ quod vniuerſale.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ſimilitudinem augmenti & generationis, ſecundo differentiam ibi. {Non igiť hoc ipſum.} Mouet igitur quęſtionem circa primum quale oporteat eſſe id, i. cuius formæ eſt id quo augetur. & concludit manifeſtum eſſe ex pręmiſſis, ꝙ id, quo aliquid augetur, eſt in potentia ad id quod augetur. Puta, ſi caro eſt quod augetur, id, quo augeť, oportet eſſe in potentia carnem. Quia, ſicut ſupra dictum ẽ, id, quo aliquid augetur, eſt in principio diſſimile, in fine autem ſimile: &, quia nihil eſt in potentia ad vnum, quin ſit in actu aliquid aliud, oportet id, quo augetur caro, quod eſt in potentia ad carnem, eſſe actu aliquid aliud q̃ carnem, puta panis: quod autem eſt actu aliquid, non fit aliud niſi per prioris corruptionem & ſequentis. oportet igiť augmentum fieri corrupto eõ, quod priꝰ erat actu, puta pane, genito eo quod augeť, puta carne. Et ſic manifeſtum eſt ꝙ in augmento concurrit generatio aliqualiter. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 34. & 50.

Tex. c. 40.

D

Non igitur ipſum per ſe, ſolumq; eſt. nam alioqui, generatio eſſet, nõ accretio. ſed id quod augetur cum eo eſt. Qualiter igitur hoc affecto, illud augeri ſolet? An miſto, haud ſecus atq; ſi quis uino aquam infundat, & idem id quod ammiſſum eſt efficere uinum poſſit. An ſicut ignis tactum cremabile adurit, ſic & id, cui agendi facultas delegata eſt in eo exiſtens quod accreſcit, quodq; actu caro eſt, quod acceſſit è potentia carne, actu carnem facere cõſueuit? Illo igitur ſimul exiſtente, idipſum accidit, quoniã ſi ſeorſum eſſet, generatio ſanè foret. nam ignem ad hunc

facere

ſacere modum contingit, uidelicet iniectis in eum, qui iã eſt, lignis, uerum: ita quidem, accretio eſt: at, cum ligna ipſa incenduntur, generatio.

ANT.

Nõ igitur hoc ipſum ſm ſe. Generatio enim eſſet non augmentatio. ſed quod augetur hoc. Quod igitur & ab hoc eſt patiens auctũ eſt, aut miſtum. quẽadmodum ſi quis vino ſuperinfundat aquam, hoc aũt poteſt vinum facere quod miſtum eſt. Et quẽadmodũ ignis facit cum ea, quę vri poſſunt, contigerit, ita in eo quod augetur, & eſt actu caro, quod ineſt augmentatiuũ, adueniente id, quod eſt potẽtia caro, facit actu carnem. Igitur ſimul exiſtit. ſi enim ſeorſum, generatio eſt. Eſt enim ita ignem facere ad exiſtẽtem adiungentes ligna. ſed ſic quidem eſt augmentatio: quãdo autem ipſa ligna per ſe incenduntur, generatio eſt.

Dña inter augmẽtum & gene.

Oſtendit differentiã augmenti & generationis, dicẽs, ꝙ in augmẽto fit quædam generatio carnis, cùm aliud ſit augmentatio à generatione: ſequitur ꝙ non generetur ſm ſeipſum, i. ſeparatim, quando aliquid generatur: quia ſic non eſſet augmẽtum, ſed generatio. ſed oportet generari carnem in carnem, quę augetur. Sic igitur propter id quod caro in eo quod augeẽ eſt patiens, in eo. ſ. quod trãſmutatur in ſimilitudinem eiꝰ quod augetur, & ab hoc, ſ. paſſo & tranſmutato augmentatum eſt, vel id, cui addiẽ, vel totum miſtum. Et eſt ſimile, ſicut ſi aliquis vino præexiſtenti ſuperinfundat aquam hoc modo, ꝙ vinum ſua virtute poteſt aquam commiſtam conuertere in ſui naturam: tunc enim dicitur eſſe augmentum vini, non generatio. cùm autem liquor aliquis ſm ſe in vinum conuertiẽ, puta vua, eſt vini generatio. Aliud autem exemplum ponit de igne, qui adurit corpora vſtibilia ſibi coniuncta: & ita cõtingit in eo quod augetur, quod eſt actu caro, cuius virtus augmentatiua id quod adurit exiſtens in potentia ad carnem facit actu carnem: ita tamen ꝙ fit ſimul cũ carne præexiſtente. Si enim ex aliquo, quod eſt in potẽtia caro, ſeorſum fieret caro, eſſet generatio carnis, nõ augmentum. ſicut accidit cum ex virtute ſeminis, ſanguis menſtruus in carnem conuertitur. Et hoc etiam accidit circa ignem. contingit enim quandoq; ꝙ ligna igniũtur adiuncta igni præexiſtenti, & hoc eſt augmentatio ignis: quando vero ipſa ligna incenduntur ſeorſum, nõ adiũcta aliis lignis aduſtis, tunc eſt generatio.

LECTIO. XVII.

Id quod auget ei quod nutrit Comparatur: quomodo item Conueniant ac Differant augmentum & nutrimentum exponitur.

VATAB.

Quantitas autem uniuerſalis nulla fit, ſicuti nec animal, quod nec homo ſit, nec ſingularium aliquod. ſed ut hic uniuerſale, ſic & illic quantitas. Caro igitur & os & neruus & ſimilares partes, accedente quidem quanto aliquo, ſed non carne quanta, augeſcunt.

ANT. Tex. c. 40.

QVantum autem vniuerſale quidem non generatur: quemadmodum nec animal, nec homo, nec aliquid ſingularium: ſed vt hic vniuerſale, ita & illic quantum. Caro autem, aut os, aut manus, & horum homœomera, adueniente quidem aliquo quanto, ſed non carne quanta.

Poſtq; Philoſophus comparauit augmentum generationi, hic comparat augmentum alimento: & primo oſtẽdit quõ ſe habet id quod auget ad id quod nutrit, ſecundo quõ ſe habet augmentum ad nutrimẽtum, ibi { Et nutrimentum. } Circa primum tria facit. Primo oſtendit qđ ſit id quod augetur, i. ꝙ ſit quantum, & dicit, ꝙ quantum vniuerſale non generatur nec fit, ſicut animal vniuerſale, nec homo vniuerſalis, nec ſingularium, i. nec aliqua ſpecierum: puta nec leo vniuerſalis, nec bos vniuerſalis. Sed, ſicut in illis generaẽ vniuerſale, ſ. in aliquo particulari, puta cùm generaẽ hoc animal, aut hic homo, & illic, ſ. in augmento generatur quantum, nõ quidem in vniuerſali, ſed in aliquo determinato, ſicut cùm fit quanta caro, aut os, aut manus & his ſimilia. Secundo. ibi { Adueniente. } Oſtendit quid ſit id quod auget. fit enim augmentũ adueniente aliquo, vt dictum eſt: ſed, ſi per augmentum fieret quantum in vniuerſali, oporteret id quod aduenit eſſe quantum in potentia, & nullo modo in actu. ſed quia non generatur quantum in vniuerſali, ſed hoc quantum, puta caro: oportet id qđ aduenit eſſe quidẽ aliqđ in actu quantum, nõ aũt carnẽ quantã, ſed ſolũ in potẽtia. Tertio ibi.

Tex. c. 41. Quãtũ vñ nõ generat.

VATAB.

Quò igitur potentia ſimul utrunq; exiſtit, uidelicet caro quanta, hoc quidem auget. nam carnem quantam fieri oportet. Quò uero ſolum caro, hoc alit, hoc enim nutritio & accretio, ratione differunt.

ANT. Tex. c. 41.

Secundum id igitur ꝙ potẽtia vtrunq;. v. g. quanta caro ſic auget quidem. etenim quãtam oportet generari, & carnem: ſm id enim quod ſolum ſubſtantia caro, nutrit. Etenim ſic differunt cibus & augmentatio, ratione.

Concludit differentiam eius quod auget, & eius quod nutrit. & primo ponit dñam dicens, ꝙ id, inquantum id quod aduenit, eſt in potentia ad vtrunq;: puta ad hoc ꝙ ſit quanta caro, vt. ſ. non ſolum ſit aptum recipere ſpeciẽ carnis, ſed etiam in maiorem quantitatẽ produci: per hoc enim auget. Ad hoc enim ꝙ ſit augmentum, oportet fieri & quantum, vt ſcilicet fiat maior quantitas: & carnẽ, quia oportet id quod aduenit in finem aſſimilari, ut dictũ eſt. Inquantum vero id quod aduenit eſt in potentia ad hoc ꝙ ſit caro, ſecundum hoc nutrit. ſic enim differunt ſecundum rationem cibus & augmentatio. nam cibus nutriens eſt in potentia inquantum conuertitur in carnem, inquantum autem ſuſcipit maiorem quantitatem eſt augens. Deinde cùm dicit.

VATAB.

Quocirca quãdiu ſaluum manet animal, etiam ſi decretionem ſubeat, alitur, ſed non ſemper accreſcit.

ANT.

Ideo nutritur quis quouſq; ſaluatur, & diminuitur: augmentatur autem non ſemper.

Infert quoddam corollarium ex eo quod dictũ eſt, videlicet, ꝙ aliquis nutritur quouſq; ſaluatur, ideſt quãdiu conſeruatur in vita: quia ſemp oportet reſtitui per nutrimentum id quod cõtinue ſoluitur, ideſt id quod diminuitur oportet nutriri. Non autem ſemper animal augetur, ſed quandiu cibus conuerſus in carnem poteſt extendi in maiorem quantitatem. Deinde cùm dicit.

Quandiu aial augeẽ.

VATAB.

Atq; nutritio idem quod accretio exiſtit, ratio tamen eſt diuerſa. quò enim id, quod adiũgitur atq; additur potentia caro quanta eſt, hoc tamen augere poteſt: quò uero caro potentia ſolum, hoc nutrire.

ANT.

Et nutrimentum augmentationi idẽ eſt quidem, eſſe autem aliud. nam quatenus id quod aduenit potentia quanta caro, augmẽtatiuum carnis eſt: quatenus autem quod ſolum potentia caro, nutrimentum.

Oſtendit differentiam inter ipſum augmentum & nutrimentum, & dicit, ꝙ nutrimẽtum eſt idem quod ipſum augmẽtum, eſſe autem cum eis aliud: quaſi dicat ſunt idẽ ſubiecto, ſed differunt ratione, inquantum enim id quod aduenit eſt in potentia ad vtrunq;, i. ad hoc ꝙ ſit quanta

Quod auget & qđ nutrit ſunt idẽ re, ſed differunt rõne.

caro,

caro, ſecundum hoc eſt augmentum carnis: inquantum vero eſt in potentia ad hoc ſolum quòd ſit caro, ſecũdum hoc eſt nutrimentum, aut cibus, vt ſupra expoſitum eſt. Deinde cùm dicit,

VATAB. *Hoc autem, forma ſine materia eſt, ut tibia, potentia quædam in materia eſt. ſimiliter, & quoduis aliud inſtrumentum. Quod ſi materies aliqua accedat, quæ potentia ſit tibia, & potentia quantitatẽ habeat, hæ tibiæ maiores euadent. Sin uero nihil præterea agere poſſit, ſed res perinde habeat ut cum uino ſubinde plus aquæ immiſcetur, quæ tandem uinum aqueum reddit, facitq; aquam, tum quantitatis decretio fit, forma autem remanet.*

ANT. Hæc autem ſpecies ſine materia, vt immaterialis potẽtia aliqua, in materia eſt. Similiter autem & aliud quodcunq; organum. Si autem aduenerit aliqua materia, quæ ſit potentia immaterialis, habens, & quantum potentia, hæ erunt

Tex. c. 42. immateriales maiores. Si aũt amplius facere nõ poteſt: ſed vt aqua vino ſemp amplius miſta in fine aquaticum facit, & aquam, tunc diminutionem faciet quanti: ſpecies autem manet.

Virtus ſpeĩ aliter ſe hẽt in viuẽtib⁹, aliter in nõ viuentib⁹.

Oſtendit quomodo fiat diminutio. Ad euidentiam autem horum, quæ hic dicuntur, conſyderandum eſt quòd virtus ſpeciei aliter ſe habet in rebus viuẽtibus, quæ proprie nutriuntur & augentur, & in rebus carentibus vita, quæ neq; nutriuntur neque augentur. Corpora enim viuentia mouent ſeipſa non ſolum ſecundum motum localem, ſed etiam ſecundum motum alterationis, puta cùm animal naturaliter ſanatur: & ſecundum motum augmẽtationis aut generationis, præſertim ſecundum quòd nutrimentum eſt generatio quædam, vt dictum eſt: inquantum ſcilicet & ſi non generetur caro ſecundum ſe, aggeneratur tamen carni præexiſtenti. Omne autem mouens ſe

Tex. c. 43. ipſum, vt probatum eſt in Octauo Phyſicorũ diuiditur in duo, quorum vnum eſt mouens, aliud vero motum. vnde oportet quòd in rei veritate ſit aliquid motũ, quod

Aĩata hñt virtutẽ augendi & nutriendi.

conuertitur in naturam ſpeciei, & aliquid mouens ſcilicet ipſa virtus ſpeciei conuertens. Et inde eſt quòd virtus ſpeciei in rebus viuentibus non determinat ſibi aliquam materiam ſignatam, cũ una pars effluat & alia aduentat,

Tex. c. 28. Inaĩata vero hñt ſimilitudinẽ has virtutes.

vt dictum eſt. Non poteſt tamen virtus ſpeciei eſſe abſq; omni materia, ſed in hac vel illa determinate, vt probat in Septimo Metaphiſicorum. In rebus tamen inanimatis nihil tale inuenitur: niſi forte, inquantum eſt in eis aliqua ſimilitudo augmenti & nutrimenti: puta in igne & vino, per efficaciam virtutis actiuæ in eis, ſpeciei carnis vel cuiuſcunq; huiuſmodi in quamcunq;. Sic igitur virtus non determinat ſibi aliquam materiam ſignatam, ſed nũc ſaluatur in hac, nunc in illa. & eſt ſicut ſpecies immaterialis potentia, quantum ad hoc, quòd non determinat ſibi materiam ſignatam, eſt tamen in materia ſemper aliqua. Et eadem ratio eſt de quocũq; alio organo, puta de oſſe, aut neruo, aut quocunque huiuſmodi. Si ergo aduenerit aliqua materia, quæ ſit in potentia, non ſolum ad hanc ſpeciem, quæ quodammodo eſt immaterialis, ſed etiam eſt in potentia ad maiorem quantitatem, hæc etiã erunt maiores & immateriales, ideſt ipſę virtutes ſpeciei, quæ ſunt in carne, & oſſe & huiuſmodi, extenduntur in maiorem quantitatem. Sed hoc non ſemper poteſt fieri: quia virt⁹ ſpeciei debilitatur, cùm ſit in materia contrarietati ſubiecta, per continuam actionem & paſſionem, & per adiunctionem materiæ extraneæ, quæ non ita recipit uirtutem

Qũo ſpẽs deſtruitur.

ſpeciei, ſicut prius erat. Quando ergo nõ hoc amplius virtus ſpeciei facere poteſt, vt ſcilicet tantum conuertat de nutrimento, quod ſit in potentia non ſolum ad ſpeciem, & ad maiorem quantitatem, ſed nec etiam ad æqualem,

A tunc fit diminutio quantitatis: & tamen conſeruatur ſpecies in quantitate minori, & finaliter etiam ſpecies ceſſat: ſicut, ſi aqua magis & magis vino miſceatur, fiet vinum aquatum, & finaliter corrumpetur vinum, & fiet totaliter aqua.

LECTIO. XVIII.

De Tactu agẽdum eſſe proponitur: quodq; proprie, ac metaphorice acceptus ſit declaratur.

VATAB. *Cum autẽ de materia & hiſce, quæ nuncupantur elementa, primo dicere oporteat an ſint necne, & utrũ unũquodq; eorum ſempiternum ſit, an ortum ſubeat aliquo pacto, & ſi generentur, utrum ex ſeſe mutuo generent eodem modo omnia, an inter ipſa unum aliquod primũ ſit, prius utiq; de hiſce diſſeramus neceſſe eſt, de quibus nunc dicitur indefinite.*

B ANT. Tex. c. 41. ſermo de tactu, actione paſſione & miſtiõe.

QVoniam autem oportet primum de materia & de vocatis elementis dicere, ſiue ſint, ſiue non: & vtrum ſempiternum vnũquodq;, an vero aliquo modo generetur, & ſi generatur vtrum ex inuicem generentur omnia eodem modo, an eorũ vnum primum ſit. Neceſſe eſt itaq; prius de hís dicere, de quibus indeterminate dicitur nunc.

Poſtquam Philoſophus determinauit de generatione & corruptione in communi, & de alĳs ſequentibus, ſcilicet de augmentatione & alteratione, incipit determinare de quibuſdam, quæ ad hæc requiruntur. Et primo dat intentionem ſuam, ſecundo proſequitur intentum. ibi {Ferè quidem.} Circa primum duo facit. Primo determinat intentionem ſuam, ſecundo oſtendit neceſſitatem ſuæ intentionis. ibi {Omnes enim qui elementa.} Dicit ergo

Tex. c. 44.

C primo, quòd, cùm oporteat dicere de materia, circa quã eſt tranſmutatio elementorum: & de ipſis elemẽtis ſecundum cõtrarietates, quæ ſunt in eis, vtrum ſcilicet ſint aut non, & vtrum vnum eorum ſit ſempiternum & intranſmutabile, ſicut ſupra dicit Empedocles, aut generantur: & ſi generantur qualiter generantur, vtrum ſcilicet generantur adinuicem, aut mouentur, aut eſt aliquod principium eorum, ex quo generantur, & in quod reſoluuntur, ſicut diuerſi dixerunt, vt Democritus atomos, Anaxagoras infinita ſecundum ſpeciem: quia, inquam, illa determinare debemus, oportet prius determinare de quibuſdã antecedentibus ad illa, de quibus dicitur indeterminate nunc. Quod quidem poteſt dupliciter intelligi. vno modo quòd Philoſophi ſui temporis indeterminate & inſufficienter dixerunt de ipſis. alio modo, quia de generatione indeterminate & confuſe dictum eſt de ipſis. Deinde cùm dicit,

Tex. c. 1.

Primus modus huic loco magis quadrat.

D VATAB. *Omnes enim, tam qui elementa ipſa, quã qui ea quæ cõſtant ex elementis generant, ſegregatione & congregatione, atq; actione & paſſione utuntur. Eſt autem congregatio, miſtio. Sed quonam pacto quippiam miſceri dicatur, plane ac dilucide haudquaquã eſt definitum. At uero nec alterari quicquam, nec ſegregari congregarive, nullo patiente aut agente poteſt. Etenim qui plura faciunt elemẽta, actione & paſſione mutua, generationem fieri cenſent. quanquam ex uno facta omnia dicant neceſſe eſt. Atq; hoc recte quidem dicit Diogenes, niſi ex uno eſſent omnia, non poſſe uiciſſim agere & pati, ceu calidum frigefieri, & idem rurſum calefieri. nõ enim calor & frigus in ſeſe mutuo tranſeunt, ſed ipſum, ut patet, ſubiectũ mutationem ſuſcipit. Quare, horum quibus actio competit*

unam eſſe ſubiectam materiam neceſſe eſt. Dicere igitur nniuerſa eſſe eiuſmodi, non eſt uerum: ſed ea quibus mu- E *tuo à ſeſe pati, & agere inſitum eſt. At uero ſi de actione paſſioneùe & de miſtione contemplandum ſit, & de tactu ſpeculemur eſt neceſſe. Nam neq; agere & pati ea poſſunt proprie, quæ ſe mutuo tangere nequeũt: neq; fieri poteſt, ut miſceantur quæ non quodam modo ſeſe tangunt prius. Quare de hiſce tribus, uidelicet quid tactus, quid miſtio, & deniq; quid actio, determinandum uidet. Hinc autem ſumatur initium. Nã ex entibus ea quibus miſtio cõpetit eſſe apta ut ſeſe muto tãgant, eſt neceſſe. atq; ſi qd agat & aliud patiatur proprie, ſimili uidem modo atq; illa afficientur. Quocirca de tactu prius dicendum eſt.*

ANT.

Omnes enim qui & elementa generant, & quæ ex elementis, ſegregatione vtuntur, & cõgregatione: & facere & pati. F Eſt autem congregatio miſtura. Quomodo aũt miſceri dicimus, nondum determinatum eſt manifeſte. Sed nec alterari poſſibile, nec ſegregari & congregari, nullo faciente aut patiẽte. Etenim plura elemẽta facientes generãt ea, mutua illorum inter ſe actione & paſſione, & his quidem ex vno neceſſe eſt dicere factionẽ, & hoc recte dicit Diogenes: quoniam ſi nõ eſſent ex vno omnia, nec etiam facerent & paterentur adinuicem. v. g. calidum infrigidari, & hoc calefieri rurſus. nõ enim caliditas & frigiditas tranſmutantur adinuicem, ſed ipſum ſubiectum, vti manifeſtũ eſt. Quapropter in quibus facere eſt & pati, neceſſe eſt vnam horum ſubiectam eſſe naturã. G Omnia igitur, talia eſſe dicere non verum: ſed ea demum, in quibus eſt mutua actio & paſſio. Sed, ſi de facere & pati, & miſtura videndum, neceſſe eſt & de tactu. Non enim facere hæc & pati poſſunt proprie, quæ non poſſibile adinuicem tangere: nec non tangẽtia adinuicem qualitercunq;, contingit miſceri primum. Quapp de tribus his eſt determinãdum qd Tactus, quid Miſtura, & quid Factio. Principium autem accipiamus hoc. Neceſſe enim eſt vt quibuſcunq; rebus ineſt miſtio ꝙ ſe mutuo tangere poſſint, & ſi aliquid facit, hoc aũt patitur principaliter, & his ſimiliter: ideo primo dicẽdum eſt de Tactu.

Quare de his determinãdũ ẽ.

Oſtendit neceſſitatem determinandi dicens, quòd omnes Philoſophi tangentes elementa, vel ex elementis ge- H nerata, vtunẽ congregatione & ſegregatione. Quæ enim ex elementis generantur, ex congregatione elementorum generantur: quæ vero corrumpuntur, ex ſegregatione elementorum corrumpuntur: quæ etiam dicebant agere & pati adinuicem. Cum ergo congregatio ſit quædam miſtura, oportet de miſtura determinare. Qualiter enim fiat miſtio & quid ſit, non eſt adhuc manifeſte determinatum. Cum autem nec alteratio nec congregatio, vel ſegregatio poſſint fieri ſine actione & paſſione, oportet prius determinare de actione & paſſione. Illi enim, qui ponunt plura principia, dicunt eſſe generationẽ per actionem & paſſionem elementorum adinuicem, ſilr & illi, q ex vno materiali principio dicunt aliqua fieri, neceſſe habent ponere agere & pati. Ideo recte dixit Diogenes cũ dixit, quòd niſi ex uno materiali principio fierent omnia, impoſſibile eſſet aliqua adinuicẽ tranſmutari, aliter enim non poſſet calidum frigefieri, nec frigidum calefieri, niſi E ſubeſſet vna materia: impoſſibile eſt enim quòd frigiditas ſit caliditas vel è conuerſo: ſed oportet quòd habeant unum commune ſubiectum, per quod poſſint adinuicem tranſmutari. quapropter quæ agunt & patiuntur adinuicem, neceſſe eſt habere vnam ſubiectam materiam, quæ ſit ſuſceptiua contrariorum. Non tamen omnia agentia & patientia ſunt talia, ſcilicet habentia vnam materiam, ſed ſolum illa, quæ agunt & patiuntur adinuicem. Sunt enim aliqua, quæ agendo non patiuntur, ſicut ſubſtantiæ ſeparatæ, & corpora cœleſtia: quæ ſcilicet corpora, licet patiantur, vtpote quæ mouentur, tamen non patiuntur ab his, quæ mouentur ab eis. Vlterius autem, cùm miſtio, & facere & pati non poſſint fieri ſine tactu (nam ea quæ adinuicem non ſe tangunt, non poſſunt adinuicem agere & pati) ideo determinando de ipſis, oportet de tactu tractare. Inter iſta autem tria prius determinandum de tactu, quia tactus prius eſt: ſequitur enim ad iſta duo, F ſed non è conuerſo. Neceſſe enim eſt quòd iſta, quæ miſcentur adinuicem, ſe tangant, ſed non conuertitur. Similiter, ſi aliquid agit & patitur ab eo, neceſſe eſt etiã quòd iſta ſe tangant, ſed non cõuertitur. Cùm ergo primum ſit à quo non conuertitur cõſequentia, primum inter tria dicendum de tactu. Deinde cùm dicit.

Quæ agunt & patiuntur adinuicem habẽt vnã materiam.

In p ꝯſt ſpdis camẽtis ca. de Prion.

Ferè igitur ut & cætera queq; alia nomina, pluribus dicuntur modis, & partim uniuoce, partim altera ab alteris prioribusq;, ſic & de tactu quoq; res ſeſe habet. **VATAB.**

ANT. Tex. c. 44.

Ferè quidem igitur ut & aliorum nominum vnumquodq; dicitur multifariam, & hæc quidem æquiuoce, hæc autem altera ab alteris, & prioribus, Sic habet & de tactu.

Proſequitur intentum: & circa hoc tria facit ſecũdum quòd de tribus determinat. Primo determinat de tactu, G Secundo de facere & pati, ibi {De facere & pati.} tertio **Tex. c. 46.** de miſtione. ibi {Reliquum autem videndum.} Circa **Tex. c. 81.** primum duo facit. Primo diſtinguit hoc nomen tactus, Secundo incipit agere de ipſo. ibi {Sed tamen principaliter. Dicit ergo primo, quòd tactus dicitur multipliciter, ſicut ferè vnumquodq; aliorum nominum. quædam **De tactu.** enim dicuntur æquiuoce, quædam analogice & tranſumptiue, ſiue metaphorice: ita etiam tactus dicitur proprie & tranſomptiue. Dicit autem ferè, quia forte non omnia dicuntur multipliciter. Deinde cùm dicit.

Sed tamen quod proprie dicitur, ad ea accommodari ſolet quæ ſitum habẽt. Situs autem hiſce quibus & locus competit. etenim, perinde ut Mathematici, de tactu et loco reddamus oportet, ſiue eorum quodq; ſeparatũ ſit, ſiue alio modo habeat. Si ergo tangere ſit, quẽadmodum antea eſt definitum, extrema ſimul eſſe, ea profecto ſe mutuo H *tangent, quæ cũ diſcretas magnitudines ſitumq; habeãt, extrema ſimul habent. Porro cum ſitus omnibus quibus & locus competat, atq; ſupra & infra & id genus oppoſita, prima loci differentia ſint: omnia ſanè, quæ ſeſe mutuo tangunt, pondus, leuitatemùe, aut utraq;, aut alterũ habebunt: quæ autem talia ſunt, actiua ſunt & paſſiua. Vnde conſtat ea ſuapte natura mutuo ſeſe tangere, quorum, cùm uiciſſim mobilia ſint atq; motiua, diſcretis ſeparatisq; magnitudinibus, extrema ſunt ſimul. Cæterũ, cùm id quod mouet ne quaquã ſimiliter id moueat, quod motum ſubit, ſed neceſſe ſit ut idem, aliud moueat motũ & ipſum, aliud immobile perſiſtens, haud aliter de ipſo quoq; agente dicendum eſſe in aperto eſt. Nam id, quod mouet, agere quippiã, & cõtra quod agit, mouere dicũt.* **VATAB.**

verum

uerum differentiã ſi habent, & proinde ea diſtinguamus oportet. Non enim fieri poteſt ut quoduis mouens agat, ſi patienti agens opponamus. patiens autem, ſit cui motus ſecundum affectum cõpetit. affectus uero, ſecundum quẽ ſolum alteratio fit, ut albedo & calor. ſed mouere, latius eſſe quàm agere patet. Illud igitur palam eſt, ea, inquã, quæ mouent partim mobilia tangere, partim minime.

ANT. Sed tamen principaliter dictum exiſtit in habentibus poſitionem: poſitio autem quibus & loc⁹. Etenim in mathematicis ſimiliter aſſignãdus eſt tactus & locus, ſiue eſt ſeparatum vnũquodq; eorum, ſiue alio modo. Si igitur eſt, vt determinatum eſt prius, Tãgere vltima habere ſimul, hæc vtiq; ſe tangunt adinuicem quæcũq; determinatas magnitudines & poſitionem habentia, ſimul habent ultima. Qm̃ autem poſitio iiſdem quidẽ in quibus & locus exiſtit: loci autem differentia ſurſum & deorſum prima, & talia oppoſitorum: omnia ad ſeinuicem tangẽtia, grauitatem vtiq; habent aut leuitatẽ, aut ambo, aut alterum. talia autẽ paſſiua & actiua. Quapropter manifeſtum eſt, quoniam hæc tangere nata ſunt adinuicem, quorum diuiſis magnitudinibus, ſimul vltima ſunt, exiſtentibus motis & mobilibus adinuicem. Quoniã autem mo- (Tex. c. 45.) uens non ſimiliter mouet quod mouetur, ſed hoc quidem neceſſe eſt motum, & ipſum mouere, hoc autem immobile ens, manifeſtũ quoniam & de faciente dicemus ſimiliter. Etenim mouens facere aliquid inquiunt, & faciens mouere. ſed tamen differunt & oportet determinare. Non enim poſſibile eſt & mouẽs omne agere & facere, ſi faciens opponitur patienti. hoc autem in omnibus in quibus eſt motus paſſio. paſſio autem eſt, ſm quam alteratur ſolũ, verbi gratia calidum & album. ſed mouere amplius quàm agere eſt. Illud igitur manifeſtũ eſt. quòd motiua partim immobilia tangunt, partim vero non tangunt.

(Tex. c. 45.) Proſequitur de tactu. & primo de tacto proprie ſumpto, ſecundo de tactu ſumpto tranſumptiue. ibi {Eſt aũt vt aliqñ.} Circa primum duo facit. Primo inueſtigat de- (Tex. c. 41.) finitionem tactus, ſecundo inueſtigatã cõcludit. ibi {Sed determinato.} Circa primum ponit conditiones, quæ requiruntur ad tactum. Eſt aũt tactus, vt infra ponet, in habentibus poſitionem, quorũ vltima ſunt ſimul, mouentibus & motis, actiuis & paſſiuis adinuicẽ. Primo ergo manifeſtum ſupponit, concludens primam conditionem, dicens, ꝙ tactus proprie & principaliter dictus eſt in habẽtibus poſitionem: poſitio aũt non eſt niſi in habẽtibus locum. & ideo, cùm mathematica habeãt poſitionem, ſiue ſint ſeparata ſm rem, ſiue ſm rationem tm̃, habent & lo- (Com. 44.) cum. Nam, ſicut dicit Commentator ſuper loco iſto, licet mathematica abſtrahantur ab aliĵs accidentibus, ſ. à motu & materia, impoſſibile eſt tñ ea imaginari ſine loco, cũ corpus naturale non ſit in loco niſi ſm ſuas dimenſiones, & non per alia accidentia. Locus ergo inſeparabilis eſt à mathematicis corporibus: ipſis tamen non contingit locus & tactus, niſi per quandam ſimilitudinem ad natura- (Sola naturalia ſũt vere in loco.) lia. Nulla enim vere ſunt in loco niſi naturalia ſm eſſe accepta, in quibus ſunt mathematica ſm eſſe ſuum: & ideo etiam in ipſis habent locum & tactum. Nec accipiuntur

A hic ſm abſtractionem ab eſſe: quia talis conſyderatio nõ eſt naturalis, ſed mathematica. & ideo locus & tactus cõuenit eis ſm ꝙ talia per poſterius. Secundo ibi. {Si igitur eſt vt determinatum.} Ponit ſecundam conditionem dicens, ꝙ, ſi ita eſt, ut dictum eſt in Quinto Phyſi. ꝙ (Tex. c. 22.) tangere eſt habere vltima ſimul: illa ſe tangunt, quæ habent determinatas magnitudines & poſitionem, & quorum vltima ſunt ſimul: & ineſt ſecunda conditio, ſ. habere vltima ſimul. Tertio ibi. {Quoniam aũt poſitio.}

Inueſtigat tertiam conditionem, ſ. ꝙ tactus eſt in mouentibus & motis, dicens, ꝙ poſitio eſt in habentibus locum. &, quia primæ differentiæ loci ſunt ſurſum, & deorſum, vt dicitur in Secundo de Cœlo, neceſſe eſt vt quæ ſe (Tex. c. 8.) tangunt, ſint ſurſum aut deorſum. Ideo, quæ ſe tangunt, ſunt grauia aut leuia, aut ambo: ſicut elemẽta media, quæ ſunt grauia & leuia ſm diuerſos reſpectus, vt dicitur, in Quarto de Cœlo: aut alterum eorum, ſicut extrema: quo- (Tex. c. 10.) rum alterum eſt ſimpliciter graue, & alterum ſimpliciter B leue. omnia autem talia dum tangunt ſe agunt & patiuntur adinuicem. Quapropter concludit manifeſtum eſſe, ꝙ illa proprie ſe tangunt, quorum diuerſæ ſunt magnitudines, & ſimul habent ultima, quæ mouent & mouentur adinuicem per virtutem illorum vltimorum. Quarto ibi. {Qm̃ autem mouens.} Inueſtigat quartam conditionem quæ eſt, ꝙ tact⁹ eſt in actiuis & paſſiuis. & dicit, quia non omne mouens mouetur, ſed quoddam eſt mouens motum, quoddam aũt mouens immobile: & hoc dupliciter, aliqd enim ſimpliciter nullo modo mouet̃, ſicut mouens primum, aliquod aũt mouens non mouet̃ à moto, licet moueat̃ ab aliquo, ſm quorundam extimationẽ, agens ẽt inuenitur in iſtis duobus modis: quia quidã dicunt ꝙ actus mouentis eſt quoddã facere, & è conuerſo, ꝙ actus facientis eſt quoddã mouere: quod tñ falſum eſt. Differunt enim mouens & faciens. quorum drĩam oportet nos determinare. Si enim nos dicimus ꝙ faciẽs oppo- (Dĩa inter mouens & faciens.) C nitur ſm ſuam ſpeciem patienti, tunc cum contraria nata ſint fieri circa idem, oportet ꝙ faciens patiatur, cum tangat ipſum: hæc autem ſunt, quibus motus eſt paſſio, i. quibus mouendo patiuntur ſm alterationem aliquã: alteratio aũt ſola eſt ſm paſſiones, i. paſſibiles qualitates, vt ſm calidum vel frigidum. cum ergo calidum cõtrarietur frigido, & album nigro, & ſic in aliĵs, duo poſſunt cõcludi. primum, ſ. ꝙ agens & patiens habent contrarias qualitates, ſecundum eſt ꝙ, cum non omne mouens ſit tale, non omne mouens eſt agẽs. In plus ergo erit mouere ꝙ̃ agere. (Mouere in pl⁹ ꝙ̃ agere.) Ex his ergo quæ dicta ſunt concludit corollarium quoddam, dicens, ꝙ mouentia immobilia tangunt ipſa mobilia, eſt autem vt ſic, eſt autem vt non. ſic, quia tãgunt per vltimum virtutis egredientis ab eſſe eorum: ſed non tangunt per vltimum ſuæ quantitatis tantum. Quia ſi ſunt immobilia ſimpliciter, vt ſubſtantiæ ſeparatæ, non habẽt vltimum, ſi vero ſint ab his, quæ mouẽt immobilia, ſicut aſtra, non mouentur à terra, quam mouent: & tunc non habent vltima ſimul cum vltimis illorum quæ mouen- D tur. Ad euidentiam illorum, quæ hic dicuntur, conſyderandum eſt, quòd agens ſiue faciens poteſt ſumi dupli- (Agẽs dupliciter.) citer. Vno modo communiter, prout ſcilicet virtus alicuius procedit quocũq; modo in id quod ſubĳcitur ſibi, & hoc modo ſuperius eſt ad mouens: Alio modo poteſt ſumi naturaliter, ſiue phyſice; & hoc modo in minus eſt quàm mouens & opponitur ſecundum ſuam ſpeciem patienti. Deinde cùm dicit,

Verum ea tangere uniuerſaliter definiuntur, quæ ſitũ habent, & quorum alterum motiuum eſt, alterum mobile, idq; uiciſſim, quibus agere atq; pati competit. Magna igitur ex parte, id quod tangitur, id tangit à quo tangi ſolet. Etenim omnia ferè quæ apud nos ſunt cùm mouent̃, mouent, per quæ eſſe neceſſe uidetur, ut id quod tangitur, id tangat à quo tangi ſolet. VATAB.

ANT. Sed determinato tangere vniuerſaliter quidem, quod eſt poſitionem habentiū, et hoc quidem motiuo, hoc mobili, adinuicem aũt motiuo & mobili: in quibus exiſtit agere & pati. Eſt quidem igitur, vt in multum tactum quod tangit tangens: etenim mouent mota omnia ferè, quæ in conſpectu noſtro, quibus neceſſe eſt, & videtur tactum tangere quod tangit. E

Tactus deſinitio. Concludit inueſtigatam definitionem tactus dicẽs, ꝙ determinatur vel definitur ipſum tãgere vr̃, quod eſt in habentibus poſitionem, mouentibus & motis, à ſeinuicẽ actiuis & paſſiuis. Et ex hoc concludit vlterius quoddã corollariũ, ꝙ frequẽtius & fortius dr̃ eſſe tactum oẽ agẽs naturale quod tangendo tangit: quia ferè oĩa, quæ ſunt in conſpectu noſtro circa locũ actiuoꝝ & paſſiuoꝝ, mouẽt mota: in qbus neceſſario vr̃ eſſe tactus. Deinde cũ dicit.

F VATAB. *Interdum autem dicimus mouens, ſolum tãgere id qđ motu cietur: & contra quod tangit, id non tangere, à quo tãgitur. Verum, quia quæ einſdem ſunt generis, cum motum ſubeunt, mouent: ut quod tangitur tangat neceſſarium eſſe uidetur. Quare ſi quid motus expers moueat, id profecto tanget mobile, nihil autem illud. Interdum enim dicimus eum, qui nos moleſtia afficit, tangere nos, non nos illum. De tactu igitur rerum naturalium, hoc pacto determinatum ſit.*

ANT. Eſt autem, vt aliquando inquimus, mouens tangere ſolum id quod mouetur, quod tangit, autem non tangere id quod tãgit. Sed quæ mouent mota, quia homogenea, neceſſe uidetur eſſe quod tangitur tangere. Quapropter ſi quid mouet immobile ens, illud quidem tãgit quod mouetur, illud autem non. inquimus enim aliquando triſtantem tangere nos, ſed nos non eum. De tactu quidẽ igitur in naturalibꝰ determinatum ſit hoc modo. G

Determinat de tactu improprie dicto dicens, ꝙ ſicut inquimus, i. dicimus quoddam eſſe mouens quod ſolum tangit id quod mouetur, ſed id quod tãgitur, i. ipſum motum, non tangit tangens, i. mouens: & in talibus eſt tactꝰ improprie ſumptus: & iſta ſunt, quę non ſunt vnius generis Phyſici. Sed illa, quæ ſunt homogenea, i. vnius generis naturalis, mota mouent: & in talibus neceſſe eſt ꝙ tactum tangat tangens: & ſi eſt aliquod mouens immobile tangit id quod mouetur, ſed nõ tangitur ab eo. & eſt ſimile ſicut inquimus, i. dicimus aliqñ, ꝙ contriſtans tetigit nos, & nos non tetigimus contriſtantem, vt qñ aliqs dicit verbum iniurioſum, vnde contriſtamur, ſed nos nõ tetigimus contriſtantem. Vlterius epilogat dicens, ꝙ de tactu in naturalibus dictum eſt hoc modo. H

LECTIO. XIX.

Quænam & qualis ſint naturæ actiua & paſſiua declaratur.

VATAB. *Deinceps de actione & paſſione dicendum eſt, cũ de hiſce ſententias inter ſeſe ſubcontrarias à maioribus noſtris acceperimus. Plurimi enim uno ore hoc aſtruunt, à ſimili, inquam, ſimile nullum pati, quia neutrũ altero potius actiuum ſit, aut paſſiuũ: quippe cùm eadem omnia, ſimilibus ſimiliter inſint. At quæ diſſimilia differentiaq; ſunt, ut mutuo agant patianturq; aptiſſima eſſe aſſerũt. Nam cum minor ignis à maiori corrumpitur, ob contrarietatem illum id ipſum pati inquiunt: dicunt enim multum pauco eſſe contrarium.*

ANT. Tex. c. 46. Sile à ſili eſt ipaſſibile. E DE facere & pati dicendum deinceps. Suſcepimus enim à prioribus ſubcõtrarios inter ſe ſermones. Multi quidẽ enim dicunt cõcorditer, ꝙ ſimile quidem à ſimili oẽ impaſſibile eſt: propterea quòd non magis actiuum aut paſſiuum eſt alterum altero. omnia enim eadẽ ſimiliter inſunt ſimilibus. Diſſimilia aũt, & differentia & facere & pati adinuicem ſunt innata. Etenim qñ minor ignis à maiori corrumpitur: propter contrarietatem, hoc, inquiũt, pati: contrarium enim eſſe multum pauco.

De facere & pati. Rõ ordĩs. Poſtq̃ Philoſophus determinauit de tactu ꝙ eſt vnũ de tribꝰ neceſſarijs ad principale propoſitum, hic incipit determinare de facere & pati. Et eſt rectꝰ ordo: quia ſicut tactus præcedit actionem & paſſionem, eò ꝙ agentia & F patientia neceſſe eſt ꝙ adinuicem ſe tangant, ita agere & pati præcedit miſtionem, eò ꝙ ad miſtionem neceſſe eſt ꝙ aliquid agat & aliquid patiatur, vt infra dicet. Et ideo ante miſtionem determinat de agere & pati. Circa hoc duo facit, Primo determinat de agere & pati, Secundo de modis agendi & patiendi, ibi {Quomodo autem contingat.} Circa primũ tria facit. Primo oſtendit quæ & qualia ſunt actiua & paſſiua, Secũdo determinat de modis eorum, ibi {Eodem modo ſuſcipiendum eſt.} Tertio oſtendit ad quas cauſas ipſa actiua & paſſiua reducantur, ibi {Eſt enim factio cauſa vnde principium.} Circa primũ tria facit. Primo ponit opiniones alioꝝ de ipſo facere & pati, ſecundo manifeſtat oſtendendo cauſas contrarietatis ipſius, ibi {Vidẽtur autem hoc modo.} Tertio ponit opinionem ſuam, ibi {Sed qm̃ non quodcunq; innatum eſt.} Circa primum ponit vnam opinionem dicens, ꝙ, poſtq̃ determinatum eſt de tactu, dicẽdum eſt de facere & pati: prius tñ vidẽdum eſt quid de ipſo dixere priores G Philoſophi. Videntur enim eorũ opiniones de facere & pati eſſe contrariæ. nam multi concordauerunt in hoc, ꝙ ea quæ agũt & patiunt adinuicem, neceſſe eſt penitus eſſe diſſimilia. Cuius rõnem aſſignabãt dicentes ꝙ inter ſimilia, vnum non habet magis rõnem agentis q̃ aliud, nec è conuerſo: vnde nõ habet magis rõem patiẽtis q̃ aliud. omnia enim hæc, ſ. agere & pati, ſimiliter eodẽ modo inſunt his quæ ſunt ſimilia, ſed illa quę ſunt diſſimilia, & differunt in formis & qualitatibꝰ, nata ſunt agere & pati adinuicem. Siquis aũt obijceret cõtra eos dicens, ꝙ ſimilia & agunt & patiunt adinuicẽ, ſicut multus ſiue magnꝰ ignis corrumpit paruum ignem, quia ſunt ſimiles & vnꝰ naturæ. Reſpondetur, ꝙ hoc non eſt pp ſimilitudinẽ quã habent, ſed eſt pp contrarietatem in quãtitate ipſoꝝ: magnum enim contrariatur paruo. Secundo cùm dicit.

Tex. c. 19. Tex. c. 16. Tex. c. 51. Tex. c. 55. Tex. c. 48. Tex. c. 50. Prima opinio ꝙ ſile ſi pati à ſili. Obiectio. Reſponſio.

VATAB. *Democritus uero, ſolus præ cæteris peculiariter dixit.* H *Nam agens & patiens, idẽ ac ſimile eſſe aſſerit. non enim fieri poſſe arbitratur, ut differentia atq; diuerſa à ſeſe uiciſſim patiãtur. Sed & ſi quæ diuerſa ſunt quippiam in ſeſe mutuo agant, hoc illis euenire, non quo diuerſa ſunt, ſed quo idem quippiam habẽt. Quæ igiẽ dicunẽ, talia ſunt.*

ANT. Tex. c. 47. Democritus autẽ vltra alios dixit ſolus ſingulariter. Inquit enim idem & ſimile eſſe faciẽs & patiens: quia altera & differentia non contingit pati abinuicem. Sed, ſi altera exiſtẽtia faciũt aliquid adinuicem, non ſecundum ꝙ altera, ſed ſecundum ꝙ idem aliquid ſunt, ſic hoc accidere eis. Quæ dicuntur igitur hæc ſunt.

Scda opi. ꝙ ſimili ſolum à ſimi li patitur. Ponit aliam opinionem quæ primæ vr̃ eſſe contraria: & eſt opinio Demo. qui ĩ hac opinione fuit ſingularis & ſolus. Dixit enim ꝙ agens & patiens eſt omnino idem et ſimile: quia quæ ſunt diuerſa & diſſimilia, nec agunt, nec

patiuntur adinuicem. Sed, ſi cōtingat ꝙ aliqua diuerſa & diſſimilia agant & patiātur adinuicē, hoc non eſt inquantum diuerſa, ſed inquantum aliquo modo ſunt idem & ſimilia. Hæc ergo ſunt quæ accipimus ab antiquis de ipſo facere & pati. Deinde cùm dicit.

VATAB.

Qui autem hoc pacto dicunt, ſubcontraria dicere uidentur. Contradictionis uero cauſa, eſt hæc. Nam, cum totum quippiam contemplari oporteat, de parte quadam loquuntur utriq;. Nam quod ſimile eſt, & omni ex parte nullam prorſus habet differentiam, nihil à ſimili pati, rationi conſentaneum eſt. Cur enim potius alterum altero erit paſſiuum? Item ſi fieri queat ut quippiam patiatur à ſimili, illud quoq; à ſeſe pati poterit. Atqui his ad hunc modum ſeſe habentibus, nihil aut incorruptibile aut mutationis expers fuerit, ſi quidē ſimile quatenus ſimile exiſtit actiuum ſit. Nam corpus omne ſeſe interno proprioq; motu mouebit. Et quod prorſus diuerſum & nullatenus idem eſt, ſimiliter. Nā neq; albedo à linea, neq; linea ab albedine quicquā patietur, niſi forte per accidens, ceu, ſi lineam eſſe albam, aut nigram acciderit. Non enim ea quæ neq; contraria ſunt, neq; ex contrarijs conſtant, ſeſe extrudunt propelluntq; à natura.

ANT. Tex. c. 84.

Videtur autem hoc modo dicentes ſubcontrarios dicere ſermones. Cauſa autem cōtradictionis eſt: cùm totū inſpexiſſe debuiſſent, partem tm̄ aliquam vtriq; dixerunt. Simile. n. omnino indifferens rōnabile eſt non pati à ſimili. nihil enim magis actiuum erit alterū ꝙ alterū. Sed, ſi ſimile à ſimili pati aliquid poſſibile, & ipſum à ſeipſo. Quamuis his ita ſe habentibus, nihil utiq; erit nec incorruptibile, neq; immobile. Sed, ſi ſimile ſm ꝙ ſimile actiuum, ipſum enim ſeipſum mouebit oē. Et omnifariam alterū, & nullatenus idem ſimiliter. neq;. n. patiet albedo à linea, aut linea ab albedine p̄terq̄ ſm accidens, puta ſi accidat albam, ſiue nigrā lineā eſſe. Non exterius. n. ipſa ſeipſa à natura faciūt quęcunq;, neq; contraria, neq; ex contrariis ſunt.

Si ſiſe & ſiſi patiē, & idē à ſeipſo patietur.

Tex. c. 49.

Manifeſtat primas opiniones oſtendendo cauſam cōtrarietatis in ipſis, dicens, ꝙ antiqui Philoſophi videnť dicere ſubcontrarios ſermones, qui ideo dicuntur ſubcōtrarij, quia quodammodo ſunt veri, & quodammodo falſi: vnde aliqualiter compatiuntur ſe adinuicem, ſicut ſubcōtrariæ propoſitiones. Cauſa autem diuerſitatis & contrarietatis iſtarū opinionum eſt: quia, cum oporteat cōſyderare naturam actiuorū & paſſiuorum ex vtraq; parte, ſcilicet tam ex parte terminorum ꝙ ex parte ſubiecti: ſiue tā ex parte materiæ, ꝙ ex parte formæ, quod idem eſt, cōſyderauerunt tm̄ vnam partem. & ideo in parte verū dixerūt, & in parte falſum. Primi. n. qui dixerunt actiua et paſſiua omnino diſſimilia, conſyderauerunt ea tm̄ ex parte terminorum ſiue formarū. Et in hoc bene dixerunt: quia nō eſt conueniens ꝙ omnino ſimile in materia & in forma patiatur ab omnino ſibi ſimili in materia & in forma: qm̄ ſicut antiqui dicebant, nullum corpus eſt dignius agere in alterum ꝙ alterū. Alia ēt ratione inducebanť ad hoc ponendum: ꝙ, ſi ſiſe agit in ſiſe, ubi maior eſt ſimilitudo, magis ibi eſt rō actionis & paſſionis: ſed cum nihil ſit ſimile alteri ꝙ idem ſibiipſi, idem à ſeipſo patieť, & ſeipſum corrumpet. nihil ergo incorruptibile, nihil īmobile erit. Qui vero dixerunt actiua & paſſiua eſſe ſimilia, conſyderauerunt ea ſolum ſm materiam, & quantum ad hoc bene dixerunt: quia id quod eſt omnino alterū, et nullatenus idē,

Cur ita contrariabātur inter ſe antiqui.

A non aget in alterū nec patietur ab eo. Impoſſibile eſt. n. ꝙ ea, quæ non cōicant in materia agant & patiātur mutuo. Et ponit exemplum de linea & albedine: quæ, cum non cōicant in materia, impaſſibilia ſunt adinuicē: niſi forte p accidens adinuicem patiantur: ſicut qñ linea ſit alba vel nigra. Et ꝙ talia non ſint adinuicem actiua & paſſiua, patet ex hoc, ꝙ illa, quæ non ſunt contraria, nec ex contrarijs, non faciunt ſeipſa adinuicem exterius à natura, ideſt non tranſmutant ſe adinuicem vel corrumpuntur. Cum enim illud quod corrumpitur uel generatur induat aliam formam, dicitur fieri exterius à natura, ideſt à forma, quā prius habebat, quæ dicitur natura, vt dicitur in Secundo Phyſicorum. Deinde cùm dicit.

Supra tex. cō. 43.

Tex. c. 11.

VATAB.

At, cum non quoduis agere ac pati natum ſit, ſed quæ aut contraria ſunt, aut habent contrarietatem, tā agens quam patiens genere quidē ſimile ac idem, ſed ſpecie diſſimile atq; contrarium eſſe eſt neceſſe. Nam corpus à B *corpore, & ſapor à ſapore, & color à colore, & in ſumma qđ eiuſdem eſt generis ab eo quod eiuſdem itidē generis eſt, pati aptum eſt. Cuius cauſa eſt, ꝙ contraria in eodem genere ſunt omnia. Cōtraria uero inter ſeſe uiciſſim agūt patiunturq;. Quare & agens & patiens partim eadem ſint, partim diuerſa, atq; inter ſeſe diſſimilia, neceſſe ē. Cū autem agens & patiens genere quidem eadem ſimiliaq; ſint, ſpecie autem diſſimilia: cōtraria uero ſint eiuſmodi, tum contraria, tum quæ inter ea media ſunt, inter ſe mutuo actiua & paſſiua eſſe conſtat. Etenim omnino generatio atq; corruptio, in hiſce conſiſtunt. Quamobrem & ignem calefacere & frigidum frigefacere, & omnino actiuum id quod patitur ſibi ſimile reddere, iam rationi conſentaneum exiſtit. nam agens & patiens contraria ſunt,* C *& generatio, in contrarium tendit. Quare neceſſe eſt, ut patiens in id mutetur quod agendi uim obtinet. hoc enim pacto, in contrarium erit generatio.*

ANT. Tex. c. 50.

Sed qm̄ non quodcunq; natum eſt pati & facere: ſed quæcunq; aut contraria ſunt, aut cōtrarietatem habent, neceſſe eſt patiēs & faciens genere quidem ſimile eſſe & idem, ſpecie aūt diſſimile & contrarium. natū eſt enim corpus à corpore, ſapor à ſapore, color autem à colore pati. vniuerſaliter autem homogeneos ab homogeneo. Huius autē cauſa qm̄ contraria in eodem genere omnia: faciunt aūt & patiuntur contraria abinuicem. Quapropter neceſſe eſt qualiter quidem eſſe eadem faciens & patiens, qualiter D aūt altera & diſſimilia abinuicem. Qm̄ autem faciens & patiens genere quidem eadem & ſimilia ſunt, ſpecie autem diſſimilia: talia aūt contraria: manifeſtum qm̄ actiua & paſſiua ſibiinuicē ſunt & cōtraria & media. Etenim vniuerſaliter generatio & corruptio in his & ex his. Et ideo rationabile iam ignem calefacere, & frigidum infrigidare. Contraria enim hæc ſunt: ideo & actiua & paſſiua. Et vniuerſaliter faciēs aſſimilare ſibiipſi patiens. faciens enim & patiens cōtraria ſunt & generatio in contrariū. Quapropter neceſſe eſt id faciens patiens tranſmutari. Sic enim generatio in contrarium erit.

Agēs & patiēs debent eſſe idē generē & diuerſa ſpecie.

Tex. cō. 51.

Ponit opinionem propriā, & circa hoc duo facit. quia primo ponit eam, ſecūdo redit iterū ſuper opiniones anti-

quoꝝ, oſtendendo ꝙ in parte bene dixerũt & in parte errauerunt, & cauſam erroris ipſoꝝ. ibi {Secũdum rõnem autem non eadem dicentes.} Dicit ergo, ꝙ quia non quæcunq; apta nata ſunt agere & pati adinuicem, ſed ſolum illa, quæ ſunt contraria vel habent contrarietatẽ, neceſſe eſt ꝙ agens & patiens in genere ſint idem et ſimilia, & diuerſa ſpecie & contraria. Et nõ ſumitur hic genus logice: quia hoc modo alia corpora eſſent eiuſdem generis; ſed ſumit genus naturaliter. & hoc modo omnia quæ cõmunicant in materia ſunt eiuſdem generis. Quòd autem actiua & paſſiua ſint talia dupliciter probat. Primo per inductionem, dicens, quòd agens & patiens eſſe eiuſdem generis & diuerſa ſpecie patet inducendo in ſingulis, corpus enim natum eſt pati à corpore, quod eſt eiuſdem generis in ſubſtãtia, ſi tamen cõicent in materia: quod dico propter corpora cœleſtia, quæ non habent eadẽ materiam cum inferioribus. ſapor autem natus eſt pati à ſapore, & color à colore, quæ ſunt eiuſdem generis in qualitate, & vniuerſaliter res eiuſdẽ generis ab homogenis, i. à rebus naturalib⁹ eiuſdẽ generis. Secundo ibi. {Hm õi autem cauſa.} Oſtendit idẽ ſimiliter ſic. quæcunq; agũt & patiuntur adinuicem ſunt contraria: contraria autem ſunt in eodẽ genere, vt probatur in Decimo Meta. ergo actiua & paſſiua ſunt in eodem genere. et ideo neceſſe eſt ipſa eſſe qualiter, id eſt quodammodo eſſe ſimilia. quia eadem & ſimilia genere, & qualiter, id eſt quodammodo altera & diſſimilia ſpecie, ut dixerunt antiqui. Hanc autem rationem conuertit, de concluſione faciens alteram præmiſſarum hoc modo, illa, quæ ſunt ſimilia in genere, & diuerſa ſpecie ſunt contraria: ſed actiua et paſſiua ſunt talia: ergo ſunt contraria: & etiam ipſorum media, quæ ad extrema comparata quodammodo contrariantur. Si ergo ſecundum iſtam viã poterit eſſe generatio & corruptio, quæ fiunt ſolum per contraria, ſic etiam ignis poterit calefacere, & frigidum infrigidare, & vniuerſaliter faciens poterit ſibi aſſimilare patiẽs, cum habeat vnum commune ſubiectum ſuſceptiuum contrariorum: faciens enim et patiens ſunt contraria: & faciens poterit trãſmutari in patiens, & è conuerſo. Sic enim fit generatio & corruptio, ſ. de contrario in contrarium. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 52. — Quę ſint nata agere & pati adinuicem.
Genus duplex nota & mox Lectio. 16.
Materia cęli diuerſum gen⁹ è a materia elemẽtorum.
Tex. c. 54.
Syll. Ariſt.

VATAB.

Itaq; tametſi uerbo tenus eadem non dicunt, utroſq; tamen naturã ipſam attingere contingit. Dicimus enim interdum, ſubiectum ipſum pati, ut hominẽ ſanari & calefieri ac frigefieri & cætera ad hunc modum. interdum uero, frigidum calefieri, & ægrum ſanari. atq; utraq; uera ſunt. Eodem modo, & de agẽte dici ſolet: nam interdum hominem, interdum calidum calfacere dicimus. Partim enim materies ipſa patitur, partim cõtrarium. Igitur qui ad illam reſpexerunt, agens & patiens quippiã idem habere oportere putarunt, qui ad alterum contra.

ANT. Tex. c. 5x. alias verũ.

Secundum rationem autem nõ eadem ſunt dicentes, ambos tamen eſt tãgere naturam. Dicimus enim pati quandoq; ſubiectum. v. g. ſanari hominem, & calefieri, & infrigidari, & alia eodem modo: quandoq; autem calefieri frigidum, ſanari autem ægrotantem. ambo autem ſunt vera. Eodem modo & de faciente. quandoq; enim calefacere hominẽ inquimus, quandoq; autem calidum. eſt quidem enim vt materia quod patitur, eſt autem vt contrarium. Ad id quidem igitur reſpiciẽtes idem oportere habere exiſtimauerunt faciens & patiens, ad alterum autem, contrarium.

Redit ad prædictas antiquorum opiniones, oſtendendo cauſam contrarietatis ipſorum: quod quidem ſupra licet idem fecerit, non ſic tamen aperte manifeſtauit. Dicit ergo ꝙ antiqui Philoſophi ſibiinuicem contradicere videntur non eadem dicentes, quia non habuerunt eandem rationem, id eſt conſyderationem: vtraq; tamen pars tetigit naturam actiuorum & paſſiuorum, vel ſm aliam literam, ambo tetigerunt verum. Dicimus enim aliqñ pati ſubiectum, ſicut qñ dicimus hominẽ ſanari, uel calefieri, vel infrigidari, & ideo Demo. ſolum reſpiciens ad ſubiectum, dixit actiua & paſſiua eſſe ſimilia. & in hoc bene dixit, dicimus etiam aliquando & contrarium pati, ſicut calidum frigefieri, & frigidum calefieri: & ideo etiam aliĵ ſolum terminos intuentes dixerunt ipſa actiua & paſſiua eſſe omnino diſſimilia.

LECTIO. XX.

Agentis ac patientis duplex Genus, primum ſcilicet & vltimum quid ſint: & ad quod nam cauſæ genus Reducantur oſtenditur.

VATAB.

Cæterum haud aliam eſſe rationẽ de ipſo agere ac pati, ꝗ de ipſo mouere ac moueri, exiſtimandum eſt. Etenim ipſum quoq; mouẽs bifariam dicitur. nam & id, in quo motus principiũ ineſt, mouere uidetur:) quippe cum principium, prima cauſarũ ſit:) & rurſum quod ultimũ eſt, ad id quod mouetur & generationem. Simili modo, de ipſo agente eſt dicendum, nam & Medicum, & uinum ſanare dicimus. Nihil igitur uetat in motu quominus primum mouens immobile ſit, immo in nonnullis etiam neceſſarium exiſtit. at ultimum ſemper ſubeundo motũ moueat neceſſe eſt. In actione autem, ipſum quidem primũ nihil patitur, ultimum uero patitur.

ANT. Tex. c. 11.

EOdem modo ſuſcipiendũ eſt de facere & pati quo & de moueri & de mouere. Dupliciter enim dicĩ & mouẽs. in quo. n. eſt principium motus, videtur hoc mouere: (principiũ enim prima cauſarum:) et rurſus vltimũ ad id quod mouetur ad generationem. Similiter autem & de faciente: etenim Medicum ſanare dicimus, & vinum. Primum igitur mouens nihil prohibet in motu quidẽ immobile eſſe, in quibuſdam autem eſt & neceſſarium, vltimum autem ſemper mouere motum. In actione autem primum quidem impaſſibile, vltimum autem & ipſum patiens.

Principiũ prima cãp.

Poſtꝗ Philoſophus determinauit naturam actiuoꝝ & paſſiuoꝝ oſtendendo quæ & qualia ſint, hic ingrit de modis eoꝝ. & primo diſtinguit agentia abinuicem, ſecundo aſſignat cauſam diuerſitatis ipſoꝝ. ibi {Quæcunq; autẽ non habent. Dicit ergo primo ꝙ ſuſcipiendum eſt, ꝙ facere & pati dicũtur multipliciter, vt mouere & moueri, vtrunq; enim dr̃ dupliciter, ſicut mouens: qm̃ in vtroq; ẽ primum & vltimum. id. n. eſt primum mouẽs, in quo eſt primũ principiũ motus, quod veriſſime mouere vr̃. principium enim mouendi eſt prima cauſa cauſaꝝ, virtutẽ habens mouendi à ſeipſo non ab alio. vltimum aũt mouens eſt id quod mouet ꝑ aliud, & poſt quod non eſt aliud mouens, ſed poſt ipſum eſt ſolum id quod mouetˀ ad generationem. Similiter aũt duplex eſt faciẽs. quoddam primũ, ſicut Medicus, q eſt prima cauſa ſanitatis: & quoddã vltimum, ſicut vinũ vel potio, quæ ẽt eſt cauſa mouens ad ſanitatẽ. Inter hæc aũt duo mouentia hæc eſt dr̃ia: quia primum mouens põt eſſe immobile, ſicut Medicus, qui nõ mouetˀ ab aliquo dum ſanat, niſi forte ꝑ accidens. in quibuſdam tñ neceſſe ẽ primum mouẽs eſſe omnino immobile, ſicut in his, quæ ſunt oĩno ſeparata à materia. & hoc dupl̃r: q̃a vel eſt oĩo immobile, ſi nullã habeat materiã penitus: aut eſt immobile ab eo quod mouetˀ ab ipſo, & hoc,

Agere & pati, mouere & moueri dupl̃r.

Dr̃ia inter mouẽs primum & vltimum.

hoc, quando non habet eiuſdem rationis materiam cũ eo quod mouetur. Vltimum autem mouens, poſt quod nõ eſt aliud niſi id quod mouetur tantum, neceſſe eſt ſemper mouere motũ ab eo priore. Et ſimiliter eſt in actione: q̃a quoddam eſt agens primũ, quod eſt impaſſibile: & quoddam agens, quod patitur. Deinde cùm dicit.

VATAB.

Quæ enim eandem materiam non habent, ea citra paſſionem agũt. ceu medendi ars. hæc enim ſanitatem efficit. & nihil ab eo patitur quod ſanari ſolet. At cibus dũ agit, ipſe quoq; quippiam patitur. aut enim calefit aut frigeſit, aut aliud quippiam patitur, & ſimul agit. Eſt autem medendi ars, ueluti principium, cibus uero ultimum ac tangens. Quæcunq; igitur actiua, in materia formã non habent, ea pati nequeũt quæcunq; habent, queunt. Nos enim ſimiliter prope dixerim omnes, oppoſitorum utriuſuis eandem eſſe materiam, ſicuti genus unum dicimus. Atq; quod calidum eſſe poteſt, id propius admoto præſenteq; calefactiuo incaleſcat neceſſe eſt. Iccirco, ſicuti diximus, ex his quæ agendi uim habent, quædã pati non ſolent, quædã pati ſolent. Atq; quo modo in motione res ſeſe habet, ſic & in actione. nam ut illic quod primo mouet, motus expers eſt, ita & hic q̃d primo agit, pati neq;.

ANT. Quæcunq; non habẽt eãdẽ materiã, impaſſibilia ſunt.

Quæcunq; autem non habent eandẽ materiam, faciũt impaſſibilia exiſtẽtia. v. g. Medicatiua. Ipſa enim faciẽs ſanitatem nihil patitur à ſanato: cibus autem faciens ipſe patitur etiã. aut enim infrigidatur, aut calefit, aut aliud quid patitur ſimul faciẽs. eſt autem Medicatiua quidẽ vt principiũ, vltimum aũt cibus eſt & tangens.

Tex. c. 54. Quæcunq; nõ in materia hñt formã, impaſſibilia ſunt.

Quæcunq; quidem igitur nõ in materia habent formam, hæc quidẽ impaſſibilia ſunt actiua, quæcunq; autem in materia, paſſiua. C Materiam quidẽ enim dicimus omnes ſimiliter eandem, vt ita dicam, eſſe oppoſitorum cuiuslibet, & vt genus ens: potẽs autem calidum eſſe, præſente calefaciente, & approximante, neceſſe eſt calefieri. Ideo (quemadmodum dictum eſt) hęc quidem impaſſibilia actiuorũ, hęc aũt paſſibilia: & quemadmodum in motione, eodem mõ habet & in actione. Illic enim primitus mouẽs immobile, & in factiuis primit⁹ faciẽs impaſſibile.

Aſſignat cauſam diuerſitatis ipſorũ dicẽs, q; cauſa, quare quoddam agens eſt quod agẽdo patitur, quoddam autem non, eſt iſta: quia quædam non habent eandem materiã, & talia agẽtia faciũt vel agũt exiſtẽtia ĩpaſſibilia, i. ipſis non patientibus ab his, in quæ agunt. v. g. medicina D faciens ſanitatem nihil patitur à ſanato: quia non communicat cum eo in materia. Quædam autem habent eãdem materiam, ſicut cibus vel potio, & id quod ſanat, & ideo cibus agendo patitur: quia aut calefit aut infrigidatur. Inter hæc duo agentia, ſ. medicinam & cibum, medicina eſt principium, in quo primo eſt actio: cibus autem eſt agẽs vltimum, quod agit per tactum. Quæcunq; igitur agentia non habent eandem formam in materia, quæ ſit eiuſdem rationis cum paſſibilibus, hæc cum ſint de numero agẽtium ſiue actiuorum, ſunt impaſſibilia. quæcunq; aũt habent formam in materia eiuſdem rationis, agendo patiuntur. Subiũgit ad horum declarationem quæ dicatur materia vna aliquorum: & dicit, q; dicitur eſſe vna materia cuiuslibet, quæ eſt ſuſceptiua contrariorum: quę licet ſit vna ſubiecto, differt tamen ſm eſſe: & propter hoc dixit, vt ita dicam. Et ipſa materia dicitur vt genus, nõ quidem

Quę cõicãt in materia agunt & patiunt: q̃ uero non, ecõ[n]trario.

A dem prædicabile, ſed dicit genus ſm q; genus dicitur ſubiectum primum, quod ſubſtat duobus contrarijs aut pluribus: contrariorum autem vnum eſt in actiuo, alterum eſt in paſſiuo: & ideo vna materia eſt actiui & paſſiui. Et quod per naturam poteſt eſſe calidum, neceſſario calefit, q̃n appropinquat calidum calefaciẽs ipſum. hoc ergo quod dictum eſt, cauſa eſt, quare quædã agentia ſunt paſſibilia, & quędam impaſſibilia. Et ſicut dictum eſt in motione, ita dictum eſt in actione, quia ſicut in mouentibus primum mouens eſt immobile, in effectiuis primum efficiens eſt impaſſibile. Deinde cum dicit.

Gen⁹ Logicũ & Phyſicum.

Notabile.

VATAB.

Nam cauſa ut unde principium motus exiſtit, actiua eſt. cuius autem gratia cætera fiunt, actiua nõ eſt. Quapropter ſanitas ipſa, non eſt actiua, niſi per tralationem. Etenim cum ea, aliquo quidem agente, adeſt, patiens fit quippiã. ſed cùm habitus ipſi adſunt, nihil præterea fit, B ſed iam eſt. formæ autem atq; fines, habitus quidã ſunt. At materies, ut materies, paſſiua eſt. Igitur ignis, in materia calorem habet. Quòd ſi calor ſeparabile quippiam eſſet, is nimirum pateretur nihil. ſed fortaſſe fieri nequit, ut is ſeparabilis ſit. quòd ſi ſint nõnulla eiuſmodi, in eis profecto uerum fuerit, quod dicimus. Quid igitur ſit agere ac pati, & quibus competat, & qua de cauſa, & quemadmodum, hoc pacto ſit definitum.

ANT. Tex. c. 55. Sanitas nõ ẽ factiuum niſi ſecũdũ metaphoram.

Eſt enim factiuum cauſa, vt vnde principiũ motus, cuius autem gratia nõ actiuum. nam ſanitas non factiuum eſt, niſi ſecũdum metaphoram. Etenim hoc quidem faciente quando exiſtit, generatur aliquid patiens, habitibus autem præſentibus nõ amplius generatur aliquid, ſed eſt iam: ſpecies autem & finis habitus quidam.

Habitib⁹ pſentib⁹ ĩ materia ceſſat motus.

C Materia autem ſecũdum q; materia paſſiuum. Ignis quidem igitur in materia habet calidum. Si autem aliquid ſeparatum calidum eſſet, hoc nihil pateretur. hoc quidem igitur forſitan impoſſibile eſt ſeparatum eſſe. Si autem ſunt quędam talia, in illis vtiq; erit verum quod dicitur. Quid quidem igitur facere & pati, & in quibus inſit, & quare, & quomodo, determinatum ſit hoc modo.

Si calidũ aliqd ſeparatũ erit nihil patietur.

Oſtendit ad quam cauſam reducatur agens, & ad quã patiens. dicens, q; agens eſt vnum primũ principium motus, & eſt diuerſum à cauſa formali & finali, & nõ dicitur finalis, niſi ſm metaphoram. Et q; non ſit formalis nec finalis, ſic probat: quia, q̃n faciens eſt ſm actũ faciens, tunc aliquid generatur in patiente. Sed talibus habitibus ſiue D formis, ſicut eſt ſanitas, quæ eſt finis operationis Medicinæ, præſentibus, non generatur aliquid nec fit, ſed iã eſt: ſpecies enim & fines ſunt habitus quidam quieſcẽtes: nã habito fine quieſcit motor. Secundo cùm dicit, {Materia autem.} Oſtendit ad quã cauſam reducatur patiẽs, dicẽs q; reducitur ad materiam: quia materia ſm q; materia paſſiua eſt: & ideo, quæ patiuntur, patiuntur per materiam. Quæ autem ſunt actiua & paſſiua, habent ſpeciẽ in materia: ſicut ignis habet eſſe calidum in materia. ſi autem eſſet aliquod calidum ſeparatum à materia, hoc nihil pateretur. ſed forſan impoſſibile eſt eſſe aliquid tale ſeparatum: licet quidam hoc dixerunt. Si autem aliqua ſint talia, quæ ſint à materia ſeparata, in illis verum eſt quod dicitur, ſcilicet quod nihil patiuntur. Sed de hoc in prima Philoſophia locus erit determinare. Ex hoc manifeſte patet, quòd omnis potentia paſſiua & omnis paſſio eſt per materiam, & omnis actio eſt per formam. Vltimo epilogat, & eſt planum in litera.

Ois actio ẽ p formã & ois paſſio p materiam.

LECTIO. XXI.

Opiniones aſſeruntur aliorum de rerum generatione & interitu, ac diluuntur.

VATAB. *Quo autẽ pacto id euenire queat, dicamus rurſum. Quibuſdam igitur pati quodq; uidetur, ultimo principaliſſimoq; agẽte per quoſdam meatus ſeſe intrudente, atq; nos hoc pacto & uidere & audire, cæteriſq; alijs ſenſibus ſentire aiunt. Tum etiam per aerem & aquã, & ea quæ perſpecta atq; translucida ſunt res ipſas uideri: propterea q meatus habeãt, inuiſibiles quidem ob paruitatem, ſed tamen frequentes, & ſerie quadam ac ordine diſpoſitos: & magis, quæ magis perſpicua dilucidaq; ſunt.*

ANT. Tex. c. 56. QVomodo autem cõtingat hoc accidere rurſus dicamus. His quidẽ videtur pati vnumquodq; per quoſdam poros, ingrediente faciente vltimo & principali: et hoc modo videre & audire nos inquiunt, & ſecundum omnes alios ſenſus ſentire. Amplius videri per aerem & aquam, & per tranſparentia: qa poros habent, inuiſibiles, propter paruitatem, ſpiſſos autem & ſecundum ordinem: & magis habent tranſparentia magis.

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de natura actiuorũ & paſſiuorum, & de modis eorum: & oſtendit ad quas cauſas reducantur, hic determinat de modis agendi & patiendi, quomodo, ſ. contingat agere uel pati: & primo ſm opinionem aliorum, ſecũdo ſm opinionem propriam, ibi {Quo autem modo exiſtit.} Circa primũ duo facit. Primo ponit opiniones alioꝝ, ſecũdo reprobat eas. ibi {Vt autem parum diſgredientes.} Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum, ſecundo cõparat eas adinuicem. ibi {Leucippus aũt æſtimatus.} Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum in generali, ſecundo in ſpeciali. ibi {Hi igitur in quibuſdam.} Dicit ergo primo, q dicendum eſt rurſus, quo contingat agere & pati. Dicit aũt rurſus: quia iam dixit quẽdam modum actionis & paſſionis in genere, nunc deſcendit ad ſpeciales modos ſumptos ex parte actiuorum et paſſiuorum, ſ. qualiter veniat agens ad patiens, ut imprimat ei ſuam formam, per quam intendit ipſum patiens tranſmutare. Circa hoc autem fuerunt diuerſæ opiniones. quibuſdam. n. viſum fuit, q vnumquodq;, quod patitur, patitur p quoſdam poros, qui ſunt in ipſo patiente: p quos ipſum agens, quod eſt proximum patienti, ingreditur in patiens per illos poros, & vndiq; contangit ipſum, & vndiq; patitur patiens, & non in vno loco tantum: et per hunc modum dicunt, q videmus & ſentimus ſecundũ alios ſenſus omnes: quia ſecundum eos viſus & auditus effunduntur ſup viſibile per media. ideo dixerũt quòd per poros illorum corporum, quæ ſunt media ſenſuum, videmus & audimus. Dicunt etiam quòd ideo plus videmus per aerem, & aquam, et per alia corpora diaphana, ſicut eſt vitrum, & criſtallum: quia illa corpora habent plures poros alijs: qui pori ſunt inuiſibiles propter paruitatem, ſed magis ſpiſſe poſiti & melius ordinati, quia directi: & ideo videt melius per tranſparens viſus, ſi reperit rectam lineam, per quam videat: & quia magis tranſparens habet poros ſpiſſiores & directius ordinatos, ideo quanto fuerit magis tranſparens, tanto per ipſum melius videmus. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 57. Tex. c. 64. Tex. c. 60.

Sẽſus effunduntur ſup ſenſibile ſecũdũ iſtos.

VATAB. *Quidam igitur, quemadmodum & Empedocles, hoc pacto in nonnullis definiunt, non ſolum in agẽtibus patientibusq;, ſed & ea miſceri aiunt, quorũ pori atq; meatus commenſiles inter ſeſe ſunt.*

ANT. Hi igitur in quibuſdã determinauerunt ita, E quẽadmodum & Empedocles, nõ ſolum in facientibus & patientibus: ſed & miſceri inquiũt ea, quorum pori inuicem ſunt cõmenſurabiles.

Ponit opiniones eorum in ſpeciali: & diuiditur in tres partes ſecundum tres opiniones. & primo ponit opinionem Empedoc. & dicit q quidam magis ad ſpeciem deſcendentes, dicunt ipſos poros nõ ſolum in actiuis & paſſiuis, ſed etiam illa dicunt adinuicem bene admiſceri, quorum pori ſunt commenſurabiles, vt vnum in aliud ingredi poſſit: ita quòd plurimum vnius ſit in plurimo alterꝰ, & è conuerſo. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Vna autem ratione ac uia maxime de omnibus definiere Leucippus & Democritus, principium facientes qđ quidem ſecundum naturam eſt.*

ANT. Tex. c. 57. Compendioſe autẽ maxime & de omnibus F vno ſermone determinauerunt Leucip. & Democritus principium facientes ſm naturam.

Ponit opinionem Leucippi & Democriti dicẽs, breuiter & compẽdioſe dicamus, q vno etiam ſimili ſermone dixerunt Leucippus & Democritus. ambo enim poſuerunt principium, quod eſt ſecundum naturam. Per ipſum enim, ſicut infra dicitur, reddebant cauſam generationis & corruptionis, & ad ſenſum apparentia confitentur, & ideo dicitur ſecũdum naturam magis quàm poſitio aliorum, qui de naturis rerũ, per ſua principia cauſas aſſignare non poſſunt. Deinde cùm dicit. Tex. c. 57.

VATAB. *Nonnullis enim ex Veteribus, id quod eſt, neceſſario eſſe unum atq; immobile, uiſum eſt. uacuum enim ipſum, nõ eſſe: nihil autem moueri poſſe, ſi uacuum ſeparatum in ratione rerum nõ ſit. Nec rurſus eſſe multa, ſi ipſum nõ ſit, quod ea diſtinguit. Cæterum putare uniuerſum ipſum non eſſe continuum, ſed ea quibus cõſtat diuiſim ſeſe* G *tangere, idem profecto eſſe, atq; ipſum multa & non unũ eſſe & uacuum dicere. Nã, ſi omni ex parte diuiſibile ſit, nullum unum eſſe, quare nec multa, ſed uacuum uniuerſum. Sin uero partim diuiſibile ſit, partim non diuiſibile, hoc figmento cuidam eſſe perſimile. Nã quatenus, quãq; ob cauſam pars alia uniuerſi hoc pacto ſeſe haberet, plenaq; eſſet, alia diuiſaꝰ preterea, ſic eſſe neceſſarium motũ non eſſe. Ob haſce igitur rationes nonnulli ſenſum prætereuntes deſpicienteſq;, quaſi rationem ſequi ducem oporteat, uniuerſum ipſum, unum & immobile & infinitum eſſe aſſerunt. Nam alioqui (inquiunt) finis ad uacuum finiret. Quidam igitur ad hunc modum & ob cauſas haſce, de ipſa ueritate dixerunt. Sed cum in rationibus hæc* H *uideantur euenire, in ipſis uero rebus minime: hoc pacto ſentire, inſaniæ perſimile exiſtit. nemo enim ex hiſce, quos inſania male habet, à mente eo uſq; diſcedit, ut ignem & glaciem, unum eſſe putet: ſed ſolum quæ bona honeſtaq; ſunt, & quæ per conſuetudinem talia eſſe apparent, ea quibuſdam ob inſaniam nihil differre uidentur.*

ANT. Tex. c. 58. Quidam enim Antiquorũ opinati ſunt ex neceſſitate eſſe vnum omne & immobile: vacuum quidem enim nõ ens. moueri aũt nõ poſſe ſi non vacuum ſeparatum. Neq; rurſus multa eſſe ſi non ſit ſegregãs. Hoc enim nihil differt, vt ſi quis exiſtimet non continuũ eſſe omne: ſed res diuiſas ſe inuicẽ tangere & fore multa & non vnum eſſe, & vacuum. Si enim vbiq; diuiſibile, nihil eſſe vnum: quapropter neque

multa,

multa, ſed vacuum omne. Si autem tum diuiſibile quidem, tum autem nõ, fictitium aliqđ hoc vtique videri. Vſque quantum .n. & propter quid hoc quidẽ ſe habet ita eſſe totale, & plenũ eſt, hoc autem diuiſum? Amplius autem & ſic fore neceſſarium non eſſe motionem. Ex his igitur vtique ſermonibus tranſcendentes ſenſum, & deſpicientes eum enunciant, ac ſi conueniens ſit rationem ſequi, vnum & immobile omne eſſe dicunt, & infinitum quoddam. finẽ enim finire vtique ad vacuum. Hi igitur propter cauſas has enunciãt ita de veritate. Amplius autem in ſermone videtur hoc quidem contingere: in rebus autem ita opinari dementiæ eſt ſimile. nullus enim dementium egreditur intantum, vt ignem & glaciem vnum eſſe exiſtimet: ſed ſolum bona & apparentia propter aſſuetudinem, hęc quibuſdam nihil videntur differre propter dementiam.

T. c. 59.

Opi. Par. & Melliſſi.

Ponit opinionem Parme. & Meliſſi. qui opinati ſunt eſſe tantum vnum principium, & illud eſſe immobile & cõtinuum. Quod autem ſit immobile ſic probabãt. Motus non poteſt eſſe niſi ſit vacuum: ſed vacuum non eſt: ergo motus non eſt, ergo eſt tm̃ vnum & immobile. Qđ vero ſit tm̃ vnum ſic probabant. Multa non poſſunt eſſe niſi ſit aliquid ſeparans & diuidens ea: nihil autem poteſt eſſe ſegregans et diuidens niſi vacuũ ſit: ſed vacuum non eſt: ergo non poſſunt eſſe multa ſegregata: & ſic omnia vnum ſunt. Et, quia poſſet dici eis ꝙ multa ſunt ſe tangẽtia, ita ꝙ inter ea non ſit vacuũ ſegregans, Dicunt, ꝙ hoc nihil differt: quia continuum & contangens idem dicebant eſſe. nam ſm eos continui partes ſe contangebant. Dixerunt etiam ꝙ nihil differt ꝙ ſint multa, & ꝙ non ſit vnum, & ꝙ dicatur eſſe vacuum: quia continuum & cõtiguum ſunt idem ſm iſtos, nec multa ſunt niſi ſint diuiſa, & ꝙ non diuidebantur niſi per vacuum: ſed nõ eſt vacuum: ergo nec multa, ſed omnia continua. Si enim dicatur ꝙ ens vbique, i. in omni puncto, ſit diuiſibile: tũc poteſt dici ꝙ nihil ſit vnum: ſed multitudo componitur ex multis vnis: ergo nec multitudo erit. ergo totum erit vacuũ. Si aũt dicatur totum ens eſſe continuum, tum quidẽ idest ſm aliquid eſſe diuiſibile, tum autem non, i. ſm aliquid eſſe indiuiſibile, hoc vtique videbitur eſſe fictitiũ, cum non ſit magis ratio, quare in vno puncto diuidatur ꝙ̃ in alio. vſq; ad quantum enim erit diuiſibile, ita ꝙ ibi ſtet diuiſio: & quare aliquid de vniuerſo ita ſe habet ꝙ diuiditur & ſeparatur per vacuum, aliud autem ſe habet qđ eſt plenum, et non diuiditur, ita ꝙ vnum ab alio ſeparetur per vacuum, non videtur horum poſſe ratio aſſignari. Amplius autem ſequitur ex neceſſitate ꝙ nihil mouebitur per iſtas rationes. ergo tranſcenderunt & dimiſerunt ſenſum, & ea quæ per ſenſum apparent, opinantes ꝙ magis debemus ſequi rationem ꝙ̃ ſenſum. Quod autem totum ens ſit infinitum ſic probabant. Si ens finitur, aut finitur ad plenum, aut ad vacuum: ſed ad plenum non poteſt finiri, quia plenum eſt ens. idem enim finiretur ad ſeipſum: vel eadem ratione illud plenum finiretur ad aliud plenum, & ſic eſſet abire in infinitum: ergo oportet ꝙ finiatur ad vacuum. ſed vacuum non eſt: ergo ad nihil finitur. ergo oportet ꝙ ens ſit infinitum. Iſti ergo propter tales cauſas ſic enunciauerunt de veritate. Adhuc in ſermone per ipſorum rationem ſophiſticam videt̃ hoc ſequi quod dictum eſt, non tamen in rei veritate contingit. Si autem res ipſæ inſpiciant̃, dementiæ videtur eſſe ſimile dictum eorum, nullus enim demens intantum ægreditur à iudicio veritatis, quòd dicat ignem & glaciem eẽ

Dementiæ ſignum.

A vnum: quod illi dicebant ponentes omnia eſſe vnum. Licet aliquis propter conſuetudinem vel propter apparentiam putet mala in ſenſibus eſſe bona. hoc enim quibuſdam propter dementiam accidit. vnde aliquando inter bona & mala nullam differentiam eſſe putant. Deinde cum dicit.

Leucippus uero rationes habere arbitratus eſt, quia ſenſui conſentanea dicentes, nec generationem, nec corruptionem, nec motum, nec entium pluralitatem è medio tollant. Conſentanee autem hiſce quæ apparent, hæc quidem locutus. Illis uero qui ipſum unum conficiunt, quia ſine uacuo non ſit motus: & uacuum eſſe non ens, & eius quod eſt nihil non ens eſſe ait. quod enim proprie eſt, plenum eſſe. VATAB.

Leucippus autem exiſtimauit habere ſermones, qui ad ſenſum confeſſa dicentes, non deſtruebat generationem, neq; corruptionẽ, neque motum, neque multitudinem entium. Conſenſit aũt his partim quæ apparẽt, partim vero ijs, q vnum aſtruunt: quare neq; eſſe motum ſine vacuo. Vacuumq; non eſſe ens: & entis nihil non ens inquit eſſe. principaliter enim ens, plenum eſt ens. ANT T. c. 60.

B

Comparat prædictas opiniones adinuicem. Et primo comparat opinionem Leu. & Demo. ad opinionem Parme. & Melliſſi. ſecundo comparat eam ad opinionem Empe. ibi {Sed vt Empe.} Tertio ad opinionem Platonis, ibi {Similiter autem aliorum.} Circa primum duo facit. Primo comparat opinionem Leuci. ad opinionem Parme. & Melliſſi penes conuenientiam, ſecundo penes differentiam. ibi {Sed omne quod tale.} Dicit ergo primo, ꝙ Leuci. putauit habere ſermones meliores alijs in hoc, ꝙ cõfitetur ea quæ ſunt manifeſta ad ſenſum. Vnde neque deſtruit generationem neq; corruptionem, neque motum, neq; multitudinem rerum: ſed cõfitetur ea quæ ſunt omnibus manifeſta ad ſenſum. In hoc tñ dixit eadem cum Parme. & Melliſſo: conſtituentibus, i. dicentibus, ꝙ omne quod eſt, eſt tm̃ vnũ, & immobile: quia dicit ꝙ bene ſequitur, ꝙ nõ erit motus niſi ſit vacuum. ſed in hoc differt ab eis: quia illi deſtruxerunt conſequens, i. vacuum eſſe: & concluſerunt oppoſitum antecedentis, ſ. motum non eſſe. Sed Leuci. ponit antecedens, & infert conſequens, ſ. motum: & ex hoc concludit vacuum eſſe. vacuum autem dicit eſſe ſicut priuationem, & ideo ſimpliciter eſt non ens: quia non eſt aliquid entium, ſicut nec priuatio: tamen eſt ens, quia eſt entis, ſicut priuatio habitus. vnde plenum dicebat principaliter ens. Deinde cum dicit.

T. c. 61.
T. c. 62. ſ.
C

Parme. vacuũ quod Leu. ponit.

Vacuũ eſt ſicut priuatio.

D *Sed quod eſt eiuſmodi, non unum eſſe, ſed numero infinita, & inuiſibilia ob molis paruitatem. Atque hæc, in uacuo ferri. uacuum enim eſſe. Item cum coaleſcunt coeuntq;, generationem: cum diſſoluuntur, corruptionem efficere. Atque agere & pati, quatenus ſeſe tangunt. nã eatenus, non unum eſſe. Et generare, cum componuntur complicanturq;. Et ex eo quod uere unum eſt, non gigni multitudinem. nec ex hiſce, quæ uere multa ſunt, unum: ſed hoc eſſe impoſſibile.* VATAB.

Sed omne quod tale non vnum, ſed infinita multitudine, & inuiſibilia propter paruitatem tumoris. hæc autem in vacuo ferri: vacuũ enim eſſe. Et coagmentata quidem generationem facere, diſſoluta autem corruptionem: facere autem & patim quatenus ſe contingunt. ANT.

Secundum

ſm enim id non vnum eſſe & compoſita & cõplicata generare. Ex eo quod vere vnũ eſt, non generari multitudinẽ, neque ex vere multis vnum: ſed eſſe hoc impoſſibile. — T.c.61.

Comparat dictas opiniones circa differentiam dicẽs. Quod licet principaliter ens ſit plenum: tamen non omne quod eſt plenum eſt vnum, ſicut dixit Parme. & Melliſſus, ſed ſunt multa, & infinita, & indiuiſibilia, propter paruitatem ſuæ quantitatis. Hæc enim ſunt quæ ipſi appellant athomos, ſiue corpora indiuiſibilia, quæ mouentur in vacuo, quod vacuũ ipſe Leucippus dicit eſſe. Q̃uo autem fiant generatio & corruptio, & alia, quæ apparẽt ex iſtis athomis, ſubiungit dicens. Quod per ipſorum cõgregationem & conglutinationem fit generatio: cum autem diuiduntur, fit corruptio: cum vero vndique ſe contingunt, faciunt actionem & paſſionem: cum autem penetrant ſe, & vnum ſubintrat in alterum, fit augmentũ: cum permutauerint ordinem & ſitum, tunc fit alteratio. Secundum enim quod dicit & confitetur, neceſſe eſt ponere non eſſe vnum ſolum, ex quo generantur iſta compoſita & complicata: quia ex eo, quod eſt vere vnum, impoſſibile eſt fieri multa, nec ex vere multis fieri vere vnum. Dicitur autem vere vnum, quod omnino eſt indiuiſibile actu & potentia: vere autem multa, quæ omnino diſtincta ſunt nec actu nec potentia coniunguntur, ſicut indiuiſibilia. Deinde cum dicit.

De atomis & concurſu eorũ ſecundum iſtos.

Vere vnũ & vere multa

VATAB. *Sed quemadmodum Empedocles & quidã alij aiũt per meatus pati: ſic omnem alterationem paſſionemq; hoc fieri modo, cum per uacuum fiat diſſolutio & corruptio: ſimiliter autem & accretio, intro ſubeuntibus ſolidis. Ferè autem perinde dicat Empedocles atq; Leucippus ait, eſt neceſſe: eſſe, inquam, ſolida quædam, cæterum indiuiſibilia, niſi meatus omni ex parte continui. quod ſanè fieri nequit. Nam ſolidum, nihil aliud præter poros, ſed totum uacuum eſſet. Quæ igitur ſeſe tangunt indiuiſibilia eſſe, & quæ inter hæc media ſunt uacua. quos ille poros meatusque appellat, eſt neceſſe. ad hunc modum, Leucippus de actione & paſſione dicit. Modi igitur, quibus alia agunt, alia patiuntur, hi ferè dicũtur. & de hiſce quidem, & quo pacto dicant, perſpicuum eſt. Et ad poſitiones, quibus ipſi utuntur, ferè conſentanee accidere uidetur, cæteris autem minus. uerbi gratia Empedocli qualiter generatio, corruptio, & alteratio fiant, nequaquam liquet. Nam his prima corpora indiuiſibilia ſunt, figura tantum inter ſe diſcrepantia: ex quibus primis entia componuntur, & in quæ ultima diſſolui ſolent. Empedocli uero, cætera quidem ut patet uſque ad elementa ipſa, generationem habent atque corruptionẽ. At horum ipſorum aceruata congeſtaque magnitudo quo pacto oriatur ac intereat, neque perſpicuum eſt, neque fieri poteſt ut ipſe dicat, niſi & ipſius ignis elementum eſſe dixerit.*

ANT. Sed vt Empedocles, & aliqui aliorum inquiunt pati per poros: ita omnem alterationẽ & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta diſſolutione & corruptione. ſimiliter autem, & augumentationem ſubintrãtibus alijs.

T.c.62. Ferè aũt & Empedocli neceſſe eſt dicere, vt Leucippus inquit. etenim eſſe quędam ſolida, indiuiſibilia autem, ſi non vbiq; pori continui ſunt. hoc autem impoſſibile: nihil. n. aliud E ſolidum extra poros, ſed omne vacuũ. Neceſſe igitur tangentia quidem eſſe indiuiſibilia: media autem eorum vacua, quos ille dicit poros. ita autem & Leucippus dicit de facere & pati. Modi igitur, ſecundum quos hęc quidem faciunt, hæc autem patiuntur, ferè hi dicuntur. Et de his quidem, & quomodo dicunt manifeſtum eſt: & ad eorum poſitiones quibus vtuntur ferè confeſſe hoc contingere videtur, alijs autem minus. v. g. Empe. quomodo erat generatio & corruptio, & alteratio, non eſt manifeſtum. His enim erant corpora indiuiſibilia prima corporum, formis differentia ſolum, ex quibus primum componuntur, & in quæ vltimo F diſſoluuntur. Empedocli alia quidem manifeſtum, quoniam vſque ad elementa habent generationem & corruptionem: ipſorum vero elementorum quomodo, generatur & corrũpitur coaceruata quantitas, neque manifeſtũ, neque contingit dicere ei non dicenti & ignis elementum eſſe.

Comparat opinionem Leucippi ad opinionem Emp. & primo penes cõuenientiã, dicẽs, ꝙ Demo. & Leucippus dicunt ꝙ res patitur per poros, ſicut Dixit Empe. & quidam alij de antiquis philoſophis. & dicunt, ꝙ omne pati et omne alterari hoc modo generatur, et fit quod fit: ita ꝙ fiat rei diſſolutio per interpoſitionem vacui: quia vacuum interponitur ipſis rebus, ita ꝙ pars huc, pars illuc feratur. Similiter augmentationẽ fieri per ſubintrationem ipſorum ſolidorum atomorum adinuicem. Empe. G autẽ ferè neceſſe eſt dicere, ſicut Leuci. dixit: eſſe ſcilicet indiuiſibilia corpora. Dicit autem ferè: quia Empe. non cõfitebatur expreſſe eſſe aliqua corpora indiuiſibilia, ſed quia hoc ſequitur ad opinionem eius. ponebat enim poros in ipſis corporibus, ex quibus actio & paſſio cauſabatur ſm eum. aut ergo illi pori ſunt in toto corpore: ita ꝙ non ſit aliquid medium inter eos, aut eſt aliquod corpus ſolidũ diuidẽs eos. Si ſunt in toto corpore, ita ꝙ nihil ſit medium, tũc totum corpus erit vacuum: quod eſt impoſſibile. neceſſe eſt ergo eſſe aliquod corpus ſolidum extra poros, i. præter poros, quod ipſos diuidat & diſtinguat: & talia corpora neceſſe eſt eſſe diuiſibilia: media autem iſtorum ſunt vacua ſiue foramina, quę, ſ. illæ Empe. dicit poros. Nulla enim, vt dicit Cõmentator, eſt differẽtia inter vtranque opinionem: niſi quod ſm Leuci. inter hæc corpora eſt vacuũ, & apud iſtos iſta foramina ſunt plena corporibus ſubtilibus. Conueniunt igitur in duobus, ſ. in poſitione vacuitatis, & poſitione corporis indi- H uiſibilis: & ideo fere ita dicit Leucippus de facere & pati ſicut Empe. & Ideo dicit, ꝙ modi agendi & patiẽdi ſm vtroſque ferè ſunt idem. Dicit ferè propter prædictã cauſam. Secundo cum dicit. {Et de his quidẽ.} Ponit differentiã inter vtrãq; opinionẽ, dicẽs, ꝙ iſtorũ differẽtia de modis agẽdi manifeſta erit ex eorum poſitionibus ſequẽtibus. Nã Leucip. magis poteſt dare ex ſua opinione cauſam eorum, quæ manifeſte videntur. Empe. autem minus: quia ſm eius fundamentum non eſt manifeſtũ, quomodo accidat generatio & corruptio, & alteratio in omnibus entibus naturalibus. ſed Demo. & Leuci. poſſunt aſſignare cauſam generationis & corruptionis, non ſolũ miſtorum, ſed etiam quattuor elementorum, ex corporibus indiuiſibilibus: quia ſm iſtos diuerſitas iſtorum corporum tam ſimplicium ꝗ̃ miſtorum cauſatur ex diuerſitate corporum atomorum. quæ differũt poſitione, ordine, & forma, & figura, ſicut dicitur in Primo Metaph. Empe. vero ex ſui poſitione non poteſt dare cauſam generationis

Comẽ. 62.

Lec. 6. neratiońis & corruptionis niſi ſolum iſtorum miſtorum vſque ad elementa. ponit enim alia fieri ex quatuor elemẽtis: ſed in elementis non poteſt dare cauſam generationis & corruptionis. non enim poſuit alia elementa priora iſtis quatuor elementis. vnde non poteſt dicere propter quid vel quomodo generentur ex aliĵs, aut corrumpantur in alia. Deinde cum dicit,

Nihil prius quatuor elementis ſecũdũ Em.

VATAB. *Similiter & aliorum omnium, uti Plato in Timæo ſcripſit. Tantum enim abeſt, ut eo quo Leucippus modo dicat, quod hic ſolida, ille plana eſſe indiuiſibilia, & hic infinitis figuris, ille finitis, indiuiſibile quodque definiri aſſerit, quandoquidem, indiuiſibilia utrique & figuris definita dicunt. Ex his itaque generationes & ſegregationes ſiunt. Nam Leucippo quidem duo modi eſſe poſſint, & per uacuum, & per tactum. hac enim ratione, diuiſibile quodque exiſtit. Platoni uero, duntaxat per tactum. nam uacuum non eſſe inquit. Et de planis quidem indiuiſibilibus, in hiſce quæ prius dicta ſunt diximus. de ſolidis uero itidem indiuiſibilibus quod præter ea cõſiderari poteſt, in præſentia omittatur.*

ANT. T.c. 61. Similiter autem aliorum omnium, vt in Timęo ſcripſit Plato. Intãtũ differt enim vt nõ eodem modo cum Leucippo dicat. Quoniam hic quidem ſolida, hic autem planities dicit indiuiſibilia. Et hic quidem infinitis terminari figuris indiuiſibilium ſolidorum vnumquodq;, hic autem terminatis; quoniã indiuiſibilia vtrique dicunt terminata figuris. Ex his itaque generationes & ſegregationes & corruptiones. Leucippo quidem enim duo modi erant, vtiq; per vacuum & per tactum. hic enim indiuiſibile vnumquodq;. Platoni aũt ſm tactum ſolũ: vacuum enim non eſſe inquit. De indiuiſibilibus autem planiciebus diximus in prioribus ſermonibus. De indiuiſibilibus autem ſolidis amplius eſt dicere. iõ hoc accidẽs relinquit nũc.

Comparat opinionem Leucippi ad opinionem Platonis, & primo penes cõuenientiã, dicẽs, ꝙ ſicut Leuci. poteſt dare cauſam generationis omnium ex ſua poſitione, ita & Plato ſecundum ꝙ ſcripſit in Timęo. Secundo cum dicit. {Intantum differt enim.} Ponit differentiam dicens: ꝙ quamuis Leuci. & Plato conueniant in hoc ꝙ vterque poſuit indiuiſibilia principia, tamen in tribus differunt. Primo, quia Leuci. dixit illa indiuiſibilia eſſe corpora ſolida, Plato autem ea dixit eſſe ſuperficies. Secundo, quia figuræ indiuiſibilium corporum, quibus figuratur & terminatur vnumquodq; compoſitorũ, ſunt infinitæ apud Leuci. ſed ſecundum Platonem ſunt finitæ. Poſuit enim Plato figuras triangulares eſſe primas omnium figurarum, quæ finitæ ſunt. Tertio differunt: quia, cũ vterq; iſtorum dicat generationem & corruptionem fieri per congregationem & ſegregationem atomorum, ſecundum Leuci. erunt duo modi, quibus fit actio & paſſio, ſ. per tactum agentis et patientis, & per vacuũ, quod eſt porus. ſecundum Platonem vero erit tantũ vnus modus, ſ. per contactum, & non per vacuum. Vacuum enim ſecundum eum non eſt de indiuiſibilibus ſuperficiebus, vt dictũ eſt in Tertio de Cœlo & Mũdo. Quod aũt cõtingit dicere de indiuiſibilibus corpibus, relinquatur nũc.

Dña inter Leucip. & Plato. triplex.

T.c. 61. & inde.

LECTIO. XXII.

Illorum destruitur ſententia, qui indiuiſibilia corpora rerum principia aſſerebant.

Vt autem paululum digredientes dicamus: quodque

A *eorum, quæ indiuiſibilia ſunt, impatibile eſſe neceſſe eſt. (non enim fieri poteſt ut quicquam patiatur, niſi per uacuum) nullamq; paſſionem efficere (nam uacuum, neque durum, neque frigidum eſſe poteſt.)* VATAB.

ANT. T.c. 6. VT autem parum diſgredientes dicamus: neceſſarium & impaſſibile vnumquodque dicere indiuiſibilium. (non enim poſſibile pati niſi per vacuum) & nullius actiuum paſſionis. neque enim durum. nec frigidum eſſe poteſt indiuiſibile.

Poſtquam Philoſophus poſuit opinionem aliorum de principiĵs rerum naturalium, & de modis quibus agunt & patiuntur adinuicem, nunc in parte iſta reprobat eas. & primo reprobat opiniones eorum, quantum ad poſitionem atomorum, quæ dicebant eſſe principia, ſecundo
B quantum ad modos agendi, quos ponebant. ibi {Quicunque quidem igitur per pororum} Circa primũ duo facit. Primo oſtendit indiuiſibilia corpora non eſſe principia, ſecundo ꝙ non mouentur à vacuo. ibi {Amplius quidã quid qd eſt mouet.} Circa primum ponit duas rationes, ſecunda ibi {Amplius autem vtrum.} Circa primum duo facit. Primo ponit rationem, ſecundo remouet quandam inſtantiam, quam aduerſariĵ poſſent dare. ibi {Amplius autem inconueniens.} Quod ergo indiuiſibilia corpora non poſſint eſſe principia, probat ducendo ad impoſſibile, ꝙ contradictoria erunt ſimul vera. & hoc tali ratione. Si indiuiſibilia corpora ſunt principia, nec agent nec patientur adiouicem. item, ſi ſunt principia agent & patientur adinuicem: ergo agent & nõ agẽt, patientur & non patientur: quod eſt impoſſibile. Circa rationem iſtam ſic procedit. primo probat ꝙ non agent nec patientur, duplici ratione. quarum Prima talis eſt.
C Actio & paſſio fit per vacuum, vt ipſi dicunt: ſed in talibus atomis non eſt vacuum: ergo nec agunt nec patiuntur. Seconda talis eſt. Oẽ quod eſt cauſa actionis vel paſſionis, eſt durum, vel molle, vel aliqua qualitatum diſpoſitum, ſed nullum corpus indiuiſibile eſt tale: ergo nec eſt actiuum nec paſſiuum. Secundo cum dicit.

T.c. 71. T.c. 73. T.c. 72. T.c. 70.

VATAB. *Atqui hoc abſurdum eſt, ſolum, inquam, rotundæ figuræ calorem tribuere. neceſſe enim eſt, & contrarium, frigus ſcilicet, alicui aliĵ competere figuræ. Abſurdum etiam eſt, ſi hæc quidem, caliditas, inquam, & frigiditas inſint, pondus autem, ac leuitas, & duritia, mollitieſque non inſint. Atqui Democritus, indiuiſibilium quodque per exceſſionem grauius eſſe aſſerit: quare, ut patet, & calidius. at fieri non poteſt, ut quæ talia ſint, mutuo à ſeſe non patiantur. ceu à calore admodum exuperante, id quod lente calidum eſt. At uero ſi durum, &*
D *molle. Molle autem dicitur, quia pati quippiam ſoleat. quod enim cedit, molle eſt. At uero & abſurdũ quoque fuerit, ſi nihil niſi figura ſolum inſit. item, ſi quid inſit, ſed unum ſolum, ut ſi hoc durum ſit, illud calidum. neque enim eorum natura, una aliqua eſſe poteſt. Pari modo impoſſibile fuerit, & ſi plura uni inſint. nam, cum ſit indiuiſibile, in eodem affectus habebit. Quare, ſi patitur quatenus frigeſit, eatenus nimirum & aliud quippiam aget, aut etiam patietur. Ad hunc autem modum de cæteris quoque paſſionibus eſt dicendum.*

ANT. T.c. 65. Quamuis hoc inconueniens ſit, ſolum dare circulari figuræ calidum. neceſſe eſt enim & contrarium frigidum alicui aliĵ conuenire figuræ.

rę. Inconueniens autem ſi hę quidem inſint: dico autem caliditas, & frigiditas, grauitas autē, & leuitas, durities, & mollities non inſint. (T.c.66.) Sed tamen grauius ſm excedentiam inquit eſſe Democritus vnūquodque indiuiſibiliū. quapropter & calidius: talia autem entia non pati adinuicem impoſſibile. v.g. à multum excedēte calido leuiter frigidum calidum. (T.c.67.) Sed tamen ſi durum eſt, & molle. Molle autem in patiendo aliquid dicitur. ſubactiuum enim & molle. (T.c.68.) Sed tamen inconueniens, & ſi nihil inſit, niſi ſolum figura: & ſi inſit, vnum autē ſolum. v.g. hoc quidem frigidum, hoc autem calidum. neq; enim vna aliqua eſſet natura eorum. ſimiliter autem impoſſibile ſi multa vni. Indiuiſibile enim, cum ſit in eodem, habebit paſſiōes. Quapropter & ſi patiatur (ſiquidem infrigidatur) ſic et aliquid aliud faciet, aut etiam patietur. eodem aūt modo & de paſſionibus alijs.

E

Prima rō. Oſtendit oppoſitum, ſ. q corpora indiuiſibilia agant & patiantur. & hoc triplici ratione. quarum Prima talis eſt. Secundum prædictos Philoſophos, indiuiſibilia corpora, quę ſunt circularis figuræ, ſunt calida: ergo oportet aliquod alterius figuræ eſſe frigidum: quia inconueniens eſt ponere vnum contrariorum in natura ſine reliquo. ſi autem duæ qualitates ſunt in atomis, neceſſe eſt ponere aliquas qualitates conſequentes eſſe in eis: quę ſunt grauitas, durities, leuitas, mollities, & aliæ huiuſmodi qualitates. cum cōcedant in atomis vnum eſſe grauius alio, ſicut apparet in radio Solis, q vna atomus magis deſcendit q̄ alia. Si autem vnus eſt grauior alio, vnus etiam eſt & leuior alio, & vnus calidior alio. cūm autem ſint talia, impoſſibile eſt ea non pati adinuicem & agere cum ſibi appropinquant. Patitur enim leuiter calidum ab excedenti calido: non inquātum ſunt ſimilia in calido, ſed inquantum excedens eſt magis calidum, & illud quod exceditur eſt magis frigido permiſtum.

(Inconueniēt ponerē vnū cōtrariorū in natura ſine reliquo.)

(Qūo calidū patiał à calidiori.)

Secūda rō. Secundam rationem ponit ibi. {Sed tamen ſi durum.} Quæ talis eſt. ſi Demo. dicit in ipſis atomis eſſe durum, neceſſe eſt q dicat etiam eſſe in eis molle, per ſupradictam rationem: quia, ſi vnum contrariorum fuerit in natura, & reliquū, vt dicitur ſecundo de Cœlo. (T.c.18.) molle autem naturali impotentiam reſiſtendi tactui paſſiuum eſt, licet inquantū eſt infuſum humido ſit ſubactiuum. Dicitur autē molle ſubactiuum, quia agit per humidum, quod non eſt ſimpliciter actiuum, ſicut calidum vel frigidum: & per hoc dictū ſequitur iterum atomos eſſe actiuas & paſſiuas.

(Cur molle dicatur ſubactiuum.)

Tertia rō. Si ergo ſecundum q deducit Commentator, quocunq; componant ea, contingit eis impoſſibile: quoniam, ſi ponunt ea non eſſe receptiua paſſionum, ſequitur q non ſit aliqua cauſa actionis & paſſionis: & ſi ponūt ea receptibilia, contingit vt non ſint receptibilia. ſic ergo ex illorum poſitione contingit vt ſint illorum receptibilia. Et ſicut diximus, licet hoc ſequat ex dictis Democriti & Leuci. tn̄ hoc eſt impoſſibile & incōueniēs. In atomis enim aut eſt figura ſola, aut cum figura qualitas actiua & paſſiua. ſi ponatur in eis ſola figura, tunc non erunt actiua nec paſſiua: quia figura nec eſt actiua, nec paſſiua: aliter enim mathematica agerent & paterentur. ſi autem cum figura in atomis ponatur qualitas, quandoq; autem vna erit in qualibet atomo aut plures. ſi autem vna, nec propria fuerit in qualibet atomo, & hoc quidem ſit calidum, hoc autem frigidum, tunc eorum natura non erit eadem. ſi ergo differūt in naturis ſunt diuiſibilia. ergo in indiuiſibilia ſunt diuiſibilia. Si autem plures qualitates inſunt vni atomo, quæ quidem actiuæ ſunt & paſſiuæ, illæ erunt contrariæ: quia actio & paſſio ſunt inter contraria, vt ſuprà dictum eſt. ergo contraria ſunt in eodem indiuiſibili. ſequitur etiam (T.c.70.) q ſint in eodem ſecundum idem, quod eſt impoſſibile. ſequitur etiam, q, ſi atomus infrigidatur, q ſm hoc caleſiat: quod falſum eſt. & eodem modo eſt de alijs qualitatibus actiuis & paſſiuis, quæ ſunt durum, & molle.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Siquidem hoc ipſum eodem modo accidit, tā ijs qui ſolida, quam qui plana eſſe indiuiſibilia dicunt. nam ſi uacuum in hiſce, quæ indiuiſibilia ſunt, non inſit, neque rariora, neque denſiora fieri poſſunt.*

ANT. T.c.69. Hoc enim & ſolida & planitiem dicentibus indiuiſibilia, contingit eodem modo. neq; n. rariora neque dēſiora eſt poſſibile generari vacuo non exiſtente in indiuiſibilibus.

F

Reprobat opinionem Platonis dicens, q etiam Demo. & huiuſmodi iſtud inconueniens ſequitur: & ad opinionē Platonis dicentis ſuperficies indiuiſibiles eſſe principia. Dicit enim Plato, q in illis ſuperficiebus nō eſt vacuum: quia ſecundum eos impoſſibile eſt fieri rarum, niſi per interpoſitionem vacui in partibus corporis. Sequitur q non exiſtente vacuo non generatur aliquid rarius vel denſius. cùm autem rarum & denſum ſint primæ cōtrariæ qualitates ex parte materiæ, iſtis non exiſtentibus aliæ conſequentes non erunt: quia ablato priori aufertur & poſterius. Sic ergo in corpore nullæ ſunt qualitates actiuæ & paſſiuæ. ergo nec agit nec patitur aliquod indiuiſibilium non exiſtente vacuo ipſo. Deinde cū dicit.

(Arguit ad hominem.)

VATAB. *Adhæc illud quoque præter rationem exiſtit: parua inquam, eſſe indiuiſibilia, magna vero minime. Nunc enim haud ſine rōne, quæ maiuſcula ſunt facilius quàm quæ parua, frangi ſolent. hæc enim, magna ſcilicet, facile diſſoluuntur, quippe quæ in multa impingāt. Sed quæ prorſus indiuiſibilia exiſtunt, cur paruis potius quam magnis competunt?*

G

ANT. T.c.70. Amplius autem inconueniens eſt & parua quidem indiuiſibilia eſſe, magna autem non. Nunc enim magis rationabiliter maiora confringūtur q̄ parua. hęc quidem enim diſſoluūtur facilius paruis. v.g. magna quidem procedunt ex multis, indiuiſibilia autem vniuerſaliter, quare magis q̄ magnis inexiſtunt paruis.

Remouet quandam inſtantiam ſiue falſam reſponſionem, quæ poſſet dari ad rationes ſuas. poſſet enim aliqs dicere, q atomi parui ſunt indiuiſibiles, magni autem diuiſibiles. vnde remouet dicens, q hoc eſt inconueniens. Verum enim eſt q rationabilius & facilius magna diuiduntur quàm parua: quia magna facilius diſſoluunt, & hoc ideo, quia magna componuntur ex multis. Non tamē paruitas vel magnitudo eſt cauſa diuiſibilitatis vel indiuiſibilitatis. Ipſa vero atoma de natura ſua, & vniuerſaliter ſunt indiuiſibilia, & non propter magnitudinem vel paruitatem. Deinde cum dicit.

H

(Paruitas vel magnitudo non eſt cā diuiſibilitatis vel indiuiſibilitatis.)

VATAB. *Inſuper utrum illorum omnium ſolidorum una ſit natura, an inter ſe differāt perinde atque ſi mole alia ignea, alia terrea eſſent? Nam ſi una ſit omnium natura, quidnam id eſt, quod ea diſtinxit ſeparauitq;? Aut cur cū ſeſe tangunt, non in unum coaleſcunt, haud ſecus quam aqua, cum aquam tangit? nihil enim, poſterius à priori differt. Sin uero diuerſa, qualianam hæc ſunt. Atq; perſpicuum eſt, ea, potius quam figuras ipſas poni oportere principia, cauſaſque eorum, quæ eueniunt.* Præterea ſi

natura

natura differant, & agent & patientur, cùm mutuo ſeſe tangent.

ANT. T.c.72. Amplius autem vtrum omnium vna natura illorum ſolidorum, aut differt alterum ab alteris. quẽadmodum, ſi hęc mole eſſent ignea, hæc autem terrea. Si enim vna natura eſt omnium, quid diuidens? aut quare cum ſe tangunt non fiunt vnum? quemadmodum aqua, quando aquam tangit: nihil enim differt poſterior aqua à priori. Si autem alia, qualia hæc? & manifeſtum eſt ꝙ hę ponẽda ſunt principia & cauſas contingentium magis, quàm figuras.

T.c.72. Amplius autẽ differentia in natura vtiq; facient & patientur approximantia adinuicem.

Ponit ſecundam rationem principalem ad probandũ B atomos, quos illi ponebant, non eſſe principia, quæ talis eſt. Aut illa corpora ſunt vnius naturę, ſicut ſi eſſent omnia ignea, vel omnia terrea, vel differunt adinuicẽ in naturis, vt ſi eſſent alia terrea, alia ignea. Si autem ſunt omnia vnius naturæ & vnius ſpeciei ſm quantitatem, quid erit tunc diuidens & diſcontinuans ipſos atomos? quaſi diceret, nihil, cum enim ſint vnius naturæ non eſt in eis aliquid inuenire, per quod abinuicem diſcontinuẽtur, ſicut in aqua, cuius partes, quando adinuicem ſe tangunt, ſtatim continuantur, & non differt poſterior pars aquæ à priori: cum autem ipſa corpora atoma nec ſic adinuicẽ continuentur, non erunt vnius naturæ. Nec diuerſarum naturarũ: qa, ſi illa corpora ſunt alia et alia, vt dictũ eſt, quales ſunt illæ diuerſæ ſpecies vel naturæ? cum enim illæ naturæ faciant atomos diuerſos & diſcontinuos, oportet ꝙ ſint omnes ſecundum naturas diuerſæ, ergo illæ naturæ magis ſunt ponendæ cauſæ & principia rerum, quę fiunt ex atomis, q̃ figuræ atomorum, quos Demo. dixit eſſe principia. Et præterea, quæ differunt in natura & forma agunt & patiuntur adinuicem, cum approximantur. C illa vero, quæ ſunt diuerſa in figura, non ſic agunt & patiuntur adinuicem. ergo magis illæ diuerſæ naturæ debent poni principia actionis & paſſionis, quàm diuerſæ figuræ. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Præterea, quid nam eſt id quod mouet? Nam ſi aliud ſit, affectioni erunt obnoxia: Sin uero quodque ſeſe moueat, aut erit diuiſibile, ita ut altera parte moueat, altera moueatur, aut in eodem inerunt contraria: & materies non modo numero una, ſed & potentia, erit.*

ANT. T.c.73. Idẽ ſeipſũ mouere nõ poteſt. Amplius, quid eſt qđ mouet? ſi enim aliud, paſſiuum eſt: ſi autem ipſum ſeipſum, vnumquodq; aut diuiſibile erit, ſecũdũ aliud quidẽ mouens, ſecundum aliud autem motum, aut D ſecũdũ idem contraria inerunt. T.c.74. Et non ſolũ materia erit vna numero, ſed & potentia.

Oſtendit ꝙ corpora indiuiſibilia non mouentur in vacuo, ſicut dicebat Demo, tali ratione, ſi iſta indiuiſibilia mouentur in vacuo, quærendum eſt quid mouet ea. aut enim mouentur à ſe, aut ab alio: ſi ab alio, tunc ipſum indiuiſibile eſt paſſiuum: ergo non eſt primum principiũ actionis, ſed potius ipſum mouens. Si autem mouetur à ſeipſo, aut erit diuiſibile, cum ſm vnam partem moueat & aliam moueatur, aut in eodem ſecũdum idem exiſtẽt contraria: mouere enim & moueri ſunt contrariorum. vtrumq; autem iſtorum eſt impoſſibile. Sic etiam non ſolum eſſet materia contrariorum vna numero, ſed etiam potentia eſſet vna: quod eſt impoſſibile. ſi enim in materia contrariorum eſſet vna potentia ſolum, non haberent ipſa contraria diuerſas naturas: ſic etiã non eſſet multitudo rerum, ſed omnia eſſent vnum: quia omnia eſſent

A ab eadem materia & ab eadem potentia numero. Cum enim actus & potentia non diuerſificent ſpeciem: ſi eſſet tantum vna potentia, eſſet tantum vna ſpecies. Eſt autẽ hoc intelligendum de potentia propinqua ad formas cõtrarias, quæ non eſt vna numero, ſed diuerſa. eſt.n. alia potentia remota, quæ eſt vna & eadem contrariorum: & hæc eſt prima materia, quæ ſecundum ſe eſt in potentia, & ipſa eſt ſua potentia. Deinde cùm dicit. Notabilia pulchra de potentia materię.

VATAB. *Qui igitur ob meatuum motionem paſſiones accidere inquiunt, ſi oppletis quoq; meatibus id euenire dicãt, meatus ſuperuacanei ſunt. Nã ſi paſſio ad hũc fiat modum, uniuerſum ipſum etiam ſi foramina non habeat ſed continuum ſit, eodem pati modo poteſt. Inſuper, qui fieri poteſt ut tranſpiciatur uti aiunt? Nam neque ſecundum tactus per perſpicua tranſitio fieri poteſt, neque p meatus ſi ſinguli pleni ſint. Quid.n. meatus habere* B *an non, refert? totum enim ſimiliter erit plenum.*

ANT. T.c.75. Quicunque quidem igitur per pororũ motionem inquiunt paſſiones contingere, ſiquidẽ & plenis poris, ſuperfluunt pori. Si enim patitur aliquid ita omne, & ſi non poros habens, ſed ipſum continuum ens, patietur eodem modo. T.c.76. Amplius autem quomodo contingit de inſpicere & videre, vt dicunt, neque enim ſm tactum contingit tranſire per tranſparentia, neque per poros, ſi plenus eſt vnuſquiſq;. Quid enim differt à non poros habere? omne enim ſic erit plenum.

Reprobat prædictas opiniones quantum ad modos agendi & patiendi, quos ponebant. & circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ad actionem & paſſionem nõ ſunt C neceſſarij pori. Secundo ꝙ nec quantum ad diuiſionem corporum. ibi { Diuiſibilibus autem. } circa primum duo facit. Primo oñdit ꝙ pori nõ ſunt neceſſarij ad actionem & paſſionem, Secũdo remouet quoddã dubium, ibi { Sed & ſi vacuũ. } Circa primũ ponit duas rõnes, quarũ prima talis eſt. Quicũq; dicũt contingere paſſiones ex hoc, ꝙ actiuum mouetur in poris paſſiui, ſicut iſti dicũt, ꝙ res patitur cum impleti ſunt pori: neceſſe eſt eos cõcedere, ꝙ pori ſunt ſuperflui. ſi enim aliquod corpus patiť, quia actiuum tangit ipſum in poris, tũc illud patitur per actum actiui, & non per poros, etiam ſi non haberet poros, ſed ſit totum continuum patietur eodem modo propter tactum actiui: ſuperflui ergo ſunt pori. Secundam rationem ponit ibi { Amplius autem quomodo contingit. } Dicens, ꝙ iſti non poſſunt dicere, quomodo videre & inſpicere fiat, quando iſte ſenſus fit per tranſparentiam, ſicut per vitrum vel criſtallum. Manifeſtum enim D eſt ꝙ ſentiens ſm tactum non tranſit per tranſparentiã, vt ad rem ſenſatã perueniat, quia illi ſenſus fiunt p diſtantiam. Nec iterum poſſunt dicere ꝙ ſenſus fiat per poros ſi plenus eſt vnuſquiſque pororum, ſicut ipſi dicunt. nihil enim differt habere poros plenos, & non habere poros: quia totum corpus eſt tranſparens, ſicut erit plenũ. Deinde cum dicit.

At uero ſi & hæc quidem uacua ſint, ſed corpora in ſe neceſſario habeant, idem rurſum accidet. Quòd ſi magnitudine tantilla ſint ut nulliũ corpus admittere queãt, putare quod paruum eſt uacuum eſſe, quod magnum nõ uacuum, nec quantulumcunq; quidem, aut dicere ſeſe putare uacuum eſſe quippiam aliud præter corporis locum, ridiculum eſt. Quare, ut patet, uacuum omni corpori, mole æquabile erit. in ſumma, meatus facere, ſuperuacaneum, nam ſi per tactum agat nihil, neque per

meat us

meatus ſeſe inſinuando aget. Sin vero quippiam ex eo agat quia tangit: etiam ſi meatus nulli ſint, eorum quæ inter ſe agere ac pati nata ſunt alia agent, alia patienter. Perinde igitur meatus aſtruere ne quidem exiſtimāt; aut falſum eſſe, aut certe vanum, ex hiſce conſtat. E

Sed & ſi vacua quidem hęc ſint, neceſſe autem corpora in ſeipſis habere, idem contingit rurſum. Si autem talia ſint ſm magnitudinem ſuam, vt non ſuſcipiant corpus aliquod, ridiculum, paruum quidem exiſtimare vacuum, magnum autem non eſſe vacuum. Qualecunque autem vacuum aliquod exiſtimare dicere niſi regionem corporis. Quapropter manifeſtum, quoniam omni corpori, ſ. ſm tumorem ęquale erit vacuum. vniuerſaliter autem poros facere ſuperfluum. ſi enim nihil facit ſm tactum neque per poros tranſiens faciet. Si autem in tangendo & poris non exiſtentibus, hæc quidem patientur, hęc autem facient ad ſeinuicem hoc modo innatorum. Quòd ergo ita dicere poros, vt quidam exiſtimant, aut mendacium, aut inane eſt, manifeſtum ex his. F

Remouet quoddam dubium, ſiue quandam falſam reſpoſionem quæ poſſet dari. Poſſet enim aliquis dicere ꝙ pori & foramina ſunt vacua: & hoc remouet dicens, ꝙ, ſi ſint vacua, aut poſſunt in ſe recipere corpus implens ipſa, aut non. ſi poſſunt: ponatur ergo quod recipiant. Poſſibili enim poſito in eſſe, quod ex eo accidit, non eſt impoſſibile. ſequitur ergo id quod prius, ſ. ꝙ non ſemper cōtingat videre per tranſparens: quia impletis poris nihil videtur. Si autem pori tales ſunt, ꝙ non poſſint recipere corpus implens, eò ꝙ ſunt parui, hoc ridiculum eſt dicere, ſ. ꝙ paruum foramen, quod porus dicitur, ſit vacuum: magnum autem ſpacium nō ſit vacuum, ſed plenum corpore ſubintrante ipſum: quia qualitercunq; eſt vacuum illud ſiue magnum ſiue paruum, habet corpus ſibi æquale implens ipſum, quod quidem patet per definitionem vacui. Vacuum enim nihil aliud eſt niſi regio ſiue ſpacium alicuius corporis ſuſceptiuum. quapropter manifeſtum eſt ꝙ omni corpori in tumore ſuę quantitatis eſt æquale vacuum, ſi vacuum eſſe ponitur. Vniuerſaliter autē ſuperfluum eſt dicere poros eſſe propter actionem. aut.n. agens agit ſecundum tactum aut non. ſi non agit per tactum: ergo non agit intrinſecus in poris tāgens: ergo pori non ſunt cauſa paſſionis. Si autem agit ſecūdum tactū, etiam & non exiſtentibus poris: dummodo actiuum tangat paſſiuum, quæ ſunt innata agere & pati adinuicem, fiet actio & paſſio. Vlterius autem epilogat ꝙ ita ponere poros, vt quidam exiſtimāt, aut eſt mēdacium, aut inutile eſt ad actionem & paſſionem: & hoc eſt manifeſtum ex ſupradictis. Deinde cum dicit.

Poſſibili poſito in eſſe nō ſequitur impoſe.

Vacuum.

VATAB. *Porro cum corpora omni ex parte diuiſibilia ſint, meatus facere ridiculum exiſtit. nam quo diuiſibilia ſunt, hoc ſeparari queunt.*

ANT. Diuiſibilibus autē omnino corporibus exiſtentibus, poros facere ridiculū eſt. ſm id enim ꝙ diuiſibilia ſunt, poſſunt ſeparari.

Oſtendit ꝙ pori non ſunt neceſſarij ad corporis diuiſionem dicens. Quod, cum omne corpus ſit diuiſibile, tā philoſophicum ꝙ mathematicum, ridiculum eſt ponere poros cauſa diuiſionis: quia corpora poſſunt ſeparari ſecundum id quod diuiſibilia ſunt. in talibus autem nō eſt vacuum in poris: pori ergo non ſunt cā diuiſionis: quia aliter mathematica non eſſent diuiſibilia.

LECTIO. XXIII.

Ex Duabus conditionibus propoſitis ac probatis, quonam pacto fiant Generatio & Actio & Paſſio ex eius ſententia deducitur.

VATAB. *Quonam autem modo ea quæ ſunt Generent agātque ac Patiantur, ſumpto initio ſæpe iam dicto, declaremus oportet.*

ANT. T.c.77. QVo autē modo exiſtat Generare in rebus, & Facere & Pati dicamus, accipiētès principium dictum multotiens.

Poſtquam Philoſophus poſuit opinionem aliorum de agere & pati, ſiue de modis agendi vel patiendi, & reprobationes earum, in parte iſta ponit opinionem propriam & veram. Et circa hoc duo facit. primo dat intentionem ſuam, ſecundo proſequitur intentum. ibi { Si.n. eſt. } Dicit ergo primo, ꝙ, poſtquam poſitæ & reprobatæ ſunt opiniones aliorum de actione & paſſione, dicēdum ſecundum rei veritatem quomodo exiſtat vel fiat generatio: & quō exiſtat agere & pati in his quæ agunt & patiuntur. Adhoc autem perfecte videndum accipiēdum eſt pro principio actionis & paſſionis illud quod multotiens dictum eſt. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Si enim aliud potentia aliud actu tale eſt, atque natum eſt non partim pati, partim non pati, ſed vniuerſim quatenus eſt tale, magis autem & minus quatenus magis & minus tale eſt: ſic profecto melius quiſpiam meatus ineſſe dicet, ſicuti in metallicis venæ quædam rei affectui obnoxiæ porrigi ſolent.*

ANT. Si enim eſt hoc poteſtate, hoc autē actu tale ac ſuapte natura aptū natū eſt non tum qdem pati, tum autem non pati, ſed omnino ſecundum quòd eſt tale: magis autem & minus ſm ꝙ tale magis & minus. Et has res vtiq; aliquis dicet magis ineſſe, vt in metallicis: extendunt enim ſe paſſiue venę continuę. G

T.c.79. Proſequitur intentum. Et circa hoc duo facit. Primo ponit duas conditiones, quæ requiruntur ad actionem & paſſionem, Secundo probat primam cōditionem. ibi { Exiſtimare autem } Circa primum ponit primo primam conditionem, quæ eſt, ꝙ patiens, quod eſt in potentia, non patitur ſm quaſdam partes, ſed ſecundum omnes. Primo ergo præmittit quoddam principium manifeſtum, & eſt. Quod entium, quoddam eſt in potentia, & illud eſt paſſiuum, quoddam eſt in actu, & illud eſt actiuum. &, cùm ita ſit, non eſt alia cauſa paſſionis, niſi quia receptiuum alicuius formæ recipit illam ab aliquo agente, impoſſibile eſt ergo ꝙ illud tale corpus, quod eſt in potentia, ſit receptiuum alicuius formæ: tum quidem, i. ſm aliquas partes, tum autem nō, i. ſm quaſdam nō, ſed oportet ꝙ ſit omnino paſſibile, ideſt in oī parte, inquantum eſt in potentia. Poteſt tamen ſecundum aliquas partes magis recipere paſſionem ab agentis virtute cauſatā, & ſecūdum quaſdam minus: quia forte paſſiuum magis eſt diſpoſitum in vna parte ꝙ̄ in alia ad recipiendum formam, quam agens intendit inducere. Si autem aliquis dicat ꝙ magis paſſiua ſunt magis poroſa, ſicut videmus in venis metallorum, ꝙ quę ſunt rariores magis ſunt diſpoſitæ ad recipiēdum formam metalli: & ſic videtur, ꝙ pori ſunt cauſa paſſionis. Dico ꝙ hoc non eſt verum, ꝗ foramina non ſunt cauſa paſſionis, ſed potius diſpoſitionis materiæ, quæ à tali actiuo paſſibilis eſt, & non ab alio. H

Conditio prima.

An pori ſint cauſa paſſionis.

Secundo cùm dicit.

VATAB. *Continuum igitur quodque, & vnum exiſtens, affectionis expers eſt. Similiter, & ea quæ tametſi agere et pati nata ſunt, tamen neque ſeſe tangunt, neque alia. Intel-*

A *ligi uolo, ut ignis non modo cum tangit, ſed etiam ſi procul ſit, calefacit. Nã ignis aerem, aer corpus excalefacit, cui, ut agat, patiaturq;, eſt inſitum.*

ANT. T.c.78.

Continuum igitur vnumquodque & vnũ exiſtens impaſſibile eſt. Similiter autem & non appropinquantia nec ſibijpſis, neq; alijs, quæ facere nata ſunt & pati. Dico autem. v.g. nõ ſolum tangens calefacit ignis, ſed & ſi longe ſit, (aerem quidem ignis, aer autem corpus calefacit) natus facere & pati.

Cõditio ſecunda.

Ratio cur agens & patiens ſint iuncta & tamen diſtincta.

Ponit ſecundam conditionem: & eſt, ꝙ agẽs & patiẽs debent eſſe diuiſa & non continua: quia id, quod eſt continuum, non eſt paſſibile. Veritas autem huius propoſitionis ex hoc eſt, quia nihil patitur à ſeipſo: quia non eſt magis ratio, quare vna pars eius agat & alia patiatur ꝙ̃ alia, cùm partes continui ſint ſimilis naturæ. Iſta autem B agentia & patientia, licet ſint diuiſa, oportet ꝙ ſint in debita propinquitate. Omnia enim agentia naturalia habent determinatam virtutem, quæ, ſi vltra ſuæ virtutis proportionem elongentur à patientibus, nullum effectũ cauſare poterunt, ſed, cum fiunt propinqua in ſe vel in alijs, tunc agens aget, & patiens patietur. Dico autẽ appropinquare ſibijpſis, quando primum agẽs, & vltimũ patiẽs ſunt immediata, appropinquare vero in alijs eſt, quando inter primum agens & vltimum patiens eſt aliquid quod agit & patitur. Agit autem in virtute primi, v.g. ignis non ſolum calefacit nos, quando tangit, ſed etiam quando eſt longe: calefacit enim aerem, qui natus eſt calefieri ab igne, aer autem calefactus calefacit corpꝰ noſtrum. Deinde cùm dicit.

VATAB.

At fieri nõ poſſe ut quicquam parte altera patiatur, altera non patiatur: qui idipſum initio definire, dicant oportet. Si enim magnitudo non omnino omniq; ex C *parte ſit diuiſibilis, ſed corpus aut latitudo indiuiſibilis ſit, non erit profecto quicquam omni ex parte patibile, ſed ne continuum quidem. Quod ſi hoc falſum eſt, & omne corpus eſt diuiſibile: diuiſum ne ſit, ſed tangat, an diuiſibile, nihil refert. Nam ſi per tactus ſegregari poſſit, perinde ut quidã affirmant: etiam ſi nondũ ſit diuiſum, poterit tamẽ eſſe diuiſum, nullũ. n. emergit impoſſibile.*

ANT. T.c.79.

Tum quidem Exiſtimare autem pati, tũ autem non determinantes ꝙ in principio hoc dicendum. Siquidem enim non vbique diuiſibilis ſit magnitudo, ſed eſt corpus idiuiſibile, aut latitudo, non vtique eſſe vbique paſſibile, ſed neque continuum vllum. Si autem hoc mendacium, & omne corpus diuiſibile, nihil differt dicere diuiſum eſſe quidem, tãgere: aut vtique diuiſibile eſſe. Si enim ſegregari poteſt ſecundum tactus, vt aiunt quidam: & ſi nondum eſt diuiſum erit diuiſum. poſſibile enim diuiſum eſſe. fit enim nullum impoſſibile.

Oẽ corpus diuiſibile ipẽ primo cœli. t.c.2.

Probat tertiam conditionem.

Probat tertiã conditionem dicens, ꝙ exiſtimare ſicut quidam exiſtimant, ꝙ res quæ patitur, tum, i. ſecundum aliquam partem patitur: & tum non, i. ſecundum aliquam non patitur, hic determinandum eſt, & dicendum, ꝙ hoc falſum eſt. Si enim concederetur ꝙ corpus & magnitudo non vbique eſſet diuiſibilis, ſed diuiditur in indiuiſibilia corpora, ſicut dixit Demo. vel in indiuiſibiles ſuperficies, ſicut dixit Plato, tunc verum eſſet quòd corpus non vbique, i. in omni parte ſua eſſet paſſibile. Sic etiam eſſet verum, ꝙ nihil eſſet continuum, licet contiguetur ad indiuiſibile, non tamen componitur ex indiuiſibilibus. Si autem eſt mendacium hoc quod dicunt, immo, quia mendacium eſt: quia omne corpus eſt diuiſibile, nihil differt dicere, ꝙ diuidatur, vel ꝙ ſit diuiſibile, vel ꝙ tangatur, vel ꝙ ſit tangibile. Licet enim in poros diuidatur ſecundum Demo. tamen etiam eſt diuiſibile in partibus, quæ poris interponuntur: quia iſtæ non ſunt indiuiſibiles: quæ tamen partes ponebantur indiuiſibiles ab eis: et ſimiliter eſt tangibile in illis. & ita ſecundum totũ eſt tangibile, & diuiſibile, & paſſibile. Si enim poteſt ſegregare ſecundum tactus, i. ſecundum ſuperficies in quibus eſt tactus: vt dicunt quidam Platonici. Et, ſi nondũ eſt diuiſum, eſt tamen diuiſibile. Poſito ergo in eſſe poſſibili non accidit impoſſibile. Similiter etiam, ſi diuiſibile ſit in partes, poſita diuiſione in actu non ſequitur impoſſibile. Secundum ergo totum, & quãlibet ſui partem, eſt diuiſibile & paſſibile. Deinde cum dicit.

VATAB.

Omnino autem generationem ad hunc fieri modum, B *nempe diſciſſis corporibus, cancellos egreditur rationis. Etenim ſermo iſte alterationem è medio tollit. At idẽ corpus, ꝙ̃ continuum, alias liquidum, alias concretum uidemus, non diuiſione aut compoſitione hoc paſſum, neque conuerſione aut contactum, ſicuti Democritus aſſerit. Nam neque tranſpoſitione, neque naturæ de mutatione, ex liquido concretum euadere ſolet. Neque nunc dura concretaque indiuiſibilia mole ſunt: ſed ex æquo quoduis, nunc liquidum, interdum uero durum, ac concretum exiſtit.*

ANT. T.c.80.

Vniuerſaliter autem generari, hoc mõ ſciſſis corporibus, eſt inconueniens deſtruit enim hic ſermo alterationem. Videmus enim idem corpus continuum cùm ſit, quandoq; quidem C humidum, quandoq; autẽ coagulatum, nõ autem diuiſione & compoſitione hoc patiẽs. neque conuerſion, e & contactu, ſicut ait Democri. neque enim tranſductum neque tranſpoſitum ſecundum materiam, neque tranſmiſſum coagulatum ex humido generatum eſt. Neq; autem nunc inſunt dura & coagulata indiuiſibilia tumoribus. ſed ſimiliter oẽ nunc humidũ, quandoq; autem durum, & coagulatum eſt.

Oſtendit ꝙ prædicta opinio non eſt ſufficiẽs ad actionem & paſſionem. & circa hoc duo facit. primo oſtendit ꝙ non eſt ſufficiens ad alterationem, immo deſtruit ipſam: ſecundo ꝙ nec ſufficiens ad augumẽtum. ibi {Amplius autem.} Dicit ergo primo, ꝙ vniuerſaliter ꝙ paſſio hoc modo fiat in rebus, quo quidam dicunt, ꝙ gene- D ratio ſit ſciſſis ſiue ſeparatis corporibus per poros, eſt inconueniens. Deſtruit enim hic modus alterationem: in qua tamẽ ſoluatur paſſio & actio. Videmus enim ꝙ idẽ corpus continuum manens, quandoque quidem eſt humidum & liquidum, & quandoq; coagulatum, ſicut glacies & aqua fluida: & tamen talis alteratio ſit ſine diuiſione ipſius corporis continui, & ſine aliqua alia compoſitione, & ſine conuerſione ſuarum partium: & abſq; tactu diuerſo in ordine componentium partium, ſicut dicit Democri. Cum enim aliquod humidum coagulatur nõ tranſducitur extra naturam ſuam, ita ꝙ mutet ſubſtantiam: nec tranſponuntur partes mutando ordinem vel ſitum: neque tranſmittitur per liquefactionem: neque etiã nunc, quando ſcilicet humidum coagulatur, oportet ꝙ in aqua corpora indiuiſibilia tumoribus, i. ſecundũ quãtitatem, ſubintrent ad cauſandam coagulationem, ſed ipſum humidum quod coagulatur, et è conuerſo, ſemper ſimiliter ſe habet quantum ad hoc, ꝙ neque componuntur

Teſtimonium ſenſuũ.

Glacies eſt aqua ſecundũ ſubſtã ſꝫ alterata.

tur partes, neque adduntur vel diuiduntur, neque mutāt ordinē vel ſitum. Patet ergo ꝙ prædicta opinio deſtruit alterationem. Deinde cum dicit.

VATAB. *Præterea, fieri non poteſt ut accretio decretione fit; non enim quoduis fiet maius: ſi accretio adiectio ſit, & non totum mutetur uel admiſto aliquo uel ipſo per ſe mutato. Quod igitur generare ac agere, & generari ac pati inter ſeſe mutuo ſit, & quonam pacto id fieri queat, hoc quonam quidam fieri dicant, non tamen fieri poſſit, hoc modo ſit definitum.*

ANT. T.c. 81. Amplius autem neq; augmentationem poſſibile eſt eſſe & diminutionem. nō enim quodcunq; erit factum maius, ſiquidem erit appoſitio, & non omne mutatum, aut miſto aliquo, aut ſm ſe tranſmutante. Quid igitur eſt generare & facere, & generari & pati adinuicem: & quō contingit, & quomodo inquiunt quidam, non contingit autē, determinatū ſit hoc modo. F

Oſtendit & quòd deſtruit augmentū. In augmentatione enim oportet ꝙ augeatur quælibet pars eius, quod T.c. 12. augetur, vt ſupra dictum eſt. Sed, ſi augumentum fiat p additionem atomorum, vt ipſi dicunt, non erit augumētatio, ſed quædam appoſitio corporis ad corpus: non ex hoc ꝙ quælibet pars iſtius compoſiti augumētatur. Itē, in augumentatione oportet ꝙ augumentans ſiue adueniens augumentato tranſmutetur in naturam eius, & ꝙ ipſum totum, quod augetur, tranſmutetur ab eo, quod ſibi aduenit, de minori quantitate in maiorem quantitatē. Sed per additionem corporum atomorum ipſum totum non erit tranſmutans, ideſt non tranſmutabitur alio miſto: ideſt aliquo corpore indiuiſibili ſibi addito, non tranſmutante ipſum de minori quantitate in maiorem. Et ipſum totum non erit ſm ſe tranſmutās: ideſt non tranſmutabit corpora indiuiſibilia, quæ ſibi adueniunt, & remanent incorrupta. Vnde ſignanter dixit alio miſto: quia talia corpora non miſcentur adinuicem, ſicut grana frumenti in modio. Vltimo, epilogat, & patet in litera. G

LECTIO. XXIIII.

Miſtionem deſtruentes rationes adducūtur: hinc miſtionis à cæteris ſpeciebus motus differentia poſita, ea diſſoluitur quæſtio, an Miſtio ſit.

VATAB. *Reſtat ut de miſtione contemplemur iuxta eundem doctrinæ modum, nam ex hiſce, quæ initio propoſuimus, hoc erat tertium. Conſiderandum autem eſt, quid miſtio, quid miſtile, quibus entibus, & quo pacto competat. & inſuper, utrum ſit miſtio, an id falſum ſit?*

ANT. T.c. 82. Reliquum autem videndum de Miſtione ſm eūdem modum methodi. Hoc enim erat tertiū propoſitorū à principio. Scrutandū aūt eſt quid miſtio, & quid miſcibile, & quibus exiſtit entium, & quō. Amplius aūt, vtrū ne eſt miſtio, an hoc mendacium. H

Sermo de miſtione. Poſtquam Philoſophus determinauit de tactu & de facere & pati, quæ ſunt neceſſaria ad generationem, hic determinat de miſtione, quæ fuit tertium eorum, de quibus ſupra promiſerat ſe dicturum. Eſt enim etiam miſtio neceſſaria ad generationem eorum, quæ ex elementis generantur. quando enim ſit generatio ſimplicis elementi, tunc nulla ſit miſtio. Circa hoc ergo duo facit. primo manifeſtat intentionem ſuam, ſecundo proſequitur intentum, ibi {Impoſſibile eſt enim alterum.} Dicit ergo primo, ꝙ poſt prædicta, reſtat nos videre de miſtione ſm eundem modum methodi. Et ideo, quia miſtio, E erat tertium eorum, quæ poſuit tractanda. Quid autem intendat per hoc quod dixit, ſm eundem modum methodi, declaratum ſubdit: ꝙ perſcrutandum eſt quid eſt miſtio, & quid miſcibile, & quibus exiſtit entiū, ideſt, quæ contingit miſceri. & vidēdum quomodo fiat: & ſi ſit miſtio, vel vtrum ſit mendacium miſtionem fieri: quia, hoc modo ſupra quæſiuit de alijs. Deinde cum dicit.

VATAB. *Nam fieri non poteſt, ut quid alterum alteri miſceatur, ſicuti quidam aiūt. Etenim cum ea quæ miſta ſunt, adhuc ſint, nec alterationem ſubierint, non magis nunc quàm prius eſſe miſta, ſed ſimiliter ſeſe habere dicūt. Porro ſi alterum ſit corruptum, non eſſe miſta, ſed alterum eſſe, alterum non eſſe: miſtionem autem, eorum eſſe, quæ ſimiliter ſeſe habent. Eodem autem modo, & ſi poſtea quàm in unum ambo uenerint, utrunque eorum quæ miſcentur, corruptum ſit: non enim ea eſſe miſta, quæ omnino in ratione rerum non ſunt.* F

ANT. Impoſſibile eſt enim alterum altero miſceri, quemadmodum dicunt quidam. Exiſtentibus enim adhuc miſtis, & non alteratis, non magis nunc miſta eſſe, ꝗ̃ prius, inquiunt, ſed conſimiliter ſe habere. Altero autem corrupto non miſta eſſe, ſed hoc quidem eſſe, hoc aūt non eſſe: miſtionem autem ſimiliter habentium eſſe. Eodem modo, & ſi ambobus cōuenientibus, corruptum eſt vtrunq; miſtorum. non enim eſſe miſta nullatenus exiſtentia.

Proſequitur intētum. & circa hoc duo facit. primo pertractat vltimam quæſtionem, ſ. an miſtio ſit: Secundo penultimam quæſtionē, ſ. quomodo miſtio fiat. ibi {Continuam autem his.} Alias autem quæſtiones non proſequitur: quia ex cognitione iſtarum reliquæ innoteſcunt. T.c. 85. G Circa primum duo facit. primo ponit rationes oſtendentes miſtionem non eſſe, ſecundo ſoluit eas. ibi {Hic quidem videtur ſermo.} T.c. 83. Dicit ergo primo, ꝙ ſunt quidā dicentes nō eſſe poſſibile miſtionem fieri: & ad hoc probandum vtebantur tali ratione. Quando miſcibilia veniunt ad miſtionem aut manent, ſicut prius in forma & ſpecie, aut non manent, ſed corrumpuntur ambo, vel alterum: ſi ambo manent in forma & ſpecie, ſicut prius, & non alterātur, tunc non ſunt magis miſta ꝗ̃ prius, ſed cōſimiliter ſe habent. ſi autem alterum corrumpatur, nec etiam tunc erit miſtio, ſed corruptio vnius, & conſeruatio alterius non corrupti. ſi autem ambo inuicem corrūpuntur, tunc etiā non erit miſtio: quia nō poſſunt eſſe miſta, quæ nullo modo ſunt entia. Deinde cum dicit. An miſtio.

H *Hæc igitur ratio poſtulare uidetur ut quo miſtio à generatione & corruptione, & quo miſtile à generabili & corruptibili differat, definiamus. Perſpicuum enim eſt, miſtionem, ſi quidem ſit, ab illis differre oportere. Quo ſit ut hiſce cognitis, quæ addubitata fuerūt ſolui queant. An uero neque materiam igni miſtam eſſe, neque miſceri dum comburitur aut ipſam ſuis partibus aut igni, ſed ignem gigni, & materiam corrumpi dicimus.*

ANT. T.c. 84. Hic quidem videtur ſermo quærere qđ differt actu miſtio à generatione & corruptione: & quid miſcibile à generabili & corruptibili. Manifeſtum enim ꝙ oportet differre, ſi eſt miſtio. Quapropter his exiſtentibus manifeſtis, quæſita ſoluentur vtiq;. At vero neq; materiā igni miſceri dicimus, neque miſceri cum exardet: Neque ipſam ſuis particulis, neque igni:

ſed

A ſed ignem quidem generari, hanc autem corrumpi.

Determinat propoſitam quæſtionem. Et quia ratio negantium miſtionem eſſe, quærit differentias miſtionis & generationis, & miſcibilis & generabilis, Ideo Philoſophus primo oſtendit differentiam eorum adinuicē, & miſtionis ad alios motus, ſecundo ſoluit ſecundum propriam opinionem, ibi {Quoniam autem ſunt hæc quidem potentia.} Circa primum duo facit. primo ponit differentiam miſtionis & generationis, ſecundo miſtionis ad augmentum & alterationem. ibi {Secundum autem modum eundem.} Dicit ergo primo, quòd ſermo eorum, qui negant miſtionem fieri, videtur quærere differentiam miſtionis et generationis. quærit etiam in quo differt miſcibile à generabili & corruptibili. Manifeſtum enim eſt, quòd ſi, eſt miſtio, oportet eam differre ab alteratione, & augmento. & generatione, quæ ſunt mutationes ad formam: & quando iſta differentia erit manifeſta tunc ſoluetur quæſtio. Ponit ergo differentiam miſtionis et generationis, cum dicit. At vero neque materia, dicens quòd materia non dicitur miſceri generabili, ſed potius effici actu per formam: nihil. n. aliud ad generationem requiritur ſm Ariſto. in Quinto Metaphy. niſi agens reducens materiam prçexiſtentem in potentia ad actum. Vnde in Octauo Metaphy. dicit, q non eſt alia cauſa, quare partes definitionis ſunt veræ vnum, niſi agens, quod reduxit ad actum, q^d prius erat in potentia. materia enim, in qua generatur ignis, non dicitur miſceri igni, nec etiam formæ ipſius. ſimiliter non dicimus ignem miſceri lignis, cùm ardet ea, nec etiam dicimus, q materia ignis miſceatur particulis ignis, neque ipſi igni, ſicut dicimus q vnum miſcibile miſcetur particulis alterius miſcibilis, & ipſi miſcibili. Sed dicimus materiā ignis, ſicut ligna vel aliud corrumpi, ignem autē generari. Ex quo manifeſte poteſt cōcludi, q miſtio nō eſt generatio neq; corruptio. Deinde cum dicit.

T.c. 24.

T.c. 16.

T.c. 15.

VATAB. *Eodem autem modo, neq; corpori alimentum, neque figuram, quæ ceræ molem afformat, ceræ miſceri dicimus. nec corpori albedinem, nec omnino affectus habitusq; rebus ipſis miſceri poſſibile eſt: quippe cum ipſi ſalui cernantur. At vero nec albedinem & ſcientiam, nec aliud quicquam inſeparabile, miſceri cōtingit. Quinimmo nec id probe dicunt, qui omnia aliquando & ſimul eſſe & miſceri inquiunt. non enim omnibus omnia miſceri queunt: ſed eorum, quæ miſcentur, utrunque ſeparabile quid eſſe oportet. affectuum autem nullus ſeparabilis exiſtit.*

ANT. Scdm aūt modum eundē neq; corpori cibū, neq; figuram ceræ miſtam, neq; figurā tumori, neq; corpus et albū, neq; totaliter paſſiones et habitus poſſe eſſe miſta rebus. ſaluata enim videtur. Sed tñ neq; album & diſciplinam cōtingit miſceri, neq; aliud non ſeparabiliū aliquod. Sed de hoc dicunt quidam non bene, qui omnia quandoq; ſimul eſſe dicūt, & miſta eſſe. Nō enim omne omni miſcibile, ſed oportet exiſtere ſeparabile vtrunque miſtorum. paſſionum autem nulla ſeparabilis.

Non oē oī miſcibile.

Dfia miſtionis ab aliis motibus.

Ponit differētiam miſtionis ad alios motus. & primo ad augmentum dicens, q ſm eundem modum non dicimus cibum miſceri corpori cibato: quia cibus tranſit in dominās corpus, quod manet ſm formam. ſed neutrum miſcibilium ita manet, ſicut corpus cibatū. ſ. indiuiſum & ſpecie nullo modo alteratum: & ſic patet, q miſtio differt ab augmēto. Differt etiā ab alteratione, ſicut primo patet in artibus. non. n. dicimus figurā miſceri ceræ, nec figurā miſceri q̄titati, ſiue tumori: qa vtrunq; manet indiuiſum à ſpecie, nullo mō alteratū. Idē oſtēdit in alterationibus naturalibus. non enim dicimus q albedo miſceatur corpori, quando corpus fit album: & vniuerſaliter nulla paſſio, & nullus habitus miſcetur aliis reb⁹, ſed ſed ſunt in eis ſicut in ſubiecto. Et ratio huius eſt, quia ambo ſcilicet, tam accidens quàm ſubiectum videntur eſſe ſaluata & non alterata. ſimiliter nullum accidens miſcetur alii accidenti. Et vniuerſaliter nullum, quod non contingit ſeparari, & per ſe exiſtere, poteſt miſceri: quia omnia miſcibilia primo ſunt ſeparata: & poſt miſtionem ſeparari poſſunt. Et propter hoc non bene dixerunt aliquando omnia fuiſſe ſimul, ſicut dicitur in pˀmo Phy. Non enim omne cuilibet miſcetur. ſed oportet miſcibilia eſſe talia, quorum vtrunq; poſſit ſeparari, paſſio autem nulla eſt ſeparabilis: & ideo nec miſcibilis. Deinde cum dicit.

Anax. & ſequaces. T.c. 32. 33.

B VATAB. *Cum autem eorum, quæ ſunt, alia actu ſint, alia potentia, quæ miſta ſunt eſſe quodammodo & non eſſe cōtingit, actu quidem aliud exiſtente eo quod ex eis factum eſt, potentia uero quippiam utriuſque eorum, quæ erāt antequam miſcerentur, & non eſſe perdita. id quod ratio prius addubitabat. Nam quæ miſcentur, & prius ex ſeparatis coiſſe, & poſſe rurſum ſeparari uidemus. Igitur neque permanent actu, uti corpus & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo aut alterum. nam eorum uirtus atque potentia, ſalua manet. ideirco hæc omittantur.*

ANT. T.c. 10. Quoniam autem ſunt hçc quidem potētia, hçc autem actu entium, contingit miſta eſſe aliqualiter, & non eſſe, actu quidem ente aliquo generatio ex ipſis, potentia autē adhuc vtroq;, quæ erant antēq; miſcerentur, & non partita. Hic autē ſermo quçſiuit prius. Videntur enim quæ miſcentut prius, ex ſeparatis conueniētia, & poſſibilia ſeparari rurſus. Neq; manent igitur actu, vt corpus & album, neque corrumpūtur, neque alterū, neque ambo. ſaluatur. n. virtus eorum. ideo hçc quidem derelinquantur.

C

Soluit prædictam quæſtionem dicens, quòd entium quædam ſunt entia in potentia, & quædam in actu. vnde miſta, poſtquam miſta ſunt, contingit aliqualiter eſſe, & aliqualiter non eſſe in miſto. Sunt enim ibi in potentia, ſaluata tamen virtute eorum, ſed non ſunt ibi actu. ipſum enim generatum eſt aliud ab ipſis miſcibilibus ſiue miſtis, & eſt in potentia ipſa miſcibilia, quæ ante miſtionem ſunt ſeparata. ita contingit poſt miſtionem ſeparari, licet in miſto non ſint abinuicem diuiſa. & hoc eſt quod ſermo habitus, ſiue ratio negantium miſtionem quæſiuit, ſcilicet quomodo elementa manerent in miſto. videmus enim quòd ea, quæ miſcentur, conueniunt ex prius ſeparatis: & poſtquam conueniunt rurſus ſeparabuntur: quia leuia aliquando aſcendent & grauia deſcēdent. Cum enim elementa, quæ ſunt in miſto, ſint ibi præter naturam, quia ſunt extra propriam regionem, vt dicitur ſecundo de Cœlo: quòd autem eſt præter naturam non poteſt eſſe ſempiternum: neceſſe eſt ipſa ſeparari. non ergo manent elementa in miſto actu ſine aliqua alteratione, ſicut corpus album: nec ambo nec alterum corrumpuntur omnino, ſicut in generatione & corruptione: ſaluatur enim virtus eorum. Ad euidentiā aūt huius quçſtionis duo ſunt conſyderanda, ſuper quæ iſta quæſtio eſt fundata. Primum eſt qualiter elementa veniant ad miſtionem, Secundum eſt, q̄uo elementa ſunt in miſto. Circa primū ſciēdū eſt, q ſm dicta Philoſophorum

Quō miſcibilia ſunt in miſto poſt miſtionē.

D

Elēta ſunt in miſto p̄ter naturā.

Digreſſio pulcherrima.

Qũo eſnta veniant ad miſtionem naturaliter & nõ p vioſentiam.
T.c.12.37.
T.c.primi.

primum mouens elementa ad miſtionem eſt immiſcibile: et hoc eſt ipſum cœlum, ſiue aſtra lata in ipſo, quod eſt diuerſum à natura quatuor elementorum, vt probatum eſt in Primo de Cœlo & Mundo. Nam ſicut oſtẽdit Philoſophus in Primo Metheororũ, iſte mũdus quatuor elementorũ eſt de neceſſitate continuus, i. cõtiguus ſuperioribus motibus, vt oĩs ipſius virtus gubernet̃ inde: quia illud oportet putare primam cauſam, quod omnibus eſt

Prima cauſa cœlum.

principium motus: tale autem eſt ipſum cœlum: & ideo ibidem ſubdit, q cauſa eorum, quæ accidunt circa ignẽ, terram, & alia elementa, eſt virtus eorum, quę ſemp mouentur. Vnde in eodẽ dicit, q ſphæra ignis mouetur circulariter, & etiam ſphæra aeris, licet nõ tota, per raptum firmamenti. Habent etiam aliæ ſtellæ ſpecialem effectũ

Sphærę cœli hñt ſpãles effectus in elementis. Sphęra Sol. mouet ignẽ Lunę, aquã, alię. ſ. aerẽ Sphæra ſtellarũ fixarũ mouet terram.

in aliquibus elementis, ſicut ſphæra Solis, in qua eſt effectus caloris, et eſt nata mouere ignẽ: & ſphæra Lunæ eſt nata mouere aquam, ſicut ad ſenſum patet. aliæ autem ſphæræ. v. planetarum natæ ſunt mouere aerem: & ideo

F

aer tot diuerſis motibus mouetur. Eſt enim in aere frig' congelatiuum ex ſphæra Saturni: & æſtus ex ſphæra Martis, & temperies in calido ex ſphæra Iouis. & temperies in frigido ex ſphæra Veneris. commiſcibilitas & paſſibilitas facilis ex ſphæra Mercurij. Sphæra autẽ ſtellarum fixarum, quæ eſt octaua, in qua ſunt multæ imagines & figuræ, mouet terram: vnde & in ipſa figurantur imagines multæ in generatis. Licet ergo elementa leuia non deſcendant ex ſe, nec grauia aſcendant ex ſe: tamẽ ex motoribus vniuerſalibus ordinantibus mutum, aliquãdo deſcendunt leuia, & aſcendunt grauia. Huiuſmodi autem conueniens exemplum eſt in qualitatibus actiuis & paſſiuis corporis animati. non enim in animali ſemp mouetur calidum ſecundum naturam ignis, nec agit actum ignis omnino: ſed potius mouetur in id, ad quod dirigitur ab anima, & agit ad terminum & finem intentum ab ea: ſicut Philoſophus dicit contra Empedo. in Secũdo de

T.c.37.

G

Anima. Cũm autem motus cœli, & opus naturæ ſit op' intelligentiæ, vt dicit Philoſophus, non ſemper ſequuntur elementa proprium imperium ſui motus: ſed aliquando mouebuntur in id, ad quod per voluntatem intelligẽtiæ dirigentur, ſiue per virtutem ſtellarum, ſi de propinquo, ſiue inſtrumentali motore loquamur. Hoc autẽ ma-

Cap.4.

niſeſtum eſt per exemplum de vapore terreſtri eleuato à terra: ſicut dicitur in Primo Meteororũ, qui per virtutẽ Solis aſcendit ad calidam regionem aeris. Et de vapore humido & aquoſo ſimiliter aſcendente. vnde, cum in aere ſint quædã partes ignitæ & aereæ & aqueæ & terreæ

Qđ ignis ſit in aere.

mouentur à ſeinuicem aſcendendo & deſcendendo. Qđ autem ignis ſit in aere, patet per Philoſophum in Primo Meteororum. Dicit enim q ambitus ignis p aerem frequenter ſpargitur motu, ideſt per virtutem cœleſtis motus, & fertur violentia deorſum: & ideo ſunt aliquæ partes ignis & in rore & in vaporibus pluuialibus deſcendẽtibus: quas vapores accipiunt in regione aeris calefactæ:

H

Niue deſcẽdẽte ceſſat intenſio frigoris.

& ideo aquæ pluuiales ſunt vaporoſę & calidæ. Et hæc etiam eſt cauſa q niue deſcendente non eſt tanta intenſio frigoris: ſicut in alijs hyemalibus temporibus. ſic ergo, cum pluuia & rore & alijs huiuſmodi deſcendunt partes ignię ad locum miſtionis. Ex his patet q ad miſtionem non mouet violentia, ſed natura: & ideo miſtio non eſt violenta ſed naturalis. Circa ſecũdũ aũt diuerſi diuerſimode opinantur. Sunt enim quidam dicentes,

Qũo eſnta ſint i miſto. Aui. quam ponit Aui. 3. cęli, c. 67.

quòd qualitatibus actiuis & paſſiuis ad medium redactis aliqualiter per alterationem, formæ generales elemẽtorum manent in miſto: quia, ſi non manerent, corruptio quædam erit in miſto. Rurſus etiam, quia aliter ſimplicia corpora, elementorum rationem amitterent. Elemẽ-

Eſntũ qd.

tum enim eſt ex quo componitur aliquid, & eſt in eo, vt dicitur Quinto Metaphy. Sed iſta opinio eſt impoſſibilis. Impoſſibile enim materiam ſecundum idem, diuerſas formas elementorum ſuſcipere. Si igitur in corpore mi-

T.c.4.
Impugnatio h' opi.

E

ſto formæ ſubſtantiales elementorum ſaluarentur, oportebit diuerſis partibus materię eas ineſſe: materia autem diuerſas partes accipere eſt impoſſibile, niſi prę intellecta quantitate in materia. ſublata enim quantitate, materia indiuiſibilis permanet: ſicut patet in Primo Phyſico. Ex materia autem ſub quantitate exiſtente, & forma ſubſtãtiali adueniente, corpus phyſicum conſtituitur. Diuerſæ igitur partes materiæ formis elementorum ſubſiſtentes plurium corporum rationem ſuſcipiunt, multa autẽ corpora impoſſibile eſt eſſe ſimul. Nõ igitur in qualibet parte corporis miſti erunt quatuor elementa: & ſimiliter nõ erit vera miſtio, ſed ad ſenſum, ſicut accidit in congregatione corporum inſenſibilium propter paruitatem. Prætere a Quælibet forma ſubſtantialis propriam diſpoſitionem acquirit in materia, ſine qua eſſe non poteſt: vnde altera eſt via ad alterationem, altera ad corruptionem. impoſſibile autem eſt eandem eſſe diſpoſitionem, quam requirit forma ignis, & quam requirit forma aeris, vel aquæ, ſed ſunt contrarię: contraria autem eſſe non poſſũt in eodem ſubiecto. Impoſſibile eſt igitur, q in eadẽ parte miſti ſint formæ ſubſtantiales ignis, & aquæ. Si igitur miſtio fiat remanentibus formis ſimplicium corporum, ſequitur q non ſit miſtio, ſed ſolum ad ſenſum: quaſi iuxta ſe poſitis partibus inſenſibilibus propter paruitatem.

Alia opio Aui. 3. cœli comen. 67.

Quidam vtriuſque rationes vitare volentes in maius inconueniens inciderunt. Vt enim miſtionem ab elementorum corruptione diſtinguerent, dixerunt formas ſubſtantiales elementorum aliqualiter remanere in miſto: Sed rurſus, ne cogerentur miſtionem ad ſenſum, & non ſecundum veritatem ponere, poſuerunt q formæ elemẽtorum non manent in miſto ſecundum ſuum complemẽtum, ſed in quoddam medium reducunt. Dicunt enim q formę elementorum ſuſcipiunt magis & minus, & habẽt contrarietatem adinuicem. Et quia hæc manifeſtę repugnant communi opinioni & dictis Ariſtotelis dicentis in prædicamentis, q ſubſtantiæ nihil eſt contrarium: &

Caþ. de ſubſtantia.

q non recipit magis & minus: Vlterius procedunt, dicẽtes, q formę elementorum ſunt imperfectiſſimæ, vtpote materiæ primæ ppinquiores: vnde ſunt mediæ inter formas ſubſtantiales, & accidentales. Et ſic, inquantum accedunt ad naturam formarum accidentalium, magis & minus ſuſcipere poſſunt. Hæc autem poſitio multipliciter improbabilis eſt. primo, quia eſſe aliquid medium inter ſubſtantiam & accidens eſt omnino impoſſibile: eſſet enim aliquid medium inter affirmationem & negationem. proprium enim accidentis eſt in ſubiecto eſſe, ſubſtantiæ vero in ſubiecto non eſſe: formæ autem ſubſtantiales ſunt quidẽ in materia, ſed non ſubiecto, nã ſubiectũ eſt hoc aliquid, forma autem ſubſtantialis eſt, quæ facit hoc aliquid, non autem præſupponit ipſum. Item, ridiculum eſt dicere medium eſſe inter ea, quæ non ſunt vnius

Impugnatio h' opi.

T.c. 22.

generis, vt probatur in Decimo Metaphy. mediũ enim & extrema ex eodem genere eſſe oportet. nihil ergo medium eſſe poteſt inter ſubſtãtiam & accidens. Vnde impoſſibile eſt formas elementorum ſuſcipere magis & minus. Omnis enim forma recipiens magis & minus eſt diuiſibilis per accidens, inquantum, ſ. ſubiectum poteſt eã participare vel magis vel minus. Secundum autem id, quod eſt diuiſibile vel per accidens vel per ſe, contingit eſſe motum continuum, vt patet in Sexto Phyſi. ſi igitur formæ ſubſtantiales elementorum ſuſcipiunt magis & minus, tam generatio q̃ corruptio erit motus cõtinuus: quod eſt impoſſibile. Nam motus continuus non eſt niſi in tribus generibus, ſcilicet in quantitate, qualitate, & vbi. Oportet igitur alium modum inuenire, quo & veritas miſtionis ſaluetur: & tamen elementa non totaliter corrumpantur, ſed aliqualiter in miſto remaneant. Cõ-

Opi. ppria.

ſyderandum eſt igitur quòd qualitates actiuæ & paſſiuæ elementorum contrariæ ſunt adinuicem, & magis & minus recipiunt. ex contrarijs autem qualitatibus, quæ

ſuſcipiunt

ſuſcipiunt magis & minus conſtitui poteſt media qualitas, quæ ſapit vtriuſq; extremi naturã: ſicut palidum inter albũ & nigrũ. Sic igitur remiſſis excellentijs elementariũ qualitatũ, conſtituitur ex eis quædã qualitas media, quæ eſt propria qualitas corporis miſti, differens tñ in diuerſis ſm diuerſam miſtionis proportionẽ: & hæc quidẽ qualitas eſt propria diſpoſitio ad formã corporis miſti, ſicut qualitas ſimplex ad formã corporis ſimplicis. Sicut igitur extrema inueniuntur in medio, quod participat naturam vtriuſq;, ſic qualitates ſimplicium corporũ inueniuntur in qualitate corporis miſti. Qualitas autem ſimplicis corporis eſt quid aliud à forma ſubſtantiali ipſius: agit tñ virtute formæ ſubſtãtialis. alioquin calor calefaceret tñ, non autem forma ſubſtantialis educeretur in actum, cùm nihil agat ſupra ſuã ſpeciem. Sunt igit virtutes formarũ ſubſtantialiũ ſimplicũ corporũ in corporibus miſtis, nõ actu, ſed virtute. Et hoc eſt qđ dicit Philoſophus, non manent igitur elementa, ſ. in miſto, actu, vt corpus album: nec corrumpũtur, nec alterum, nec ambo: ſaluatur enim virtus eorum.

Propter vanam forte Auctoris ſẽtẽtiam, ſui quoq; ſectatores iter ſe cõtrariãtur.

LECTIO. XXV.

Aliorum opinionibus de Miſtionis modo propoſitis ac reiectis, propriaʒ ac veram ſententiam adducit.

VATAB. *Dubitationem autem hiſce continuam, ediſſeramus oportet, utrum miſtio quippiam ad ſenſum ſit uerbi, gratia, cum ea quæ miſcentur ita in parua diuiſa fuerint, et hoc pacto iuxta ſeſe poſita, ut nullum ſenſu dignoſcatur, tunc ne miſta ſunt an non. Sed ſit ut eorum quæ miſta ſunt, particula quælibet iuxta quamlibet ſit? Illo igitur modo miſta eſſe dicuntur, ut ordeacea grana frumentaceis, cùm quodlibet iuxta quodlibet poſitum eſt.*

ANT. T.c.85. Continuã autem his quæſtionem dicẽdũ, vtrum ne miſtio ad ſenſum ſit, vt quãdo ita in parua diuiduntur quæ miſcentur & ponuntur adinuicem hoc modo, vt non manifeſtũ ſit ſenſui vnumquodq;, tunc miſta ſunt. Aut non ſunt: ſed eſt vt quæcunq; ſecus quamcunq; ſit particulam miſtorum. dicitur enim ſic illo modo. v. g. ordeum miſtum frumento, quando quodcunq; ſecus quodcunque ponetur.

C Poſtq; Philoſophus determinauit miſtionẽ eſſe, hic determinat quõ fiat miſtio. Et circa hoc duo facit. primo ponit opiniones aliorum de modo miſtionis, ſecundo ponit opinionẽ propriã, ibi {Sũt itaq; vt diximus.} Circa primũ duo facit. primo ponit opiniones aliorũ, ſcđo reprobat eas, ibi {Si aũt eſt oẽ corpus.} Circa primum ſciẽdum eſt, q; de modo miſtionis duplex fuit opinio. Vna fuit q; tunc ſolum miſtio fiat, quando miſcibilia diuiduntur in tam minima ſm quantitatem, q; ſenſus ea percipere non põt: & quando illa minima fuerint ſecus inuicem poſita non alterata, tunc dicunt fieri miſtionem: & hanc opinionem primo ponit Philoſophus. Scđam opinionẽ ponit, ibi {Aut non ſunt.} Quæ fuit talis. Quod, cùm miſcibilia ſunt diuiſa, nũ ita vt ſiſtat diuiſio in minima ſm ſenſum, ſed ſiſtat in minima ſm materiã, ſ. q; non ſit accipere minus, quod ſeruet materiã, & operationem miſcibilis. Conueniunt. n. ambæ iſtæ opiniones, q; dicũt miſtionẽ eſſe ſm minima. ſed differunt, quia prima ponit minima quo ad ſenſum, ſcđa minima ſm materiã. Dicit ergo Philoſophus, q; dicendum eſt et determinandũ continuã q̃ſtionẽ, ſ. ſi ita ſit, vt dicit prima opinio, vel ſicut dicit ſecũda, quæ dicit, ſ. q; diuiſo corpore in minima ſimpliciter, quælibet pars eius eſt ſecus quãcunq; partẽ alterius. Dicitur. n. ſic à quibuſdã. v. g. ſicut ſi diceremus ordeũ miſtũ cũ frumẽto: licet. n. illa diſcernanẽ, tñ ſunt minima ſui generis. Et ad ſiſitudinẽ iſtorũ dicũt fieri miſtionẽ

A elementorũ, q̃ñ in minima ſimpĺr diuiſo elemento, q̃libet pars vnius eſt iuxta partem alterius. Deinde cùm dicit.

VATAB. *At ſi omne corpus ſit diuiſibile, ſi corpus corpori miſtum ſimilare ſit, partem quamlibet ſecus quamlibet eſſe oportebit. Atq; cum fieri nequeat ut in partes minimas diuiſio fiat, et compoſitio non idem ſit, quod miſtio, ſed aliud, non oportere dicere quæ miſcentur eſſe miſta ſecundum partes exiguas, quæ ſuam adhuc retineant naturam, perſpicuum eſt. compoſitio enim eſſe, non temperatura, aut miſtio, nec pars eandem cum toto haberet rationem. Dicimus autem, ſi quid miſceri debeat, quod miſtum eſt, ſimilium eſſe partium. & quemadmodũ aquæ pars aqua eſt, ita & temperati temperatum. Quod ſi miſtio ſit compoſitio ſecundum partes exiguas, nihil horum accidet, ſed ſolum eſſe miſta ad ſenſum.*

B ANT. Si autẽ eſt omne corpus diuiſibile, ſi eſt corpus corpori miſcibile homiomeros: quãcunq; partem cuicunq; propinquam eſſe oportebit.

T.c.86. Quoniam autem nõ eſt in minima diuiſio. neq; compoſitio idẽ qđ miſtio, ſed aliud, manifeſtum q; neq; ſm parua ſaluata oportet quæ miſcentur dicere miſta eſſe. Compoſitio enim erit & non temperamentũ, neq; miſtio, neque habebit eandem rationẽ cum toto pars. Dicimus autem oportere ſi miſtum eſt aliquid, miſtum homiomerum eſſe. vt quemadmodum aquæ pars aqua, ita & temperati. Si autem ſm parua compoſitio eſſet miſtio, & nihil contingeret horũ: ſed ſolum quidẽ miſta ad ſenſum.

C Deſtruit prædictas opiniones: & primo per rõnem cõmunem ambabus, ſecundo per rationem propriam. ibi {Et idẽ huic.} Dicit ergo primo, ſi omne corpus eſt diuiſibile, ſi corpus corpori eſt miſcibile: de rõne miſturæ eſt q; quælibet pars vnius miſcibilis ſit homiomera: et oportet q; quælibet pars ſit iuxta quamlibet partem alterius miſcibilis. Quoniam autem miſtio non eſt compoſitio diuiſorum in minima latentia ſenſum, ſicut dicebat prima opinio, nec etiam ſicut dicebat ſecunda: manifeſtũ eſt quòd non erit miſtio ſm parua ſaluata in ſpeciem & virtutem: quia tunc eſſet potius quædam compoſitio, & non miſtio: nec haberet quælibet pars eandem rationem cum toto. Nos autem dicimus, quòd, ſi eſt aliquod miſtum, oportet ipſum eſſe homiomerũ, i. eiuſdem rationis in parte & in toto. & ſicut quælibet pars aquæ eſt aqua, ita quælibet pars miſti eſt miſtum. Si autem miſtio eſſet compoſitio ſecundum parua, vt dicebat vtraque opinio, licet differenter, nihil horum contingere, ſed ſolum miſtio ad ſenſum, & non ſecundum veritatem. Deinde cum dicit.

Miſtum homiomerũ eẽ oportet.

D *Atque idem huic quidem ſi acute non uideat eſſe miſtum, Lynceo uero non eſſe miſtum uidebitur. Neque diuiſione, adeo ut quæuis particula iuxta quamuis poſita ſit, miſtio ſit. nam fieri non poteſt: ut corpora ſic diuidantur. Aut igitur non eſt miſtio: aut hoc rurſum eſt dicendum, quo pacto, inquam, fieri poſſit.*

Et idem huic quidem miſtum, ſi non videt quis acute: lynceo autem non miſtum videbitur. Neq; diuiſione vt quæcunq; ſecus quãcunque pars. ĩpoſſibile enim ita diuidi. Aut igitur non erit miſtio, aut dicendum eſt hoc quomodo contingit fieri rurſus.

Ponit proprias rationes. Et primo contra primã opinionẽ, dicens q̃, ſi hoc modo fiat miſtio, ſicut prima opinio dicebat, illud quod eſſet vni miſtũ, puta ei qui videt acute, eſſet alteri non miſtũ, puta linceo videnti acute.

Secundo arguit cõtra ſecundam opinionem. ibi {Neque diuiſione.} Dicens q̃ miſtio non eſt ex diuiſione minimorum: quia in minima ſimpliciter impoſſibile eſt diuidere corpus, ita q̃ in eis ſtet diuiſio. ſi autẽ minima eſſent phyſica, tunc eſſet cõgregatio & non miſtio. Aut igitur miſtio non eſt, cum hi duo modi eſſe non poſſint: aut rurſus dicendum eſt, quomodo contingit miſtionẽ fieri. Deinde cum dicit.

VATAB. *Sunt itaque (uti diximus) eorum quæ ſunt, quædam actiua, quædam quæ ab hiſce pati ſolent. Quædam igitur conuertuntur, ſuntq; inter ſe mutuo actiua & paſſiua, quorum uidelicet eadem eſt materies. Quædam uero agunt & non patiuntur, nimirum quibus materies eadem non eſt. Horum igitur non eſt miſtio. Quare nec medendi ſcientia ſanitatem, nec ſanitas eandem, miſta corporibus efficiunt. Eorũ uero actiuorũ & paſſiuorũ, q̃ facile diuiſibilia ſunt, multa quidem paucis & magna paruis compoſita miſtionem non faciunt, ſed accretionẽ eiuſce quod euincit. Nam alterum, in id quod euincit uerti ſolet, ut gutta uini, decies millenis aquæ menſuris non miſcetur, etenim forma uini perit, atque uinum in totã aquam uertitur.*

ANT. T.c.87. Sunt vtique, vt diximus, entium hæc quidẽ actiua, hęc autem paſſiua ab his. Hæc quidem igitur conuertuntur, quorum eadem materia eſt & actiua adinuicem & paſſiua abinuicem: hęc autem faciunt, ſed impaſſibilia ſunt, quorum non eſt eadem materia. Horum quidem igitur non eſt miſtio. ideoque neque medicina facit ſanitatem, neque ſanitas eſt miſta corporibus. Actiuorũ autem & paſſiuorum quęcunque ſunt facile diuiſibilia, multa quidem paucis & magna paruis compoſita, non faciunt miſtionem, ſed augmentationem dominãtis. trãſmutatur enim alterum in dominans. Ideo gutta vini in mille millijs amphoris aquæ non miſcetur: ſoluitur enim ſpecies & tranſmutatur in totam aquam.

T.c.88. Multa paucis adiũcta, & è contra nõ faciunt miſtiones, ſed augmẽtationem. Gutta vini 1,0000 amphoris aq̃ nõ miſcet.

Determinat de modo miſtionis ſm ꝓpriã opinionem, & primo præmittit quãdã diuiſionẽ neceſſariã ad propoſitũ oñdendũ dicẽs, q̃ ſicut ſupradictũ eſt, entiũ quędam ſunt actiua, quædã paſſiua ab his, ſ. actiuis. ſed iſtorũ, quędã cõicant in materia, & talia in agendo & patiendo adinuicẽ cõuertunť: quædã vero ſunt, quorũ non eadẽ materia eſt: & taliũ licet vnũ agat, & reliquũ patiatur, nõ tñ in hoc conuertunť adinuicẽ. Scđo ibi. {Horũ quidem igiť non eſt miſtio.} Proſequiť intẽtũ. Et circa hoc tria facit. Primo oñdit quæ non ſunt miſcibilia, ſiue ex quibꝰ non põt fieri miſtio, ſcđo oſtendit qñ, & ex quibus fiat miſtio. ibi {Qñ aũt potentijs adæquanť.} Tertio redit iterũ ſuper primũ, vt melius manifeſtet quę nullo modo ſunt miſcibilia. Ibi {Qñ aũt alterũ.} Dicit ergo primo q̃ eorũ, quæ non cõicant in materiã, nõ põt eſſe miſtio: & ideo licet medicina faciat ſanitatẽ, nõ tñ patitur à ſanitate: & ideo miſceri ibi non põt. Neq; ſanitas vel aliquod accidens miſcetur corporibus, & talia immiſcibilia ſunt ex ſui natura. Quædã aũt, licet ſint miſcibilia ex ſui natura, tñ per accidens miſceri non poſſunt. Et quæ ſint iſta

T.c.89.

T.c.89. fi.

E declarat. ibi {Actiuorum & paſſiuorum.} Dicens q̃ ſi multa de genere actiuorum & paſſiuorum componantur, & magna paruis, non faciunt miſtionem, ſed faciunt augmentum prædominantis: per cuius virtutem, alterũ ſcilicet paucum, vel paruum tranſmutatur in alterũ prædominans. Et ideo gutta vini in mille millibus amphoris aquæ, non miſcetur cum ipſa aqua: quia forma ſiue ſpecies eius tranſmutatur, & corrumpitur in totã aquã.

Deinde cum dicit.

Cum uero potentias habẽt quodammodo æqualeis, tum utrunque è ſua quidem mutatur natura in id quod uincit ac ſuperat, non tamen fit alterum, ſed inter utrũque medium atque commune. Patet igitur ea eſſe miſtilia, quæcunque ex agentibus contrarietatem habẽt. hæc enim inter ſe paſſiua ſunt. VATAB.

Quando autem potentijs adęquantur ęqualiter, tunc tranſmutatur vtrunque in dominãs ex ſuiipſius natura. non generatur enim alterũ, ſed medium commune. Manifeſtum igitur, quoniam hæc ſunt miſcibilia, quæcunque factiua contrarietatem habent: hæc ſunt enim abinuicem paſſiua. ANT. T.c.89.

F

Oñdit ex quibus & quando fiat miſtio: & circa hoc tria facit. primo oſtẽdit quãdo, & ex quibus fiat miſtio: ſecundo oſtendit quę faciliter miſcẽtur. ibi {Et parua autem.} Tertio quę difficulter. ibi {Multũ autem.} Dicit ergo primo, quando potentiæ miſcibiliũ adæquãtur, tunc vnumquodque miſcibilium *æqualiter dominatur: & vnumq̃dq; ad alterũ tanq̃ ad dominãs tranſmutatur, & vnumquodq; ex ſuiipſius natura ſm aliquid tranſmutatur. Nec tamẽ vno corrupto aliud generatur, ſed fit medium inde cõmune, quod participat omniũ virtutes miſcibilium coniunctorum. Manifeſtũ eſt ergo q̃ hæc ſunt miſcibilia, quæcunq; ſunt de numero facientiũ ſiue agentium, & habent cõtrarietatẽ: quia hæc ſunt adinuicẽ paſſiua: & hoc eſt primo quod requiritur in miſcibilibus.

Legitur in quibuſdã co. & recti aliqualiter.

G Miſcibilia ſunt actiua & paſſiua adinuicẽ.

Cõtra hoc aũt quod hic dicitur obijcitur à quibuſdã, quia ſic miſcibilium potentiæ adæquantur. tanta eſt virtus reſiſtendi quanta eſt virtus ad agendũ: & ita nec agẽt nec patientur adinuicem. Item obijciunt Auic. & Algazel. dicentes, q̃ ſi miſcibilia adęquantur in miſto, nõ magis inclinabitur illud miſtum ſurſum, q̃ deorſum, vel ad aliquam aliam loci differentiam: cum nullum ſit in ipſo prædominans elementorum. & adhuc ſequitur, q̃ quilibet motus ſm triplum magis eſt violentus q̃ naturalis: & ſimiliter eſt de loco. Sequeretur etiam q̃ oĩs miſtio eſſet vna. & ita ex ſimilibus in quantitate & qualitate eſſent caro, & oſſa, & lapis, & cætera miſta: quod eſt impoſſibile. Ad quod dicendũ eſt, q̃, cũ omnis miſtio naturalis ſit propter generationem, non ſic ſunt intelligenda verba Philoſophi q̃ in miſto ſit æqualitas virtutũ & potentiarũ, vt prima ratio ꝓcedebat: nec etiam oportet q̃ ibi ſit æqualitas quantitatis ipſorum miſcibilium. ſed eſt intelligendũ q̃ ibi ſit æqualitas proportionis, quã requirit forma rei generandæ, ꝓp quam eſt miſtio. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta. Deinde cum dicit.

Dubium.

Quia tria elñta violẽter mouerẽtur.

Solutio.

H

Parua autem dum paruis admouentur, propenſius miſceri ſolent. quippe cum ea facilius celeriuſque ſeſe tranſmeent. VATAB.

Et parua autem paruis poſita ſecus miſcenť magis: facilius. n. inuicem & citius tranſeunt. ANT.

Oſtendit quæ faciliter & bene miſcentur. dicẽs, quòd quando parua miſcentur paruis, tunc facilius fit miſtio: quia talia facilius & citius tranſeunt per ſeinuicem alterando. Deinde cum dicit.

Quę faciliter miſcenť

At

VATAB.

At multum tardius hoc idem efficit patiturq; à multo. Iccirco ex hiſce, quæ diuidi poſſunt patiq; ſolent, quæ facile terminos ſuſcipiunt, ea miſtilia ſunt; quippe quæ facile in parua dirimantur. hæc enim eſt eius, quod facile terminatur, ratio Verbi gratia. quæ liquida ſunt, inter corpora maxime miſtilia ſunt, cum liquidum maxime omnium diuiſibilium facile terminari poſſit, modo non ſit uiſcoſum, atque tenax. Hæc enim molem reddũt ampliorem atque maiorem.

ANT.

Multum autem & à multo tardius hoc operatur. Ideo & bene determinabilia diuiſibilia et paſſiuorum miſcibilia. Diuiduntur enim hęc in parua facilius: hoc enim eſt bene determinabile eſſe. v. g. humida miſcibilia maxime corporum. Bene determinabile enim maxime humidum diuiſibilium, ſi non viſcoſum ſit: hæc etenim vtique ampliorem & maiorem ſolum tumorem faciunt.

Humida ſunt bñ miſcibilia niſi ſint viſcoſa aut lubrica.

Oſtendit quæ tarde & de difficili commiſcẽtur dicẽs, ꝙ, quando multum miſcetur multo, tunc tardius & difficilius commiſcentur. & hoc ideo: quia difficilius adinuicem alterantur, & tardius tranſeunt per ſeinuicem. Requiritur etiam ad facilem miſtionẽ, ꝙ miſcibilia ſint bene terminabilia adinuicem paſſiua. & hoc ideo: quia bene terminabilia cum ſint ſubtilia, & humida, facilius diuiduntur in parua, quæ facilius commiſcẽtur q̃ magna. hoc enim eſt bene terminabile, quod eſt bene diuiſibile in parua. v. g. humida quæ ſunt inter cætera corpora bene miſcibilia. & hoc ideo quia humidum inter alia corpora eſt magis diuiſibile in parua, niſi illud humidum ſit viſcoſum: quia ſicut dicitur in Quarto Meteororũ, partes humidi viſcoſi contacent, ſicut gluttinum, propter miſtum eis ſubtiliter ſiccum: quod apprehendit vndiq; humidum: & non ſinit elabi oleum. Quando vero aquæ admiſcetur: quia lubrica ſimul iuncta, vel lubricum humido compoſitum: auget tumorem ſiue quantitatẽ, ſed non miſcetur ei, ſic, ꝙ quælibet pars eius alteret & alteretur ab eo ad mediã naturam miſti. Deinde cum dicit,

Quæ difficulter miſcentur.

T. c. 88. Vñ húidũ ſit viſcoſũ.

VATAB.

Cum autem alterum duntaxat paſſiuum fuerit, aut alterum uehementer & alterum admodum remiſſe: uel nihilo uel certe paulo maius euadet quod ex utriusque miſtura conſurgit. quod, in ſtanno & ære accidit.

Nonnulla enim entia, inter ſe minus diſcreta ſunt, ambiguntq;. uidentur enim quodammodo & remiſſe miſceri, & quaſi alterum ſuſceptiuum, alterum forma eſſe, qđ quidem, & in hiſce accidit. Nam ſtãnum quaſi affectio quædam ſine materia, æris, pene euaneſcit, miſturæ toti colore ſolũ indito. qđ idem, & in alijs quoque uſu uenit.

ANT.

Quando autem alterum ſolum paſſiuũ erit, aut vehementer, hoc autem valde parum, aut nihilo maius eſt id, quod ex ambobus miſtum eſt, aut parum. quod contingit circa ſtannum, & ęs. Quædam enim balbutiuntur adinuicem, & epafoterizant. Videntur enim aliquantulũ ac remiſſe miſta eſſe. & alterum quidem ſuſceptiuum, alterum autem ſpecies: quod in his contingit. ſtannum enim vt paſſio aliqua ſine materia æris, pene euaneſcit miſtum omne, colorans ſolũ. Idem autem hoc contingit in alijs.

T. C. 90.

Oſtẽdit iterum primum, vt melius declaret quę ſunt, quæ nullo modo miſceri poſſunt, dicens, ꝙ, quando ſolum alterum eſt paſſiuum, ita ꝙ non agat in alterum, talia nullo modo miſcentur: & hoc eſt, quando miſcibilia non communicant in materia. Qñ vero cõcant in materia, ſed vnum vehementer agit, & alterum vehementer patitur, & non tantum agit quantum primum, neque talium poteſt eſſe miſtio. vel ſi eſt aliqua, parum relinquetur de eo quod vehementer patitur: ſicut patet in ſtanno & ære. ſi enim in ære liquefacto miſcetur modicum de ſtanno, tunc ſtannum per vehemẽtiam actionis æris euaporat: & nihil forte remanet, niſi calor quidam: & eſt ſimile balbutientibus, qui vna litera prolata, aliam diſtincte non proferunt. idem etiam contingit in multis alijs. Deiude cũm dicit.

VATAB.

Patet igitur ex his quæ diximus, miſtionem eſſe, & quid ea ſit, & quam ob cauſam, & quænam entia miſtilia ſint: quandoquidem nonnulla ſunt eiusmodi, quæ & pati inter ſe, & facile terminari diuidiq; poſſunt. Hæc. n. cum miſta ſunt non eſſe corrupta, nec ultra eadem ſimpliciter eſſe, nec eorum miſtionem eſſe cõpoſitionem, nec ad ſenſum, neceſſe eſt. Sed miſtile quidem eſt, quando cũ facile definiri queat paſſiuum eſt & actiuum, & ait qđ eſt eiusmodi, miſtile. nã miſtile, ad cognomine dici ſolet. Miſtio uero, eſt miſtilium alteratorum unio.

ANT.

Manifeſtum igitur ex his quę dicta ſunt, ꝙ eſt miſtio, & quid eſt miſtio, & quarę eſt, & quę ſunt miſcibilia entium, quoniam ſunt quędam quaſi paſſiua abinuicem, & bene determinabilia, & bene diuiſibilia. Hęc enim, neque corrupta eſſe neceſſarium eſt quando miſta, neque adhuc ſimpliciter eadem eſſe quæ prius. neq; compoſitionem eſſe miſtionem eorum, neque ad ſenſum. Sed eſt miſcibile quidem quodcunque bene determinabile ens paſſiuum fuerit & actiuum, & tali miſcibile eſt. ad homiomerum enim miſcibile. miſtio autem eſt miſcibiliũ alteratorum vnio.

Recapitulatio.

Recapitulat quæ dicta ſunt de miſtione: per quod etiã quarta quæſtio declaratur, quæ fuit primo propoſita in principio huius capituli, dicens manifeſtum eſſe ex his quæ dicta ſunt, & ꝙ eſt miſtio, & quid eſt, & quare eſt: quia propter paſſionem & actionem contrariorum. Et dictum eſt etiam quæ ſunt miſcibilia: quãdo iſta paſſiua adinuicem, & bene terminabilia: & talia ſunt bene diuiſibilia. Dictum eſt etiam, ꝙ ad hoc ꝙ ſit miſtio, neceſſariũ eſt q; miſcibilia nõ ſint ſimpliciter corrupta, nec ſunt ſimpliciter eadem, vt prius. ſunt enim corrupta quantum ad formas, & remanent quantum ad virtutem, vt ſupra oſtenſum eſt. Adhuc etiam oſtenſum eſt, ꝙ miſtio non eſt compoſitio minimorũ ſm naturam, ſicut dicebat vna opinio: nec minimorũ ſm ſenſum, vt dicebat alia. talia. n. minima non ſunt miſcibilia. Sed illud eſt miſcibile, quod cũm ſit bene determinabile, eſt actiuum & paſſiuum: & illud quod admiſcetur cum tali miſcibili, eſt miſcibile ad homiomerum. i. facit cum alio miſtum, quod eſt eiuſdẽ rationis in toto & in partibus. Patet etiam ꝙ miſtio eſt miſcibilium alteratorum vnio. Quæ quidem alteratio ſolum eſt intelligenda in virtutibus ſiue qualitatibus eorũ. Sed, ſi etiã alteratio ſumatur improprie, miſtio eſt miſcibilium alteratorum, i. corruptorum ſm formas vnio.

T. c. 84. in dige.

Qũo miſtionis diffõ intelligitur.

Primi libri de Generatione Finis.

ARISTOTELIS

DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE

LIBER SECVNDVS,

Cum S. Thom. expoſitione.

SVMMA LIBRI.

De Elemẽtorum Principijs *&* numero inquirit *&* ip *ſorum Generatione, & de Miſtorum item generatione meminit, & generationis, & corruptiõis cãs inueſtigat.*

LECTIO. I.

Præmittitur huius libri intentum. Antiquorum præterea ac propria de materiali generationis elementorum principio opiniones tractantur.

VATAB.

DE miſtione igitur & tactu & actione & paſſione, quo pacto hiſce competãt, quæ natura mutationem ſubeunt: et inſuper de ortu & occaſu ſimplici abſolutoque qualiter fiat, cuius ſit, & quam ob cauſam: tum etiam de alteratione quid ſit alterari, & quam quodque eorum habeat differentiam, dictum eſt. Reſtat, ut circa ea, quæ elementa corporum appellãtur, contemplemur. Nam generatio & corruptio, ſubſtãtijs omnibus, quæ natura conſtant, haud ſine ſenſibilibus corporibus competunt.

ANT. T.c.1.

DE miſtione quidem igitur & tactu, & facere & pati dictum eſt quomodo exiſtãt his quæ tranſmutantur ſm naturam. Amplius autem de generatione & corruptione ſimpliciter, & quomodo eſt, & propter quam cauſam. Similiter autem & de alteratione dictum eſt, quid eſt alterari, & quam habeat drĩam eorũ vnũquodq;. Reliquum autẽ cõſyderare circa vocata Elemẽta corporum. Generatio quidem & corruptio omnibus natura ſubſiſtentibus ſubſtantijs eſt non ſine ſenſibilibus corporibus.

POſtquam Philoſophus in Primo libro determinauit de generatione & corruptione in communi, & de motibus conſequentibus, ſ. de alteratione & augumẽto, nunc in ſecundo libro determinat de generatione & corruptione in ſpeciali, ſcilicet de generatione & corruptione elementorum. Et circa hoc duo facit. primo recapitulat ea quæ dicta ſunt in primo libro, & continuat dicta dicendis dando intentionem, Secundo proſequitur intẽtum. ibi {Horum autem ſubiectam.} Dicit ergo primo, ꝙ dictum eſt iam in primo libro de miſtione & de tactu, & de facere & pati, quomodo exiſtunt his quæ tranſmutantur ſecundum naturam. amplius etiam dictũ eſt de generatione & corruptione quomodo exiſtat, & propter quam cauſam. ſimiliter etiam dictum eſt de alteratione quid eſt, & in quo differt à generatione & corruptione. Relinquitur autem in hoc ſecundo libro conſyderare de corporibus, quæ elementa vocantur, antequã conſyderemus in libris de Generatione & Corruptione corporum ſpecialium: ſicut lapidum, & metallorum, & plantarum, & animalium. & hoc ideo, quia omnes ſubſtantiæ, quæ generantur & corrumpuntur, non ſunt ſine iſtis ſenſibilibus corporibus, ſ. quatuor elementis. Dicũtur autem elementa antonomaſice ſenſibilia: quia eorũ differentiæ ſiue principia, quæ ſunt quatuor qualitates, ſcilicet calidum, frigidum, humidum & ſiccum, ſunt cauſæ omnium aliarum qualitatum tangibilium. Deinde cum dicit. — *Quia ſenſata ſunt ex quatuor elñtis. Elñta dicũtur antonomaſi ce ſenſibilia.*

Quorum ſubiectam materiam quidam unam eſſe aiunt, eam aerem, aut ignem, aut quippiam inter hæc medium, quod & corpus ſit & ſeparabile ponentes. Quidam, numero plures una. alij enim ignem & terram, alij & hæc, & tertium aerem, alij & aquam inter hæc quartam, uti Empedocles. ex quibus concretionem ſecretio- F *nemue, aut alterationem ſubeuntibus, ortum atque occaſum rebus ipſis contingere dicunt.* — VATAB.

Horum autem ſubiectam materiam, hi quidem eſſe inquiunt vnam, vtputa aerem ponẽtes, aut ignem, aut aliquod horum medium, qđ & corpus eſt & ſeparabile. Hi aũt plures, numero, ꝗ̃ vnam: quidam. n. ignẽ & terram, hi autem & hæc, & aerem tertium. hi autem & hoc & aquam quartum, vt Empedocles. ex quibus congregatis & ſegregatis, & alteratis, aiunt contingere generationem & corruptionem rebus. — ANT. T.c. 2.

Proſequitur intentum. Et circa hoc duo facit. Primo inquirit de ſubſtantia & numero eorum, ſecundo de mu- G tua ipſorum generatione & corruptione. ibi {Quoniam autem determinatum eſt.} Circa primum duo facit, Primo determinat de materiali principio & formali elementorum, ſecuodo de numero eorum. ibi {Quoniam autẽ quatuor elementa.} Circa primum duo facit. Primo determinant de principio materiali, ſecundo de formalibꝰ. ibi {Sed nõ minus.} Circa primum duo facit. Primo determinat de materia elementorum ſecundum opinionẽ aliorum, ſecundo ſecundum opinionem propriam. ibi {Nos autem dicimus.} Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum, ſecundo reprobat eas. ibi {Quoniam quidem igitur principia.} Dicit ergo primo quòd quidam fuerunt, qui poſuerunt tantum vnã materiam elementorum. Sed iſti diuerſificati ſunt: quidã enim dixerunt quòd illa materia erat aer, quidam vero quòd ignis. ſed iſti diuerſificati ſunt. quidam enim poſuerunt quoddam corpus medium, igne quidem dẽſius, H aere autem ſubtilius. Conueniunt omnes iſti in hoc, ꝙ dixerunt ipſam materiam elementorum eſſe corpus ſeparabile actu, & per ſe exiſtens. Alij vero fuerunt, qui dixerunt materiam elementorum eſſe plurificatam per numerum, & iſti etiam diuerſificati ſunt: quia quidam dixerunt ipſam eſſe ignem, & terram, quidam vero addũt tertium, ſcilicet aerem, quidam addunt quartum, ſcilicet aquam, ſicut Empe. Dicunt autem tam ponentes duo ꝗ̃ ponentes plura duobus, quòd per congregationem & ſegregationem ipſorum fit generatio & corruptio in rebus. Deinde cùm dicit.

T.c. 20. — T.c. 16. — T.c. 6. fin. — T.c. 6. — *Antiquorũ opiniones de elñtorũ generatiõe de principio materiali.*

Qđ igitur prima ipſa, principia elemẽtaq; ꝓbe dicanf, ſit in cõfeſſo, ex quibus ſi aut cõgregatione ſegregationeue, aut alia mutatione tranſmutentur, generationem fieri contingat atque corruptionem. Sed qui unam ultra ea quæ ſunt dicta, materiam faciunt, eamq; corpoream

team atque ſeparabilem, errant. Nam fieri non poteſt, ut corpus hoc, cum ſenſibile ſit, ſine contrarietate exiſtat. Etenim infinitum hoc, quod nonnulli principium eſſe dicunt, aut leue aut graue, aut calidum, aut frigidum ſit, neceſſe eſt.

ANT.

Quoniã igitur prima principia & elementa bene ſe habet dicere, ꝙ ſit cõfeſſum ex quibus trãſmutatis aut ſm cõgregationẽ, aut ſegregationem, vel ſm aliã transmutationem cõtingit generationẽ eſſe, & corruptionem. Sed facientes quidẽ vnam materiam extra prædicta, hãc aũt corporeã, & ſeparabilem, peccant. Impoſſibile enim ſine cõtrarietate eſſe corpus hoc ſenſibile. aut enim leue, aut graue, aut calidum, aut frigidum, neceſſe infinitum hoc, quod quidam dicunt eſſe principium.

Impoſſe eſt corp⁹ ſenſibile eẽ ſine contrarietate.

Reprobat prædictas opiniones. & hoc primo, ſecundo quaſi incidenter reprobat opinionem Platonis ibi. {Vt autem in Timæo ſcriptum eſt.} Aduertendum autem eſt circa primum ꝙ non reprobat opinionem ponentium plura elementa: ſed ad præſens concedũ eam tãquam propinquam aliqualiter veritati. vnde dicit, ꝙ ſit conceſſum illis, qui ponunt plura elementa eſſe principia, per quorum tranſmutationem ſit generatio & corruptio. ſiue iſta tranſmutatio ſit cõgregatio & diſgregatio, ſiue quæcunq; alia tranſmutatio, iſti quodammodo bene dicũt. Reprobat autem primam opinionem: vnde dicit, facientes vnam materiam, & hanc corpoream, & ſeparabilem ab omni contrarietate, & ab omni forma elementali, ſicut ꝙ eſt medium inter ignem & aerem, peccant: quia impoſſibile eſt ꝙ corpus ſenſibile ſit ſine contrarietate. Oportet enim ꝙ illud corpus infinitum, quod ipſi dicũt eſſe principium, ſit aut graue, aut leue. & ſiquidem erit leue, mouebitur ad locum ignis: ſi autẽ graue, mouebitur ad locum terræ: cuius autem motus eſt & locus, illius eſt & forma, quam motus & locus ſequuntur: ergo eſt terra vel ignis: & ſic per conſequens eſt calidum aut frigidũ: & ſic non erit ſeparabile à cõtrarietate, & à forma elementali, vt ipſi ponebant. Deinde cum dicit.

Nota intentionẽ Philoſophi. Primũ principiũ atque elemẽtũ, ſæpius apud Ariſ. ſumundi, alterũq; pro altero ſumi, notiſſimum eſt. Reprobat opi. ponentium vnã materiã l actu elemẽtorum.

VATAB.

Quod autem in Timæo eſt ſcriptum, nihil habet certi definitique. Nam nec ille plane dixit an id quod omnia ſuſcipit ab ipſis ſeparetur elementis, nec ullo uti ſolet, cùm tamen prius dixerit illud uocatis elementis, ut aurum aureis operibus, eſſe ſubiectum. quamquam id non recte dicitur, ſi hoc dicatur modo. Sed quorum eſt alteratio, ea ita ſeſe habent; quorum uero generatio atque corruptio, ea ex nomine eorum ex quibus fiunt, appellari impoſſibile eſt. At qui longe uerißimum eſſe inquit, dicere quodque aurum eſſe. Verum cum ſolida ipſa elementa ſint, ad plana uſque reſolutionem facit. Ad primam materiam eſſe plana ipſa, de numero eorum eſt quæ fieri nequeunt.

ANT. T. c. 4.

Vt autem in Timeo ſcriptum eſt, nullam habet determinationẽ. Nõ enim dixit manifeſte pandeches ſi ſeparatur ab elementis. Neque vtitur vllo, cum dixit, eſſe ſubiectum aliquod vocatis elementis prius, vt aurum operibus aureis certe. quãq; & hoc non bene dicitur hoc modo dictum. Sed quorũ quidẽ eſt alteratio, ita eſt. Quorũ aũt eſt generatio & corruptio impoſſibile illud enũciari, ex quo generatum eſt. Sed tñ inquit longe verius eſt eſſe aurum dicere vnũquodq; eſſe. Sed elemẽtis entibus ſolidis vſque ad planiciem facit diſſolutionem. impoſſibile autem matrem & materiam primam planam eſſe.

T. c. 5. Materia prima eſt ſicut mater.

Reprobat opinionem Platonis de principio elementorum, dicens, Quod illud, quod dixit Plato in Timæo, nullam habet determinationem: quia nihil dixit determinate & manifeſte. Non enim dixit manifeſte & determinate, ſi illud principium, quod vocauit pandexes, i. receptaculum omnium, ſeparatur ab elementis: ita quòd ſit aliquando actu exiſtens ſub forma elementi, vel non. Neque etiam dixit, ꝙ eſſet aliquod materiale principium ipſorum elementorum. ſed dicit ꝙ ſubiectum elementorum ſe habet ad elementa, ſicut aurum ſe habet ad opera operata ex auro. Sed certe hoc non bene dicitur: quia impoſſibile eſt ꝙ id, qđ eſt ſubiectũ generationis, ſicut materia, dicatur de ipſo generato: ſicut non dicimus ꝙ caro ſit terra, ſed terrea. Similiter illud quod alteratur non recipit prædicationem paſſionis in recto, non enim poteſt dici ꝙ homo ſit albedo, ſed albus. Plato tamen dicit ꝙ verius eſt dicere vnumquodque opus factum ex auro eſſe aurum, quàm ipſum eſſe tale. Sicut verius eſt dicere phialam factam ex auro eſſe aurum, quàm phialã: ita etiam verius erit dicere ignem vel aquam vel aliud generatum eſſe ipſum ſubiectum, quàm eſſe ignem vel aquã. Poteſt ergo breuiter ſic ratio formari. Impoſſibile eſt ꝙ ſubiectum generationis prædicetur in recto de generato: ſed ſubiectum, quod ponit Plato, prædicatur in recto de elemẽtis: ergo impoſſibile eſt ꝙ ſit ſubiectum generationis & corruptionis ipſorum. Adhuc etiam peccat Plato, quia, cum elementa ſint corpora ſolida, dicit tamen quòd materia eorum diſſoluitur vſque ad ſuperficiem, vt patet in Tertio de Cœlo & Mundo. impoſſibile enim eſt ꝙ materia prima, quę eſt ſicut mater, ſit ſuperficies. Deinde cum dicit.

Prim⁹ Platonis laps⁹.

Sed⁹ Plato. lapſus.

Rõ Ariſ. cõtra Plato.

Terti⁹ Pla. lapſus. T. c. 5.

VATAB.

Nos autem ſenſibilium corporum quandam eſſe materiam dicimus, ſed eam ſeparari non poſſe, ſed ſemper eſſe cum contrarietate, ex qua elementa uocata fiunt. de quibus alibi exactius eſt definitum, atque pertractatũ.

Verum enim uero, cum ad hunc modum ex materia corpora prima conſtent, de hiſce quoque determinemus oportet, ſupponentes materiam inſeparabilem quidem, ſed contrarijs ſubiectam, principium atque primum eſſe. non enim calor frigori, nec frigus calori, ſed quod ſubijcitur utrique, materia exiſtit. Quare primo, quod potentia ſenſibile corpus exiſtit, principium eſt. Deinde, contrarietates ipſe, ceu calor, & frigus. Poſtremo, ignis & aqua & quæ ſunt eiuſmodi. hæc enim in ſeſe tranſmutari ſolent. nec res perinde habet, ut Empedocles & ceteri aſſerunt. non enim eſſet alteratio. At contrarietates ipſe tranſmutari in ſe non ſolent.

ANT. T. c. 6.

Nos autem dicimus eſſe aliquam materiam vnam corporum ſenſibilium: ſed hanc non ſeparabilem, ſed ſemper cũ contrarietate, ex qua generantur vocata elementa. determinatũ eſt autem de his certius, & in alijs. Sed tamen qm̃ & hoc modo ſunt ex materia prima corpora, determinandum & de his Porro. Principium quidem & primum eſſe materiam, inſeparabilem, atque ſubiectam contrarijs antea ſupponamus. neque enim calidum materia eſt frigido, neq; hoc calido, ſed ſubiectum amborum

Primũ principium materiale:

Quapropter primũ quidem potentia corpus id, quod ſenſibile, princium eſt: ſecũdũ autem contrarietates. dico aũt. v. g. caliditas, & frigiditas: tertio aũt neq; ignis & aqua & talia. Hæc quidẽ tranſmutantur adinuicẽ, & nõ vt Empe. & alij dicunt: neq; enim eſſet alteratio. contrarietates autem non tranſmutantur. [E] [Secundum] [Tertium.]

Determinat de materia, quæ non eſt ſeparabilis ſimul ab omni forma elementi, nec ab omni contrarietate elemẽtorũ ſm propriã opinionẽ, dicẽs, ꝙ eſt aliqua vna materia ſenſibilium corporũ, ſ. elementorũ, quæ nõ eſt ſeparabilis ſimul ab oĩ forma elementi, nec ab oĩ cõtrarietate: ſed ſemꝑ eſt ſub aliqua forma & aliquibus qualitatibus cõſequẽtibus ipſam formã: et ex iſta materia generanť ſenſibilia corpora, quę vocanť elemẽta. Excuſando aũt ſe à maiori declaratione, dicit ꝙ determinatũ eſt in alijs certius, ſ. in Tertio Cœli & Mundi. [T.c.11.] [F] Sed, quia ibi nõ eſt plene determinatus modus, ſm quẽ ex materia generantur corpora prima, determinandum eſt hic quõ generentur. Ad horũ. n. manifeſtationẽ dicit ſumendũ eſſe pro principio hoc quod dictũ eſt, ſ. ꝙ eſt materia vna ſubiecta cõtrarijs, inſeparabilis ab eis: quia ſemꝑ eſt cũ altero cõtrariorũ. & hoc probat ꝑ hoc, ꝙ caliditas non põt eſſe materia frigiditatis, nec è conuerſo: ſed oportet aliquod eſſe tertiũ, vt dicit in. 12. Meta. & in primo Phyſi. [T.c.10. & 12.] ꝙ eſt ſubiectũ amborũ cõtrariorũ, & de vno tranſmutať in aliud. [T.c.71.] & ideo Primũ principiũ eſt id, qd eſt potentia corpus ſenſibile, & illud eſt materia iã dicta: Secũdũ vero principiũ ſunt cõtrarietates qualitatũ diſtinguentes & determinãtes potẽtiã materiæ. v. g. caliditas, & frigiditas & hmõi. Tertium tñ erit elemẽtũ cõſtitutũ ex his, puta ignis, vel aqua, vel hmõi, & alia elemẽta, q̃ tranſmutanť adinuicẽ, dũ eorũ cõis materia mutatur de vna forma in aliã, vt de igne in formã aeris & ſimiliter de alijs. [G] Vnde nõ eſt verũ ꝙ Empe. dixit, & quidã alij, ſ. ꝙ elementa nõ trãſmutantur. ſi. n. immutabilia ſunt, vt ꝙ ſolũ fuit ignis ſemꝑ ſit ignis, tunc nunq̃ eſſet generatio, nec alteratio: qd eſt manifeſte falſum. quia ſm cõtrarietatẽ tranſmutantur. ſicut videmus ad ſenſum, ꝙ eadẽ materia, q̃ nunc eſt ſub frigiditate aquæ, aliquãdo eſt ſub caliditate aeris: & q̃d erat ſub caliditate aeris, aliqñ eſt ſub caliditate ignis. Cũ ergo huiuſmodi qualitates conſequantur formas ſubſtantiales elementorum, ſicut effectus cauſam ſequiť, dicendum ꝙ, ſi fiat trãſmutatio ipſarum qoalitatum, ꝙ etiam fit tranſmutatio in formis ſubſtantialibus,

LECTIO II.

Quænam qualitatum tangibilium elementorũ formalia principia ſint, ac illorum primæ differentiæ.

[VATAB.] *Verum nihilo minus & ut corporis ſunt, qualia & quot principia ſint, dicamus oportet. Nam cæteri ſuppoſitis utuntur, nec cur talia ſint, aut tot numero dicunt.* [H]

[ANT.] SEd non minus erit corporis qualia & quot dicendum principia. Alij quidẽ enim ſupponentes vtuntur & non dicunt, quare talia aut tot ſint.

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de principio materiali elementorum, hic determinat de principio formali. [De principio formali.] Et primo dat intentionem ſuam, ſecũdo proſequitur intentum, ibi {Quoniam igitur quærimus.} Dicit ergo primo, ꝙ nõ minus debemus dicere de principio formali elementorum q̃ de materiali. Et intelligo per formale principium ipſas ſenſibiles qualitates, potentiã materiæ, vel materiam diſtinguentes: ſecundum quas illa corpora qualia ſunt. Inquirit enim hic Philoſophus principium corporum ſenſibilium, inquãtum ſenſibilia ſunt, vt ipſe dicit in litera. Si autem dicatur ꝙ velit inquirere [E] principia formalia ſubſtantialia, tunc dicendum eſt, ꝙ, quia formæ ſubſtantiales ſunt nobis ignotæ, quia inſenſibiles: ideo per iſtas qualitates, quæ ſunt imediata principia tranſmutationis ſubſtantialis, dat intelligere ipſa formalia principia ſubſtãtialia. & ideo dicit, ꝙ etiã oportet dicere quales, & quot ſunt iſtę qualitates. Ideo autem de iſtis determinare oportet: quia alij philoſophi non reddunt cauſam, quare ſunt, ſed ſolum ex ſuppoſitione vtuntur eis. Deinde cum dicit.

[VATAB.] *Cùm igitur corporis ſenſibilis, hoc eſt tangibilis, principia diſquiramus: ſenſibile autem ſit quod tactu ſenſum facit: conſtat non omnes corporis contrarietates, ſpecies & principia facere, ſed eas ſolum, quæ ſub tactum cadũt. nam contrarietate, eaq; tangibili differunt. Quocirca nec albor, nec nigror, nec dulcedo nec amaritudo, nec itẽ cæterarum quicquam contrarietatum, elemẽtum facit.*

[F] [ANT. T.c.7.] Qm̃ igiť quærimus corporis ſenſibilis principia, hoc aũt eſt tangibile, tangibile autẽ cuius eſt ſenſus tactus, manifeſtum, qm̃ non omnes cõtrarietates corporis ſpẽs & principia faciũt, ſed ſolum quę ſm tactũ. nã ſm cõtrarietatẽ differunt, & ſm tangibilem cõtrarietatẽ: ideo neque albedo & nigredo, neq; dulcedo & amaritudo, ſimiliter autẽ neq; aliarum contrarietatũ aliqua facit elementum.

Proſequitur intentum: & circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ non oẽs contrarietates ſunt formæ elementorum perfectiuę, ſed ſolũ tangibiles. ſecũdo ꝙ nõ oẽs tangibiles, ſed ſolũ primę: & oſtendit quæ ſunt primæ, ibi {Ipſorũ aũt tangibilium.} Dicit ergo primo, ꝙ, quia nos quærimus principia corporis ſenſibilis, & non omnis ſenſibilis, ſed ſolũ tangibilis: tangibile aũt ſolũ eſt ſenſus tactus: manifeſtũ eſt ꝙ nõ oẽs cõtrarietates faciũt ſpecies, ſiue corporis ſenſibilis, ſed ſolũ illæ, quæ ſunt ſenſibiles ſm tactũ: & ideo nec albedo, nec nigredo, nec dulcedo, & amaritudo, nec aliqua alia ſenſibilis qualitas, q̃ nõ eſt tangibilis, facit elementa. [G] Et huius cã eſt: quia non ſunt primę, nec actiuæ, nec paſſiuæ adinuicem, cuiuſmodi oportet eſſe principia primorũ corporũ, ſ. elemẽtorũ: & iõ non trãſmutant ea, q̃ tãgunt: & propterea nõ valẽt ad gñationẽ & corruptionẽ elemẽtorũ. Deinde cũ dicit,

[VATAB.] *Atqui uiſus tactu prior eſt. quare & quod ei obijcitur, prius erit. Verum non eſt corporis tangibilis affectio, quatenus tangibile exiſtit, ſed per aliud, quamquam natura prius eſt.*

[ANT.] Quamuis prior viſus tactu. quapropter & ſubiectum prius. Sed non corporis eſt tangibilis paſſio ſecundum ꝙ tangibile, ſed ſecundum aliud, & ſi ſit natura prius. [H]

Remouet quoddam dubium. Cum enim quærat hic Philoſophus formas perfectiuas corporum elementorum, &, cum viſus ſit prior tactu (& ideo obiectum viſus ſit prius obiecto tactus) potius videtur quòd formæ perfectiuæ elementorum ſint quærendæ penes differentias viſus quàm tactus. Sed hoc remouet dicens, ꝙ quãuis viſus ſit vno modo prior tactu, quia forma etiam dignitate prior eſt omnibus ſenſibus: & ideo obiectum viſus prius eſt obiecto tactus: tamẽ qualitas, quæ eſt obiectum viſus, non eſt corpus tangibile ſm ꝙ tangibile: etiã ſi viſum contingat eſſe ſecundum naturam primũ: prior enim forma eſt & dignitate & fine omnibus ſenſibus. Et ſi eſt, vt dictum eſt, & obiectum viſus prius eſt obiectis aliorum ſenſuũ, non tamẽ omne viſibile, ſed ſolum lumẽ ſiue lux: q2 ꝑ ipſam mouet cœlũ materiã gñabiliũ & corruptibiliũ [Secũdũ quid obm viſus eſt prius obiecto tact9 & è contra.]

corruptibilium ad omnem formam. tactus autem ſubiecto prior eſt: quia ſubſternitur omnibus ſenſib⁹, vt patet Tex. c. 17. Secundo de Anima. & ſuæ contrarietates ſunt cauſæ omnium contrarietatum. et hoc patet, quia nõ ſentimus ſm tactum, niſi id quod excellit ſm qualitates complexionatas medio tactus, quod eſt caro: & illæ ſunt calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, quarũ nulla eſt in cœlo: & Cœlũ nõ ẽ ſenſibile tactu. ideo cœlum ſm naturam nõ eſt ſenſibile tactu, ſed ſolum elemẽta, in quibus ſunt quatuor qualitates, ex quibus fit complexio & tactus. Deinde cum dicit.

VATAB. *Porro ipſorum tangibilium qualeſnam ſint primæ differentiæ & cõtrarietates, diſtinguamus oportet. Sunt autem tangibiles contrarietates, hæ, calidum, frigidum, ſiccum humidum, graue leue, durum, molle, uiſcoſum, aridum, ſcabrum: glabrum, craſſum tenue.*

ANT. Tex. c. 8. Primum autem diuidendę ſunt ipſorum tangibilium differentiæ & contrarietates. Sunt autem contrarietates ſecundum tactum hæ, calidum & frigidum, humidum & ſiccum, graue leue, durum molle, lubricum aridum, aſperum lene, groſſum & ſubtile.

Septẽ cõtrarietates ſecũdũ tactũ. Oſtendit ꝙ non omnes qualitates tangibiles ſunt formæ perfectiuæ elementorum, ſed ſolum primæ, actiuæ et paſſiuæ ſunt adinuicem. Et circa hoc tria facit. Primo diuidit qualitates tangibiles, Secundo oſtẽdit ꝙ ſolum hæ quatuor, ſ. calidum, frigidum, humidum, & ſiccum ſunt, actiuæ & paſſiuæ. ibi {Horum autem.} Tertio oſtendit ꝙ ipſæ ſunt primæ: quia ad ea omnes aliæ reducũtur. Tex. c. 10. ibi {Subtile autem & groſſum.} Dicit ergo primo, ꝙ diuidendæ ſunt tangibiles qualitates, ſiue cõtrarietates, vt videamus quæ earum ſint primæ. Sunt autem contrarietates ſm tactum hęc, calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, graue leue, durum & molle, lubricũ aridum, aſperum lene, groſſum & ſubtile. Rarum autem & denſum, Rarũ & denſũ nõ ſunt Phy. quali. Tex. c. 84. vt in Quarto Phy. dicitur, non ſunt qualitates Phyſicæ, ſed poſitio partium materię ſm propinquum, in denſo: et ſecundum remotum, in raro. Deinde cùm dicit.

Contrarietates ſecundum tactum ſeptem.

Calidum } Frigidum }	Aſperum } Lene }
Graue } Leue }	Groſſum } Subtile }
Durum } Molle }	Humidum } Siccum }
Lubricum } Aridum }	

Ex quibus graue et leuè neq; actiua ſunt, neq; paſſiua. VATAB. *non enim ꝙ alterũ quippiam agat patiaturùe ab altero, dicunt. At elemẽta ipſa inter ſe mutuo actiua ſint & paſſiua, oportet: nam miſcentur, & in ſeſe uiciſſim mutant.*

ANT. Horum aũt graue quidẽ & leue neq; actiua, neq; paſſiua. non enim in faciendo aliqd aliud, neq; in patiendo ab alio, dicuntur. Oportet autem actiua inuicem & paſſiua eſſe elementa: miſcentur enim & tranſmutantur inuicem.

Oſtẽdit ꝙ hæ ſolum quatuor qualitates ſunt actiuæ et paſſiue adinuicem, & per cõſequens ꝙ ſunt formæ elemẽtorum. Sed, qa graue & leue ſunt propriæ qualitates elementorum, de quibus poſſet videri ꝙ eſſent ipſorum formalia principia, ideo primo dicitur, ꝙ nõ ſunt actiua neq;

A paſſiua. et hoc declarat per modum ſignificãdi modum ipſorum: quia non ſignificãt actionem vel paſſionem, cũ non ſint nomina verbalia: cum autem elementa miſceantur & tranſmutentur adinuicem, oportet quòd ſint actiua vel paſſiua: talia autem eſſe non poſſunt, niſi per formalia ſua principia. Ex his igiť manifeſte ſequitur, quòd nec graue nec leue ſunt formalia principia elementorum. Deinde cùm dicit.

Calidum autem frigidumq; & humidum ac ſiccum, illa quidem ꝙ actiua ſint, hæc uero ꝙ paſſiua, dicuntur. Calidum enim eſt, quod ea congregat quæ eiuſdem ſunt generis. Nam ſegregare (id quod ignem facere aiunt) eſt cognata & quæ eiuſdem ſunt generis congregare. accidit enim, ut aliena eximat. Frigidum uero, quod ex æquo cogit ac congregat tã quæ eiuſdẽ ſunt generis, ꝙ̃ quæ diuerſi. VATAB.

Humidum autẽ, quod cùm facile terminos ſuſcipiat, B *proprio nõ definitur: Siccum uero, quod proprio termino belle definitur, alieno ægre.*

ANT. Calidũ qd. Calidum enim & frigidum, humidum & ſiccum, hæc quidem quia actiua ſunt, hęc aũt quia paſſiua, dicuntur. Calidum enim eſt, quia cõgregat homogenea. Segregare. n. quod inquiunt facere ignem, eſt homogenea congregare: contingit enim eximere aliena. Frigidũ autẽ, quod coniungit & congregat ſimiliter & homogenea, & æterogenea. humidum enim indeterminatum proprio termino, bene terminabile eſt alieno. Siccum autẽ bene terminabile proprio termino, difficulter aũt terminabile alieno. Frigidum. Humidũ. Tex. c. 9. Siccum.

C Oſtendit ꝙ hæ quatuor qualitates, ſ. calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, ſunt actiuæ & paſſiuæ. Et primo oſtendit hoc de calido & frigido, dicẽs, ꝙ calidum & frigidum ſunt actiua, humidum & ſiccũ ſunt paſſiua. Sic dicuntur, i. ſic conſignificant eorum nomina: & hoc præcipue ſm græcos, qui forte habẽt nomina verbalia actiones & paſſiones conſignificãtia. Deinde declarat hoc idẽ per definitiones ipſorum. calidum enim eſt, quod cõgregat homogenea ſibi: quia ſubtile, quod calido eſt conueniens, attrahit. licet enim calidũ ſegreget, ſicut dicunt quidam ignem facere, tamen illud ſegregare eſt congregare: quia congregando homogenea ſegregat ætherogenea p accidens. Quód autem frigidum ſit actiuum, patet etiam per hoc: quia congregat omnia, tam quæ ſunt eiuſdem naturæ, ꝙ̃ illa, quæ ſunt diuerſæ. Aliquando enim aqua, terra, palea, & huiuſmodi per coagulationem factam à frigido congregatur. Secundo ibi. {Humidũ enim.} Oſtẽdit ꝙ humidum & ſiccũ ſunt paſſiua per definitiones eorum: definiuntur enim per paſſiones eorum. Humidum enim eſt indeterminatum proprio termino, bene termi- Calm & frigidũ actiua. Humidũ & ſiccũ paſſiua. Qũo calm congregat homogenea. Qđ frigidũ ſit actiuũ.

D nabile termino alieno. ſiccum autem terminatur termino proprio, difficulter autẽ terminabile termino alieno. Deinde cùm dicit, VATAB.

Tenue autem & craſſum, uiſcoſum & aridum, durũ & molle, & cætera differentiæ, ex hiſce ſunt. nam, cùm quod repletiuum exiſtit, ad humidum ex eo pertineat, qa non ſit definitum, ſed prompte terminari poſſit, & ſequať id quod ipſum tãgit: tenue autem ſit repletiuum (nã paruarum eſt partium. & quod eſt eiuſmodi, repletiuũ eſt. totũ enim totum tangit: tenue aũt maxime eſt tale) tenue ſub humido, & craſſum ſub ſicco fore conſtant.

ANT. Tex. c. 10. Subtile autem & groſſum, lubricum & aridum, & durum & molle, & aliæ differentiæ ex his ſunt. Qm̃ enim repletiuũ eſt humidum, qa

non

non eſt terminatum qui dem, bene aũt terminabile eſt ens, & ſequitur tangentem. Subtile aũt repletiuum (ſubtilium enim partium & paruarum partium repletiuum) totum enim totum tangit: ſubtile autem maxime tale: manifeſtum autem quoniam ſubtile quidem erit humidi, groſſum autem ſicci.

Tex. c. 11.
Tex. c. 14.

Oſtendit ꝙ prædictæ quatuor qualitates ſunt primæ: quia ad eas oẽs aliæ reducuntur. & hoc primo facit, ſecundo oſtendit ꝙ illæ non reducuntur ad alias. ibi {Hæ autẽ non amplius.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ iſtæ ſunt primę, ſecundo diſtinguit ſiccum & humidũ: quia non omne humidum, nec etiã ſiccum eſt prima qualitas. ibi {Dicuntur autem ſiccum & humidum.} Circa primum duo facit. Primo proponit ꝙ omnes aliæ qualitates ſunt ex his, dicẽs ꝙ ſubtile groſſum, & lubricum & aridum, & durum & molle, & omnes aliæ differentię ſenſibilium qualitatum ſunt ex his. Secũdo ibi. {Q̃m enim repletiuum.} Probat propoſitũ: & circa hoc tria facit. quia primo reducit ad iſtas quatuor hanc cõtrarietatem, ſubtile & groſſum, ſecundo lubricum & aridum. ibi {Et rurſus lubricum.} tertio molle & durum. ibi {Amplius molle quidem.} Dicit ergo primo, ꝙ ſubtile eſt ex humido: quod patet ex definitione humidi: quod, q̃a humidum eſt, ex eò ꝙ non bene terminatur termino proprio, ſed bene terminatur termino alieno, eſt repletiuum: quia ſequitur vndiq; tangens ipſum, eò ꝙ fluit vſq; ad ipſum, tangens. Subtile autem repletiuum, eò ꝙ ipſum ſubtilitate, quodlibet minimum ſubintrat. Vnde manifeſtum eſt ꝙ ſubtile eſt effectus humidi: per oppoſitum autem groſſum erit effectus ſicci. Groſſum autẽ eſt, cuius partes feculentæ non diſiungũtur, & excedit capacitatem eius q̃d natum eſt repleri. Sed videtur ꝙ hæc ratio Philoſophi non valeat, cum ſit ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura. Dicit enim humidum eſt repletiuum, ſubtile repletiuum: ergo ſubtile eſt humidum. Sed eſt dicẽdum, ꝙ, cum in quolibet genere ſit deuenire ad vnũ primum, q̃d eſt cauſa ſequentium, vt dicitur Secũdo Meta. oportet ꝙ in genere repletiuorum ſit vnum primũ, quod per ſe ſit repletiuũ, & à quo alia replentia participant: tale autẽ eſt primum humidum, quod ſupra definitum eſt. vnde licet ratio Philoſophi non teneat ratione ordinationis terminorum in figura, valet tamen ex habitudine cauſę & effectus. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 12. Humidum quo repletiuum.
Subtile repletiuum.
Dubium.
Solutio.
Tex. c. 4.

VATAB.

Rurſum, uiſcoſum ab humido comprehendetur. nam uiſcoſum, humidum cum quadam affectione exiſtit, uelut oleum. Aridum autem, à ſicco. Aridum enim eſt, quod perfecte ſiccum eſt, adeo ut ob humiditatis defectũ etiam concreuerit.

ANT. T. c. 11.
Tex. c. 12.

Et rurſus lubricum quidem humidi. Lubricum enim aliquid humidum paſſum eſt, velut oleũ. Aridum quidẽ ſicci. Aridum enim eſt perfecte ſiccum: quapropter & concretum eſt propter defectionem proprię humiditatis.

Lubricũ reducit ad humidum aetreum.

Reducit aliam cõtrarietatẽ ad prædictas quatuor qualitates, ſ. lubricum & aridum, dicens, ꝙ lubricum reducitur ad humidum: quia lubricũ eſt humidum aliquid paſſum. Cùm enim humidum patitur commiſtionem ſubtilis terrei, & eſt vnctuoſum, tunc fit lubricũ: quia ſubſtantiale terreum ſibi commiſtum non ſinit ſeparari partes eius, ſicut apparet in oleo & aliĩs vnctuoſis. Aridum autem eſt, quod eſt perfecte ſiccum non retinens nec ſubtile terreum, nec etiam humidum vnctuoſum: & ideo quæ coagulantur, calido primo humiditatem propriam extrahente, poſtea vero frigido faciente partes cõſtare ſibi, coagulantur. Deinde cùm dicit.

VATAB.

E *Inſuper molle, humidum comitari ſolet, & durum ſiccum. Molle enim eſt, quod in ſeſe refugit, ceditq;, & nõ reſiſtit: id quod humidum facere aſſolet. Quamobrẽ & humidum molle nõ eſt, ſed molle ſub humido, & durum ſub ſicco collocatur. Durũ ſiquidem eſt, quod concretum ſeu congelatum eſt: quod autem eſt concretum, ſiccum eſt.*

ANT.

Amplius, molle quidẽ humidi: molle enim ẽ quod, cedit in ſeipſum, & non trãſmutans, quidem: quod facit humidum. Ideo enim non eſt humidum molle, ſed molle humidi, durum autem ſicci. Durum enim eſt quod coagulatum eſt: coagulatum autem ſiccum.

Molle ẽ effectus humidi.

Reducit tertiam contrarietatem, ſ. molle & durum, dicens, ꝙ molle eſt effect⁹ humidi. Molle enim eſt quod cedit tangenti. Differt tamen ab humido: quia humidum F tranſmutat tangens, quia humectat: ſed molle in quantũ tale non tranſmutat tangens. Et ideo molle non eſt humidum, ſed eſt effectus humidi. Durum autem reducitur ad ſiccum, ſicut effectus ad ſuã cauſam. Durum eſt enim quod tangenti non cedit: quia eſt coagulatum: coagulatũ aũt eſt effect⁹ ſicci, vt prius dictũ eſt. Deinde cùm dicit.

VATAB.

Porro ſiccum & humidum multis dicũtur modis. nã & humidum & madens ſicco aduerſantur. & rurſus ſiccum & concretum, humido. hæc autem omnia ad humidum & ſiccum, quæ prima dicta ſunt, attinent. Nam, cũ madenti ſiccum aduerſetur, & madens ſit, quod ſuperficietenus extrariam admiſit humiditatem, & humectum quod introrſus, ſiccum autem id quod hac uacat: madẽs ſub humido, & ei oppoſitum ſiccum, ſub primo ſicco fore conſtat. Rurſum humidum & concretum, eodem modo. G *humidum enim eſt, quod in penitiore parte propriã habet humiditatem, cõcretum uero, quod hac priuatũ eſt. Et proinde ex hiſce, alterũ humidi, alterũ ſicci erit. Cõſtat igit, cæteras omneis differentias ad quatuor primas.*

ANT.
Tex. c. 14.
Siccũ & humidũ dñr multipl̃r.

Dicuntur autem ſiccum & humidum multifariam. opponitur autẽ ſicco & humidum, & vdum: & rurſus humido, & ſiccum, & coagulatum. omnia autẽ hæc ſunt ſicci & humidi, quæ prima dicta ſunt. Quoniam enim & udo opponitur ſiccum, et Vdum quidem eſt, quod habet alienã humiditatem in ſuperficie, Infuſum autem quidem quod in profundo: ſiccum autẽ eſt quod priuatur hac, manifeſtũ eſt q̃m udum, erit humidi: oppoſitum, autẽ ſiccum, primi ſicci. Rurſum autem humidum, & coagulatum

Tex. c. 15.

H ſimiliter. Humidum enim eſt, quod habet propriam humiditatem in profundo. Coagulatũ autem quod priuatur hac. Quapropter & horum erit hoc quidem ſicci, hoc autem humidi. Manifeſtum igitur, quoniam omnes aliæ differentiæ reducuntur ad primas quatuor.

Oẽs qualitates tangibiles ad primas quatuor reducuntur.

Diſtinguit humidum & ſiccum, dicens, ꝙ ſiccum & humidum dicuntur multis modis. Eſt enim quoddã humidum, quod habet humiditatem in profundo: et hoc poteſt eſſe dupliciter. Quia ſi habet propriã humiditatem, quemadmodum aqua, proprie dicitur humidum: ſi autem habet extraneam, ſicut ſpõgia, dicitur humidũ infuſum. Et eſt quoddam humidum, vel vdum ſm aliam literam, quod habet humiditatem in ſuperficie: quod Commẽtator nominat irroratum, & omnibus iſtis modis elementũ humidum opponitur ſicco. Sed ſciendum etiam, ꝙ multi

Vdũ Auer. irroratũ appellat.

plicitur

pliciter dicitur ſiccum. vno enim modo dicit̃ ſiccum corpus groſſum & aridum in ſuperficie, et hoc proprie opponitur humido in ſuperficie: alio autem modo dicitur ſiccũ coagulatum, quod non habet humiditatem in profundo, & huic ſicco proprie opponitur humidum infuſum. Omnia autem hæc, ſ. humidum iſtis modis dictum, & ſiccum aridum, & ſiccum coagulatum, ſunt effectus primi humidi, & primi ſicci. De aſpero autem & leni nõ facit Philoſophus mentionem: quia manifeſtum eſt ꝙ ad illas quatuor reducuntur. Aſperum enim eſt quod habet ſiccitatẽ in ſuperficie, quæ inæqualiter partes eius cõſtare facit: lene autem in ſuperficie habet humorem, qui æqualiter facit fluere partem ad partem. Et ideo vnum horum eſt effectus ſicci, ſcilicet aſperum: & aliud eſt effectus humidi, ſ. lene. Concludit igitur ex prædictis manifeſtum eſſe ꝙ omnes aliæ differentiæ tangibilium qualitatum ad illas quatuor reducuntur. Deinde cùm dicit.

Occurrit tacitę obiectioni.

VATAB. *Et has non amplius in pauciores reduci. neq; enim calidum, id eſt quod humidum, aut quod ſiccũ eſt. neq; humidum, quod calidum, aut quod frigidum eſt. neq; frigidum & ſiccum ſubalterna ſunt, neq; ſub calido & humido ſternuntur. Quare, quatuor eſſe has neceſſe eſt.*

B

ANT. Hæ autem non amplius in pauciores. Neq; enim calidum eſt id quod ſiccum, aut quod humidum eſt. neq; humidum quod calidum, aut quod frigidum. neq; frigidum quod ſiccum, neq; ſub iuicẽ, neq; ſub calido & humido ſunt. quapropter neceſſe quatuor eſſe has.

Oſtendit ꝙ illæ non reducuntur ad alias, nec in pauciores, nec ad ſeinuicem. quia calidum non eſt ſiccum, ita ꝙ caliditas ſit frigiditas quædam, vel effectus eius. Nec frigiditas eſt caliditas, vel ſiccitas, vel humiditas quædam. Nec humiditas eſt caliditas, vel frigiditas. Nec frigiditas eſt ſiccitas. Nec calidum eſt frigidum vel è cõuerſo, ſicut ſub cauſa. Nec etiam frigiditas & caliditas ſunt ſub humido & ſicco vel è conuerſo. Neceſſe eſt igitur has quatuor qualitates eſſe primas. Sed videtur hoc non eſſe verũ: quia in Primo Mete. dicitur ꝙ ſtellæ per motum ſuum, & per reflexionem radiorum cauſant calorem in iſtis inferioribus, & maxime Sol: & ita videtur ꝙ non omne calidum ſit effectus primi calidi: cum ipſę ſtellæ non ſint calidæ, nec per tales qualitates effectæ calidę. Saturnus etiã dicitur cauſare frigiditatem in aere: & ita non omne frigidum erit effectus primi frigidi. Ad quod dicendum eſt ꝙ Philoſophus hic loquitur de qualitatib⁹ actiuis & paſſiuis adinuicem, inter quas ſunt prædictæ quatuor qualitates, vt oſtenſum eſt. Qualitatem autem ſtellarum, puta lux vel aliqua alia virtus earũ, licet cauſaret in iſtis inferioribus aliquam qualitatem, non tamen ab eis patiuntur, cùm eorum ſubſtantia non communicet in materia: vt dicitur in Duodecimo Meta. & ideo ceſſat obiectio.

Dubium. Cap. prio.

Solutio.

Tex. c. 10.

C D

LECTIO. III.

Numerum elementorum, & illorum qualitates ſecundum veritatem & ex Philoſophis affert.

VATAB. *Cum autem elemẽta ſint quatuor, & eorum quæ ſint quatuor ſex ſint copulæ, contraria autem ſimul copulari non poſſint (calidum enim & frigidum, & rurſum ſiccũ & humidum idem eſſe, eſt impoſſibile) conſtat ꝙ elementorum copulæ quatuor erunt. nempe calidum & ſiccum, calidum & humidum, rurſum frigidum & ſiccum, frigidum & humidum. atq; hæc, corpora ea, quæ ſimplicia uidentur eſſe, ignem, inquam, aerem, aquam, & terram ſecundum rationẽ comitari ac ſequi ſolent. Nam ignis calidus ſiccusq; eſt: Aer uero, frigidus & humidus (nam aer, uelut uapor eſt.) Aqua frigida humidaq;: Terra, frigida*

A *atque ſicca. Vnde fit ut differentiæ illæ non iniuria primis corporibus diſtribuantur, & iuxta rationem eorum numerus conſtet.*

ANT. QVoniam autem quatuor ſunt elementa, eorum autem quatuor, ſex coniugationes ſunt: contraria autem non innata ſunt cõiungi. (Calidum enim & frigidum eſſe idem, & rurſus humidum & ſiccum impoſſibile:) manifeſtum eſt, quoniam quatuor erũt elementorum coniugationes: calidum & ſiccũ, calidum humidum, & rurſus frigidum & humidum, & frigidum & ſiccum. Et aſſecutũ eſt hoc ſecundum rationem ſimplicibus apparentibus corpibus: igni, & aeri, & terræ, & aquæ. (Ignis enim calidus & ſiccus: Aer autem calidus & humidus: velut euaporatio enim aer. Aqua autẽ frigida & hũida, Terra aũt frigida & ſicca,) vt rõnabiliter diſtribuantur dñæ primis corporibus, & multitudo eorum ſit ſm rationem.

Tex. c. 16. Cõiugationes poſſes quatuor, īpoſſibiles vero duę.

B

Poſtquam Philoſophus determinauit de principijs elementorum, ſcilicet de materiali & formali, hic determinat de numero eorum, et circa hoc duo facit. primo determinat de numero eoꝝ, ſecundo, cum in quolibet elemẽto ſint duæ qualitates, oſtendit in quolibet quæ qualitas dominet̃ in eo, ibi {Sed tñ ſimpliciter quatuor entia.} Circa primum duo facit. Primo probat numeꝝ elementoꝝ, ſecundo confirmat dictum ſuum per opiniones alioꝝ. ibi {Oẽs enim quidem qui ſimplicia corpa.} Ad euidentiam primæ partis ſciendum eſt, ꝙ elemẽtum cõiter ſumptum poteſt dici oẽ quod venit in compoſitionem alicuius. Eſt. n. elemẽtum ex quo cõponitur aliquid primo, & C eſt in eo, ut dr̃ in Quinto Meta. Secundũ hoc ergo ſumendo cõiter elementum, ipſę primæ quatuor qualitates poſſunt dici elemẽta, cum ex ipſis, vt dr̃ in litera, componant̃ ſex coniugationes. Vel aliter. Quia alio modo dicunt̃ elementa primæ propoſitiones demonſtrationis, ex quarũ virtute, pcedunt cæteræ demõſtrationes, in quas oẽs propoſitiones alię reducunt̃. Ad hoꝝ ergo ſimilitudinẽ ipſæ primæ tangibiles qualitates poſſunt dici elementa: quia oẽs aliæ, vt oſtenſum eſt, ſunt effectus eaꝝ, & in eas cæteræ reducunt̃. Dicit ergo primo Philoſophus. Cùm ſint quatuor elementa, i. quatuor tangibiles qualitates, & nõ quatuor ſimplicia corpa, vt quidã exponunt, nõdum. n. probatus eſt numerus eaꝝ. quatuor aũt qualitatum ſint duæ cõiunctiones, ſ. calidum & frigidum, ſiccũ & humidum, quę ſunt duæ impoſſibiles cõiugationes, qa impoſſe eſt cõtraria eſſe in eodem: manifeſtũ eſt ꝙ ſolum reliquæ quatuor coniugationes erunt poſſibiles, ſ. calidum & ſiccum, calidum & humidum, frigidum & humidum, frigidum & ſiccum. Et hoc quod dictum eſt ſm hanc rõnem, D aſſecutum eſt, i. conueniens eſt, his quæ apparent in ſimplicib⁹ corporibus, ſ. in igne, aere, aqua, & terra. Ignis. n. eſt calidus & ſiccus, & ita conſtituit̃ per primã coniugationẽ: Aer calidus & humidus, p ſecundam: Aqua frigida & humida, p tertiã: Terra frigida et ſicca, p quartã. Et ſic primæ dñæ qualitatũ rõnabiliter diſtribuunt̃ primis corpibus, ſ. quatuor elemẽtis: et oportet ꝙ multitudo primoꝝ corpoꝝ ſit ſm ꝑdictã rõnem: qa, ſ. primę qualitates non pñt niſi quadruplr̃ combinari. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 21.

Tex. c. 4. Elemẽ. qd̃. Primæ qualitates elementa dicuntur. Et primæ ꝑpoſitiões.

Expoſitio textus.

Combinationes poſſibiles quatuor.

1. Ignis.	{ Calidum. Siccum.	Calidum. Humidum. }	Aer. 2.
3. Aqua.	{ Frigidum. Humidum.	Frigidum. Siccum. }	Terra. 4.

Combinationes

Combinationes impoſſibiles duæ.

.1. Calidum & Frigidum.
.2. Humidum & Siccum.

VATAB.

Omnes enim & qui ſimplicia corpora elemẽta faciũt, alij unum, alij duo, alij tria, alij quatuor eſſe uolũt. Qui igitur tantum unum eſſe dicunt, deinde denſitate & raritate cætera generant, hiſce duo principia facere, rarum, inquam, & denſum, aut calidum & frigidum accidit, hæc enim opificis munus obeunt: unum autẽ ſubijci ſolet, ſicuti materies. Qui uero cõtinuo duo, ut Parmenides ignẽ & terram, faciunt, quæ inter hæc media ſunt, ceu aerem & aquam, horum miſturas eſſe aſtruunt. Eodem modo & qui eſſe tria inquiunt, quemadmodum Plato in diuiſionibus, medium ſiquidem miſturam congeriemq́; facit. F *Atq; eadẽ ferè dicunt, qui duo, & q tria faciunt, uerũ illi medium in duo ſecant, hi uero unum faciunt mediũ.*

ANT. Tex. c. 17. Vide Prio Phyſi. tex. cõ. 51.

Omnes enim quidem, qui ſimplicia corpora elementa faciunt, hi quidem vnum, hi aũt duo, hi autem tria, hi autẽ quatuor faciunt. Quicũq; quidem igitur vnum dicũt ſolum, deinde denſitate & raritate alia generãt, his contingit duo facere principia, & rarum & denſum, aut calidũ & frigidum. hęc enim actiua: vnum autẽ ſupponitur, veluti materia.

Tex. c. 18. Vide Prio Phyſi. tex. com. 41.

Qui autem mox duo faciunt, vt Parmenides, ignem & terrã, intermedia miſturam faciunt horũ, puta aerem & aquã.

Tex. c. 19.

Similiter autem & qui tria dicunt, quemadmodum Plato in diuiſionibus. mediũ enim miſturam facit. & ferè eadem dicunt & qui duo & qui tria dicunt, præterquam, q hi quidem incidunt in duo media, hi aũt vnum ſolum faciunt.

G

Confirmat quod dixit per opinionem antiquorũ. Duo autem dixit Philoſoph᷑. Primum eſt, q elemẽta nõ ſunt plura q̃ quatuor. Secundum eſt, q ipſa agunt & patiunt per differentias contrariarum tãgibilium qualitatum, in quibus duobus concordat quodammodo cum antiquis. vnde dicit, q omnes antiqui, qui dicunt elementa ſimplicia corpora, conueniunt in hoc q non excedunt quaternarium numerum. differunt tamen, quia quidam dicunt primum elementum eſſe tantum vnum, quidam dicunt elementa eſſe duo, quidam tria, quidam quatuor: ergo in hoc concordat cum antiquis, qui quaternarium numerũ non tranſcendunt. concordat etiã cum eis in ſecundo: quia dicunt ipſa elementa, ſiue vnum, ſiue plura pati per cõtrarias qualitates.

Qũo ponẽtes unũ principiũ ponebat contrarias qualitates.

H Quicunq; enim vnum ſolum dicunt elementum, dixerunt alia generari ex ipſo denſitate & raritate, quæ ſunt contrariæ qualitates. iſti ergo dixerũt duo principia præter elementum ipſum, quod dicebant eſſe quãdam mediam naturam corpoream ſubtiliorem aere, & denſiorem igne: ex quo per denſitatem & raritatẽ ex eo alia generari, vel per calidum & frigidum, per frigidũ quidem condenſans, per calidum autem rarefaciens: hæ enim qualitates, cum ſint contrariæ, agunt & patiuntur adinuicem: unum autem, ſ. prędictum elementum, ſupponitur eis ſicut materia.

Parmenides qũo.

Qui autem duo faciunt, vt Parmenides, qui ponit ignem & terram eſſe elementa, ponebãt etiam inter ea duo media, ſ. aerem & aquã, quæ dicebãt fieri ex iſtis duobus per rarum & denſum: quia quũ rarefit terra generatur aqua, quando autem cõdenſatur ignis generatur aer: vnde iſte etiã ponebat ea pati per contrarias qualitates, & in hoc conuenit cum Philoſopho.

Plato qũo.

Similiter autem & qui dicunt tria eſſe elementa, ponunt duo extrema

E ma contraria, & vnum mediũ, ſicut Plato in ſuis diuiſionibus, vbi diuidit elementa. Poſuit enim vnum ex parte formæ: & magnum & paruũ, quæ ſunt contraria, ex parte materiæ. Dicit etiam quoddam mediũ eſſe miſtum ex magno & paruo. Ferè autem dicunt idem qui ponũt duo principia, & ponentes terrã: vtriq; enim ponunt duo extrema. et differunt, quia ponentes duo elementa, ſicut Parme. ponunt duo media, ponentes autem terram, ponunt vnum medium. Deinde cùm dicit.

VATAB.

Porro nonnulli ſtatim quatuor eſſe aiunt, ut Empedocles. Cogit autem & hic illa, in duo, nam igni cætera omnia contraponit. Ignis autem & aer & unumquodq́; eorũ quæ dicta ſunt, haudquaquam ſimplex eſt, ſed miſtum. Quæ uero ſunt ſimplicia, talia quidem ſunt, nõ tamen eadem. ut quod igni ſimile eſt, igneum non ignis: & quod aeri, aereum non aer exiſtit. ſimili modo, & de cæteris quoq; dicendum eſt. F *Ignis etiam, caloris eſt exceſſus, perinde ut glacies, frigoris. Nam congelatio & feruor, exceſſiones quædam ſunt: illa quidẽ frigoris, hic uero caloris. Igitur ſi glacies, humidi & frigidi congelatio ſit: & ignis, calidi & ſicci feruor erit. quamobrem, nec ex glacie gigni quicquam, nec ex igni poteſt.*

ANT. Igni omnia cõtraponit Empedo. Tex. c. 20.

Quidam autem & mox quatuor dicunt, vt Empedocles. congregat autem & hæc in duo: igni enim omnia alia cõtraponit. Non eſt autem ignis & aer & vnumquodq; prædictorum ſimplex, ſed miſtum. Simplicium autẽ, talia quidem ſunt, nõ tamen eadem. v.g. quod eſt igni ſimile, igneum, nõ ignis: & quod aeri, aereum. ſimiliter autem & in alijs.

Tex. c. 21. Ignis ẽ caliditatis ſuperabũdãtia.

Ignis autem eſt ſuperabundantia caliditatis, quemadmodum & G glacies frigiditatis. Coagulatio quidem, & arſio ſuperabundantiæ quædam ſunt, illa quidem frigiditatis, hæc autem caliditatis. Si igitur glacies eſt coagulatio frigidi & humidi, ignis erit arſio calidi & ſicci. ideo nihil ex glacie generatur, neque ex igne.

Ponit ſpecialiter opinionem Empedoclis, & eam declarat dicens, q quidam, ſicut Emp. & eius ſequaces, ponũt ſtatim quatuor elementa. Dicit autem mox: quia licet alij qui poſuerunt quatuor, non tamen principaliter, ſed duo media, ſicut aerem & aquam dicebant ex alijs generari. Iſta autem quatuor elementa reducit Empe. in duo cõtraria. ex vna enim parte ponit ignem, & ex alia parte, igni tria alia contraponit. vnde concordat Ariſt. cum Empe. in duobus, licet non omnino, ſ. in numero elementorum, H & contrarietate eorum.

Qũo Emp. reducit elementa.

Vltertus autem incidenter declarat opinionem dicens, q ſm Empe. elemẽta, quæ nos ſentimus, non ſunt pura, ſicut ignis, quem ſentimus, non eſt purus, neq; aer, nec aliquod aliorum, ſed vnumquodq; ẽ miſtum: tamen ſimplicia elementa ſunt talia, ſ. iſtis, quæ videmus, ſimilia, non tamẽ eadem. v.g. id, quod eſt ſimile igni, puta flamma, nõ eſt ignis, ſed ignea: eſt enim flamma ſpiritus ſicci ardor, vt dicitur in Primo Meteorologicorum. et quod eſt ſimile aeri non eſt aer, ſed aereum, & ſimiliter de alijs.

Elẽta q̃ ſentimus non ſunt pura ẽlta ſecũdũ Empedo. Flãma nõ ẽ ignis, ſed ignea. Lege. 1. Librũ Mete. Lec. 40. & lib. 4. t. 17. Itẽ t. 28. huius. 2. libri.

Dicit etiam Emp. q ignis, qui circa nos eſt, eſt quædam ſuperabũdantia caliditatis, ſicut glacies eſt quædam ſuperabundantia frigiditatis. Coagulatio. n. & arſio ſunt ſuperabundantiæ quædam: hæc quidem frigiditatis in glacie, hęc autem caliditatis in igne circa nos exiſtente. Si igitur glacies eſt coagulatio humidi & frigidi, & ignis eſt ſuperabundans arſio calidi & ſicci, quia vtrunq; eorum à temperamento miſtionis recedit: ideo nihil ex glacie generaſ, nec ex igne, qui eſt circa nos: licet

Nihil ex glacie & ex igne generatur. Notabile.

vtrunq;

vtrunque ſit miſtum. Secundum autem quoſdam aliter inducitur hæc litera, vt legatur ſecundũ opinionẽ Ariſt.

Deinde cùm dicit.

VATAB. *Cum autem ſimplicia corpora ſint quatuor, è duobus utrum q; utriuſq; locorũ eſt. Ignis enim & aer, eius qui ad ſuperficiem terminumq; uergit, terra uero & aqua, eius qui ad medium. Atq; ignis & terra extrema quidẽ ſunt & ſynceriora: aqua uero & aer, media & miſta magis. Et utraq; ẽt utriſq; contraria ſunt. nã igni, aqua: aeri uero, terra aduerſaẽ. hæc.n. contrarijs affectibus conſtant.*

ANT. Tex. c. 22. Entibus autem quatuor ſimplicibus corporibus, vtrũq; duorum locorũ eſt vtriuſq;. Ignis & aer, eius qui ad terminum fertur: aqua aũt & terra eius qui ad mediũ. Et extrema quidem & ſincera ignis & terra: media autem miſta magis nimirum aqua & aer. Et vtraq; vtriſque contraria. igni quidem enim eſt contraria aqua, aeri autem terra. hæc enim ex contrarijs paſſionibus conſtituta ſunt.

Remouet quandam dubitationem. Quæ talis eſt cùm enim ſint quatuor ſimplicia corpora, vt probatum eſt, videtur ꝙ oporteat ponere quatuor loci differẽtias, quæ ipſis corporibus aptantur. Hanc ergo remouet dicẽs, ꝙ, cũ ſint quatuor ſimplicia corpora, vnumquodq; ipſorũ eſt alterius duorum priorum locorum, ſ. loci ſurſum & loci deorſum: hęc enim ſunt primæ differentiæ loci, vt dicitur Tex. c. 8. in Secundo de Cœlo: & ideo dicitur hic priorum duorũ. Ignis enim & aer ſunt illius loci, qui eſt ad terminum ſurſum. Terra autem & aqua ſunt illius loci, qui ẽ deorſum, nõ pariter. ſed extrema ſunt magis ſincera: ſicut ignis, qui eſt ſimpliciter leuis, ideo ſimpliciter fertur ſurſum: terra vero ſimpliciter deorſum, qa ſimpliciter grauis. Sed media elementa vtroq; participãt: aqua enim leuis eſt in terra, & grauis eſt in aere, et in igne. cum ergo aqua plus habeat de grauitate, q̃ de leuitate, magis communicat cum terra: & ideo vtriq; datur vnus locus. ſimiliter autem de aere & igne. Addit autẽ ad hoc, ꝙ conſtituta ſunt ex contrarijs quatuor paſſionibus: & primis, ex quibus grauitas & leuitas cauſatur, & cæteræ tangibiles qualitates.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Verum enimuero, cũ ſimpliciter quatuor ſint, quodq; unius eſt. Terra ſiquidem, ſicci potius eſt quàm frigidi: Aqua uero, frigidi magis quàm humidi: Aer, humidi magis quàm calidi: Ignis, calidi magis quàm ſicci.*

ANT. Tex. c. 23. Quæ qualitas in ſummo ſit cuiuslibet elemẽto. Sed tamẽ, cũ ſimpliciter quatuor ſint, vnius vnumquodq; eſt. Terra enim ſicci magis quàm frigidi: Aqua autem frigidi magis quam humidi, Aer autem humidi magis q̃ calidi: Ignis autem calidi magis quàm ſicci.

Ari. hic nõ elemẽta ipſa, ſed ambas cuiuſq; elementi, qualitates inter ſe cõparat. Oſtendit quæ qualitas in quolibet elemento dominetur dicens, ꝙ elementa, cũ ſint quatuor: & quodlibet habeat duas qualitates, non tamen habet eas æqualiter, ſed vnũquodq; eſt vnius: ideſt in vnoquoq; dominatur vna. ſicut in terra magis dominatur ſiccitas q̃ frigiditas: in aqua magis frigiditas q̃ humiditas: in aere magis humiditas q̃ caliditas: in igne vero magis dominatur caliditas q̃ ſiccitas.

Notabile. Non eſt autem intelligendum, vt quidam dicũt, ꝙ terra, licet ſit magis ſicca q̃ frigida, ꝙ propter hoc ſit ſiccior igne, quia litera non dicit: ratio enim in cõtrarium perſuadet. Duæ enim ſunt cauſæ ſiccitatis. vna eſt frigus cõdenſans & comprimens humidum, & per conſequens remouetur ſiccitas, quæ non eſt aliud q̃ humiditatis priuatio: alia cauſa eſt caliditas humiditatem conſumens. manifeſtum autem eſt ꝙ mot⁹ cauſat calorem in eo quod poteſt calefieri, neceſſe ergo in materia illa maxime profunder,

A quæ ſemper eſt iuxta velociſſimum motum: hæc autem eſt materia ignis. vnde ignis eſt calidiſſimum omniũ calidorum, vt dicitur Secundo Meta. potentior aũt eſt ignis caliditas ad conſumendum humidum, q̃ terræ frigiditas: & iccirco ignis ſiccior eſt q̃ terra. Vlterius autem, cùm virtus mouentis ſit minor in remoto, q̃ in propinquo, minus calefacit motus cœli materiam aeris, immo. q. minime. Remanebit ergo humida magis q̃ calida. Non tamẽ magis q̃ aqua: quia in aqua eſt frigiditas faciẽs ad ſe fluere humidum: caliditas autẽ aeris non facit ad ſe fluere humidum: & ideo aqua eſt magis humida q̃ aer. ſẽſu enim ſenſibilia iudicamus, manifeſtum eſt autem omnibus habentibus ſenſum tactus, ꝙ aqua humidior eſt q̃ aer. Eſt tamen & minus frigida q̃ terra: ꝙ ſic patet. Frigiditas. n. cauſatur ex diſtãtia ab orbe, ſicut caliditas ex propinquitate, cum ergo inter cætera elementa terra magis diſtet à cœlo, neceſſario ſequitur quòd terra frigidiſſima ſit inter omnia elementa. — Aer magis humid⁹ q̃ calidus. Aqua hũidior aere. Terra frigidior aqua.

B

LECTIO. IIII.

Quomodo elementa, & quæ ex inuicem facilius difficultervè generari contingat exponitur.

VATAB. *Cum autem prius ſit definitum ſimplicia corpora mutuam ſubire generationẽ, & ea inſuper gigni ad ſenſum uideantur (nam alioqui non eſſet alteratio: quippe cùm ea, in rerum tangibilium affectibus ſita ſit) quiſnam mutuæ generationis ſit modus, & utrum quoduis ex quouis gigni poſſit, an aliqua & aliqua non, dicẽdum uidetur.*

ANT. Tex. c. 24. QVoniam autem determinatum eſt prius ꝙ eſt ſimplicibus corporibus ex inuicẽ generatio: ſimul autẽ & ſecũdum ſenſum videntur generata. (Nõ enim eſſet alteratio. Secũdum tactus enim paſſiones alteratio

C eſt.) dicendum quis modus adinuicem tranſmutationis. Vtrum omne ex omni generari poſſibile ſit, aut hoc quidem poſſibile, hoc autem impoſſibile.

Poſtquam Philoſophus inquiſiuit numerum elementorum per formalia principia ipſorũ, Hic determinat de generatione & corruptione adinuicẽ, & vniuerſaliter tã de generatione ſimplicium q̃ miſtorum: & circa hoc duo facit. Primo oſtendit de generatione elementorum adinuicem, & compoſitorum ex elementis, ſecundo de cauſis generationis & corruptionis. ibi {Quia vero ſunt quędã generabilia.} Circa primũ duo facit. Primo determinat Tex. c. 51. de generatione elementorum adinuicem, ſecundo de generatione compoſitorum ex elementis. ibi {Ex elementis aut ex quib⁹.} Circa primum duo facit. Primo deter- Tex. c. 48. minat de tranſmutatione mutua elemẽtorum ſm opinionem propriam, ſecundo reprobat opiniones aliorum. ibi

D {Quoniam autem quæ tranſmutantur.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit q̃ñ elementa ex inuicem gene- Tex. c. 35. rantur, ſecundo ꝙ habent vnam materiam ſuſceptiuam exiſtentem in potentia, non actu. ibi {Sed tamẽ adhuc.} Circa primũ duo facit. Primo ponit quod intendit, ſecun- Tex. c. 31. do proſequitur intentum. ibi {Quoniam quidem igitur oĩa.} Dicit ergo primo, ꝙ, quia determinatum eſt hic, Tex. c. 32. & in Tertio libro de Cœlo & Mundo, ꝙ corpora ſimplicia, ſ. elementa adinuicem generantur: & cum hoc etiã ad ſenſum videmus, ipſa ſunt adinuicem generata: quia niſi ita eſſet, non eſſet alteratio inter ea. cùm tamen videamus ꝙ alteratio ſm paſſiones tactus eſt inter ea: & ipſæ paſſiones inter ſe prædominantes tranſmutant ſubſtantiam eorum adinuicem. q̃m, inquam, ita eſt, dicẽdum eſt nunc, quis modus adinuicẽ tranſmutationis: & dicendum eſt, vtrũ ſit poſſibile ꝙ quodlibet elemẽtum ex quolibet elemento generetur, vel ꝙ tãtum vnum generetur ex vno: ſi impoſſibile generari ex alio. Deinde cùm dicit.

Quod

VATAB.

E *Quòd igitur uniuerſa in ſeinuicem transmutari nata ſint, palam eſt. nam generatio in contrarium, & è contrario fit. Omnia autem elementa inter ſe cõtrarietatem ex eo habent, quia differentiæ ipſæ contrariæ ſunt. Nam alijs, ceu igni & aquæ, ambæ ſunt contrariæ. ille enim calidus ſiccusq; eſt, hæc uero humida & frigida. Alijs uero, ut aeri & aquæ, altera ſolum: nam ille quidem humidus calidusq; eſt, hæc uero frigida & humida. Quare in uniuerſum quidẽ patet, quoduis è quouis gigni natũ eſſe.*

ANT.

Elemẽta ad inuicẽ contrarietatẽ habent.

Quoniam quidem igitur omnia innata ſunt adinuicem trãſmutari, manifeſtum eſt. generatio quidẽ enim in contraria & ex contrarijs. elementa autem omnia habent cõtrarietatem adinuicem, quia differentiæ cõtrariæ ſunt. ſed his quidẽ enim ambe contrariæ. v.g. igni, & aquę, F hoc enim calidum & ſiccum, hæc autem frigida & humida: his autem altera ſolum, verbi gratia, aeri, & aquæ, hic enim calidus & humidus, hęc autem frigida, & humida. Quapropter vniuerſaliter quidem manifeſtum, omne ex omni generari natum eſt.

Quodlibet elemẽtũ generatur ex quolibet.

Proſequit̃ intentum. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit generationem elementorum in cõi, ſecundo magis in ſpeciali, oſtendendo differentiam inter ea quantum ad eorum trãſmutationem. ibi {Iam autem ſm vnũquodq;.}

Primo oſtendit q̃ elementa adinuicem tranſmutantur tali ratione. Generatio eſt ex contrarijs, & in contraria: omnia elementa habent contrarietatem adinuicem: quia eorum differentiæ ſunt contrariæ. oſtẽſum eſt ergo q̃ elementa adinuicem generantur. Maiorem propoſitionem manifeſtat inducendo in ſingulis elementis dicens, q̃ quędam elementa ſm ambas differentias cõtrariantur, ſicut G ignis & aqua. ignis enim eſt calidus & ſiccus, aqua vero frigida et humida: calidum autem & frigidum ſunt cõtraria, & ſimiliter humidum & ſiccum. quædam autem cõtrariantur ſolum ſm alteram qualitatẽ, ſicut aer & aqua: quia aer eſt calidus, & aqua eſt frigida: ſed in humiditate cõueniunt. ſimile eſt de terra & igne, & de terra & aqua. Sic ergo concludit q̃ v̾r manifeſtum eſt, q̃ quodlibet elementum ex quolibet generatur. Deinde cùm dicit.

VATAB.

Iam uero quo pacto ex omnibus omnia fient, ſingulatim percipere haudquaquam eſt difficile. Differẽt tamen, nam celerius & tardius, itẽ facilius difficiliusq; alia alijs tranſmutationem ſubeunt. Quæ enim ſymbolum inter ſe habent, horum celeris eſt migratio: quæ uero nõ habent, tarda: q̃ facilius fit unum quam multa mutari. uerbi cauſa, ex igne fiet aer, altero mutationem ſubeunte. nã H ille quidem calidus, ſiccusq; eſt, hic uero calidus & humidus. quare, ſi ſiccitas uincatur ab humiditate, orietur aer. Rurſum ex aere aqua fiet, ſi calorem frigus euincat, ſiquidem aer humidus calidusq; eſt, aqua uero frigida et humida, quare mutato calore, fiet aqua. Eodem modo, ex aqua quoq; fiet terra, & ex terra ignis. nam utraq; ad utraq; ſymbola habẽt. aqua enim, humida frigidaq; eſt, terra uero, frigida & ſicca. quare ſi humiditas uincatur, emerget terra. Et rurſum cum ignis calidus ſit & ſiccus, terra uero frigida & ſicca, ſi frigiditas intereat, ignis è terra fiet. Quare patet, circularem generationem ſimplicibus competere corporibus. Atque hic mutationis modus promptiſſimus ẽ, propterea quod quæ deinceps ſunt, ſymbolum habent.

ANT.

Tex. c. 25. In habẽtib⁹ ſymbolum facilior eſt tranſitus.

E Iam autem ſm vnumquodq; non eſt difficile videre, quõ omnia ex omnibus fiãt. Differt autẽ in citius & tardius, & facilius & difficilius. Quæcunq; enim habent ſymbolum adinuicẽ, velox horum eſt tranſmutatio: quæcunq; autẽ non habẽt, tarda. quia facilius eſt vnum quàm multa tranſmutare. v.g. ex igne quidem enim erit aer altero tranſmutato. hoc enim erat calidum, & ſiccum, hoc autem calidum & humidũ: quapropter, ſi dominabitur ſiccũ ab humido, aer erit. Rurſus autẽ ex aere aqua erit, ſi dominabitur calidum à frigido: hoc quidẽ enim fuerat calidum, & humidum, hoc autem frigidum & humidum: quapropter tranſmutato calido, F aqua erit. Eodem modo & ex aqua terra, & ex terra ignis: habẽt enim ambo ad ambo ſymbola. aqua quidem humida & frigida, terra autem frigida & ſicca: quapropter dominato humido terra erit. Et rurſus ignis, quoniã calidus & ſiccus, terra autem frigida & ſicca, ſi corrumpatur frigidum, ignis erit ex terra. Quapropter manifeſtum q̃ in circuitu erit generatio in ſimplicibus corporibus: & facilis hic modus tranſmutationis, quia ſymbola inſunt his, quæ ordinata inter ſe ſunt.

Tex. c. 25.

Determinat de generatione ipſorũ magis in ſpeciali. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quomodo vnũ elementum generetur ex vno, ſecundo quomodo vnum generetur ex duobus. ibi {Si autẽ vniuſcuiuſq;.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit quæ ſunt quæ faciliter & G cito adinuicem tranſmutantur, ſecundo quæ ſunt quę tardius & difficulter. ibi {Ex igne aqua.} Dicit ergo primo, q̃ licet omnia elementa in hoc conueniant q̃ quodlibet ex quolibet generatur differũt in hoc, q̃ quædam ipſorum facilius & citius, & quædam tardius & difficilius ab inuicem trãſmutantur. Quæcunq; enim habent ſymbolum, i. conuenientiam in aliqua qualitate, citius & facilius tranſmutantur adinuicem: illa vero, quę in nulla qualitate conueniunt, tardius & difficilius. et ratio huius eſt: quia, cum ea, quæ habent ſymbolum tranſmutantur, nõ eſt neceſſe tranſmutari niſi tantum alterã qualitatem: q̃n vero ea, quæ tranſmutatur adinuicem in nulla qualitate conueniunt, vtranq; qualitatem neceſſe eſt tranſmutari: facilius autem eſt vnum trãſmutari q̃ plura. Vlterius autem exemplificat dicens, q̃ ex igne poteſt fieri aer ſolum altero tranſmutato, ſ. ſicco: ignis enim eſt calidus & ſicc⁹, aer autem calidus & humidus. ſi ergo ſiccũ ignis per do- H minium humidi corrumpatur, remanet calidum & humidum, & ſic erit aer. Item etiam ex aere poterit fieri aqua, ſi per dominium frigidi caliditas aeris corrumpatur. Eodem mõ ex aqua terra, & ex terra ignis. habent enim ambo conuenientiã ambobus. Aqua enim eſt frigida & humida, terra vero frigida & ſicca: & ideo dominato humido, i. ſi humidum aquæ corrumpatur per dominium ſicci: generabitur terra ex aqua. paſſiue. n. legitur ly dñato. Item vero. quia ignis eſt calidus & ſiccus, terra vero frigida & ſicca: ſi corrũpat̃ frigiditas terræ, generabit̃ ignis ex terra. Et ideo cõcludit, manifeſtum eẽ, q̃, cùm quodlibet generet̃ ex quolibet, vt oſtẽſum eſt, q̃ generatio ſimplicium corpoꝝ erit circularis. et p̃dictus modus tranſmutationis eſt facilis: q̃a habent ſymbolũ in altera qualitate.

Quid ẽ hic ſymbolũ.

Cur hñtia ſymbolum facilius trãſmutantur.

Dubiũ primum.

Dubitatur autem de hoc quod hic dicit Philoſophus. Dicit enim q̃, cùm elementa quæ habent ſymbolũ tranſmutant̃, remanet vna qualitas: ſicut q̃n ex aere fit aqua, remanet humiditas: & ſic uidetur q̃ corrupto ſubiecto remaneat

maneat

maneat accidẽs, quod eſt impoſſibile. Ad quod dicendũ ꝙ illud accidens ſiue illa qualitas non remanet eadem numero, ſed eadem ſpecie. Sed adhuc videtur dubium remanere: quia non videtur ꝙ propter hoc talis transmutatio debeat eſſe facilior, cùm oporteat corrũpi ambas qualitates, ſicut in transmutatione non habẽtium ſymbolũ.

Solutio, Dubium ſecundum.

Ad huius ergo euidentiam conſyderandum eſt, ꝙ qualitates elementorum cauſantur ab ipſis formis ſubſtantialibus ipſorũ. Illa ergo elementa, quæ maiorem conuenientiam habent in qualitatibus, neceſſario habent maiorem conuenientiã in formis ſubſtantialibus, & per conſequẽs in diſpoſitionibus materiæ facilius adinuicem trãſmutantur. Et licet oporteat ambas qualitates corrũpi, tñ, qa qualitas ſymbola minus reſiſtit, immo nullo mõ; cõtraria vero reſiſtit, ideo facilior eſt tranſitus. Deinde cùm dicit.

Solutio. In ſymbolis ẽ minor reſiſtentia: ideo facilior trãſit⁹.

VATAB.

Aqua autem ex igni, & terra ex aere, & rurſum ex aqua ignis, & aer ex terra gigni quidem poſſunt, ſed difficilius, ꝙ plurium mutatio fit. Nã ſi ex aqua oriatur ignis, frigiditatem & humiditatem corrumpi prius eſt neceſſe. Et rurſum frigiditatem & ſiccitatem, ſi ex terra fiat aer. Eodem modo & ſi ex igni & aere, aqua & terra fiant, utraſq; mutari qualitates eſt neceſſe. Hæc igitur generatio tardior eſt.

ANT. Tex. c. 26.

Ex igne autem aquam, & ex aere terram, & rurſus ex aqua & terra, aerem & ignem contingit quidem generari, difficilius autem, qm̃ plurium eſt transmutatio. Neceſſe enim, ſi erit ex aqua ignis, corrũpi frigidum & humidum. Et rurſus, ſi ex terra aer, corrumpi & frigidum, & ſiccum. Similiter autem ſi ex igne & aere, aqua & terra, neceſſe enim ambo transmutari. hæc quidem igitur generatio tardior eſt.

Oſtendit quæ ſunt illa, quæ tarde & difficulter adinuicem generentur: & dicit, ꝙ ſunt illa, quæ nõ habent ſymbolum: ſicut ignis & aqua, terra et aer: & inducit rationẽ quæ patet in litera. Deinde cùm dicit.

VATAB.

Sin uero utriusq; altera qualitatum intereat, horum migratio facilius quidem, ſed nõ in ſeſe mutuo, fiet. ſed ex igni quidem & aqua, terra & aer: ex aere uero & terra; ignis & aqua ortum ſubibunt. Cum enim aquæ frigiditas fuerit corrupta, & ignis ſiccitas, fiet aer. nã huius quidem caliditas, illius uero ſimiliter humiditas relinquitur. At cum calor ignis, & aquæ humiditas interierint, terra; propterea ꝙ huius frigiditas & illius ſiccitas remanent. Eodem modo ex aere terraq;, ignis & aqua. nam cum aeris calor & terræ ſiccitas interitum ſubierint, fiet aqua, qñ quidem illius humiditas, huius frigiditas relinquitur. Cum uero aeris quidem humiditas terræ uero frigiditas, ignis, quia illius caliditas remanet, huius ſiccitas: quæ nimirum igni cõpetunt. Ignem autẽ gigni, ẽt ſenſus ipſe approbat. maxime enim flamma ignis eſt: hæc autem eſt fumus ardens, fumus uero ex aere atq; terra fit.

ANT. Tex. c. 27. Ex duobus elementis ſumme cõtrariis tertiũ generari poteſt.

Si autem vniuſcuiuſq; alterum corrumpet, facilis quidem, non adinuicem autem erit tranſmutatio. Sed ex igne quidẽ & ex aqua erit terra & aer: & ex aere & terra, ignis & aqua. Quando enim aquę frigiditas corrumpetur, ignis autem ſiccitas, aer erit. relinquitẽ enim huius quidem calidum, huius autem humidum. Quãdo autem ignis quidem calidum, aquæ autẽ humidum, terra erit: quia relinquitur huius quidem ſiccum, huius autem frigidum. Similiter autem & ex aere & terra, ignis & aqua. quando enim aeris corrumpetur calidum, terræ autem ſiccũ, aqua erit. Relinquitur enim huius humidum, huius autem frigidum. Quãdo autem aeris humidum, terræ autẽ frigidum, ignis. quia relinquitur huius quidem calidum, huius autem ſiccum, quæ quidem erant ipſius ignis. Cõfeſſa autẽ ad ſenſum ignis generatio. maxime enim ignis flamma: hæc autem eſt fumus ardens: fumus autem ex aere & terra.

Tex. c. 28. Flãma ẽ fumus ardẽs. Fum⁹ eſt ex aere & terra.

Ex duobus elementis ſumme contrarijs tertium generari poteſt.

Ex	Generatur		
Ex aere }	Ignis	Corrupto	{ Humido
Et terra }			{ Frigido
Ex aqua }	Aer	Corrupto	{ Frigido
Et igne }			{ Sicco
Ex aere }	Aqua	Corrupto	{ Calido
Et terra }			{ Sicco
Ex aqua }	Terra	Corrupto	{ Humido
Et igne }			{ Calido

Oſtendit quõ vnum elementum generetur ex duobus dicens, ꝙ, ſi altera qualitas vniuſcuiuſq; elementorũ non habentium ſymbolum corrumpatur, non eſt adinuicem tranſmutatio, ſed tamen poterit aliquod tertium generari. Sicut ex igne & aqua, quę in nulla qualitate cõueniũt, poterit generari terra, & aer. Ex aere & terra ignis & aq̃. qñ enim aquæ frigiditas corrũpitur & ſiccitas ignis, ſic fiet aer, qui eſt calidus & humidus: quãdo vero calidum ignis & humiditas aquæ corrumpitur, remanet ſiccitas ignis, & frigiditas aquæ, & ſic generatur terra frigida & ſicca. ſimiliter ex aere & terra põt generari ignis & aqua. Quando caliditas aeris & terræ ſiccitas corrumpitur, remanet humiditas aeris & terræ frigiditas: & ſic generaẽ aqua frigida & humida. Quando vero humiditas aeris et terræ frigidæ corrumpitur remanet caliditas aeris, & ſiccitas terræ, & ſic generaẽ ignis calidus & ſiccus. Hæc autem generatio ignis conceſſa eſt ab omnibus: quia ad ſenſum apparet, ꝙ in lignis, in quibus eſt humiditas aeris, generatur flamma, quæ maxime ignis eſt inter ea, quæ naturæ igneæ ſunt apud nos. Flamma autem nihil aliud eſt niſi fumus accenſus. fumus autem eſt ex terra & aere: & humiditas aerea expirans & ſecum trahens partes terreſtres: propter quod denigrantur ea quæ tangit. In hac tamen generatione notandum eſt, quòd ſemper neceſſe eſt vincere alteram actiuarum qualitatum, & alterã paſſiuarum: quia aliter non eſſet coniunctio poſſibilis. Deinde cùm dicit.

Quod ex terra & aere fiat ignis.

Cur nigreſcũt q̃ tigũtur à fumo.

Notabile.

Porro in hiſce, quæ ſunt deinceps, ſi in utroq; qualitas altera corrupta ſit, haud quaq̃ elementorum migratio in ullum corpus fieri poteſt, eo ꝙ in utriſq; aut eadẽ, aut cõtraria relinquantur: ex quibus nullũ profecto corpus oriri poteſt. ut ſi ſiccitas ignis, & aeris humiditas ſit corrupta, calor in utriſq; remanet. ſi uero ab utroq; calor abierit, contraria, ſiccum, inquam, & humidum, relinquunẽ, ſimiliter autem, & in cæteris. nam in omnibus quæ ſunt

eiuſmodi,

eiuſmodi qualitatũ altera eadem, altera contraria ineſt. Vnde ſimul perſpicuum euadit, quæ ex uno in unum mutantur, uno corrupto. quæ ex duobus in unum, corruptis pluribus, gigni. Quòd igit̃ ex omnibus omnia gignantur, & quonã pacto in ſeſe uiciſſim cõmigrent, dictũ eſt.

ANT. Tex. c. 29. In his autem, quæ per conuenientiam, non contingit, corrupto in vtroq; altero, elementorum fieri tranſmutationem in vnum corporũ: quia relinquuntur in ambobus aut eadem, aut contraria: ex neutro autem contingit generari corpus. v.g. ſi ignis quidem corrũpetur ſiccũ, aeris autem humidum, calidum in ambobus relinquetur. ſi autẽ ex vtroq; calidum, relinquent contraria, ſiccum & humidum. ſimiliter autem & in alijs. in omnibus enim his, quæ per conſequentiam exiſtunt, hoc quidem idem, hoc autẽ contrariũ. Quapropter ſimul manifeſtum, quoniam quæ ex vno in vnum tranſeunt, vno corrupto generantur: quæ autem ex duobus in vnũ, plu-

Tex. c. 30. ribus corruptis fiũt. Quòd ergo omnia ex omni generentur, & quomodo elementa ex inuicem generãtur, dictum eſt.

Ex quibus elementis nõ generat. tertium. Oſtendit ex quibus duobus elementis nõ poteſt generari tertium dicens, ꝙ in his elementis, quæ ſunt per conuenientiam, i. quę ſunt immediate in loco, & habent ſymbolum, talis generatio eſſe non poteſt, ſcilicet ꝙ ex duobus altera qualitate in vtroq; corrupta tertium generet. Quia illa, quæ relinquitur, eſt aut eadem aut contraria. et ſi quidem fuerit eadem in vtroq;, puta caliditas in igne et aere, non generabitur aliquod tertium elementum, quia ex vna qualitate non poteſt conſtitui elementum. Si autẽ fuerint cõtraria, puta ſiccitas ignis & humiditas aeris: cũ iſta coniugatio ſit impoſſibilis, vt ſupra dictũ eſt, nec tũc

Tex. c. 16. poterit generari tertium elementum. Similiter autem eſt in alijs habentibus ſymbolum, ſ. in terra & aqua: quia in omnibus talibus, quæ habent talem cõiunctionem in loco, & eſt inter ea conuenientia qualitatis, vna qualitas eſt eadem, & altera contraria. Ex dictis igitur manifeſtũ eſt ꝙ elementa, quæ ex vno in vnum ex veloci generatione tranſeunt, ex duobus in vnum tertium illa tranſeunt duabus qualitatibus corruptis. Vltimo epilogat vt patet in

Dubium. litera. Dubitatur de hoc ꝙ hic dicit Philoſophus, ꝙ corrupta frigiditate terræ & humiditate aeris fiet ignis. hoc enim nõ videtur poſſibile eſſe: quia nec terræ ſiccitas, nec caliditas aeris videntur ad generationem ignis poſſe ſufficere. ignis enim multo calidior eſt ꝗ̃ aer, & ſiccior ꝗ̃ ter-

Solo quorundam. ra. Adhoc autem dicunt quidam, ꝙ nõ intendit Philoſophus ꝙ ex illis duobus generetur purus ignis, ſed aliquid quod maxime participet naturam eius: ſicut exẽplificat

Impugnatio. de flamma. Sed hoc ſtare nõ poteſt, quia Philoſophus loquitur de generatione elementorum, & nõ miſtorum ex elementis. ex præterea ẽt caliditas flammæ multo inten-

Solutio propria. ſior eſt ꝗ̃ caliditas aeris. Et ideo dicẽdum ꝙ generatur purus ignis. Et licet illa caliditas non ſufficiat, iuuatur tamen & intenditur per uirtutem corporis cœleſtis, & luce Solis, & per virtutem aliarum ſtellarum.

LECTIO. V.

Subiectum primum tranſmutationis elementorum non eſſe elementum, vel medium aliquod inter illa, dicitur.

VATAB. *Attamen adhuc & hic quoq; de eis contemplemur. Si enim aqua & aer & id genus, naturalium corporum materies ſint, ſicuti nõnullis quoq; placet, aut unum, aut duo, aut plura eſſe, hæc neceſſe eſt. Itaq; ut unum ſcilicet aer, uel aqua, uel ignis uel terra, omnia ſint, fieri nequit, ſi tranſmutatio in contrario ſit, atq; id tranſmutetur. Nam ſi aer ſit, ſi remanet, alteratio erit & non generatio. Inſuper nec ita uidet̃, ut ſimul aer & ignis aut quoduis alius ſit. Eſſet enim aduerſantia quædam differentiaq;, cuius partem alteram, ceu calorem, ignis haberet.*

ANT. Tex. c. 30. Sed tamen adhuc, & ſic de his aſpiciemus. Si enim eſt naturalium corporum materia, vt videtur quibuſdam, aqua, & aer, & quæ talia. neceſſe eſt hæc aut vnum eſſe, aut duo, aut plura. Vnum itaq; omnia eſſe nõ eſt poſſibile; v.g. aerem omnia, aut aquam, aut ignẽ, aut terram, ſi tranſmutatio eſt in contraria, & hoc trãſmutatur in cõtrarium. Si enim erit aer, ſiquidẽ permanet, alteratio erit & non generatio. ſi autem neq; ita videtur, vt & aqua ſimul ſit & aer, aut aliud quodcunq;. Erit igitur aliqua contrarietas & differentia, cuius habebit aliquid alterã particulam, ignis. v.g. caliditatem.

Poſtꝗ̃ Philoſophus de generatione elementorum determinauit, hic oſtendit ꝙ ſubiectum iſtius tranſmutationis non eſt aliquod corpus actu exiſtens, & p conſequẽs, ꝙ illud ſubiectũ eſt materia cõis exiſtens in potentia. Circa hoc ergo duo facit. Primo oſtendit ꝙ ſubiectum huius tranſmutationis non poteſt eſſe aliquod elementũ, ſecundo ꝙ nec aliquod medium inter elementa. ibi {Tamen neq; aliud aliquid.} Dicit ergo primo, quòd licet ſu-

Tex. c. 32. pra dictum ſit, quod ſit ſubiectum huius trãſmutationis, & ꝙ elementa adinuicem tranſmutentur: adhuc tñ inſpiciemus, ſi aliquod naturalium corporũ, puta elementorũ, vel aliquod corpus medium inter ea, eſt materia talis trãſmutationis. Quibuſdã enim videtur ꝙ ſit aqua, quibuſdam ꝙ ſit aer, vel aliquid tale. Sed ꝙ aliquod tale corpus non poſſit eſſe materia elementorum probat tali ratione, quia aut illud eſt tantum vnum, aut duo, aut plura. Si autẽ ſit vnum tm̃, tunc omnia erũt vnum, ſ. vel aer, vel aqua, vel ignis: ſed hoc non eſt poſſibile: quia tranſmutatio eſt inter contraria. Si enim dicat̃ ꝙ aer, qui eſt omnia, permaneat ſm rõnem & formam, ſubiectum ſaluat̃ in tota tranſmutatione: talis autẽ tranſmutatio eſt alteratio & nõ generatio: ergo non fit generatio elementorũ adinuicem: quod eſt contra ſupra probata. Similiter autẽ cum pdictis videt̃ ꝙ aqua non ſit omnino ſimilis aeri: aut aliquod elementũ p omnia ſimile alteri elemento. ergo oportet ꝙ ſit aliqua proprietas vniuſcuiuſq;, & aliqua dr̃ia & contrarietas inter ipſa diſtinguens: & illius contrarietatis vnum elementum habebit partem vnam, & aliud elementum partem aliam habebit. v.g. ſi ignis & aer ſint contraria ſm calidum & frigidum, ignis habebit caliditatem, & aer frigiditatem. Quando ergo fit tranſmutatio aeris in ignẽ: ſiquidem manet aer in tota trãſmutatione, tunc & manet aeris frigiditas: & tamen ex igne, in quo tranſmutatur, inerit ei caliditas. ergo tunc eſt calidum et frigidum. Et, cùm ſit ſimplex corpus, eſt vbiq; & ſecũdum idem frigiditas & caliditas. ergo contraria erunt in eodem: quod eſt impoſſibile. Deinde cùm dicit.

At uero, nec ignis aer calidus erit. nam quod eſt eiuſmodi, alteratio eſt, & non generatio. Adhæc, ſi ex igni aer oriatur, calore in cõtrarium mutatio fiet. hoc ergo inerit aeri, eritq; aer frigidum quid. Quare fieri non poteſt, ut ignis, aer calidus ſit. ſimul enim, idem calidum eſſet atq; frigidum. Erit ergo aliud quid præter utrunque, idem, & alia quædam communis materies. Eadem autem & de omnibus ratio eſt, non eſſe, inquam, inter hæc unum; ex quo uniuerſa ſint.

ANT. Sed tamen neq; ignis erit aer calidus: alteratio enim tale. & non videtur. Similiter autẽ rurſus, ſi erit aer ex igne calido, in contrarium trãſmutato erit. inerit igiť aeri hoc, & erit aer frigidum aliquid. quapropter impoſſibile ignem aerem calidum eſſe. ſimul enim idem calidum & frigidum erit: aliud aliquid igitur, præter ambo, idem erit, & aliqua alia materia communis: Eadem autẽ ratio eſt de omnibus, quoniam nõ eſt vnum horum, ex quo omnia.

Remouet quandam reſponſionem, quæ poſſet dari ad ꝑdicta. Poſſet enim aliquis dicere, ꝙ aer, qñ fit ignis, non dicitur fieri ignis, quia aſſumit ſpeciẽ ignis, ſed aer eſt calidus. et ſimiliter, qñ ex igne fit aer, remanet aer calid⁹. Sed hoc remouet, dicens ꝙ, ſi hoc eſſet verum, ſequeretur idẽ quod prius, ſ. ꝙ generatio elementi ex elemento eſſet alteratio: quia aer frigidus & calidus non differunt niſi ꝑ accidens, & hoc facit alterationem. Præterea, cùm ex igne fit aer, vel è conuerſo, ſi vtraq; forma ineſt materiæ ignis & aeris, ſicut dicit iſta opinio, erũt idem calidum & frigidũ. & quia tranſmutatio omnis eſt inter contraria: ergo aeri inerit calor ignis: & aer de ſe eſt quidem frigidus, ergo calidum & frigidum ſunt in eodẽ ſimplici: quod eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt ꝙ aer ſit ignis calid⁹, vel ignis ſit aer frigidus. Quod autem hic dicitur, ꝙ aer de ſe eſt frigidus, dicitur gratia exempli, & non ſm rei ueritatem, cũ autem iſta ſint impoſſibilia, oportet ꝙ ambo elementa, ſ. ignis & aer habeãt aliquod, quod ſit eis commune, quod eſſentialiter eſt in ambobus. Et hæc eſt communis materia, quæ eſt in potentia ad vtrunq; : & eadem ratio eſt de alijs elementis. Nullum ergo elementum eſt materia ad alia elementa, ſed materia eorum eſt vna, quæ eſt potentia vnumquodq;. Deinde cùm dicit.

Dicitur aer frigid⁹ gratia exẽpli.

VATAB. *Sed neq; aliud quippiam præter hæc, ueluti medium quoddam aeris & aquæ, aut aeris & ignis, aere quidem & igni craſſius, ſed cæteris ſubtilius. Nã illud, aer & ignis cum contrarietate eſſet: ſed è contrarijs alterum, priuatio eſt. Quare fieri non poteſt, ut illud unquã per ſe ſit, quemadmodum quidem aiunt infinitum & id quod comprehendit atq; continet. ſimiliter ergo horum quoduis, aut certe nullum. Si igitur nullum ſenſibile hiſce prius ſit, hæc profecto erunt prima.*

ANT. Tamen neq; aliud aliquid præter hæc velut mediũ aliquid aeris & aquæ, & aeris uel ignis. aere quidem atq; igne groſſius, alijs autem ſubtilius. erit enim illud aer & ignis cum contrarietate; ſed priuatio eſt contrariorum alterum. Quapropter non contingit illud ſolum eſſe vnquam, vt quidam inquiunt, infinitum comprehendens. ſimiliter igitur quodcunq; horũ, aut quidẽ nihil. Si igitur nullũ ſenſibile prius his eſt, hæc vtiq; erunt omnia.

Tex. c. 12. Priuatio eſt contrariorũ alterum.

Tex. c. 13.

Oſtendit ꝙ medium corpus inter ignem & aerem, q᷑ ſit groſſius igne & ſubtili⁹ aere: vel ẽt medium inter aerẽ & aquam, quod ſit ſubtilius aqua, & groſſius aere, nõ poteſt eſſe materia elementorum. quia, ſi illud medium ſupponatur, quod eſt mediũ aeris & ignis, aut illud eſt cum contrarietate elemẽti prima, aut ſine ea, ſi autem eſt cum contrarietate prima alicuius elementi, ipſum eſt illud elementũ, Quia cui conuenit propria paſſio alicuius, illi conuenit ſubiectum illius paſſionis. & ſi non erit mediũ inter elementa: quod eſt cõtra id quod ſuppoſitũ eſt. Si aũt illud corpus non habet paſſionẽ vel proprietatem elemẽtarem, ſed eſt priuatum ea: cũ priuatio cum altero ſemper ſit contrariorum: (aliter enim materia elementorũ eſſet à forma ſeparata, quod eſt impoſſibile.) ſequiť ꝙ id mediũ corpus non ſit ſine contrarietate, ſicut quidam dicunt: q᷑ ipſum eſt quoddam infinitum non habẽs qualitatem aliquam, & omnia comprehendens. Similis autem ratio eſt quodcunq; horũ medium eſſe materia elementorũ ponatur. ergo aut nihil tale eſt medium, aut illud eſt aliud quatuor elementorũ: quod eſt contra poſitionem. Si ergo nõ poteſt eſſe aliquod corp⁹ ſenſibile prius iſtis quatuor elementis, neceſſe eſt vt ipſa quatuor elemẽta ſint principia corporũ ſenſibilium. Commẽtator aũt aliter deducit iſtã rõnem. Dicit enim ꝙ, ſi ponatur aliquod corpus mediũ eſſe materiam elementorũ, ſequitur idem inconueniens, quod contingebat ponẽtibus vnum elementorũ aereum eſſe ſubiectum. Sequiť enim cõtraria eſſe in eodẽ: quia, cũ omnis tranſmutatio ſit in contraria, & ex cõtrarijs, vt ſupra dixit Philoſophus, cũ ex tali corpore generať aer vel aliud elemẽtum, in eodẽ erunt qualitates ipſius corporis mediæ, cùm ipſum in tranſmutatione ſm ſubſtantiã permaneat, & qualitates aeris generati, quas de neceſſitate illis oportet eſſe contrarias. Sequitur etiam ſm eum illud eſſe ens & non ens: quia cum vnum eſt priuatio alterius: & priuatio eſt non ens: ſm vnum contrariorũ eſt ens, & ſm aliud eſt non ens. Vltimo aũt cùm dicit.

Auer. deductio.

VATAB. *Aut igitur ea ſemper manere & in ſeſe uiciſſim tranſmutari non poſſe aut poſſe, & aut omnia aut aliqua & aliqua nõ, quemadmodum in Timæo Plato prodidit, eſt neceſſe. Quòd igitur neceſſe ſit ea inuicem in ſe mutari, demõſtratum eſt prius. Quòd uero non æque celeriter aliud ex alio naſcatur, quod quæ communem nacta ſunt qualitatem celerius ex ſeſe mutuo oriantur, quæ uero nõ ſunt nacta tardius, dictum iam eſt. Ergo ſi una ſit aduerſantia, per quam mutationem ſubeant, duo ſint neceſſe eſt, nam inſenſibilis inſeparabiliſq; materies medium eſt. Porro, cum plura eſſe uideantur, duæ ad minimum cõtrarietates erunt. Sed, cùm duæ ſint, eſſe tria non poſſunt, ſed quatuor, ut patet. tot enim ſunt coniugationes. Nam, cũ ſint ſex, duæ ex eis fieri non poſſunt, propterea, ꝙ inter ſeſe contrariæ ſunt. Sed de hiſce diximus prius.*

ANT. Neceſſe igitur eſt aut ſemper manẽtia & immutabilia inuicẽ, aut tranſmutabilia: & aut omnia, aut hæc quidẽ ſic, hæc aũt nõ, ut in Timæo Plato ſcripſit. Quoniam quidem igitur tranſmutari inuicem neceſſe eſt, dictum eſt prius. & quoniam non ſimiliter cito aliud ex alio, dictũ eſt prius. quoniam habẽtia quidem ſymbolum citius generantur ex inuicem, non habentia autem, tardius. Siquidem igitur contrarietas vna eſt, ſecundum quam tranſmutantur, neceſſe eſt duo eſſe. Materia enim, quæ eſt medium, inſenſibilis eſt & inſeparabilis. Quoniam autem plura videntur eſſe, duæ vtiq; erunt quæ minimæ. Duabus igitur exiſtentibus, non poſſibile eſt eſſe tria, ſed quatuor, quemadmodum vr. tot. n. erunt coniugationes. Sex. n. exiſtentibus duas impoſſibile eſt generari, qm̃ contrariæ ſunt inuicem. De his quidem igitur dictum eſt prius.

Tex. c. 14. Habẽtia ſymbolũ facili⁹ inuicẽ generant nõ habẽtia vero tardius.

Recapitulando cõcludit principale propoſitum dicẽs, ꝙ iſta corpora aut ſemper manentia ſunt in formis ſuis & immutabilia inuicem, aut tranſmutantur adinuicem. et ſi tranſmutantur, aut omnia tranſmutantur, aut quædam ſic, & quædam non, ſicut Plato ſcripſit in Timæo, quòd terra, propter latitudinem ſuorum triangulorũ, nõ

Recapitulat.

Platõis placitum. tranſmutatur. Sed manifeſtum eſt ꝙ omnia elementa ad inuicem tranſmutantur, non tamen omnia æque cito: quia ea, quæ habent ſymbolum, citius generãtur adinuicem, quæ autem non habent tardius. Si enim in elemẽtis eſt cõtrarietas vna tantum, neceſſe eſt eſſe duo elementa: quia vnum ſolum non poteſt eſſe ſimul ſub duobus cõtrariјs. & materia tunc eſt medium duorum. Sed, quia nos videmus quòd elementa ſunt plura quàm duo, neceſſe eſt ad minus ſint duæ contrarietates. Duabus autem exiſtentibus contrarietatibus, impoſſibile eſt quòd elementa ſint tãtum tria, ſed oportet de neceſſitate quòd ſint quatuor. tot enim contingit fieri vniuerſales coniugationes tangibilium qualitatum, penes quas ſumitur numerus elementorum. ſunt enim in vniuerſo ſex coniugationes, ſed Tex. c. 16. duæ ſunt impoſſibiles, vt ſupra patuit: quia contraria eſſent in eodem.

LECTIO. VI.

Extremum ſeu Medium ex elementis, ipſorum generationis principium non eſſe probatur: pro quo probatur etiam, ꝙ in infinitum non procedat elementorum generatio.

VATAB. *Cum autem mutuo in ſeſe tranſmutentur, fieri nõ poſſe ut principium quoddam ſit eorum uel in extremo uel in medio, ex hiſce palam fiet. In extremis igitur non erit principium, quia ignis aut terra eſſent omnia. idemq; ſermo eſt, atq; ſi ex igni aut terra conſtare omnia dicamus.*

ANT. QVòd autem cùm tranſmutentur adinuicem impoſſibile ſit principium aliquod eſſe horũ, aut in extremo, aut medio, ex his manifeſtum erit. In extremis quidem igitur non erit: quoniam ignis non erunt aut terra omnia. & eadem ratio eſt, ſi dicamꝰ ex igne, aut terra eſſe omnia.

G Poſtquam Philoſophus ſecundum propriam opinionem determinauit de mutua tranſmutatione elementorum, in parte iſta ponit opiniones aliorũ, & deſtruit eas. Fuerunt enim circa hoc duæ opiniones. quidam enim dixerunt ꝙ non omnia elementa adinuicem tranſmutatur, ſed quædam. v. g. ſicut aer mutatur in aquam & ignem, ignis vero non mutatur in aerem & in aquam. Aliqui vero non, ut Empe. & eius ſequaces, dixerunt elementa eſſe immutabilia. Primo ergo ponit rationem cõtra primam, Tex. c. 17. ſecundo contra ſecũdam. ibi {Admirabitur aũt.} Quia vero prima opinio ſupponit quoddam elementum medium, eſſe principium in tranſmutatione aliorum, quod eſt contra id, quod ſupra probatum eſt, ideo Philoſophus breuiter adducendo id, quod ſupradictum eſt, oſtendit ꝙ neq; extremum elementum poteſt eſſe principium, neq; medium elementum poteſt eſſe principium. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ non extremum, ſecundo ꝙ neq; medium. ibi {Quoniã autem neq; medium.} Dicit ergo, quòd, quia elementa adinuicem tranſmutantur, impoſſibile ẽ aliquod ipſorum eſſe principium, neq; H medium, neq; extremum. Quòd extremum elementum non poteſt eſſe principium, manifeſtum eſt ex ſupra dictis, ſi enim dicaẽ quòd extrema, ſicut ignis aut terra, ſunt principia: cùm ipſa & in tranſmutatione permaneant, omnia erũt ignis, quod eſt manifeſte falſum. & eadem ratio eſt de terra. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Præterea neq; medium, principium erit, ſicuti quidã aerem quidem & in ignem & in aquam, aquam uero et in aerem & in terram, ultima autem non amplius in ſeſe uiciſſim tranſmutari putant. Nam ſtet hoc, nec in infinitum recta utraq; ex parte abeat, oportet. in uno enim contrarietates eſſent infinitæ.*

ANT. Quoniam autem neq; medium, vt videtur

E quibuſdam, aer quidem & in ignem tranſmutatur, & in aquam, aqua autem & in aerem & in terram: vltima autem non amplius inuicem. Oportet enim hoc ſtare, & non in infinitum ire in rectitudine ad vtraq;: infinitæ enim contrarietates in vno erunt.

Oſtendit ꝙ neq; medium elementum poteſt eſſe principium, ſicut illi dicebant, qui ponebant non omnia elementa adinuicem generari. Et circa hoc duo facit. Primo præſupponit quoddam medium ad propoſitum oſtẽdendum, ſecundo probat propoſitũ. ibi {Terra ſit T.} Proponit ergo primo, quòd non ſolũ aer mutaretur in aquã, ſed & in ignem: nec aqua ſolum in aerem, ſed et in terram: ſed, vt illi dicebant, extrema non amplius mutabantur in medium, ſed oportet in iſtis tranſmutationibus eſſe ſtatũ et non ire in infinitum. ſi enim iretur in infinitum, tunc in F vno & eodem eſſent infinitæ contrarietates. & hoc eſt infra magis manifeſtum. Deinde cùm dicit. Tex. c. 16.

VATAB. *Sit T terra, L lympha ſeu aqua, A aer, I ignis. Itaq; ſi A in I & L mutetur, una erit contrarietas, nempe ipſorũ A I. ſint hæc, albor & nigror. Rurſum ſi I in L & A mutetur, erit altera. non enim L & I idem ſunt. ſint autem ſiccitas & humiditas, S quidem ſiccitas, H uero humiditas. Igitur, ſi albor maneat, humida & alba erit aqua. ſin minus, nigra. quandoquidem, in contraria mutatio eſt. Aquam igitur, aut albam eſſe, aut nigram neceſſe eſt. Sit primum. Pari ergo ratione, S inerit I. Tranſmutabitur igitur & ipſe ignis, in aquã. contraria enim ſunt, nam ignis primo niger erat, & deinde ſiccus, aqua uero humida & poſtea alba. Liquet itaq; omnia in ſeſe uiciſſim tranſmutari, atque etiam in hiſce, ipſi terræ reliqua duo ſymbola, nigrorem, inquã, & humiditatem, competere: hæc enim G necdum copulata fuere.*

ANT. Terra ſit T, aqua L, aer A, ignis I. Si vtiq; A tranſmutaẽ in I L, & contrarietas erit eorũ quæ A, I. Sit autem hæc albedo & nigredo. Rurſus, quia in L A, erit al a; nõ enim idẽ I & L. Sin autem ſiccitas & humiditas, A quidem ſiccitas, Y autem humiditas. Quapropter ſiquidem manet album, exiſtet aqua humida & alba: ſin autem, nigra erit aqua. in contraria enim tranſmutatio. Neceſſe eſt igitur aut albam aut nigram eſſe aquam; ſit itaq; alba primum. Similiter igitur & ipſi I, ipſum A inexiſtet ſiccitas. Erit igit ignis tranſmutatio in aquam, contraria enim H exiſtit. Ignis enim prius niger erat, deinde autẽ ſiccum I. Aqua autem humida, deinde autẽ alba. Palam quidem vtiq; quoniam omnibus ad inuicem erit tranſmutatio & in his, & quoniam & T, terræ inerunt reliqua, & duo ſymbola, nigrum & humidum. hæc enim nondum coniuncta fuerunt.

I. Ignis.	Nigredo.
A. Aer.	Albedo.
L. Aqua.	A. Siccitas.
T. Terra.	Y. Humiditas.

Probat propoſitum. & circa hoc duo facit. Primo ponit rationem ſuam, ſecundo probat, quoddam quod ſuppoſuerat, ſcilicet quòd in elementis eſt ſtatus in aſcendendo. ibi

do, ibi {Quoniam autem non infinitum.} Dicit ergo primo, quòd, ſi aer mutetur in aquam & in ignem, neceſſario aer & ignis & aqua poterunt adinuicem tranſmutari. Sit ergo terra T, & aqua L, aer A, ignis I: ſi ergo quod eſt ſignum aeris mutatur in duo elementa, ſcilicet in L, & in I, hoc eſt in aquam & in ignem: oportet quòd aer habeat aliquam contrarietatem cum I igne: quia non tranſmutantur adinuicem niſi contraria. ſit autem hæc contrarietas, gratia exẽpli, albedo et nigredo: ita quòd ignis ſit corpus nigrum ſiccum, & aer ſit corpus album ſiccum. Rurſus etiam, quia A aer tranſit in L aquam, oportet eſſe aliam contrarietatem inter aerem & aquam. & ſit hæc cõtrarietas ſiccitas & humiditas. ſiccitas ſignificetur per literam A, & conueniat aeri. humiditas ſignificetur per literam Y, & conueniat aquæ: ergo aer mutatur in aquam: aqua remaneat alba: quia album aeri & aquæ eſt contingens: erit autem aqua humida & alba. Si autẽ album non ſit, contingens vtrique, cùm aer mutatur in aquam erit aqua nigra & humida, cùm aer ſupponatur albus & ſiccus: oportet enim quòd omnis mutatio ſit inter contraria. In tali ergo mutatione oportet aquam eſſe albam vel nigram. ſi aer qui eſt prior aqua ponatur eſſe corpus album: quia, ſi communicant in mera albedine, tunc aqua eſt alba, ſi autem non, tunc eſt nigra. Similiter etiam cum aer mutatur in ignem, ipſi I, hoc eſt igni, conuenit ſiccitas: conueniunt enim aer & ignis in ſiccitate. cum ergo ignis ſit ſiccus, & niger, & aqua humida & alba: manifeſtum eſt quòd poterunt adinuicem tranſmutari, cum ſint contraria, ignis enim eſt niger & ſiccus, aqua humida & alba: ſic ergo manifeſtum eſt, quòd omnia elementa adinuicem tranſmutantur, quia & in Y, quod ſignificat terram, ſunt reliquæ duæ qualitates, ſcilicet humidum, & nigrum: duo elementa erunt ſymbola, cum ipſa terra, quæ eſt nigra & humida, communicat enim in nigro cũ igne, & in humido cum aqua: hęc enim ſcilicet humidum & nigrum nunquam contingunt eſſe cum qualitatibus aeris, & in quo ſunt album & ſiccum: & terra cum aere non habet ſymbolum. Aduertendum eſt quòd iſtæ qualitates non ſunt propriæ elementorum, ſed vtitur eis Ariſto. gratia exempli, parum enim curauit Philoſophus de exemplis. Inde dicit Commentator in Secundo de Anima. de exemplo autem non intenditur, niſi manifeſtatio, non verificatio. Ex omnibus iſtis verbis intẽdit hic Philoſoph° talem rationem. Quæcunq; ſunt contraria adinuicẽ tranſmutantur: ſed omnia elementa ſiue habeant ſymbolum ſiue non, ſunt contraria in ambabus vel in altera qualitate: ergo omnia elementa adinuicẽ tranſmutantur. Et hoc eſt contra opinionem dicentium, quædam, ſed non omnia adinuicem tranſmutari, vt dictum eſt: quam Philoſophus hic deſtruere intendit. Deinde cùm dicit.

Notabile de exemplis. Com. 67. Ratio Philoſophi.

Sed quod fieri nequeat in infinitum abitio (quod quidẽ cum eſſemus demonſtraturi, in hoc ante incidimus) ex hiſce emerget. Si enim rurſum I, ideſt ignis in aliud, ceu i M tranſmutetur, nec regreſſio fiat, aduerſantia quædam ab hiſce quas diximus alia, I & M inerit. nam M, nulli ipſorum T L A I eſſe idẽ ſupponitur. Sit itaq; K, ipſi I, & O, ipſi M. K itaq; omnibus T L A I inerit. nã ea, in ſeſe mutuo tranſmutari ſolent. Sed hoc quidem nõdum ſit oſtenſum. illud tamẽ in aperto eſt, quod ſi M in aliud rurſum trãſmutetur, alia in M & in I cõtrarietas inerit. atq; ita ſemper primis cum ſequentibus aliqua inerit aduerſantia. Quare ſi infinita ſint, infinitæ quoq; erunt in uno contrarietates. quod ſi hoc ſit, nec finiri quicquã, nec oriri poterit. Nam ſi aliud ex alio fiet, tot & adhuc plures tranſire contrarietates oportebit. Quare in nonnulla tranſmutatio fiet nunquã, uidelicet ſi intermedia infinita ſint. quod profectò neceſſario accidet, ſi infinita ſint elementa. Præterea, neq; ex aere in ignẽ trãſmutatio fiet, ſi infinitæ ſint contrarietates. Fient etiam omnia unum. nã omnes ſuperiorum contrarietates hiſce ineſſe quæ infra I ſunt collocata, & contra, neceſſe eſt. Quare, omnia unum erunt.

Quoniam autem non in infinitum poſſibile eſt ire, quod oſtẽſuri ad hoc prius venimus, manifeſtum eſt ex his. Si enim rurſus ignis I, in aliud tranſmutatur, & non reuoluitur. ver. g. in P S, contrarietas igitur quædam I. & P S, alia exiſtet præter prædictas. Nulli enim idem ſupponitur T L A I, quod P S. Sit igitur ipſi I, ipſum B, ipſi vero P S ipſum M: B omnibus vtique exiſtet T L A I. tranſmutantur enim inuicem. Sed hoc quidem nondum B demõſtratum eſt. Sed illud manifeſtum, quoniam, ſi rurſus P S in aliud, alia erit contrarietas, et P S. inerit, & igni I, & non quæ exiſtet Y P. Similiter autem ſemper cum adiecto contrarietas aliqua exiſtet eius quæ ante. Quapropter ſi infinita, & cõtrarietates infinitæ vni inerunt. ſi autem hoc, nõ erit definire, neq; generare. oportebit enim ſi erit aliud ex alio tot tranſire qualitates, & amplius plures. Quapropter in quędam quidem nunquam tranſmutatio erit, verbi gratia ſi infinita media, neceſſe infinita elemẽta. Amplius autem neq; ex aere in ignem tranſmutatio ſi infinitę cõtrarietates generatę. Fiunt autem & omnia vnum: neceſſe C enim exiſtere omnes in inferiorib° quidem S, quæ ſuperiorum: his autem quæ inferiorum. quapropter omnia vnum erunt.

Tex. c. 36.

Oſtendit quòd tranſmutatio elementorum non procedit in infinitum. ſi enim hoc ponatur ſequuntur quatuor inconuenientia. quorum Primum eſt, quòd in vno elemẽto erunt infinitæ qualitates. ſi enim ignis, quod eſt quartum elementum, mutetur in aliud quòd ſit S & non reuoluatur ita, ſcilicet quòd non mutetur in ignem: cum omnis mutatio fiat inter contraria, oportet quòd inter P & S ſit alia contrarietas diuerſa à contrarietatibus quatuor elementorum: quia ipſum quintum elementũ, quod eſt S non ponitur eſſe idem alicui quatuor elementorum: ſed cum omnis contrarietas ſit ſecũdum qualitates, oportet quòd aliqua qualitas ſit in igne ſecundum quam contrariatur ipſi S: & ſit qualitas illa R. Et ſimiliter oportet quòd in ipſo S quinto elemento ſit aliqua qualitas illi contraria: & ſit illa qualitas F, illa aũt qualitas R: D non ſolum erit in ipſo igne, ſed etiam in omnib° quatuor elementis: quia omnia poſſunt mutari in ipſum S: omnis enim mutatio eſt inter contraria. Et quodlibet inferiorum elementorum habebit tres qualitates primas. Vtrũ autem ita ſit elementum nondum eſt demõſtratum. Sed tamen manifeſtum eſt, quòd ſi rurſus illud quintum mutetur in aliud. eſt etiam alia contrarietas inter quintum et ſextum diuerſa à cõtrarietate omnium inferiorum: & ſic oportet quod vna alia qualitas inſit omnibus inferiorib° eadem ratione. Et ſic illa quatuor elementa priora habebunt quatuor qualitates primas. Et ſic addito vno elementorum adderetur vna qualitas & vna contrarietas. Quapropter ſi eſt ſic in corporibus ſimplicibus elemẽtorum procedere in infinitum: in vno & eodem erũt infinitæ contrarietates, & infinitæ qualitates: & hoc primũ eſt impoſſibile. Secundum inconueniens ponit cum dicit, {Si autem hoc.} Dicens, quod ſi hoc eſt, ſ. quod ſint infinita

Quòd tranſmutatio elementorũ non pcedit vltra quartum.

elementa & infinitæ qualitates, non erit deſinire nec generare. quia, ſi aliquod debeat mutari in aliud, oportet quòd infinitas qualitates pertranſeat: ſed, cum in infinitis infinita ſint media, & infinita non ſit pertranſire, vt dicitur in Octauo Phyſicorum: ſequitur quòd talia nunquam adinuicem mutabuntur. Tertium inconueniens ponit cùm dicit. {Amplius autem.} Dicens, quòd etiam proximũ, elementum non poterit mutari in ſibi proximum, ſicut ignis nunquam tranſibit in aerem, nec è conuerſo: quia in quolibet iſtorum ſunt infinitæ qualitates: quas impoſſibile eſt pertranſire. Quartum inconueniens ponit cum dicit. {Fiunt autẽ & omnia.} Dicens quòd omnia infinita erunt vnum: quia omnes qualitates elementorum, quæ ſunt ſupra. p. ꝙ eſt ignis conueniunt etiam inferioribus & è conuerſo. quorum autem primę qualitates ſunt eędem, & ipſa ſunt eadem. ergo omnia infinita erunt vnũ quodq; de inferioribus, ita ꝙ vnumquodq; erit.

Tex. c. 35. (margin)

LECTIO. VII.

Sententia deſtruitur Empedoclis, qua elementa intranſmutabilia abinuicem exiſtimauit; & eiuſdem de mouentibus principijs concluditur opinio.

VATAB. *Mirabitur porro aliquis eos, qui elementa corporum vno plura eſſe dicunt, ita ut in ſe non tranſmutentur, ſicuti Empedocles inquit,*

ANT. Tex. c. 37. ADmiratur autem aliquis aliquos dicẽtes plura vno eſſe corporũ elemanta vt non tranſmutent inuicẽ, ſicut Empedocles inquit,

Poſtquam Philoſophus deſtruxit vnã falſam opinionem de tranſmutatione elementorum, hic deſtruit aliam, quæ fuit opinio Empedoc. qui dixit elementa nunquam adinuicem tranſmutari. Et circa hoc duo facit. Primo ponit eam, ſecundo reprobat. ibi {Quomodo contingit eis dicere comparabilia.} Dicit ergo primo, ꝙ Empedoc. poſuit elementa eſſe plura corpora, non tamen adinuicẽ tranſmutantur: ita ꝙ ex aqua fiat aer, & ex aere ignis, vt in Primo manifeſtũ eſt, quapropter admirabitur aliquis ipſum ſic dicentem. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 2. (margin)

VATAB. *Quo pacto ipſi elementa eſſe cõparabilia dicere queant. Atqui ille, adhũc modum ait. Nã æqualia ſunt hæc omnia. Si igitur ſecundum quantitatem, idem quid omnibus ineſſe comparabilibus, quo menſurentur, eſt neceſſe. ut ſi ex aquæ ſextario uno, aeris decem fiant, ergo idem quid utraq; ſunt, ſi menſurantur eodem.*

ANT. Quomodo contingit eis dicere comparabilia eſſe elementa. Sed tamen dicit ſic. Hęc enim æqualia eſſe omnia. Si ergo ſecundum quantũ, neceſſe eſt idem aliquid eſſe exiſtẽs in omnibus comparabilibus, quo menſurantur. ver. g. ſi ex aquæ pugillo erunt pugilli aeris decẽ, idem aliquid igit̃ erant ambo, ſi menſurantur eodem.

Reprobat opinionem prædictam: & primo ꝑ Empe. ſecundo deducendo ad quandam aliam inconueniẽtiam, quæ ſequitur ad ipſam. ibi {Sed neq; augumẽtatio.} Circa primum ſciendum eſt, ꝙ Empe. licet poneret elementa eſſe intranſmotabilia, poſuit tamẽ ipſa eſſe adinuicem cõparabilia. Ex hoc ergo ſumit rationem Ariſt. cõtra eum, & eſt ratio talis Quæcunq; ſunt tranſmutabilia, ſunt cõparabilia: ſed elemẽta ſunt comparabilia ſm Empe. ergo ſunt tranſmutabilia. Poteſt etiam aliter formari, & ſic. Si elementa ſunt intranſmutabilia non ſunt comparabilia: ſed cõſequens eſt falſum, ſm Empe. qui dicit ea eſſe comparabilia: dicebat enim ea eſſe ęqualia. ergo & antecedẽs eſt falſum, ſ. ipſa eſſe intrãſmutabilia. Circa rationem iſtã ſic procedit, Primo ponit eam per modum quæſtionis, dicens, ꝙ, ſi elementa ſunt intranſmutabilia, quõ contingit ꝙ ſint comparabilia, q. diceret, nullo modo, Sed tñ Emp.

Tex. c. 18. (margin)

Rõ Philoſophi. (margin)

E dicit ſic, ſ. ꝙ ſunt cõparabilia, dicit enim ea eſſe æqualia,

Secundo ibi. {Si ergo ſm quantum. Probat primã propoſitionem, ſ. ꝙ, ſi ſunt comparabilia, ſunt tranſmutabilia. Et, quia comparatio eſt duplex, ſ. ſm quantitatem, et ſm virtutem. Primo probat eam, ſi ſunt comparabilia ſm quantitatem, ſecundo ſi ſunt comparabilia ſm virtutem. ibi {Si autem nõ ſint.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi elementa comparantur ſm quantitatem, vt ſi ex uno pugillo aquæ fiant decẽ pugilli aeris, neceſſario oportet ꝙ vnũ aliquid ſit in eis, in quo conueniunt, & in quo menſurantur. In omnibus enim comparabilibus eſt vnum aliquid quo menſurantur: & hoc eſt illud, in quo comparãtur. cũ aũt ex tanta aqua, puta ex vno pugillo aquæ, fiant decem pugilli aeris, oportet vnam eſſe materiam, quæ ſit minoris & maioris quantitatis ſub forma aquæ & aeris. ſed quæcunq; cõicant in materia tranſmutantur adinuicem: ergo elementa ſunt tranſmutabilia. Deinde cùm dicit.

F *Sin uero non hoc pacto ſecundum quantitatem, ut è quanto quantum, ſed quantum poſſint, uelut ſi aquæ ſextarius æque frigefacere atque aeris decem poſſit, atq; ita ſecundum quantitatem, non quatenus quantitas eſt, ſed quatenus poſſint aliquid comparabilia ſint, fiet ſanè ut etiam non quantitatis menſura ſecundum potentias atq; uires, ſed proportione comparentur. uerbi cauſa ut hoc calidum, hoc album. Sed ut hoc, in qualitate quidem ſimilitudinem ſignificat, in quantitate uero æqualitatem. Videtur itaq; eſſe abſurdum, ſi corpora illa quæ tranſmutari nequeunt proportione, comparabilia non ſint, ſed potentiarum menſura, & eo quod tantum ignis, æquale uel ſimile calidum ſit atque aeris multo plus. Idem nanque cum maius eſt, ex eo quia unius eſt generis, hanc habebit rationem.* VATAB.

G Si autem non ſint ſecundum quantitatem comparabilia, vt quantum ex quanto, ſed quantum poſſunt, verbi gratia ſi pugillus aquę æqualiter poteſt infrigidare & decem aeris: & & ſic non ſecundum id quod quãtum comparabilia, ſed ſecundum id quod poſſunt aliquid: Erit ergo & non quanti menſura comparare, & potentias, ſed ſecundum proportiones. verbi gratia vt hoc calidum, hoc autem albũ. Hoc autem, vt hoc, ſignificat in quali quidem ſimile, in quanto autem æquale. Inconueniens ergo videbitur ſi corpora immutabilia exiſtentia, nõ proportione comparabilia, ſed menſura potentiarum, & eius quòd eſt eſſe æquale calidum aut ſimile, ignis tantũ, & aeris multiplex. H Idem enim plus, quia homogeneos, talem habebit rationem. ANT.

Probat eam dato ꝙ elementa comparẽtur adinuicem ſm contrarietatem & virtutem dicẽs, Quòd ſi non ſic cõparantur adinuicem elementa, ſ. ſm quãtitatem, vt quantum fiat ex quanto, ſed comparentur ſm quantitatem potentiæ vel virtutis, v. g. ſi ponaĩ aer eſſe frigidus, & quæratur, vtrũ tantũ poteſt infrigidare unus pugillus aquæ, quantum poſſunt infrigidare decem pugilli aeris. Tunc fiat comparatio ſecundum quantum virtutis, vt quantũ poſſunt, & non ſecundum quantitatem dimẽſionis. Hæc autem comparatio poteſt fieri dupliciter, ſ. ſm ſimilitudinem, & ſm proportionem. Dico aũt comparationẽ fieri ſm ſimilitudinem, qñ fit in vna qualitate, quę eſt in diuerſis ſubiectis. quia ſimilitudo eſt rerum diuerſarum eadem qualitas. Secũdum proportionem aũt dicĩ fieri, qñ fit in

Cõparatio ſecũdum ſimilitudinẽ & ſecũdum ꝓportionẽ. (margin)

oppoſitis

oppoſitis ſiue diuerſis qualitatibus, in vna habitudine ſe habentibus ad duo ſubiecta vel plura. Si ergo fiat comparatio ſecundum qualitatem, tunc cõtingit comparare nõ quantitatis quidem menſuram, ſed potius mẽſuram, quę eſt ſecundum potẽtias ſimilium qualitatum, & ſecundũ proportionem diuerſarum qualitatũ, verbi gratia, ſicut hoc eſt calidum, ita hoc eſt album. cùm autem hoc dicimus, hoc vt hoc, ſignificamus in qualitate quidem ſimile, & in quantitate æquale. Si igitur fiat comparatio elementorum, non ſecundum proportionem, ſed ſecundum menſuram potentiarum, quæ eſt comparatio in qualitate, ſicut in calido aut ſimili, inconueniens eſt ſi hęc ponantur immutabilia elementa, verbi gratia, ſi dicatur quantum eſt calidus ignis, tantum eſt calidus aer: quia idem plus calidum, cùm ſit homogeneos, ideſt vnius generis, eſt minus calido, ſecundum quòd ea quæ habent eandem materiam dicuntur eſſe vnius generis. & habent ſe ſicut materia ad ſubiectum, & habebit rationem talem. ſicut comparabile in quãto, quæ eſt ratio vniuoca: ergo & materia eſt vna: quorum autem materia eſt vna, ſunt adinuicem tranſmutabilia. Falſum eſt ergo quod dicit Emped. ꝙ elementa non tranſmutãtur adinuicem.

Vis rationis Philoſophi

Si quis ergo diligenter aduertat, tota virtus iſtorum verborum eſt in hoc: ꝙ ea quæ comparantur ſiue primo modo, ſiue ſecũdo, habent eandem materiã, & talia neceſſario ſunt mutabilia: vt dictum eſt.

Dubiũ primum.

Sed videtur ꝙ iſtud quod dicit Philoſophus ſit falſum. Conſtat enim ꝙ quantitas terræ & aliorum elementorum eſt comparabilis quãtitati ſtellarum: & tñ non eſt eadem materia vtrorũq́, vt dr̃ in Duodecimo Meta.

Dubiũ ſecundum:

Præterea dubitatur de alio. non.n. omnia comparabilia adinuicem ſm potẽtiam vel virtutẽ cõicant in materia. Ignis enim & Sol, ſunt cõparabiles in calefactione ſm magis & minus: & tñ non cõicant in materia, vt dictum eſt.

Solo primi ſcdm quoſdam.

Ad primum ergo dicẽdum eſt ſm quoſdam, ꝙ non loquitur hic Philoſophus de quantitate ſm extenſionem, ſed de quantitate ſm ſubſtantiam: & hæc ſignificat cùm dixit, decem pugillos aeris eſſe æquales vni pugillo aquæ. ſunt enim æquales in materia: quia tantum ibi eſt de materia quantum hic. vnde, cum communicent in materia, neceſſario adinuicem tranſmutantur. talis aũt comparatio non eſt inter elemẽta & cœleſtia corpora.

Solutio propria.

Vel dicendum ꝙ hæc comparatio eſt ſm rarum & denſum. Nã per hoc variata materia, elementa ad ſeinuicem tranſmutantur. & vocatur hæc comparatio ſecundum quantitatem: quia rarum & denſum non addunt ſuper partes materiæ qualitatem, quæ eſſentialiter ſit qualitas, ſed potius ſitum in partibus materiæ, ad diſtẽſionem per maiorem & minorem quantitatem.

Solutio ſecundi.

Ad ſecundum vero dicendum, ꝙ intelligit Philoſophus de his, quę cõparantur ſm qualitatem, vel virtutem vniuoce acceptam in vtroq́. talis autem non eſt virtus calefactiua Solis & ignis: & ideo ceſſat obiectio. Deinde cum dicit.

VATAB.

*At uero, neq; accretio fuerit ſecundum Empedoclem, præterquam quæ additione fit. nã igni ignem augeri cenſet. inquit enim, auget terra quidem propriũ genus, ætheraq; æther. hæc autem adijciuntur apponunturq́. At ea quæ incrementa ſuſcipiunt, non ad hunc modum augeri uidentur. Longe autem difficilius fuerit eidem de generatione, quæ natura fit, rationem aſſignaſſe. Nam omnia, quæ natura gignuntur, aut ſemper ſic aut plerunque fiunt. Quæ uero non ſemper aut plerunq; fiunt, à caſu et fortuna fieri aſſolent. Quænam igitur cauſa eſt, ut ex homine homo aut ſemper aut plerunq;, & è tritico triticũ, ſed non oliua oriatur? An ſi ita componatur os, non enim utcunq;, quemadmodum inquit ille, ſed ratione quadam coeũtibus fit aliquid. Quænam igitur horum cauſa eſt? non enim ignis uel terra cauſa exiſtit. At uero, neq; cõ*A*cordia aut diſcordia. etenim hæc ſegregationis, illa uero congregationis ſolum cauſa eſt. Hoc autem eſt, cuiuſq; eſſentia, ſed non miſtio, miſtorumq; prius diuulſio ſolum, quemadmodum inquit ille. In hiſce nanq;, fortuna nominari ſolet, non ratio. fieri enim poteſt, ut aliqua ut contingit ac temere miſceantur. Itaq; ſic ſeſe habere, eorum quæ natura conſtant, cauſa exiſtit. atque cuiuſq; natura hæc eſt, de qua nihil meminit. Nihil ergo de natura dicit. At uero hoc ipſum bonum exiſtit. Porro, ille ſolam miſtionem collaudat. Atqui diſcordia haud quaquam ſecernit elementa ipſa, quæ natura Deo priora ſunt, ſed cõcordia. dij autem, & hæc quoq; ſunt.*

Sed neq; augmentatio vtiq; erit ſecundum Empedoclem, niſi ſecundum adiectionẽ. Igne B autem augetur ignis: auget enim terra propriũ genus, æther autem æthera. Hæc autem adiunguntur. uidentur autem non ſic augeri quæ augentur. ANT. Tex. c. 38.

Multum autem difficilius eſt eidẽ tradere de generatione ſecundum naturã. Quę enim generantur ſecundum naturam aut ſemper, aut vt multum. Ea autem, quæ præter ſemper & multum, ab euẽtu & fortuna. Quę igitur cauſa, vt ab homine homo, aut ſemp, aut vt multum, & ex frumento frumentum, ſed nõ oliua naſcatur? Tex. c. 39. Quæ generant ſcdm naturam. Quę ab euẽtu & fortuna Secũdo Phy. 48.

Aut ſi ita componatur os. non enim vt contingit conuenientibus nihil generatur, quemadmodum ille inquit, ſed ratione aliqua. Quæ igitur horũ cauſa? non enim ignis aut terra. Tex. c. 40.

Sed tamen neq; amicitia neq; lis. congrega C tionis enim ſolum illa, hæc autem ſegregationis cauſa eſt. Hæc autem eſt ſubſtantia vniuſcuiuſq;, ſed nõ ſolum & miſtio & ſeparatio miſtorum, queadmodum ille inquit. fortuna enim in his nominatur, ſed non ratio. eſt enim miſceri vt contingit. Natura igitur entium cauſa eſt, ita ſe habere, & vniuſcuiuſq; natura hęc, de qua nihil dicit. Nihil igitur de natura dicit. ſed tamẽ & bonum eſt hoc, & optimum. hic autem miſtionem ſolum laudat: etenim & elementa ſegregat non lis, ſed amicitia, quæ natura Deo priora. Dij autem & hæc. Tex. c. 41. Natura q̃ ẽ forma ẽ bonũ & optimum vniuſcuiuſq; rei. Deus. 1. cœlũ. Idẽ S. T. 2. cœli ſup tex. 2.

Reprobat prædictam opinionẽ deducendo ad alia inconuenientia: & ſunt duo. Primum eſt ꝙ hæc opinio tollit augmentum. hoc ſic oſtendit, quia, ſi elementa nõ trãſ D mutantur, tunc oportet ꝙ vnum addatur alteri, ſicut lapis lapidi: hoc autem eſt quędam accumulatio, & nõ eſt augmẽtum, neq; ſm eos neq; ſm nos: quia oportet ꝙ id, per quod augmentum fit, tranſmutetur in augmẽtatum. neq; ẽt ſm eum, qui dixit, ꝙ illud, quod augetur, augeť ſolum à ſuo ſimili, ſ. ignis augetur igne, & vnumquodq; qđ augetur, augeť per aliquod ſui generis, ſicut æther augeť æthere. talis aũt congregatio eſt eorundem manẽtium in forma. res autem non ſic videntur augeri, vt ſupra in primo oſtenſum eſt. Secundum inconueniens ponit. ibi {Multum autem difficilius.} Et eſt ꝙ hæc opinio tollit generationem, dicens, ꝙ multũ eſt difficilius tradere aliqđ de generatione ſm naturã, ſi elemẽta non tranſmutanť adinuicem. Cùm.n. ea quæ generanť ſm naturã genereń eodẽ modo ſemp, aut frequẽter. ea aũt, quæ præter, multum & ſemp fiunt & raro, fiunt ab euentu & fortuna. Et non põt reddi cauſa, quare ſemp ex homine genereť hõ, et Tex. c. 39.

quare ſemper ex frumento generetur frumentum & non oliua, ſemper enim generatum eſt in forma generãtis niſi peccatum naturæ propter defectum fiat. Si autem ſit, vt dicit Empedocles, ſcilicet quòd elementa non ſint tranſmutabilia, æqualiter poteſt generari ex homine aſinus, & homo: quia vtrunq; eorum non eſt niſi cõgregatio elementorum: & homo generans non habens formam, non inducit formam in generato, nec conuenit eum eo in formam, aut ſi os & caro ita componantur, ſcilicet per quandam accumulationem elementorum conuenientiũ, ſicut ille dicit, tunc nihil generatur, ſed in his quæ generañt eſt ſolum ratio vel relatio aliqua, non quidem relatio miſtorum, ſed compoſitorum. Quæ igitur eſt cauſa iſtorum quod ex homine generetur homo ſemper aut frequenter, & ſimiliter ex frumento frumentum, et non oliua. Iſtorũ enim cauſa non poteſt eſſe ignis aut terra: quia iſta ſunt contraria in qualibet compoſitione. ſimiliter nec lis, nec amicitia, quæ Empedocles poſuit eſſe duo principia mobilia, F poſſunt eſſe cauſa horum. amicitia enim non eſt cauſa niſi congregationis, lis autem ſolum eſt cauſa ſegregationis: ſed neceſſarium horum eſt forma rei, quæ facit hominem eſſe hominem, & carnem eſſe carnem. forma autem eſt ſubſtantia vniuſcuiuſque: & ideo non ſolum in re eſt miſtio, ideſt compoſitio congregatorum, & ſeparatio eorum, ſicut dicit Empedocles, ſed etiã eſt forma. In tali ergo congregatione & ſegregatione narratur ab Empedocle fortuna, & non ratio, quæ eſt ſumpta à forma. Dicit enim quòd miſtio fit vt contingit, ideſt à caſu, & fortuna, cum tamen natura, quæ eſt forma, ſit cauſa entiũ: quare ita ſe habet, quòd ab homine ſemper vel frequenter generat̃ homo. Sed de hac forma vel natura nihil dicit Empedoc. cùm tamen ipſa natura, quæ dicitur forma, ſit bonum & optimum vniuſcuiuſq; rei. bonum quidem in ſe, & optimum in ordine vniuerſi. Laudat autem Empedocles ſolum miſtionem, quæ in rei veritate non eſt miſtio, G ſed ſolum quædam compoſitio. Quia quòd elementa ſegregentur à compoſito, in quo ſunt ſaluata, hoc non facit lis, ſed amicitia: quæ vult ea congregare ad homogenea. Et hæc elementa dicit Empedoc. eſſe priora Deo, i. cœlo: quia etiam cœlum dicebat ex elementis componi.

Cœlũ ẽ ex elementis cõpoſitũ ſecundũ Empedo.

Deinde cùm dicit.

VATAB.

Præterea, de motu ſimpliciter dicit. non enim ſatis eſt dicere concordiam & diſcordiam mouere, niſi hæc concordiæ ratio ſit, motu, inquã, tali ciere, & diſcordiæ tali. Igitur aut definiuiſſe aut ſuppoſuiſſe, aut exacte uel molliter uel alio quolibet modo demonſtraſſe, oportebat. Inſuper cum ui & præter naturam moueri corpora uideãtur: per naturam quoq; mouentur, ut ignis ad ſuperum quidẽ locum non ui, ſed ad inferum ui fertur. Vi autem, & natura contraria ſunt. Contingit autem ui moueri: ergo & natura quoq; motu cieri contingit. cõcordia igitur illo motu H *mouet, aut non mouet. nam terram deorſum ferri, cõcordiæ contrarium eſt, & ſegregationi ſimile exiſtit, potiùsq; diſcordia naturalis motus cauſa eſt, quàm concordia. unde fit, ut omnino concordia potius præter naturã exiſtat. Simpliciter autem, niſi cõcordia aut lis moueat, ipſorum corporum nullus motus ſtatusùe eſt. At hoc abſurdum eſt. Ad hæc, uidemus corpora motu cieri. Nã diſcordia ſegregauit, Aether autem in ſublime ſubuectus non à diſcordia fuit. Sed interdum, illum uelut à fortuna ſublatum aſſerit. ſic dicens. Nam plerumq; aliter, ſed tum ſic forte cucurrit. Interdum ignem ſurſum ferri aptiſſimũ eſſe, inquit enim.*

*Aſt æther, longis ſub humum radicibus ibat. Et inſuper, ipſum quoq; mundum ſimiliter nunc tempore diſcor*E*dia, ut prius tẽpore concordiæ habere dicit. Quid igitur, mouens primũ motionisq; cauſa exiſtit? non enim diſcordia & concordia. uerum hæc alicuius motus cauſæ ſunt. Quod ſi ſint, illa principium erit.*

Amplius autẽ de motu dicit ſimpliciter. nõ enim ſufficit dicere quoniam amicitia & lis mouent, niſi hoc erat amicitiæ eſſe, quod motu tali, liti autem quòd tali. Oportebat igitur aut determinare, aut ſupponere, aut demonſtrare, aut certe, aut molliter, aut aliter qualiter. Amplius autem quoniam videntur & vi & præter naturam moueri corpora, & ſecundum naturã, verbi gratia, ignis quidem ſuperius nõ vi, inferius autem vi. vi aũt, ei, quod ſecundum naturã, con F trarium. eſt autem quod vi: eſt igitur & ſecundum naturam moueri. Hũc igitur motum eſt, vt amicitia an non. contrarium enim terra ſuperius, & ſegregationi aſſimilatur: & magis lis eſt cauſa eius, qui ſecundum naturã motus, quàm amicitia. quapropter & vniuerſaliter pter naturam amicitia erit magis. Simpliciter autẽ niſi amicitia vel lis moueat, eorum corporũ nullus motus eſt, neq; mora. ſed inconueniens. Amplius autẽ & videntur mota: ſegregat enim quidem lis. ductus eſt autem ſuperius æther nõ à lite, ſed quandoq;, inquit, vt à fortuna. Sic enim conſtituit currens tunc: multotiens autẽ aliter. Quandoq; quidem inquit innatum eſſe ignem G ſuperius agi, æther autem ingrediebatur terræ profundas radices. Similiter autem & mundũ ſic habere, inquit, in lite nunc, & prius in amicitia. Quid igitur eſt quod mouet primum & cauſa motus? non. n. amicitia & lis, ſed cuiuſdã motus hęc cauſæ ſunt. ſi vtiq; eſt, illud principium.

ANT. Tex. c. 42.

Tex. c. 43.

Vi ei quod eſt ſecundũ naturã contrarium.

Tex. c. 44.

Hic deſtruit opinionem Empe. de principijs mouentibus per tres rationes. quarum primã ponit dicens, quod Empedo. locutus fuit inſufficienter de motu. Non enim ſufficit ſimpliciter dicere quòd amicitia & lis ſunt principia mouentia, niſi forte eſſe ipſi9 amicitiæ, ideſt de natura ſua habet vt cauſet, ideſt motum talem: ſed quia hæc non eſt certa, oportebat quod hoc determinaret aut certitudinaliter per cauſam propriam, aut molliter, ſicut per cauſam non conuertibilem, ſiue remotam: aut aliter qualiter, ſicut per probabiles rationes, vel per inductiones, vel exemplum: H ſed Empe. nihil horum facit. & ideo ſimpliciter & inſufficienter dixit. Secũdam rationem ponit, ibi{ Amplius autem quoniam. }Et eſt talis, corpora naturalia mouentur violenter & præter naturam, & mouentur ſecũdum naturam. v.g. ignis mouetur ſurſum nõ violentia, ſed natura, deorſum aut violenter. quod autem eſt violẽter eſt contrarium ei quod eſt ſm naturam. videmus enim corpora moueri per violentiam: ergo mouentur ſm naturã. contraria enim habent fieri circa idem. Quæramus, n. ab Empe. vtrũ motus amicitiæ ſit naturalis vel violẽtus: terram enim moueri ſuperius, ſicut & ignem inferius, eſt cõtra naturam. hoc aũt quod eſt contra naturã aſſimilat̃ cuidam ſegregationi. Contra tñ ſic. Elementa cõgregentur: quia niſi ignis deſcendat & terra aſcendat non congregabuntur elementa, cũ ergo cõgregare ſi. effectus amicitię ſm Empe. motus amicitiæ eſt violentus & ſegregationi ſimilis, & lis magis eſt cauſa motus naturalis quàm amicitiæ: quod eſt impoſſibile ſecundum eum, & ideo impoſſibile

Secũda rõ.

eſt

eſt ponere amicitiam & litem eſſe principia mouentia. Si autem hæc non ſunt principia mouentia, cum non ſint alia principia ſecundum Empe. nullus eſt motus naturalium corporum, nec aliqua quies. habitus enim & priuatio habent fieri circa idem: hoc autem eſt manifeſte falſum. Tertiam rationem ponit. ibi{ Amplius autem. } Per quam oſtendit Philoſophus ꝙ, Empe. ſibiipſi cōtradicit, & peccat etiam, dicens naturalia fieri à caſu & à fortuna. cōtradicit autem ſibiipſi in hoc, ꝙ, cùm poneret tātum duo principia mouentia, ſ. litem & amicitiam, poſuit tamen quidem motum eſſe à caſu & à fortuna: vnde dicendo eſſe tantum duo principia mouentia dicit ea eſſe cauſam omnis motus, dicendo autem aliquem motum eſſe à caſu & à fortuna, dicit illa principia nō eſſe cauſam omnis motus. dicit enim ꝙ, quando aliquod compoſitū corrumpitur, tunc ſegregantur elementa, quæ erāt in eo per litem, & mouetur ignis ſurſum vt à lite, ſed quandoque à fortuna: quia ſic caſus conſtituit tunc curſum ignis ſiue ætheris. ęthera enim dicebat Empe. eē ex igne claro. non autem ſemper ſurſum mouetur æther, ſed multotiēs aliter: quia dixit aliquando à fortuna, ſicut dictum eſt, ignem ferri ſurſum, aliquando autem ingrediebatur ad radices, i. ad cauernas terræ, ſicut apparet in mōtibus ardentibus. In hoc ergo peccat Empe. ꝙ naturam caſui & fortunæ ſubiacere dicebat. Simul autem cum dictis impoſſibile dicit, ꝙ mundus ſimiliter ſe habet nunc in tempore litis, quando de confuſo et permiſto egreſſa ſunt omnia, ſicut prius ſe habuit in amicitia: quia ſicut ignis quandoq; à fortuna aſcendit, & quandoq; deſcendit, ita fecit in confuſo, per caſum enim tunc aſcendit, & per caſum deſcendit. cum autem caſus & fortuna ſint cauſæ per accidens, reducuntur ad per ſe. quid eſt ergo quod primo per ſe mouet & per ſe eſt cauſa motus. oportet enim cauſam per ſe eſſe prius q; cauſam per accidens. Amicitia enim & lis nō eſt cauſa motus ſimpliciter, ſed ſolum cuiuſdam motus, ſcilicet congregationis & ſegregationis: ſi tamen eſt ita ſicut dicit Empe. ꝙ amicitia vel lis eſt prius mouens. Deinde cum dicit.

VATAB. *Porro abſurdum eſt animam ex elementis conſtare, aut elementorum unum aliquod eſſe. Quomodo enim animæ alterationes, ceu muſicum eſſe, & rurſum nō muſicum, aut memoria aut obliuio, erunt? Perſpicuum enim eſt, ꝙ, ſi anima ignis ſit eadem illi, quæ igni ut ignis eſt, affectiones competent. Si uero ex elementorum miſtura conſtet, corporea: at harum nulla corporea exiſtit. Verum de hiſce conſyderare, alterius contemplationis eſt officium.*

ANT. T. c. 45. Inconueniens autem eſt ſi & anima ex elementis, aut vnum aliquod eorum. Alterationes enim animæ quomodo erunt, verbi gratia, muſicum eſſe, & rurſus non muſicum, aut memoria, aut & obliuio? Palā autem quoniam ſiquidem ignis anima, paſſiones in erunt ei quæcunque ignis, ſecundum ꝙ ignis. Si autem miſcibile, corporalis. harum aūt nulla corporalis. Sed de his alterius opus eſt contēplationis.

Reprobat opinionem Empedo. in hoc ꝙ dicebat animam componi ex elementis per duas rationes, quarum primam ponit dicens. Quod inconueniens eſt dicere ꝙ anima ſit ex elementis omnibus, vel ex aliquibus, vel ex aliquo eorum. quia, ſi anima eſſet elemētum aliquod, puta ignis, vt quidam dixerunt, vel eſſet ex elementis, vt dixerunt alij: tunc alterationes animæ quomodo erunt, i. quomodo poſſet alterari anima proprijs alterationibus? quaſi dicat, nullo modo. Verbi gratia. ſi anima eſt elemētum, vel ex elementis, quomodo anima habebit habitū

A Muſicæ. & rurſus, quomodo mutabitur de Muſica in priuationem Muſicæ, ita ꝙ ſit ſine Muſica: nec etiam poterit immutari de memoria in obliuionem, vel è conuerſo, ſed potius ſi anima eſt ignis, quæcunque ſunt paſſiones, ſecundum ꝙ ignis, inerunt animæ: quod eſt impoſſibile. Secundam rationem ponit ibi. {Si autem miſcibile.} Quæ talis eſt. Si non ſunt miſcibilia niſi corpora, vt in Primo dictum eſt: & animarum nulla eſt corporalis: conſtat ꝙ anima non eſt elementum, nec miſta ex elementis. Sed de his determinare eſt opus alterius contemplationis: quia pertinet ad Librum de Anima. T. c. 51.

LECTIO VIII.

Miſtorum ex elementis generatio tum ex antiquis, tum ex Philoſophi ſententia perquiritur: hinc omnia in vnoquoq; miſta eſſe elementa probat.

VATAB. *De ipſis autem elementis, ex quibus corpora conſtant* B *ijs quidem, qui commune quid eſſe, aut ea inter ſe tranſmutari putant, ſi ex hiſce alterum, & alterum quoque contingat, eſt neceſſe. Qui uero generationem mutuam non faciunt, nec è ſingulis ſingula, ſed uelut è muro lateres gigni uolunt, abſurdum quid dicunt. Nam qui carnes, & oſſa, & cæterorum quoduis ex illis erunt? Quod autem dicitur dubitationem habet, etiam apud eos, qui generationem mutuam aſtruunt, quonam pacto ex ipſis diuerſum qd ab eis oriatur. Verbi cauſa, ex igni aqua fit, & ex aqua ignis. nam ſubiectum commune quid exiſtit. ſed & caro atque medulla ex eis fiunt. at hæc, quomodo? Etenim illis qui perinde, ut Empedocles dicunt, quiſnam erit modus? nam compoſitionem eſſe, quomodo è lateribus atque lapidibus fit murus, neceſſe eſt. & hæc miſtura ac congeries, ex conſeruatis quidem, ſed ſecū*C*dum exiguas portiones iuxta ſeſe compoſitis erit elementis. ad hunc itaque modum, caro & cæterorum quodque fiet. Accidit autem ut non ex qualibet carnis parte ignis & aqua gignantur, (ſicuti ex cera, ex hac parte pila, ex aliqua alia meta fieri poteſt) ſed ex utraque utrūque fieri queat. Hæc itaque hoc gignuntur modo ex carne, ex quauis parte utrunque. At hiſce, qui illo modo dicunt, ex quauis utrunque gigni non poteſt, ſed perinde fit ut è muro lapis & later, ex alio loco ac parte utrunq;.*

*Pari modo & hiſce, qui ipſorum materiam unam faciunt, dubitatio quædam obrepit, qualiter ex ambobus, calido, inquam, & frigido, aut igni & terra, quippiam erit. Nam ſi caro ex ambobus ſit, & neutrum illorum nec rurſus ſeruatorum compoſitio, quid reſtat id eſſe præ*D*terquam materiam, quod ex illis cōſtat? nam corruptio alterius, aut alterum facit, aut materiam.*

ANT. T. c. 46. De generatione compoſitorum ex elementis. Et elementis autem, ex quibus corpora conſtituta ſunt, quibuſcūq; quidē videtur eſſe aliquid commune, aut tranſmutari inuicem, neceſſe ſi alterum horum cōtingit, & alterum cōtingere. Quicunque enim non faciunt ex inuicem generationem, neque ex vnoquoq;, niſi ſicut ex pariete lateres, inconueniēs. quomodo enim ex illis erunt carnes & oſſa & aliorum vnumquodq;. Habet autem quod dicitur quæſtionem & ex alterutrijs generantibus, quomodo generatur ex eis aliud aliquid præter hoc. Dico autem, verbi gratia, ex igne eſt

aqua, & ex hac generari ignem. eſt enim aliqđ commune ſubiectum. atque & caro ex eis generatur & medulla. verum hæc quomodo generantur? Illis quidem enim qui dicunt, vt Empe. quis erit modus? neceſſe enim eſt compoſitionem eſſe, ſicut ex lapidibus & lateribus paries. Miſtura vtique hæc ſaluatis vtique erit elementis, ſecundum parua autem adinuicem compoſitis. ita vtique caro & aliorum vnumquodque. T.c.47. Contingit itaque non ex quacũq; parte carnis generari ignem & aquam (quemadmodum ex cera generatur vtique ex hac quidem parte ſphæra, pyramis autem ex aliqua alia) ſed contingebat ex alterutro alterutrum generari. Hęc quidem igitur hoc generãtur modo ex carne, ex qualibet ambo. Eis autem qui illo modo dicunt, non contingit, ſed vt ex pariete lapis & lateres, vtrũq; ex alio loco & parte. T.c.48. Similiter autem & facientibus vnã eorum materiam habet aliquam queſtionem quomodo erit aliquid ex ambobus, verbi gratia, ex calido & frigido, aut ex igne & aqua. Si enim eſt caro ex ambobus, et neutrum eorum, neque rurſus compoſitio ſaluatorum, quid relinquitur, niſi materiam eſſe quod ex illis. Alterius. n. corruptio, aut alterũ facit, aut materiã.

Poſtquam Philoſophus determinauit de generatione elementorum, hic determinat de generatione compoſitorum ex elementis. Et circa hoc duo facit. Primo determinat de generatione compoſitorum ex elementis, ſecũdo oſtendit φ ad generationem miſtionis elementa concurrunt in omnia miſta corpora. T.c.49. ibi {Omnia enim miſta.} Circa primum duo facit. Primo arguit ad oſtendẽdum φ non poſſit eſſe verus modus generationis miſtorum, ſecundo determinat veritatem. ibi {Quapropter quando.} T.c.48. medium. Circa primum conſyderandum eſt φ ſicut ſupra patuit, duplex eſt opinio de elementis, quædam eſt vera, ſ. φ elementa, ex quibus ſunt corpora conſtituta, habent aliquid commune, quod eſt vna materia. ſimiliter neceſſe eſt dicere, φ, ſi elementa tranſmutantur adinuicem, neceſſe eſt φ habeãt vnam communem materiã. Qũo materia elementorũ dicat vna. quæ dicitur vna ab vnitate potentiæ quæ eſt in ea, & eſt potentia ad formam, cum ſemper habeat potentiam ad omnes formas elementorũ, et neceſſe eſt ipſam compleri per ſucceſſionem motus in omnes formas: & ſic neceſſe eſt φ de vna forma ad aliam tranſmutetur. & hanc opinionem primo ponit. Secunda opinio fuit Empe. qui dixit elementa eſſe intranſmutabilia, & hanc innuit. ibi {Qvicunq; enim.} Et diuiditur in quatuor partes. in prima oſtendit φ ſm opinionem Empedoclis non poteſt dari verus modus generationis miſtorum. Dicit enim φ quidam ſunt, qui dicunt elementa nõ adinuicem generari, illi etiam non dicunt φ vnumquodq; elementum fiat ex qualibet parte corporis miſti, ſed dicunt, φ elementa fiunt ex corpore, ſicut lapides & lateres ex pariete. ſed hoc eſt inconueniens. non enim poſſunt dicere quomodo ex elementis ſic compoſitis non vere miſtis, ſint carnes & oſſa, et vnumquodq; aliorum corporum miſtorũ. Declaratio ſi enim componantur & congregentur elementa in vnũ remanentibus formis & operibus ſuis, ſic ignis in vna parte compoſiti erit adurens, & aqua fluens, terra incõtinua, aer expirans. ſimiliter ignis non ligatus euolabit ſurſum, terra autem deſcendet deorſum, & ſic nunquam conſtabit vt faciat oſſa & carnes, & huiuſmodi. Secũdo ibi {Habet autem quod dicitur quæſtionẽ.} Oſtẽ-

E dit φ etiam ſm ipſam opinionem eſt dubium, quomodo ex elementis generentur compoſita, dicẽs, φ licet prima opinio ſit vera, quæ dicit elementa in alterutrum tranſmutari: tamen ſm ipſam eſt dubium, quomodo ex elemẽtis poteſt generari aliquid pręter ipſa. elementa enim adinuicem generantur, ſicut aqua ex igne, & ex aqua ignis, & ſimiliter eſt de alijs. & hoc ideo, quia habent vnũ cõmune ſubiectum, vt dictum eſt: ſed etiam ex eis generatur caro, & medulla, & alia miſta corpora: ſed quomodo fiat horum generatio adhuc eſt dubium. Tertium ibi. Illis quidem enim.} Redit iterum ſuper ſecundam quæſtionem, vt melius oſtendat quomodo ex ipſa nõ poteſt dari verus modus generationis, dicens, φ illi, qui dicunt, ſ. elementa eſſe intranſmutabilia, ſicut Empe. dicit, non poſſunt aſſignare modum quomodo corpora miſta componantur ex elementis. Neceſſe eſt enim ſecudũ eos, φ compoſitio elementorum ſit quędã miſtura talis qualis eſt miſtura lapidis in pariete. Dicunt enim φ elementa

F ſaluantur in miſto ſm formas ſubſtantiales, & actus ſuos, & talis compoſitio eſt ſecundum partes minimas: quod eſt inconueniens. Quia, quod vni eſt miſtum, pura male videnti, qui non diſcernit inter partem & partem, Ex lib. primo. t. c. 86. alteri, ſ. bene videnti videbitur non eſſe miſtum, & ſic idem eſſet miſtum & non miſtum. Adhuc etiam ſequitur aliud inconueniens: quia ſecundum iſtos non ex quacunque parte carnis generabitur quodlibet elementum, ſed ex vna parte vnum, & ex alia parte aliud: ſicut ſi ex vna parte ceræ fiat ſphæra, ex alia parte fiat figura pyramidalis. hoc autem patet eſſe falſum ꝑ ea quæ dicta ſunt ſupra capitulo de miſtione. Sed ſicut in vnaquaq; parte cerę poteſt quælibet figura formari, ita ex qualibet parte miſti per reſolutionẽ põr quodlibet elemẽtũ generari. In primo lib. a. tex. cõ. 12. &c. Hæc ergo ambo, elementa, ſ. ignis, & terra, & etiã alia, generantur ex qualibet carne, i. ex qualibet parte carnis. Sed illi, qui dicunt ſicut Empedo. ſ. elementa eſſe intranſ-

G mutabilia, non poſſunt hoc dicere: ſed ſicut ex diuerſis partibus & locis ipſius parietis tollũtur diuerſi lapides, ita ex diuerſis partibus & locis ipſius miſti diuerſa elemẽta oportet eos dicere generari, ita φ ignis ab vno loco & parte, & aer ex alia. Quarto ibi. {Similiter autem & facientibus.} Opponit contra ipſam opinionem dicens, φ etiam ponentibus elementa habere vnam materiã & eſſe tranſmutabilia, ſequuntur inconuenientia, ſi dicatur aliquid generari ex elementis. habet enim quæſtionem et dubium, quomodo generabitur aliquid ex ambobus: ſicut ex calido & frigido, aut igne & aqua. ſi enim caro eſt ex ambobus, & neutrum eorũ eſt ipſa caro, nec etiã ſaluantur ipſa elementa, quia alter non eſſet miſtio, & nihil relinquitur niſi materia: quod eſt impoſſibile. Si autẽ remaneat alterum, & alterum corrumpatur, tunc eſt corruptio vnius & generatio alterius: quia corrupto vno aut generatur alterum, aut remanet pura materia. Qũo ergo fiat ex eis generatio dubiũ eſt. Deinde cum dicit.

H *Igitur poſtquam calidum & frigidum intenſionem remiſſionemq; ſuſcipiunt, cum ſimpliciter alterum actu fuerit, tunc alterum erit potentia: cum uero non prorſus, ſed frigidum, ut calidum, & calidum, ut frigidum fuerit, propterea φ quæ miſcentur ſuas exuperãtias uiciſſim corrumpunt, tunc neque materia erit, neque illorum contrariorum utrunque, ſed intermedium actu ſimpliciter erit. Porro quò potentia magis calidum eſt quam frigidum, aut contra, hoc duplo, aut triplo, aut alio id genus modo magis calidum potentia quam frigidum exiſtit. Alia itaq; miſta ex cõtrarijs erunt, aut elemẽtis. et elemẽta, ex illis quodãmodo potẽtia exiſtentibus, non tamẽ ſic ut materia, ſed dicto modo. Atq; hoc quidẽ pacto miſtio, illo uero materia, id quod gignitur, exiſtit.* VATAB:

Quapropter

ANT.

A Quapropter & quoniam eſt & magis & minus calidum & frigidum, quandoquidem fuerit ſimpliciter alterum actu, potẽtia alterũ erit; Quando autem non omnino, ſed vt quidem ens calidum frigidum, vt autem frigidum calidum, quia quæ miſcentur corrumpunt intentiones adinuicem, tunc neque materia erit, neque illorum cõtrariorum alterutrum actu ſimpliciter, ſed medium. Secundum id vero quod eſt potentia magis calidum, ꝙ frigidum, vel contrarie alterutrum: ſm hanc rationem & ratione dupliciter calidum potentia ꝙ frigidum, vel tripliciter, vel ſm alium talem modũ. Erũt vtique miſta alia ex contrarijs, aut ex elementis. Et alia elementa ex illis potentia aliquo modo exiſtentibus, non ita vero vt materia, ſed ſecundum prædictum modum. Et erit ita quidem miſtio, illo vero modo materia ſecundũ quod generatur.

Quæ miſcẽtur corrumpunt intentiones adinuicem.

Determinat veritatem: & circa hoc duo facit. Primo oſtendit modum generationis in vniuerſali, ſecundo magis in ſpeciali contrahendo ipſum ad miſtionem elementorum in cõſtitutione compoſiti. ibi { Quoniam autem patiuntur. Primo ergo relicta prima opinione tanꝗ falſa & impoſſibili, & ſuppoſita prima, ponit verum modũ generationis corporum miſtorum. Ad cuius euidẽtiam præmittit duo. Quorum primum eſt, ꝙ differentiæ elementorum ſunt contrariæ, ſ. calidum, & frigidum, & huiuſmodi: & ſuſcipiunt magis & minus. Secũdum eſt, ꝙ, quando alterum elementum fuerit ſimpliciter actu, & alterum ſimpliciter in potentia fuerit, tunc non poteſt eſſe miſtio. quando vero vnum non eſt omnino actu, nec per exceſſum prædominatur alteri elemento, tunc generabitur quoddam medium, quod nec eſt ſimpliciter calidũ, nec ſimpliciter frigidum, ſed quodammodo naturam participãs vtriuſque. Et hoc ideo, quia, quando elemẽta miſcentur, intentiones ſiue formæ corrumpuntur, & remanent in virtute: & tunc illud medium generatum nõ eſt ſic in potentia, ſicut materia, nec ſimpliciter alterum elementorum, ſed medium inter ea. quod quidem medium diuerſificatur, ſm ꝙ diuerſificantur virtutes miſcibiliũ, ſi enim potentia ignis excedet virtutem aquæ, medium generatum eſt magis calidum ꝙ frigidum. et ſic ſm proportionem virtutis vnius elementi ad virtutem alterꝰ vt ſi in duplo, ſi in triplo excedit caliditas frigiditatem, & medium dupliciter eſt calidum, & tripliciter. Secundũ ergo hunc modum erunt miſta ex contrarijs elementis et per compoſitionem vel miſtionem: & elementa erunt ex illis miſtis per reſolutionem. Ipſa enim miſta ſunt potentia quatuor elementa, non quidem ſicut materia, ſed ſicut dictum eſt. Deinde cum dicit.

Preterea, & ipſa contraria pati ſolent, quemadmodum ante præfinitum eſt. etenim actu calidum, potentia frigidum eſt, & actu frigidum, potẽtia calidum. quare niſi ad æqualitatem redacta ſint, in ſe mutuo tranſmutantur. ſimili modo, & in cæteris contrarijs. Atque primo quidem elemẽta ipſa ita tranſmutantur, deinde ex hiſce carnes & oſſa & eiuſmodi fiunt, cum illa calido quidem in frigidum, & frigido in calidum tranſeunte, ad mediocritatem uenerint. hic enim neutrum eſt. mediocritas autem multiplex eſt, & nequaquam indiuiſibilis. Similiter humidum & ſiccum & talia, carnem oſſaque & cætera id genus mediocritate efficiunt.

ANT.

A Quoniam autem patiuntur contraria ſecundum in Primis determinationẽ. Eſt enim actu calidum potentia frigidum, & actu frigidum potentia calidum. quapropter ſi non coequãtur, tranſmutantur inuicem. ſimiliter autem & in alijs contrarijs. Et primo ita elementa tranſmutantur, ex his autem carnes & oſſa & quæ talia; calido quidem generato frigido, frigido autem calido, quando ad medium veniunt. hic enim neutrum, medium autem multa & nõ indiuiſibile. Similiter autem & ſiccum & humidum, & alia talia, ſecundum medietatem faciunt carnem, & os, & alia.

Contrahit modum qui dictus eſt vniuerſaliter ad propoſitum dicens ꝙ, quia omnia contraria patiuntur adinuicem, ſicut dictum eſt prius in capitulo de actione: quia quod eſt actu calidum eſt potentia frigidum, & è conuerſo: ſi ipſa elementa non adæquãtur potentijs ſuis, ſed vnũ omnino alteri prædominatur, tunc tranſmutantur adinuicem, & non ſit miſtio, ſed corruptio debilioris, & generatio ſiue augumentum prædominantis. Et quod dictum eſt de calido & frigido intelligendum eſt ſimiliter in alijs contrarijs, ſ. ſicco & humido. Sed elementa prius ſeinuicem tranſmutantur in generatione, adæquatis vero potentijs eorum ſm quandam proportionem generatur quoddam medium, ſicut carnes, & oſſa, & huiuſmodi talia. Calido autem ſm aliquid infrigidato, & frigido ſcd'm aliquid calefacto, quia in miſto materia vniuſcuiuſq; contrarij partem capit alterius, quando veniunt ad medium, medium enim eſt contrarij: medium autem illud non eſt vnius proportionis tantum, ſ. ꝙ ſemper ſit p æqualem contrariorum participationem: neque eſt indiuiſibile, i. non eſt vno modo tantum, ſed diuerſis modis ſecundum diuerſitatem proportionis contrariorũ, & ſic eſt medium inter calidum & frigidũ ſm multiplicẽ proportionem ipſorum, ita etiam intelligendum inter humidum & ſiccum: quæ ſm mediorum diuerſitatem, quãdã aliqua proportione conuenientia faciunt carnẽ, & in alia proportione faciunt os, & in alia faciunt alia, quorum cõplexiones variantur, ſicut eſt homo, cuius complexio maxime vicina eſt temperamento: & leo, qui eſt calidæ complexionis: & aſinus, qui eſt frigidæ complexionis. Deinde cum dicit.

Libro prio t.c.10.&.11

Hoīs cõplo maxime vicina temperamento.

VATAB.

Omnia autem miſta corpora, quæ circa locum qui medio uniuerſi tribuitur, collocata ſunt, ex ſimplicibus conſtant omnibus. Nam terra quidem ideo cunctis ineſt, quod unumquodq; maxime & ut plurimum in proprio terræ loco exiſtit. Aqua uero, quod compoſita finiri oporteat, & illa è ſimplicibus ſola, belle terminari queat. Præterea ꝙ & terra ſine humiditate conſiſtere non poſſit, ſed humiditas id ſit quod continendi uim, ac coercendi habeat. nam ſi humiditas à terra prorſus eximatur, ea deflueret profecto. terra igitur & aqua, has ob cauſas inſunt.

ANT. T.C.49.

Omnia enim miſta corpora quæcunque circa locum medium ſunt, ex omnibus compoſita ſunt ſimplicibus. Terra quidem ineſt omnibus, quia vnumquodque eſt maxime & multũ in proprio loco. Aqua autem, quia oportet terminari quodcunque compoſitum. ſola autem eſt ſimplicium bene terminabile aqua. Amplꝰ autem & terra ſine humido non poteſt cõmorari, ſed hoc eſt quod continet. ſi enim auferatur

tur omnino ex ipſa humidum, decidet vtique. terra quidē igitur & aqua pp has inſunt cauſas. E

Oſtendit, ꝙ in quolibet miſto ſunt oīa elemēta. & primo per cauſam, ſecundo per effectum. ibi {Teſtificari autē videtur.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ in quolibet miſto eſt terra et aqua, ſecūdo ꝙ ignis & aer. ibi {Aer autem.} Dicit ergo primo, ꝙ oīa corpora miſta, quęcunq; ſunt circa medium, quod eſt terra, neceſſario ſunt compoſita ex omnibus ſimplicibus corporibus, quæ ſunt quatuor elementa: & ꝙ in oī corpore miſto ſit terra, ſicut oſtendit locus & locatum ſm Cōmen. Nā aut ſunt eiuſdem naturæ, aut prędominatur natura loci in locato: ſed oīa miſta naturaliter quieſcunt in terra, ſicut in loco: ergo oportet ꝙ in quolibet miſto ſit terra, & nō ſolum ꝙ ſit, ſed vt prædominetur in ipſo. Quod aūt aqua ſit in quolibet miſto, probat ex hoc: quia terra pura non habet cōtinuationem, nec in ipſa aliqua figura poſſet cōſiſtere: partes autem cuiuslibet miſti oportet eſſe terminatas. ſola autem aqua, vt ſupradictum eſt, eſt bene terminabilis. & prima terra propter naturale ſiccū, quod eſt in ea, nullatenus commoratur ſine humido, quod eſt in eā cōtinēte, vnde humidū, quod eſt in ea, cōtinet ipſam. ſi autē ex ipſa humidū totaliter auferatur, ſtatim decidet, et conuertetur in puluerem. Terra ergo et aqua pp dictas cās ſunt in corporibus miſtis. Deinde cum dicit.

T.c.50.

Qđ terra ſit in quolibet miſto.

Qđ aqua.

VATAB. Item aer & ignis, quòd terræ & aquæ contraria ſint. Nam aeri terra, & aqua igni contraria eſt, quātum ſubſtantiam ſubſtantiæ contrariam eſſe contingit. Cùm igitur generationes è contrarijs ſint, & contrariorum extremum alterū inſit, alterum quoq; ineſſe eſt neceſſe. Quare in omni compoſito ſimplicia omnia inerunt.

ANT. Aer aūt & ignis, qm̄ contraria ſunt terræ, & aquę. Terra quidē aeri, igni vero aqua contraria eſt, vt contingit ſubſtantiā ſubſtantiæ cōtrariā eſſe. Qm̄ igitur generationes ex contrarijs ſunt: inſunt aūt altera extrema contrariorū: neceſſe & altera ineſſe. Quapropter in omni compoſito omnia ſimplicia erunt.

Terra aeri igni vero, aqua cōtraria eſt.

Primo probat ꝙ in quolibet elemento eſt aer & ignis tali ratione. Terra & aqua, alterantur in miſto: cùm autē vnumquodq; miſcibilium alteretur à ſuo cōtrario, oportet aerem & ignem eſſe in compoſito: nam aer contrariatur terræ, & ignis aquæ. Dico aūt elementum eſſe cōtrarium elemento, prout ratione qualitatum contingit ſubſtantiam eſſe contrariam ſubſtantiæ. Quoniam igitur generationes ſunt ex contrarijs: et in miſtis ſunt extrema cōtrariorum, ſ. frigidum ſiccum, quod eſt terra, et frigidum humidum, quod eſt aqua: neceſſe eſt reliqua ineſſe, ſ. calidum cum ſicco, & calidum cum humido, quæ ſunt ignis, & aer. Quapropter in omni compoſito ſunt omnia ſimplicia corpora. Deinde cum dicit.

Qđo elemētum elemento cōtrariat, & ſuba ſubſtantiæ.

VATAB. Sed & id, cuiusq; rei nutricatio comprobare uidetur. omnia enim eiſdem aluntur quibus conſtant: omnia ſiquidem pluribus aluntur. Nam quęcunq; uno ſolo ali maxime uidentur, ut plantæ aqua, pluribus aluntur. terra enim aquæ ammiſta eſt, quamobrē ipſi quoq; agricolæ, miſcentes irrigare conantur.

ANT. T.c.10. Teſtificari autem videtur & nutrimentum vniuſcuiuſq;. Omnia quidem enim nutriūtur eiſdem ex quibus ſunt: omnia enim multis nutriuntur. Etenim quęcunq; videntur vno ſolo nutriri, vt aqua, plantæ multis nutriuntur. Miſta eſt enim aquæ terra: ideo ruſtici tentant miſcentes irrigare.

Oīa nutriūtur ex quibus ſunt. Miſta eſt aq̄ terra.

Probat idem per effectum: & diuidit̄ in partem principalem, & incidentalem. pars incidētalis incipit. ibi {Qm̄ autem eſt nutrimento.} Dicit ergo primo, ꝙ hoc qđ dictum eſt, ſ. ꝙ omnia miſta componātur ex quatuor elementis, teſtificari & approbare videt̄ nutrimentū vniuſcuiuſq;. Nam vnūquodq; nutritur ex eis ex quibus eſt: ſed omnia quidem nutriuntur ex multis elementis: ergo ex eiſdē quatuor elementis omnia miſta conſiſtunt. Maioris propoſitionis ratio poteſt eſſe: quia nutrimentum tranſmutatur in naturam nutriti, non autem poſſet tranſmutari, niſi haberet eandem materiam. Minorem verò probat ſumendo argumentum à minori. Minus enim videtur ꝙ plantæ, quæ ſunt magis terreſtres, nutriantur ex pluribus, q̄ alia nutrita: ſed iſtæ licet videātur ſolum nutriri ex aqua, nutriuntur tamen ex omnibus: ergo multo magis alia. Quod autem plantæ nutriantur ex omnibus ex hoc videtur. manifeſtum eſt enim ꝙ nutriuntur ex terra, & aqua, & ex agricultura. Ruſtici enim colentes plantas miſcent terram cum aqua ad nutrimentū plātarum. Si autem ineſt terra & aqua, neceſſe eſt eſſe alia duo extrema, ſ. aerem & ignem eadem ratione qua ſupra. Deinde cum dicit. F

VATAB. Cum autem alimētum ad materiam pertineat, quod autem nutritionem ſuſcipit cum materia coniunctū forma ſit atq; ſpecies, rationi conſentaneum fuerit ex omnibus ſimplicibus corporibus, quæ mutua generatiōe oriūtur, ſolum ignem nutriri, quemadmodum et priores aiūt. Quippe qui ſolus ac maxime formæ ſit, propterea quod ſuapte natura ad terminum fertur uniuerſi. In ſuum autem locum quodq; ferri natum eſt: forma uero ſpecieſq; omnium in ipſis conſiſtit terminis. Quòd igitur corpora omnia ex ſimplicibus omnibus conſtent, dictum eſt.

G ANT Qm̄ aūt eſt nutrimentum quidem materię, quod nutritur autem coniunctum materię forma & ſpecies: rationabile iam ſolum ſimpliciū corporum nutriri ignem omnium ex inuicem generatorum, quemadmodum & Priores dicunt. Solus enim & maxime ſpēi particeps eſt ignis, quia innatus eſt ferri ad terminum. Vnūquodque autem innatum eſt ferri in ſuiipſius regionē. forma enim & ſpecies in terminis omnium eſt. Quòd igitur omnia corpora ex oib⁹ conſtituta ſunt ſimplicibus, dictum eſt.

Inter ſimplicia corpora ſolus ignis nutritur.

Oſtendit incidenter, ꝙ inter ſimplicia corpora ſolus ignis nutritur, non tñ proprie: quia ſola vegetabilia proprie nutriuntur, dicens, ꝙ, quia nutrimētum eſt ſicut materiale reſpectu nutriti, quia in ſuam naturā conuertitur, vt dictum eſt in capitulo de augumēto: ipſum autem nutribile eſt ſicut forma & ſpecies cōiūcta materię, rōnabile eſt, vt ſolus ignis inter ſimplicia corpora nutriatur, eo ꝙ inter omnia elementa, quæ adinuicē generātur, ignis eſt magis formalis. quod patet ex hoc ꝙ ipſe naturaliter fertur ſurſum ad terminum, i. ad circūferētiam orbis, qui maxime formalis eſt inter omnia corpora: vnumquodq; enim natum eſt ferri ad ſuiipſius generationem, quæ eſt connaturalis ei: forma autem & ſpecies omnium rerum inferiorum, præter hominem, eſt in terminis omnium, quia ſuperiora ad inferiora ſe habent, ſicut forma ad materiam. Cum ergo ignis tangat orbem Lunæ, conſtat ꝙ ipſe ſit connaturalis orbi in formalitate. Vltimo recapitulat, & eſt planum. H

Ignis ē maxime formalis.

Supiora ſe hūt vt fōa ad inferiora.

LECTIO. VIIII.

Quæ nam ſint generationis principia: antiquorum item de Moueñte refelluntur ſententiæ.

Cū aūt nōnulla generabilia corruptibiliaq; ſint, et generatio

neratio in eo, qui circa mũdi medium eſt, loco, ſit de omni generatione, & quot & quæ ſint eius principia dicẽdum eſt. ſic enim facilius ſingularia contemplabimur, cũ de uniuerſalibus prius ſumpſerimus.

ANT. T.c.11.

QVia vero ſunt quædam generabilia & corruptibilia: & generatio cõtingit eis quæ ſunt circa medium locum: dicendum de omni generatione ſimpliciter, quot, & quæ eorum principia. facilius enim ſic ſingularia inſpiciemus, quãdo de vlib⁹ acceperim⁹.

Facilius ſingularia inſpiciem⁹ ſi acceptis vlibus.

Poſtquam Philoſophus determinauit de generatione & corruptione tam ſimplicium q̃ cõpoſitorum ex ſimplicibus, hic determinat de cauſis, ſiue de principijs generationis & corruptionis elementorum & miſtorum. Et circa hoc duo facit. Primo dat intentionem, ſecundo proſequitur intentum. ibi{Sunt enim & numero.} Dicit ergo primo, cum ſint quædam generabilia & corruptibilia, & generatio & corruptio ſit in eis quæ ſunt circa medium locum: dicẽdum eſt ſimpliciter & vniuerſaliter de generatione, quot, & quæ ſint eorum principia. Facilius enim in libris particularibus inſpiciebus cauſas principiorum generationum, quando cauſas vniuerſales generationis acceperimus. Curſus.n. ab vl'ibus ad p'ticularia eſt maior & vniuerſalior via in natura. Deinde cũ dicit.

VATAB.

Sunt igitur tot numero, & genere eadem, quæ in æternis primisq;. Nã alterum ut materia, alterum ue forma existit. oportet autem & tertium inſuper adeſſe. Nã duo haud quaquam ſatis ſunt ad generandum, ſicuti nec in ipſis primis. Igitur quod eſſe & non eſſe poteſt, generabilibus cauſa, ut materies exiſtit. Nam quædam neceſſario ſunt, ceu æterna, quædam neceſſario non ſunt. quorum, illa quidem non eſſe, hæc uero eſſe eſt impoſſibile, eò q. fieri non poſſit ue neceſſarium aliter ſeſe habeat. Nonnulla, & eſſe poſſunt & non eſſe. de quorum numero, generabile exiſtit, atque corruptibile. hoc enim interdum eſt, interdum non eſt. Quare neceſſe eſt, ut generatio atque corruptio circa id fit, quod eſſe & non eſſe poteſt. Quocirca & hoc, cauſa ut materies generabilibus exiſtit. At forma ſpecieſq;, ut cuius gratia. hæc aũt eſt ſubſtantia cuiusq; rõ. Oportet aũt & tertium quoq; adeſſe, quod omnes quidem ſomniant, nemo tamen dicit.

ANT.

Sunt enim & numero æqualia & genere eadem principia, quę in ſempiternis & in primis ſunt. Hoc quidem enim eſt vt materia, hoc autem vt forma. oportet autem & adhuc tertiũ exiſtere: non enim ſufficientia ad generandum ſunt duo, quemadmodum neque in primis. Vt materia quidem in generabilibus, quod poſſibile eſt eſſe & non eſſe cauſa eſt. Hæc quidem enim ex neceſſitate ſunt vt æterna, horum autem hæc quidem impoſſibile non eſſe, hoc autem impoſſibile eſſe: quia non contingit circa neceſſarium aliter ſe habere. Quędã vero poſſibile eſſe & non eſſe, quod eſt generabile & corruptibile. quandoq; quidem enim hoc eſt, quandoq; autem non eſt hoc. Quapropter neceſſarium generationem & corruptionem circa poſſibile eſſe & non eſſe. Ideoq; vt materia quidem hæc cauſa eſt generabilibus, vt autem cuius gratia forma & ſpecies: hæc autem eſt ra-

Materia in generabilibus eſt cã q̃ res poſſũt eſſe & nõ eẽ.

A tio vniuſcuiuſque ſubſtantiæ. Oportet autem adeſſe & tertium, quod omnes quidem ſomniant, dicit autem nullus.

T.c.12.

Proſequitur intẽtum: & circa hoc tria facit. Primo ponit opinionem ſuam de principijs, ſecũdo opiniones aliorum. ibi{Sed hi quidem ſufficienter.} Tertio inquirit ſpecialiter & ſufficienter de principio mouente. ibi{Nobis autem. Ad euidentiam eorum quæ hic dicuntur, notandum eſt, q corporum generabilium & corruptibilium, quædam ſunt principia extrinſeca, & quædam intrinſeca. Principia extrinſeca ſunt agentia, ſiue mouẽtia. Et iſta ſe habent in quodam ordine: quia quædam ſunt proxima, & quędam remota, ſiue prima. & prima quidẽ principia ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, quarum ſuprema eſt Deus. & iſta ſunt eadem omnium corporalium. & propter hoc dixit Philoſophus, q corruptibilium & ſempiternorum ſunt eadem principia numero remota, p̃xima B vero non ſunt eadẽ: quia principia corporũ cœleſtiũ ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, vt dicitur in Secũdo Meta. ſed proxima principia corruptibiliũ ſunt ipſa corpora cœleſtia, vt dicit Philoſophus Primo Meteo. & Cõmentator. Intrinſeca vero principia ſunt materia & forma, & iſta non ſunt eadem numero corruptibilium & incorruptibiliũ, ſed ſunt eadem ſm analogiam: quia nec materia, nec forma corrũpitur per ſe, ſed ſolum p accidẽs, vt Philoſoph⁹ Primo Phy. Et ideo dicit Philoſophus, q principia corruptibilium & incorruptibilium ſunt eadẽ principia genere, i. analogia, ſiue proportione. Hoc ergo præmiſſo, p̃cedit in propoſito dicens, q principiorum rerum generabilium & corruptibilium, aliud eſt materia, aliud eſt forma: oportet aũt adeſſe tertium. Quia ſicut in ſempiternis non ſufficiunt duo ad motum, ſed oportet adeſſe mouẽs, ita nec in generabilibus ſufficiunt ad generationem duo, ſed oportet adeſſe tertium: quod eſt efficiẽs. Materia vero, C cum ſint ens in potentia eſt cauſa, quare iſta inferiora poſſunt eſſe & non eſſe. Forma vero eſt cauſa eſſe tantũ. Sed efficiens mouet materiam, vt tranſmutetur de potẽtia ad actum. Ad declarationem aũt dictorũ ponit quandam diuiſionem dicens, q quædam ſunt de neceſſitate in eſſe, ſicut ſunt æterna, vt corpora cœleſtia, quę in ſua ſubſtantia, & in ſuis motibus ſunt neceſſaria, & ſimiliter ſubſtantiæ ſeparatæ, & his opponuntur impoſſibilia adeſſe. Quędam vero ſunt poſſibilia eſſe & non eſſe, & iſta ſunt generabilia & corruptibilia: quę quandoq; ſunt, & qñq; non ſunt. Et ideo neceſſarium eſt, q generatio & corruptio ſint circa corpora talia, quæ poſſint eſſe & non eſſe. Illud autem, ex quo talis potentia adeſſe & nõ eſſe in eis eſt, materia dicitur. Sed cauſa finalis in Phyſicis, quę eſt, cuius gratia mouens mouet, eſt forma & ſpecies: hæc.n. eſt finis motus & intentionis naturalis agentis. Et hæc eſt ratio definitiua vniuſcuiuſque ſubſtantiæ. ſed ſicut dictum eſt, cum his duobus oportet eſſe tertium princi- D pium, quod eſt efficiens: quod omnes antiqui ſomniauerunt, ſed nullus de ipſo aliquid veritatis dixit expreſſe. Deinde cum dicit.

T.c.11. Medium. Pricipia extrinſeca.

T.c.24. T.c.1. Principia intrinſeca.

T.c.82.

Qũo vltra materiã & formã op3 ad eſſe & agens.

Quę neceſſaria eſſe & quæ aliter.

Ex materia eſt potẽtia ad eẽ & nõ eſſe.

Sed alij ſpecierum naturam cauſam eſſe ſufficientem ad generandum arbitrati ſunt, quemadmodum in Phædone Socrates. Nam ubi ille cæteros increpauit, tãquam nihil locutos, eorum quæ ſunt quædam ſpecies eſſe, quædam quæ ſpecies participent, & eorum quoque per ſpeciem eſſe dici, ſuſceptione uero oriri & abiectione interire ſupponit. Quare ſi hæc uera ſunt, ſpecies, cauſas eſſe generationis & corruptionis neceſſario putat. Alij, ipſam materiam, nimirum à qua ſit motus.

Sed hi quidem ſufficientem exiſtimauerunt cauſam eſſe ad generationem ſpecierum, naturam: quemadmodum in Phædone Socrates.

Etenim

Etenim ille increpãs alios, quaſi nihil dixiſſent, ſupponit, quoniam hęc entium, quidem ſpẽs, hæc autem ꝑticipatiua ſpecierum eſſe. Et quoniam eſſe quidem vnumquodq; dicitur ſm ſpeciem generari aũt ſm ſuſceptionẽ, et corrumpi ſecũdum abiectionem. quapropter, ſi hęc vera ſunt, ſpecies exiſtimant ex neceſſitate cauſas eſſe generationis & corruptionis. Hi autem ipſam materiam: ab hac enim motum.

Pō pl̄onis de tertio principio i phædone.

Ponit opiniones aliorũ de principijs. & circa hoc duo facit. primo ponit eas, ſecundo improbat eas. ibi {Neutri autem.} Fuerunt autem duæ opiniones: quarũ ponit primam dicens, ꝙ quidam ſomniauerunt naturã ſpecierum, i. ipſas ſpecies ſeparatas, quas Plato appellauit ideas, eſſe ſufficientem cauſam ad hoc ꝙ res generentur, Quemadmodum Plato in Phedone, vbi inducit Socratẽ ad confirmationem ſuæ opinionis. Vnde dicit, ꝙ ibi Socrates increpat alios tanq̃ dicentes nihil. Et ſupponit, ꝙ entium, quædam ſunt ſubſtantiæ, ſeparatæ, quædam vero participantia ſpecierum, ſicut mediate: & ꝙ vnũqdq; compoſitum dicitur eſſe actu ſm ſpeciem. generari autẽ ſm illius ſpeciei ſuſceptionem, & dicitur corrumpi ſecundum illius ſpeciei abiectionem. dixit enim ſpecies rerum eſſe æternas, quæ ſunt quaſi quædam ſigilla impreſſa rebus generabilibus. Et cum ſigillatur materia, quæ fit per illarum participationem, tunc res generantur: & cum eijcitur forma ſigillata, manet quidem perpetua, ſed deſtruitur indiuiduum per eiectiõem talis formę. Quapp, ſi iſta eſt idearum natura, vt ipſe Socrates & Plato exiſtimãt, neceſſe eſt ipſas ſpecies eſſe cãs generationis & corruptionis. per præſentiam quidem generationis, ꝑ abſentiam vero corruptionis. Secundã opinionẽ ponit. ibi {Hi aũt.} Dicens, ꝙ alij non dixerunt primum mouẽs eſſe extrinſecum ſicut Plato, ſed dixerunt principiũ trãſmutationis materiæ eſſe ipſam materiam, & ipſum motum rerum eſſe ab hac, i. ab ipſa materia diſpoſita & informata qualitatibus primis. Deinde cum dicit.

Gñatio fit p ſigillum.

VATAB. At neutri rećte dicunt. nam, ſi ſpecies cauſæ ſunt, cur non ſemper gignunt continenter, ſed quandoq; & quandoq; non, cum ſemper tum ſpecies, tum quæ eas participant in eatione rerum ſint? Præterea, in nonnullis, aliam quandam eſſe cauſam ſpećtamus. Nam medicus in corpore ſanitatem efficit, & ſcientiam, ſciẽte exiſtente, & ipſa ſanitate, & ſcientia, & hiſce quæ eas participant. Eodem modo, & in cæteris quæ facultate quadam ſiunt.

ANT. Neutri autem dicũt bene. Siquidem. n. ſunt cauſę ſpecies, quare non ſemper generant continue, ſed quandoq; quidem, quandoq; nõ exiſtentibus, & ſpeciebus ſemper, et participãtibꝰ? Amplius autem in quibuſdam videmus aliam quandã cãm eſſe. ſanitatẽ enim Medicus facit, & doctrinam doctor, exiſtente & ſanitate ipſa, & doctrina, & participãtibus. ſimiliter autem in alijs ſecundum potentiam operantis.

T. c. 51. Reprobat prædictas opiniones. & primo primã, ſecũdo ſecundam. ibi {Si autem materiam} primam reprobat duabus rationibus. quarum primam ponit dicẽs, ꝙ neutra opinio bona eſt: quia ſpecies ſeparatæ nõ ſunt cauſæ ſufficientes generationis cum materia. quia, ſi ſunt ſufficientes, quare non ſemper continue generantur res, & non quandoq; ſic, & quandoq; non: non enim eſt maior ratio, quare in vno tempore ſpecies generẽtur q̃ in alio, cum ipſę ſpecies & participantia, i. materiæ. quæ innatæ ſunt ſuſcipere illas ſpecies, ſemper & eodem modo ſe habeant. Poteſt autem ſic ratio formari. i. Idem manẽs idẽ ſemper natum eſt facere idem: ſed ſpecies vel ideæ ſemp manent eædem et eodẽ modo: ergo ſemper deberent generare. ſed hoc eſt falſum, ꝙ ſemper generent: quia quædam qñq; ſunt, & qñq; non: ergo illæ non ſunt cauſæ generationis & corruptionis. Secundam rationem ponit ibi. {Amplius autem in quibuſdam.} Dicens, ꝙ nos videmus ad ſenſum in quibuſdam, ſicut in artificialibus, ꝙ neceſſarium eſt eſſe aliquod primũ mouens præter ſpecies, vt patet in artificialibus. Medicus enim facit ſanitatem, & ſimiliter doctor facit doctrinam, cum tamẽ prętér illos, ipſa ſanitas & doctrina ſint ſpecies, et anima diſcentis & complexio corporis ſint participantia ipſarũ ſpecierum. & ſimiliter eſt in alijs ſm potentiam, i. ſm artem operantis. Dicuntur enim artes & ſcientiæ potentiæ, vt dicitur. Nono Metaphy. quia per artẽ homo operatur, & per ſcientiam cõſyderat. cũ ergo ars imitetur naturam, & in arte inueniamus hanc tertiam cauſam: ergo in natura eſt tertia cauſa, ſ. mouens præter materiam & formam. Deinde cum dicit.

Ex t. c. 56. infra.

T. c. 4. & 5. meta. c. 17. Qũo artes dicant potentę.

VATAB: Quod ſi qui materiam ipſam ob motum generare dicant, naturalius profećto dixerint, quàm qui ita dicunt. Etenim quod alterat quodque transfigurationem facit, cauſæ ut quippiam oriatur rationem ſibi uendicat magis. Et in omnibus ex æquo tam hiſce quæ natura conſtant, quàm quæ ab arte proficiſcuntur, hoc agens dicere conſueuimus, quod mouendi uim obtinet.

ANT T. c. 51. Si autem materiã quis inquiet generare ꝑꝑ motum, naturalius vtiq; dicet ita dicẽtibus. Alterans enim & transformans magis cauſa eſt generationis, & in omnibus aſſueti ſumus hoc dicere efficiens. ſimiliter & in his quę natura, et in his quæ ab arte, ꝙ tranſmutans ſit.

Reprobat ſcdam opinionẽ: & circa hoc duo facit, primo cõparat eam primæ opinioni, ſecũdo deſtruit eã, ibi {Sed rũ nec hi.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi aliquis dicat ꝙ materia ꝑdicto mõ diſpoſita generet ꝑꝑ motũ, ij ipſa mouei, magis dicit ſm naturam q̃ illi, qui dicunt ſpẽm ſeparatam generare. Quia id, quod alterat et trãsformat, magis eſt cauſa generationis in phyſicis: materia autem, ſecundum ꝙ dicunt, ſic informata, vt dictum eſt, alterat et transformat: & nos etiam conſueti ſumus dicere in artibus, & in natura, hoc eſt efficiens, quod eſt tranſmutãs, & alterans. Deinde cum dicit.

VATAB. Verum enimuero, & hi quoque non rećte dicunt. Pati nanque & moueri, materiæ eſt, agere uero & mouere, alterius potentiæ. palam autem eſt cum in ijs quæ arte, tum ijs quæ natura ſiunt. nam neque aqua ex ſe animal facit, ſed natura: neque lignum lećticam, ſed ars. Quare & iſti ob id, & quia potiorem omittunt cauſam, haud rećte dicunt: quiditatem enim formamq; exterminant. Præterea potentias atque uireis corporibus tribuunt, per quas admodum inſtrumentaliter generant, eam quæ à ſpecie ſumitur, cauſam auferentes. Etenim quoniam, ut aiunt, calidum ſegregare, & frigidum congregare natum eſt, & cæterorum quodq; aliud agere, aliud pati, ex his & per hæc gigni & corrumpi cætera omnia dicunt. At ipſe quoque ignis moueri ac pati uidetur. Præterea perinde faciunt, ac ſi quis ſeræ & inſtrumentorũ cuique, eorum quæ generantur, cauſam tribuat. Nam cùm quis ſerra ſecat, diuidi quippiam, & cùm corradit, leue fieri neceſſe eſt, & in cæteris ſimili modo. Quare ſi quam

maxime

maxime agit mouetq; ignis. quõ tamẽ moueat nõ ultra contemplantur; nempe quòd deterius q̃ ipſa inſtrumẽta.

ANT. Materiæ eſt pati & moueri, moueτe aũt & facere alteri⁹ potentiæ.

Sed tñ nec hi recte dicũt: materiæ enim pati & moueri, mouere aũt & facere alterius potentiæ. Manifeſtum aũt & in his quę arte & natura generantur. non.n. ipſa facit aqua & ſeipſá animal, neq; lignũ lectũ, ſed ars. quo circa & dicũt non recte pp hoc. Et qm̃ relinquunt principaliorẽ cauſam, auferunt.n. quod eſt eſſe & formam. Amplius aũt & potentias attribuunt corpori, pp quas generãt valde organice, auferentes eã, quæ ſm ſpeciẽ cauſam. Qm̃ enim innatũ eſt, vt inquiunt, calidum quidẽ ſegregare, frigidum aũt congregare: & aliorũ vnũquodq; hoc quidem facere, hoc aũt pati, ex his dicunt & per hæc omnia alia generari & corrumpi. Videtur aũt & ignis ipſe cũ mouetur, pati. Amplius vero ſimile aliquid faciunt, vt ſiquis ſerræ & vnicuiq; inſtrorum attribuit cauſam eorũ quæ generantur. neceſſe enim ſerrante diuidi, & ine ſcidente coæquari, & in alijs ſimiliter. Quocirca ſi quidẽ maxime facit & mouet ignis, ſed quõ mouet non vident, qm̃ deterius q̃ organa.

Tex. c. 54. — Tex. c. 55.

Cã materialis & efficiẽs nunq̃ incidunt in idẽ numero.

Reprobat iſtã opinionem p tres rõnes. Quarũ prima talis eſt, cauſa materialis cũ efficiente nunquam incidunt in idẽ numero: ſed materiæ eſt pati & moueri, facere autẽ & mouere eſt alterius potentiæ: qa potentiæ actiuæ, quę eſt in agente. ſequiť ergo q materia non põt eſſe mouens vel efficiens: alias enim potentia actiua & paſſiua eſſent idẽ. Et hoc manifeſtat in naturalibus & artificialibus. Et primo in naturalibus. Aqua.n. quæ ſm q dicit Thales, ẽ materia oĩum, vt habeť Primo Meta. in prologo. cap. 2. nõ facit ex ſeipſa animal, nec aliqd aliud. Silr nec lignum, quod ẽ materia lecti, aut ſcamni: ſed artifex p artem quã habet in mente: ex his ergo patet q iſti non recte dixerũt.

Aqua ẽ omnium materia ſecundũ Thaletem.

Secũda rõ.

Secundam rõnem ponit. ibi {Et qm̃.} Dicens, q tales non recte dicunt: quod patet & alia rõne. Quia, ſ. dereliquunt principalẽ cauſam. auferunt.n. formã, & quod quid eſt vniuſcuiuſq; rei. Et hoc patet p ſupra dicta: quia dictũ eſt, q ipſi auferũt cauſam mouentẽ: qua ſublata (cũ materia, quæ eſt in potentia, nõ poſſit ſe mouere ad actũ) neceſſario aufertur ẽt forma. Sed adhuc manifeſtat hoc idem p aliud, quod ipſi dicunt. ibi {Amplius aũt.} Dicens, q iſti attribuunt corporali materiæ potentias paſſiuar qualitatum: & per illas potentias valde organice, & tanq̃ per organa & inſtra, dicunt q materia generat, aliã auferentes cauſam, quæ eſt ſm ſpeciem, i. ſm cauſam formalem: p quam vnũquodq; collocať in ſpecie, vt dr̃ Secundo Phy. Dicunt.n. q calidum, quod eſt in materia, innatum eſt ſegregare: frigidum aũt natum eſt congregare. ſegregat.n. calidum & diſſoluit, frigidum aũt congregat, & inſpiſſat, miſcet, & confundit. Et, qa res oẽs conſtituũt miſtura quadã & diſtinctione, ideo dicebãt q ex his duobus oĩa alia agunt & patiunť, & omnia ex eis generanť & corrumpunť: intantum ẽt, q ignis, qui eſt formaliſſimus & maxime actiuus, aliqñ motus à frigido, hoc modo inſtrumentaliter patiť, & non dixerunt aliquã cauſam efficientem vel formalẽ. Tertiam rõnem ponit, ibi {Amplius vero ſimile.} Quæ talis eſt. Dictũ eſt q materia generať per potentias paſſiuar qualitatum tanq̃ per organa ſiue inſtrã. ſed hoc dicere idem eſt, ac ſi diceretur q ſerra & vnumquodq; inſtrorum ſit cauſa eorũ, quæ generanť. Cum ergo hoc ſit falſum, qa ſemper oportet lignum diuidi aliquo mouente, ſerrã aut ſecare, & lignũ coæquari aliquo homine incidente & mouẽte dolabrã, & ſimiliter

Tex. c. 11. Calidi natura eſt ſegregaŕ, frigidi aut cõgregare.

Tertia rõ.

A eſt in alijs inſtrũtis, falſum eſt q materia mediãtibus principijs talium qualitatũ ſe moueat ad generationẽ. et ideo oportet q aliquid moueat & dirigat qualitates elementares ad ſpecies elementorũ producendas. Et hoc eſt motus cœli, vt infra patebit. Quocirca, & ſi ignis maxime aliqd faciat & moueat, tamen iſti nõ vident qũo moueat: quia multo deterius mouet q̃ organum. quia ſicut dictum eſt, organum dirigitur ab artifice ad actum talem vel taliter: qui inducit formam operis artis. ſed ignis corrumpit cõplexiones, & hoc eſt multo peius q̃ actio organi ordinata ab eo, quod mouet organum.

Ignis multo deterius mouet q̃ organum, niſi ipſe ſit organum.

LECTIO. X.

Quiſnã in ipſa generatione ac corruptione ſit motor, q motus etiam continuus exiſtat oſtenditur.

VATAB.

Sed et prius à nobis uniuerſaliter de cauſis dictum eſt, & nunc de materia & forma pertractatũ atq; determinatum. Præterea cum demonſtratum ſit motum eum B *eſſe perpetuum, qui lationi accommodatur, his exiſtentibus, & generationem quoq; continenter eſſe neceſſe eſt. latio nanq; continue generationem ideo faciet, quia admouet & abmouet id quod gignendi uim obtinet.*

ANT.

NObis aũt & vlr̃ prius dictũ eſt de cauſis & nũc determinatũ eſt de materia & forma. Amplius vero qm̃ ſm allationẽ motus demonſtratũ eſt, his ſic ſe qm̃ perpetua, neceſſe ẽ, his habentibus & generationem eſſe cõtinue. Allatio enim faciet generationẽ actualiter, qa adducit & abducit generans.

Allatio facit generationẽ actualiter.

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de principijs generationis vlr̃ ſm opinionem ſuã, & reprobauit ẽt opiniones aliorũ de principio mouente. hic ſpecialiter inquirit de ipſo, & circa hoc duo facit. Primo determinat de ipſo, ſecun- C do circa determinata mouet quaſdã quæſtiões. ibi {Qm̃ aũt in cõtinue.} Circa primum duo facit. Primo dicit qđ eſt principiũ mouẽs ad generationẽ, ſecundo pbat quoddam quod ſuppoſuerat. ibi {Qm̃ aũt neceſſe.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit q mouens ad generationem eſt motus circuli cœleſtis, ex quo ẽt probat cõtinuitatẽ generationis & corruptionis, ſecũdo oſtendit idẽ ex parte finis. ibi {Semper vero vt dictũ eſt.} Circa primũ duo facit. Primo dicit, q mouens ad generationẽ eſt motus circuli cœleſtis, ſecundo oſtendit qđ ſit ille motus. ibi {Qm̃ aũt ſuppoſitum.} Circa primum duo facit. Primo pponit, ſecundo pbat. ibi {Similiter aũt manifeſtũ.} Dicit ergo primo, q nobis volẽtibus vlẽm cauſam efficientem perpetuæ generationis manifeſtare, ſupponẽda ſunt ea quæ dicta ſunt vlr̃ de cauſis in Secũdo Phy. & ea, quæ dicta ſunt de allatione, qui eſt motus circuli cœleſtis. Demonſtratũ eſt enim in Octauo phy. q ipſa allatio, i. loci mutatio eſt motus perpetuus. his aũt ſic ſe habẽtibus, ne- D ceſſe eſt generationẽ continue eſſe. materia.n. continue paſſibilis eſt, qualitates elementorũ continue agunt & patiunť adinuicem: hæc aũ ideo facit mutatio, quia adducit & abducit generans, ſ. Solem, qui eſt cauſa omnis generationis & corruptionis. Deinde cùm dicit

Tex. c. 63. — Tex. c. 64. — Tex. c. 39. — Tex. c. 56. — Tex. c. 27. — Tex. c. 55. & 56.

VATAB.

Inſuper & priora eſſe dicta recte, lationem, inquã, mutationum primam eſſe, & non generationem, dilucidum eſt. Nam multo magis conſonum eſt rationi, id quod eſt ei quod non eſt ut naſcatur cauſam eſſe, quã id quod non eſt ei quod eſt ut ſit. Sed quod lationẽ ſubit, eſt, quod vero oritur, non eſt. Idcirco & latio generatione prior eſt.

ANT.

Similiter aũt manifeſtũ, qm̃ & ſi priora bene dicta ſunt, trãſmutationẽ primã allationem, ſed non generationẽ dicendum. Multũ enim rationabilius eſt, ens non enti generationis cauſam

VATAB.

Quocirca & cuiusq; tempus & uita numerum habent, numeroq; præfiniuntur, omnium enim ordo eſt. Et omne tempus ac uita, circuitu menſuratur. uerum nō eodem oīs, ſed alia minori, alia maiori menſuratur: alij ſiquidē annus, alij maior, alij minor circuitus mēſura eſt.

ANT.

Ideoq; & tempus & vita vniuſcuiuſq; habet numerū: & hoc modo determinātur. Oium.n. eſt ordo. Et omne tempus & vita menſuratur periodo. ſed tamen non eadem oēs, ſed hi quidem minori, hi autem maiori. his.n. annus, his aūt maior, alijs aūt minor periodus eſt mēſura.

Oē tp̄s & vita mēſurat̄ periodo.

Concludit qdʼdā corrolariū dicens, ꝙ, qa generatio & corruptio inferiorū cauſat̄ à ſuperiori motu circuli obliqui, ideo omne tp̄s, quod eſt in re tp̄ali, & oīs vita vniuſcuiuſq; viui habet numerū determinatū ex circulo cœleſti. Ex ipſo.n. conſyderatur quātum ſe extēdit virtus generantis, ſicut patet ex ſcientia Aſtronomica. Oium.n. inferiorū rerū ordo dependet ex ordine ſuperiorū, & oē tp̄s, & oīs vita periodo menſurat̄. Eſt aūt periodus modulario, circuli, dicta à pari, quod eſt circū, & odos modulario: ſed tn̄ non oīa menſurantur eadē periodo, ſed q̄dā hn̄t maiorē, & quædā minorē. Quorundā enim periodus eſt vnus annus. ſunt enim quędā animalia, quæ non viuūt, niſi ꝑ annū. Quorundam vero minor, & quorundam maior, ſecundum ꝙ magis vel minus ſunt ſuſceptibilia & receptibilia virtutis ſibi infuſæ à cœleſti corpore

Oiu; eſt ordo, quo inferiora à ſuperioribus depēdeāt. Periodus quid.

Deinde cum dicit.

VATAB.

Apparent autem & ad ſenſum hiſce quæ dicimus cōſentanea. Accedente nanque Sole generationem fieri, & recedēnte, corruptionem, & in tempore æquali utrunque uidemus. Nam corruptionis & generationis naturalis tempus æquabile exiſtit. Sed plerunq; accidit, ut in minori corruptio fiat, ob mutuam inuicem cōſpirationem. Si enim materies inæqualis ſit, nec omni ex parte eadē, generationis quoque inæquales, & quaſdam celeriores, quaſdam tardiores eſſe neceſſe eſt. Vnde fit, ut ob horum generationem, alia corrumpi accidat.

ANT. T.c.58.

Apparent aūt & ſm ſenſum cōfeſſa, his quę à nobis dicta ſunt. Videmus.n, ꝙ adueniente quidē Sole, generatio eſt, recedente aūt, diminutio: & in ęquali tēpore vtrunq; ęquale.n. eſt tp̄s generationis & corruptionis, quę ſm naturā. Sed contingit multotiens in minori corrumpi ꝓpter adinuicē cōfuſionem. Inæquali enim exiſtente materia, & nō vbiq; eadē, neceſſe & generationes inęquales eſſe: has qdē citiores, has aūt tardiores. Quocirca accidit ꝑꝑ horū generationem alijs generari corruptionem.

Equale tp̄s generatiōis & corruptionis quę ſecundū naturam.

Oñdit idē ad ſenſum, dicēs, ꝙ ea, quę dicta ſunt, vera apparent etiā ad ſenſum. Videmus.n. ad oculū, ꝙ Sole adueniente ad punctum arietis, qn̄ directe locū noſtrū tangit, incipit eſſe generatio terræ naſcentibus, recedente aūt Sole à principio Librę, incipit rerum diminutio et corruptio. Et vtrunq; fit in æquali tempore, quia tantū, eſt tp̄s generationis ſm naturā, quantū eſt tempus corruptionis, quia tantus eſt aſcenſus Solis, quantus eſt deſcenſus, vt dictum eſt. Si autem contingat aliquando corrumtio magis eſt ſm literam: quia enim materia inęqualiter ſe habet, & non receptibilis virtutis cœleſtis, & non eodem modo ſe habet in periodo, neceſſe eſt generationes & corruptiones inæquales eſſe: & ideo erunt quædā citiores, & quædam tardiores, & idcirco accidit propter generationem alijs generari corruptionem, & ē conuerſo: quia corruptio vnius eſt generatio alterius, & ē cōuerſo. Ad euidentiam aūt eorum, quæ hic dicuntur, duo ſunt cōſyderanda. primum eſt quid appellet Philoſophꝰ generans, ſecūdum eſt, quid faciat periodū. Circa primum notandum eſt, ꝙ, cum ſuperiora agant in iſta inferiora per motum & lucem, vt habetur in Primo Meteo, illi maxime attribuenda eſt virtus generandi, quod maxime lucet, & quod lucem ſuā omnibus tribuens, ipſam à nullo participat, huiuſmodi autem eſt Sol. Vnde ibidē dicitur, ꝙ licet per motum ſtellarum cauſetur calor, maxime tn̄ per motum illius ſphærę, cui Sol exiſtit infixus: quia ſicut dicitur in Primo Meteororum, ad cauſandum calorem in iſtis inferioribus duo requirunt̄, ſ. propinquitas & velocitas mobilis: quæ duo ſufficienter ſunt in Sole. In cæteris vero ſtellis deficit alterum: quia in his, quæ ſunt ſupra Solem, licet ſit ſufficiēs velocitas, deficit tamē propinquitas, in his vero, quæ ſunt infra Solem, licet ſit propinquitas deficit ſufficiens velocitas. Verumtamen non ſolum Sol eſt cauſa, ſed etiam alij planetæ generationis: niſi forte pro tanto dicatur, quia ſolus Sol lucens lumine proprio omnes alios planetas illuminat, ſicut maxime apparet in Luna. Recipitur tamen lux eius diuerſimode in diuerſis: & non omnino ſm eandem virtutem, quæ eſt in Sole: quia vnūquodq;, qdʼ eſt in alio, eſt in eo per modum recipientis & non omnino ꝑ modū recepti.

A

Notabilia

Quid ꝑ generās intelligatur. T.c.1. Sol eſt generans.

T.c.1.

B

Et alii planetæ.

Circa vero ſecundū ſciendum eſt, ꝙ non ſolū acceſſus vel receſſus periodum facit: quia aliter in hieme nullum animal naſceretur, ſed potius qdʼlibet moreretur, & nullius vita deberet extendi vltra annum: quod eſt manifeſte falſum. Sed periodum facit relatio aſcendentis ſigni ſuper orizōtē ad omnia ſigna circuli cum ſuis ſtellis & planetis in hora generationis rei inferioris, quæ cauſat̄ à circulo cœleſti. Hoc enim modo menſura quorundā eſt annus, & quorundam plus vel minus ſm effectus ſignorū, & fortitudines ſtellarum, quæ ſitæ ſunt in ſignis. & hoc modo verum eſt, ꝙ æquale eſt tēpus generationis & corruptionis. Quia à primo ſigno aſcendente in hora rei, cōputatur profectus rei vſque ad ſeptimum ſignum eiuſdē circuli, & à ſigno ſexto, vſq; in primum, cōputatur defectus. Et ideo in aſtrologia, ſeptimum ſignum vocatur domus mortis, & aſcendens, vocatur domus vitę. Et ideo generatio rei vocatur profectus vſq; ad ſtatum, poſt ſtatum vſq; ad declinationē, & à declinatione vſq; ad mortem vocatur periodus corruptiōis: quia æqualia ſunt ſm naturam. quia à primo vſque ad ſeptimū tm̄ eſt, quantū eſt à ſeptimo vſq; ad primū ꝑ aliā & aliam partē circuli menſurando: & ideo, ſi periodus profectus hoīs ſunt 35. vel 40. anni vt dictum eſt à Medicis, periodus defectus tantundem erit: ita ꝙ ętas hoīs erit. 70. aut. 80. annorum. Poteſt tamen hoc impediri ꝑ accidens, vt per cibum malum, vel per mortem violentam, vel alio quocunq; modo. Et hoc vocat Ariſt. materiæ inæqualitatem: quia, ſ. per accidentia multa aliter diſpoſita q̄ moueatur à circulo. Et ideo diuerſimode moriuntur homines citius & tardius, q̄ ꝑ naturam mortales ſint. ſimiliter & alia aīalia. & hoc modo ętates ſunt omnium rerum: quia planetę in circulo periodali poſiti, quando ſunt fortiores, dant plures annos vitæ: & quando ſunt debiliores, dant paucio-

C

Diuerſorū diuerſę mēſuræ.

Septimū ſignū dr̄ domꝰ mortis. Diuerſi ſtatus vitæ. Breues hominis dies ſunt, numerus menſiū eiꝰ apud te eſt: cōſtituiſti termios eius qui ꝑteriri nō poterunt, inquit Iob.

D

Impedimētū ꝑiodi per accidens. Accedit ad textum.

Cur violę &

VATAB.

Semper autem ſicuti, dictum eſt, generatio & corruptio continentes erunt, nec unquam deficient, ob eam quam diximus cauſam. Idque ratione optima euenit.

Nam cum in omnibus quod præſtabilibus eſt naturã ſemper expetere dicatur, præſtabilius autem ſit eſſe quam non eſſe, & quot modis eſſe dicamus alibi dictum ſit. hoc uero in omnibus ineſſe impoſſibile ſit, propterea quod longe ab ipſo principio diſtent, reliquo modo Deus ipſe uniuerſum compleuit, continua facta generatione. Nam ita maxime, ipſum eſſe continenter erit. propterea quod illud, ſemper, inquam, generationem fieri ad ſubſtãtiam proxime accedit. Cuius rei, ut ſæpe diximus, cauſa, circularis latio eſt ſola.n. continens eſt. Quocirca & cætera alia quæ in ſeſe ſecundum affectus atque uireis transmutari ſolent, ceu corpora ſimplicia, circularem imitan- F *tur lationem. nam, cum ex aqua gignitur aer, & ex aere ignis, & rurſum ex igni aer, & ex aere aqua, in orbem irę generationem ideo dicimus, quia ſurſum eodem redit, reciprocaturque. Quare & recta horum latio, circularem imitata lationem continens exiſtit.*

ANT.

Semper vero, vt dictum eſt, continua erit generatio & corruptio, & nunquam deficiet propter eam, quam diximus cãm. Hoc aũt rationabiliter contingit. Qm̃ enim in omnibus inquimus, quod melius eſt deſyderare naturam ſemper. melius aũt eſt eſſe q̃ nõ eſſe. eſſe autẽ quot modis dicimus in alijs dictum eſt. hoc autem in omnibus impoſſibile exiſtere propter longe à principio diſtare, reliquo modo cõpleuit G eſſe Deus faciens continuã generationẽ. Ita.n. maxime continuabitur eſſe: quia proxime eſt ſubſtantiæ fieri ſemper per generationẽ. Hu9 aũt cauſa, vt dictum eſt multotiens in circuitu allatio: ſola.n. continua. Ideo & alia quæcunq; tranſmutantur adinuicem ſm paſſiones & potentias. v.g. ſimplicia corpora imitantur in circuitu allationem. Qm̃ enim ex aqua aer generatur, & ex aere ignis, & rurſus ex igne aqua in circuitu dicimus circuire generationem: quia rurſus reuertitur. Quocirca & recta allatio aſſequens eam, quæ in circuitu continua eſt.

Natura ſp deſiderat qd melius eſt meli9 eſt aũt eſſe quã non eſſe.

De fine.

Ponit continuitatẽ generationis ex parte finis: & hoc primo, ſecundo ex determinatis ſoluit quandam qõnem H antiquorum. ibi {Simul autem manifeſtum.} Dicit ergo primo, q generatio & corruptio ſemper erunt, vt dictum eſt, ſolũ p continuũ motũ, qui eſt cauſa efficiens cõtinuitatis eius, vt diximus, ſed hæc rationabiliter contingit etiam ratione finis. Natura enim ſemp deſyderat qđ melius eſt: melius aũt eſſe eſt q̃ nõ eſſe. cũ ergo naturale deſyderiũ non poſſit eſſe fruſtra, oportet q res naturales habeant ſemp eſſe: hoc aũt eſt eſſe diuinũ. Et, quia impoſſibile eſt exiſtere in oibus: quia quædam ſunt, quæ longe diſtant à primo principio, ſicut ſunt res materiales generabiles & corruptibiles, & iſta ſunt quæ modicum participant de eſſe diuino: & ideo alio modo compleuit Deus materiæ deſyderium perpetuando, ſ. eius eſſe per continuam generationem. Hoc enim modo continuatur eſſe, quia, ſ. contingit ſemper fieri generationẽ proxime ſubſtantiæ, ſ. ſemper contingit generari ſubſtantiam eiuſdẽ ſpeciei cum generante. Non enim generans generat ſibi

Eſſe ẽ diuinũ & eſt naturalium finis.

T.c.70.

E idem numero, ſed idem ſpecie, vt infra dicetur. Sic igitur continua eſt generatio ratione finis. Quæ autem ſit cauſa efficiens, dictum eſt multotiens: quia motus circularis cœleſtis corporis. Iſte enim eſt ſolus continuus & perpetuus, vt probatum eſt in Octauo Phyſi. Ideo aũt alia, quæ adinuicem tranſmutantur per paſſiones & potẽtias ſuas, cuiuſmodi ſunt ſimplicia corpora quatuor elementorum, ſequuntur quodãmodo circularem motum, dũ adinuicem circulariter tranſmutantur. Quando enim ex aqua generaſ aer, & ex aere ignis, & iterũ ex igne aqua: tunc dicimus q ſit generatio circularis: & ideo recta allatio. i. motus rectus, qui eſt in elementis, conſequẽs eã, quæ eſt in circuitu, eſt continua. quia Sole recedente, conuertuntur elementa ſuperiora in inferiora. accedente vero, conuertuntur inferiora in ſuperiora, & ſic faciunt circuitum perpetuum ſecundum naturam. Deinde cum dicit.

T.c.71. Elnta in generatione imitanſ circularẽ motum.

VATAB.

Ad hæc ex hiſce colliquet id quod nonnulli addubitant, cur, cum corporum quodque ad ſuum feratur locũ in tempore infinito corpora diducta ſeparataq; non fuerunt. Nam mutua in ſeſe migratio, huiuſce rei cauſa exiſtit. Si enim in ſuo quodque loco manſiſſet, nec à uicino fuiſſet transmutatum, iam iam ſeparata forent atque diſcreta. Trãſmutatur igitur, ob lationem quæ duplex eſt. & quia transmutationem ſubeunt, fieri non poteſt ut ex ipſius ullũ aliquo in loco ſtatuto maneat. Quod igiſ generatio ſit atque corruptio, & quam ob cauſam, & quid generabile & corruptibile, ex hiſce quæ diximus manifeſtum eſt.

ANT. T.c.60.

Simul autem manifeſtum ex his, quod quidam quęrũt, quare vnoquoque corporum in propriam allato regionem in infinito tempore non diſtant corpora. Cã.n. huius eſt, quę adinuicẽ tranſitio. ſi.n. vnumquodque maneret in ſua ipſius regione, & non trãſmutaretur ab eo quod prope, iam vtique deſtitiſſent. Tranſmutantur quidẽ igiſ pp allationem duplicẽ. Quia vero tranſmutantur, non contingit manere vllũ eorũ in aliqua regione definita. Quod quidẽ igitur eſt generatio & corruptio, & propter quam cauſam: & quid generabile & corruptibile, manifeſtum ex his quæ dicta ſunt.

Ex determinatis ſoluit, quandam quæſtionem. Dicit q his determinatis ſimul manifeſtum eſt quod quidam quærunt, ſ. quare elementa iam infinito tempore tranſacto non diſtant abinuicem ſeparata & ordinata in pprijs locis: cũ vnũquodq; moueaſ ad ſuã regionem. cauſa enim huius eſt mutua tranſmutatio eorum: quia vnũquodque mutaſ in quodlibet, vt ſupra oſtenſum eſt. ſi enim vnũquodq; maneret in ſua propria regione, & non tranſmutaretur ab alio elemento, quod eſt iuxta ipſum, iam diu deſtitiſſent tranſmutationes abinuicem, vel etiã defeciſſent actiones & paſſiones. ſed, ſicut dictũ eſt, tranſmutantur adinuicẽ ſm generationẽ et corruptionẽ, pp motũ cõtinuũ obliqui circuli, q diuerſificaſ nobis p acceſſum & receſſum. quia aũt ſic adinuicẽ trãſmutãtur, nullũ eorum manet ordinate in ſuo loco: ſed q̃tum vnũ accipit de natura ppinqui, tm̃ etiã accipit de loco eius, et pmiſcetur ei. Vñ terra & aqua vaporantia tendunt ad locum aeris, et permiſcẽtur cũ eo. Et ſimiliter, qñ ignis & aer frigore inſpiſſantur, vadunt ad locum terræ & aquæ, & permiſcẽtur cum eis. Et ideo elementa non ſunt vbiq; pura, ſed in partibus, in quibus ſe contingunt, ſunt permiſta. Qđ aũt dcm̃ ẽ de trãſmutatiõe elntoꝝ, itelligẽdũ eſt ſm prẽ, & non

Solo pulchei dubii.

T.c.24.

Elnta non ſunt vbiq; pura.

Notabile. & non totum: aliter enim deſtrueretur mundus. Vltimo epilogat quæ dicta ſunt, & eſt planum in litera. Deinde cum dicit.

VATAB. *Cum autem ſit neceſſe quippiam eſſe mouens ſi futurum eſt ut ſit motus, quemadmodum antea dictum eſt in alijs, & ſi motus ſemper ſit ſemper eſſe quippiam mouens, & ſi continuus unum idemque & immobile & ab alteratione generationeue immune, & ſi plures ſint motus circulares plura quidem, ſed omnia hæc quodammodo ſub uno eſſe principio neceſſe ſit, & cum tempus ſit continuum motum eſſe continuum, ſiquidem fieri nequit, ut ſit tempus ſine motu, tempus profecto cõtinui cuiuſpiã numerus erit. Eius igitur qui in gyrum ſit, ſicuti in hiſce, quæ initio diximus, præfinitum eſt.*

ANT. T.c.61. Quoniam autem neceſſe eſt eſſe aliquid mouens, ſi motus erit, vt dictum eſt prius in alijs: &, ſi ſemper, ꝙ oportet aliquid eſſe ſemper: & ſi continue, vnum, & idem, & immobile, & inalterabile, & ingenerabile: &, ſi multi qui in circuitu motus, multa quidem, oĩa autem æqualiter eſſe hæc neceſſe eſt ſub vno principio eſſe. Continuo autem exiſtente tẽpore, neceſſe eſt motũ eſſe cõtinuũ, cũ impoſſibile ſit tẽpus ſine motu eſſe. Cõtinui igiť alicuius tẽpus eſt numerus. eius quidẽ, qui in circuitu ergo, queãdmodum in his quæ à principio determinatum eſt.

Motus continuitas. Probat quoddam, quod ſuppoſuerat. dixerat. n. ſupra ꝙ continuitas generationis eſt ex continuitate motus, ſed, quia in iſto libro non probauerat motũ eſſe cõtinuũ & ſempiternũ, ideo primo oñdit mot⁹ continuitatẽ, ſecũdo dicit, vnde talis motus continuitatem habeat. ibi { Continuus aũt motus. } Dicit ergo primo, ꝙ ſicut dictum eſt in Octauo Phy. & in Duodecimo Meta. ꝙ, ſi eſt motus, oportet ꝙ ſit mouens: & ſi ſemper eſt motus, oportet ſemper eſſe mouens. & ſi ſemper & continue mouẽs mouet, oportet ꝙ ſit vnũ, tñ immobile ſm locũ, & inalterabile, & ingenerabile. Dictum eſt autẽ, ꝙ, ſi ſint multi circulares motus, oportet eſſe multos, motores: ita tamen ꝙ omnes ſint æqualiter ordinati ſub vno vniuerſitatis principio, quod mouet primum motũ: ſicut demonſtratum eſt in. 12. Primæ Philoſophiæ. Quod aũt motus ſit continuus, probatur ex tempore, quod eſt ſm naturã continuum, & non deficiens. Impoſſibile enim eſt ꝙ tẽpus ſit ſine motu, ſicut impoſſibile eſt ꝙ paſſio ſit ſine ꝓprio ſubiecto. eſt enim tempus numerus alicuius continui motus. eſt ergo numerus motus circularis: quia ſicut determinatum eſt in his quæ in principio diximus. i. in Octauo Phy. nullus motus põt eſſe continuus & perpetuus, niſi ſolus circularis. Deinde cum dicit.

T.c.62. T.c.41. Impoſſ. eſt tps eſſe ſine motu. T.c.71.

VATAB. *Sed utrum motus ideo ſit continuus quia id quod motum ſubit continuum ſit, an quia id, in quo ſit motus, locus, inquam, aut affectus?*

ANT. T.c.62. Continuus autem motus, vtrum quia quod mouetur continuum eſt, aut in quo mouetur? velut locum dico, aut paſſionem.

Inquirit vnde motus habeat continuitatem. Et circa hoc duo facit. primo mouet quæſtionem, ſecundo ſoluit. ibi { Manifeſtum itaque. } Quærit ergo, cum mo-

A *quod mouetur continuum eſt. Nam quo pacto cõtinuus eſt affectus, niſi quia res ea, cui accidit, continua eſt? Si uero & quia id in quo, hoc, ſoli loco cõpetit. quippe qui magnitudinem quandam habeat. è magnitudinibus autem ſola circularis continua eſt, adeo ut ipſa ſibi ſemper continua ſit. Corpus igitur circulare, quod ferri aſſolet, motum facit continuum, motus uero, tempus.*

ANT. Manifeſtum itaq;, quia in quod mouetur. Quomodo enim paſſio continua eſt, niſi quia res cui accidit continua eſt. Si autem & quia id in quo mouetur, continuum eſt, hoc ſoli loco ineſt. magnitudinem enim aliquam habet. huius autem ꝙ circulo ſolum continuum. quo circa idem ſibijpſi ſemper continuum. Hoc igi-

B tur eſt quod facit continuum motum, qđ in circuitu corpus fertur: motus autem tempus.

Rñdet dicens manifeſtum eſſe, ꝙ motus cœleſtis eſt continuus: quia id, qđ mouet, eſt continuũ, & nõ quia locus, in quo eſt motus: quia primus orbis nõ eſt in loco ꝑ ſe, nec eſt motus cõtinuus ab eo: & ideo nõ eſt cõtinuus ab eo loco, in quo mouet. Motus enim in genere non habet cõtinuitatẽ ab eo in quo moueť: quia aliqñ eſt motus in paſſione, q̃ nõ eſt continua, niſi ꝑ accñs: quia id cui accidit eſt cõtinuũ. Si aũt aliqs motus ſit cõtinuus ab eo, in quo moueť, hoc habebit ſolus motus localis: qa locus habet quãdã magnitudinẽ & cõtinuitatẽ. Sed nec oĩs mot⁹ localis, ſed ſolus circularis: quia qđ moueť circulariter eſt idẽ et ſemp, et ſeipſo cõtinuũ: & ideo facit motũ ſempiternũ & cõtinuũ: mot⁹ ſempiternus facit tẽpus ſempiternũ.

LECTIO. XI.

Quænam neceſſario, & quæ contingenter fieri contingat.

C VATAB. *Cum autem in hiſce quæ per ortum alterationemue, aut omnino tranſmutationem continenter mouẽtur hoc poſt hoc deinceps eſſe ac oriri intantum ut non deficiat, uideamus, utrũ quippiam ſit quod erit neceſſario an nihil, ſed oĩa non fore contingat, conſyderandum eſt.*

ANT. T.c.63. Quoniam autem in continue motis ſm generationem, aut alterationẽ, aut vniuerſaliter tranſmutationem, huiuſmodi videmus ordine quodã eſſe, ac generari hoc poſt hoc ita, vt non deficiat, videndũ eſt, vtrũ eſt aliquid quod erit ex neceſſitate, aut nihil, ſed omnia contingit non fieri.

VATAB. Poſtquam Philoſophus determinauit de principijs generationis & corruptionis, & cõtinuitatis eius, In parte iſta mouet quæſtionem quandam, quæ põt oriri ex præ-

D dictis. Cum enim dictum ſit, ꝙ motus circularis ſit cauſa generationis & corruptionis & perpetuitatis, ſiue cõtinuitatis earum: & oſtẽſum ſit ꝙ iſte motus ſit ex neceſſitate continuus & ſempiternus, nõ eſt oſtenſum ꝙ effectus eius debeat eſſe neceſſarius. Et ideo hic quęrit. Philoſophus, vtrũ oĩa, quę generantur ex neceſſitate generẽtur. Et circa hoc duo facit. primo mouet qõnem, ſecũdo oſtendit quomodo ſit generatio infinita. ibi { Siquidem enim in infinitum. } Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionem, & breuiter ſoluit, ſecundo repetit, vt eã melius declaret. ibi { Vtrum igitur omnia talia. } Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionem, ſecundo T.c.63. T.c.65.

poſt aliud & noo deficit: videndũ eſt, vtrũ aliquid ex neceſſitate generetur, vel incidentaliter, ſed omnia contingit eſſe generata & non generata. Deinde cum dicit.

VATAB. *Palam enim eſt, ꝙ nonnulla. Atq; continuo fore & eſſe futurum, hac de cauſa, diuerſa ſunt. Nam de quo uerum eſt dicere ipſum fore, de eo tandem hoc, ipſum, inquam, eſſe, uerum ſit oportet. de quo uero nunc uerũ eſt dicere, ipſum eſſe futurum, hoc non fore nihil uetat. Nã tametſi futurum eſt ut quiſpiam ambulet, tamẽ fieri poteſt ut non ambulet.*

ANT. T.c.64. Quoniam enim quædam manifeſtum. & quia mox erũt & futurum aliud propter hoc. Qđ quidẽ enim verũ eſt dicere quia erit, oportet hoc eſſe quãdoq; verũ, quia eſt. qđ aũt nũc verum dicere, quia futurum eſt, nihil prohibet non fieri. futurus enim incedere quis non incedet.

Futurus incedere q̄s nō incedet,

Ponit ſolutionẽ: & primo ponit eã, ſecũdo probat. ibi {Vniuerſaliter aũt qm̃ contingit.} Dicit ergo primo, ꝙ manifeſtum eſt in quibuſdã, ꝙ mox, vt erũt quædam alia, generantur ex oeceſſitate, & pp illa ſint. Vt ſi terra madeſcit, neceſſe eſt terrã vaporare, & ex vapore nubem generari, & ex nube pluuiã, & ex pluuia terrã madefieri, & ex illa neceſſe eſt iterum exire in vaporẽ, & ſic in infinitũ. cũ.n. de aliqua re in ſua cã efficiente, & materiali determinata, verum eſt dicere nunc quoniã erit, & oportet illã aliqñ exiſtere: ſicut patet in prædictis exẽplis. Aliqđ tñ futurũ eſſe nõ hñs cãm determinatã, nihil prohibet cõtingere non eſſe. v.g. verũ eſt oĩe dicere de aliquo ꝙ ipſe eſt futurus incedere, põt tñ impediri propoſitum eius, & ita noo incedet. Deinde cum dicit.

VATAB. *Omnino autem cum ex entibus nonnulla & eſſe & non eſſe contingat, ꝙ & ea quæ gigni ſolent, ita ſeſe habebunt, & non neceſſario erunt apertum eſt.*

ANT. T.c.65. Vniuerſaliter autem quoniã contingit quædam entium eſſe, & non eſſe, manifeſtum quoniam, & quæ generantur ita habebunt, et non ex neceſſitate hęc erunt.

supra tex. cō.11. poſt medium.

Probat prædictam ſolutiooem: & eſt ratio ſua talis, ſicut eſt in entis diuiſione, ita vniuerſaliter eſt in generatione: ſed in entibus ita eſt, ꝙ quædam ſunt contingentia eſſe & non eſſe, & quædam non contingunt non eſſe, ſed ſunt ex neceſſitate: ergo ita eſt in generarione, quia quædam ex neceſſitate generabuntur, & quædam contingit generari. Deinde cũm dicit.

VATAB. *Vtrum igitur uniuerſa ſint eiuſmodi? An non. ſed aliqua ſimpliciter fore neceſſarium ſit. Et ſicut in ipſo eſſe ſit, ut quædam non poſſint non eſſe, quædam poſſint non eſſe, ſic & in ipſa quoq; generatione. uerbi gratia, ſolſtitia fore neceſſe eſt, nec fieri poteſt ut non contingant. Si igitur prius fore neceſſe eſt ſi poſterius erit, ut ſi domus fundamentum, ſi uero fundamentum lutum: nonne ergo ſi fundamẽtũ, factum eſt, domum quoq; fore neceſſe eſt?*

ANT. T.c.66. Vtrum igitur omnia talia? aut non, ſed quędã neceſſe ſimplr̃ fieri. Et ẽ, queẽadmodũ cõtingit in eſſe. hæc quidẽ impoſſibile non eſſe, hæc aũt poſſibile, ita & circa gñationẽ. verbi gratia conuerſiones neceſſe eſt fieri, & non poſſibile eſt non contingere. Si igitur quod prius neceſſe eſt fieri, ſi quod poſterius erit. v.g. ſi do- T.c.67. mus & fundamẽtum, ſi vero hoc, lutum prius: ergo, ſi fundamentum factum eſt, neceſſe & domum fieri.

Repetit prædictam quæſtiooem, vt melius eam declaret: & circa hoc duo facit, & primo ponit eam, ſecundo ſoluit eam. ibi {Aut non adhuc} Quærit ergo primo, vtrum omnia quæ generantur ſint talia, ꝙ ex neceſſitate generentur, aut non ſunt talia omnia, ſed aliqua cõtingenter, vel quædam neceſſario, ita, ſcilicet ꝙ ſit ſicut in rebus, quòd quædam ſunt contingentia & poſſibilia non eſſe, & quædam neceſſe eſt ſimpliciter eſſe, quæ impoſſibile eſt non eſſe. An ita eſt circa generationem, ꝙ quædam neceſſario generentur quibuſdam generatis, et quædam non poſſibile generari non generatis illis, verbi graria, ſi eſt neceſſe fieri conuerſiones, i. cum videamus quòd vniuerſaliter generato poſteriori, neceſſe ſit generatum prius eſſe: an oeceſſe ſit è conuerſo, ſcilicet generato priore neceſſe ſit generari poſterius. v.g. nos, videmus, ꝙ, ſi domus eſt generata, oeceſſe eſt fundamentum eſſe generatum, & ſi fundamentum eſt, neceſſe eſt priuſquam ita fuerit generatum, fuiſſe lutum. Quæramus ergo vtrum conuertatur, quòd, ſi fundamẽtum eſt generatum, quòd etiam domus ſit generata, vel non conuertitur. Deinde cùm dicit.

VATAB. *An non adhuc, niſi & eam fore ſimpliciter neceſſe ſit? quód ſi hoc ſit facto fundamento, fore domum neceſſe eſt. Nã ſic prius ſeſe habet ad poſterius. Qua de cauſa ſi hoc erit, ante fore illud, eſt neceſſe. Si itaq; eſt neceſſe fore poſterius, prius quoq; neceſſe eſt. & ſi prius, & poſterius. Verum non ob illud. ſed quia neceſſario, futurũ ſupponebatur. In quibus ergo poſterius eſſe neceſſe eſt, in hiſce recurrit, ſemperque, ſi prius eſt factum, poſterius fore neceſſe eſt.*

ANT. Aut non adhuc ſi non & illud neceſſe generari, aut non neceſſe eſt eſſe adhuc. ſi autẽ & id neceſſe generari ſimpliciter. ſi eſſet hoc & fundamento generato, neceſſe generari domum. ſic enim prius ſe habet ad poſterius. Quare, ſi illud erit, neceſſe illud prius generari. Si igitur neceſſe generari & quod poſtea, & quod prius neceſſe. &, ſi quod prius, & quod poſterius, igitur eſt neceſſe. Sed hoc non eſt propter iſtud, ſed qm̃ ſubiectum eſt ex neceſſitate futurum. In quibus igitur quod poſtea neceſſe eſt eſſe, in his conuertitur: & ſemper priori generato, neceſſe generari quod poſtea.

Soluit propoſitam quæſtionem dicens, ꝙ non eſt neceſſe conuerſionem fieri, ita quòd vno generato generetur aliud, & è conuerſo ex neceſſitate: uiſi generato priori ſimpliciter neceſſe ſit generari poſterius. Si autem ita fuerit in domo et fundamento, ꝙ, ſcilicet, generata domo neceſſe ſit neceſſitate abſoluta generari fundamentum, tunc etiam neceſſe eſt fundamento generato generari domum. Sic enim oſtenſum eſt ſupra, quòd prius hoc modo ſe habet ad poſterius, ſcilicet, ꝙ vno generato generatur aliud, & è conuerſo. quia, ſi poſterius eſt generatum, neceſſe eſt generari prius, & è conuerſo: & ſi poſterius neceſſario generatur, neceſſe eſt generari prius, & conuertitur. quia, ſi illud, quod eſt prius generatũ, puta fundamentum, neceſſe eſt generari, quod eſt poſterius, puta domum. Sed, ſi vere loquamur, non propter illud, quod domus ſit cauſa generationis fundamenti: ſed quoniam ſubiectum ſit ex neceſſitate futurum, fuit oeceſſitas ſuppoſitionis ex hypoteſi: quia poſito toto neceſſe fuit ſupponi & partem, & ideo non conuertitur. Conuertitur autẽ in oĩbus in quibꝰ poſterius gñat à priori, ſicut ex tota

cauſa

cauſa materiali tota manente, quodã continue accedente & recedente: quia in talibus, priori ſemp generato, neceſſario generat̃ poſterius, & è conuerſo. Eſt ergo ſumma ſolutionis in hoc, ꝙ, qñ termini generationis ita ſe habent, ꝙ vterq; ſit tota materia alterius, & è conuerſo: ſicut eſt in exemplis terræ cõplutæ vaporis, nubis, & pluuię: & ſimiliter in generatione elementoꝝ ſub circulo decliui, tũc neceſſe eſt ꝙ vno generato generet̃ aliud, & è cõuerſo. et hoc ideo, quia vtrunq; eſt prius & poſterius reſpectu alterius. Qñ vero vnum nõ eſt tota materia alterius, ſicut fundamentum non eſt tota materia domus, tunc non eſt neceſſe ꝙ priori generato, generet̃ poſterius, ſicut fundamento generato non eſt neceſſe generari domũ, domo tñ generata neceſſe eſt generari fundamentũ: nõ quidẽ neceſſitate abſoluta, ſed ex ſuppoſitiõe, dato, ſ. ꝙ fundamentũ ſit pars domus: quia poſito toto, neceſſe eſt poni partem.

Reſolutio q̃ſtionis. Qñ vno generato neceſſario ſequitur aliud. Qñ ñ neceſſario vnum ſeq̃t aliud.

LECTIO. XII.

Generationem non eſſe infinitum in rectum, ſed in circuitu, probatur.

VATAB. *Quod ſi deorſum uerſus, in infinitum abeant, haud quaquã ex poſterioribus hocce fore ſimpliciter, ſed nec ex ſuppoſitione quidem erit neceſſe.*

ANT. Tex. c. 68. SI quidem.n.in infinitũ tẽdit, & ad inferius, nõ erit neceſſe eorũ, quæ poſtea, hæc generari ſimpliciter, ſed neq; ex ſuppoſitione.

In iſto loco Philoſophus oſtendit ex p̃dictis qũo generatio ſit infinita: quia, ſ. in circuitu, & non ſm rectum. & primo hoc facit, ſecundo mouet quaſdam quæſtiones. ibi {Quare ergo hæc quidẽ.} Circa primum duo facit. Primo probat ꝙ generatio ſit infinita non ſm rectum, ſed in circuitu. Primo per diuiſionem, ſecundo per cauſam. ibi {Et aliter apparuit.} Circa primũ do facit. Primo ꝓbat ꝙ generatio non poteſt eſſe infinita ſm rectũ, ſecundo recolligit rõnem & ordinat eam. ibi {Neceſſe aũt.} Circa primũ intẽdit Philoſophus talem rõnem, ſi generatio eſt ſm rectum non erit ex neceſſitate & ſemp: ſed generatio eſt ex neceſſitate, vt oſtenſum eſt: ergo non eſt ſm rectũ. In iſta rõne ſic procedit. Primo ponit Maiorem, ſecundo Minorem. ibi {Sed oportet ſemp generationẽ.} Tertio concluſionem. ibi {Si igit̃ alicuius.} Circa primum duo facit. Primo probat ꝙ generatio non eſt neceſſaria in infinitis ſm rectum, ſecundo in habẽtibus finem. ibi {At vero neq; in finem habentibus.} Circa primũ duo facit. Primo proponit, ſecundo probat. ibi {Semp enim alterꝰ anterius.} Ad euidentiã primæ partis ſciẽdum eſt, ꝙ ſicut ſupradictũ eſt, in his quæ generant̃ adinuicem, ſemp unũ eſt prius, & alterꝰ poſterius, & neceſſe eſt generato priori, generari poſterius, & è conuerſo in his, in quibus eſt neceſſitas abſoluta. In his vero, in quibus eſt neceſſitas ex ſuppoſitione, oportet aliquid eſſe prius, & aliquid poſterius. Dicit ergo primo, ꝙ, ſi generatio tẽdit in infinitum, ſiue ſuperius ad generata, ſiue inferius ad generanda, non eſt neceſſe nec neceſſitate abſoluta, nec neceſſitate ex ſuppoſitione, generari eoꝝ quæ poſtea, i. aliquid, quod ſit de numero eorum, quæ ſunt poſt. Quod eſt contra id, quod ſupra eſt probatũ. vbi dictum eſt, ꝙ generato priori, neceſſe eſt generari poſterius. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 70. Tex. c. 69. *Ratio quã Philoſophꝰ intendit.*

VATAB. *Nã ſemp aliud ante neceſſario erit: quo circa & illud fore neceſſarium erit. Quare, ſi infiniti non ſit principiũ, nec primum quicquã erit, ob quod fore erit neceſſarium.*

ANT. Semper enim alterum anterius neceſſe eſſe: ideo & neceſſe illud generari. Quocirca, ſi non

A ra madefacta, q̃ vaporatio: licet ẽt in conuerſione ante ſit vaporatio q̃ terra madefacta: quia vtrunque ſe habet ad vtrunq;, vt prius & poſterius. Similiter eſt prius fundamentũ q̃ ſit domus, ſed in infinitis nullum eſt primũ, & ꝑ conſequens nec poſtremũ: ergo nõ eſt neceſſe generari, & ita non eſt neceſſaria generatio. Deinde cùm dicit.

VATAB. *At uero nec in hiſce quidem, quæ finem habent atq; terminũ, hoc uere dici continget, ſimpliciter, inquam, fore quippiam, ceu domum, cùm factum fuerit fundamentum. Nam cùm fuerit factum, niſi ſemper eam fieri ſit neceſſe, ſemper id eſſe, quod poteſt non eſſe, eueniet.*

ANT. At vero neq; in finem habentibus hoc eſt dicere vere, ꝙ neceſſe ẽ ſimpliciter generari. v.g. domum, qñ fundamentum generat̃. Qñ enim generatur, niſi neceſſe eſt generari ſemp, hoc ac
B cidet ſemper, eſſe contingens ſemper non eſſe.

Oſtendit ꝙ generatio non poſſit eſſe infinita in habentibus finem dicens, ꝙ neq; eſt verꝰ dicere in habentibus finem ꝙ neceſſe ſit ſimpliciter generari. Et eſt intelligendum, ꝙ, ſi non fiat reiteratio: quia ſi in talibus generatio reiteretur, tunc erit circularis, & non ſolum recta. v.g. nõ eſt neceſſe generari domum, fundamento generato. ſi.n. qñ fundamentum eſt generatum, neceſſe eſt ſemper generari hoc, i. domum, ſequeretur ꝙ illud quod contingit nõ ſemper eſſe, ſemper eſſet. Cùm autem videamus ad ſenſum ꝙ non ſemper generatur domus generato fundamento, ſequitur, ꝙ non ſit neceſſe generato fundamento generari domum. Deinde cùm dicit.

VATAB. *At generatione ſemper ſit eſt neceſſe, ſi ipſius generatio neceſſario ſit. nã neceſſario & ſemp, ſimul ſunt. quod enim eſſe eſt neceſſe, non poteſt non eſſe. Quare ſi quid neceſſario eſt, ſempiternum eſt. & ſi ſempiternum eſt, neceſ-*
C *ſario eſt. Si itaq; huiuſce generatio neceſſario eſt, ſempiterna eſt, & ſi ſempiterna, neceſſario.*

ANT. Sed oportet ſemp generationẽ eſſe, ſi ex neceſſitate eſt eius generatio: ex neceſſitate.n. & ſemper ſimul. quod.n. eſt neceſſe, non poſſibile nõ eſſe. Quocirca ſi ex neceſſitate eſt, ſempiternum eſt: & ſi ſempiternum, ex neceſſitate. Et, ſi generatio igit̃ ex neceſſitate, perpetua eſt generatio huius: & ſi ſempiterna, ex neceſſitate.

Eſſe ſempiternũ & ex neceſſitate cõuertunt̃.

Ponit Minorẽ, & probat eã, quia manifeſta eſt ꝑ prædicta. Vnde dicit, ꝙ generatio eſt ſemp, quia generatio eius, ſ. poſterioris ex neceſſitate abſoluta ẽ generatio prioris: quod aũt eſt ex neceſſitate, & q͞d eſt ſemp ſimul ſunt: quia, ſi vnum eſt, & reliquum. & hoc ſic probat: q̃a illud, quod neceſſe eſt eſſe, impoſſibile eſt non eſſe: & quod im
D poſſibile eſt nõ eſſe, neceſſe eſt ſemp eſſe. Quocirca, ſi aliquid eſt ex neceſſitate, eſt ſempiternum: & è conuerſo, ſi eſt ſempiternum, eſt ex neceſſitate. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Si igitur generatio cuiuſpiã neceſſario ſimpliciter ſit, in orbem eat eódemq; reuertatur neceſſe eſt.*

ANT. Si igit̃ alicuius ex neceſſitate generatio ſimpliciter neceſſe circuire & reuerti.

Cõcludit ꝙ alicuius generatio eſt ex neceſſitate ſimpliciter, & non ex ſuppoſitione, cum non poſſit eſſe ſecundum rectum, vt oſtenſum eſt, neceſſe eſt ꝙ ſit circularis et per reiterationem. Deinde cùm dicit.

ſunt. At eſſe principiū, ſi finita non ſit, atq; eā ſempiternā eſſe, neceſſe eſt. Quocirca circularis ſit, eſt neceſſe. Igitur, regreſſum fieri neceſſe erit. ut ſi hoc neceſſario ſit, ergo & prius. at uero ſi hoc, et poſterius fore erit neceſſe. Atq; hoc ſemper continue. nihil enim refert, per duo an plura hoc di camus. Igitur neceſſario ſimpliciter, circulari motui atq; generationi cōpetit. Et ſi i orbē fiat generatio, fore quodq; & eſſe factū neceſſe eſt. & ſi neceſſe ſit, horū generatio cir cularis erit. Hæc itaq; non ſine rōne accidunt, poſtea quam motus ille circularis atq; cœleſtis perpetuus eſt. E

ANT. Neceſſe igit̄ aut finem habere generationē, aut non. &, ſi non, aut in rectū, aut in circuitu. Horum aūt ſi erit ſempiterna, in rectum impoſſibile eſt: quia nequaq̄ eſt principium. neq; ſit inferius, vt ad futura inſpiciamus, neq; ſuperius, vt ad generata. Neceſſe aūt principium, quoddam eſſe, ſi non ſit finita, & ſempiternam eſſe oportet. Ideo neceſſe in circuitu eſſe. Conuerti igitur neceſſe erit. v. g. ſi hoc ex neceſſitate eſt, & quod prius ergo: ſed ſi hoc, & quod poſterius neceſſe generari, & hoc ſemper iam continue. nihil enim hoc differt dicere per duo aut multa. In circuitu igitur motu & generatione eſt quod ex neceſſitate ſimpliciter. et ſi in circuitu
Tex. c. 69. neceſſe generari & generata eſſe. Et ſi neceſſe, horum generatio in circuitu. Hoc vtiq; quidē eſt rationabiliter, quoniam perpetuus. F

Recolligit rōnem & ordinat dicens, q neceſſe eſt q generatio aut habeat finem aut non. Sed q non habeat finē ſupra probatum eſt, tā ex parte motus in Primo Libro, q̄ ex parte motus & ex parte fiōis in Secundo. Si ergo non habet fiōē, aut eſt infinita ſm rectum, aut in circuitu: ſed, ſicut ſupra oſtenſum eſt, nō eſt poſſibile q ſit infinita ſm rectum: quia in infinitis non eſt principium, neq; ad inferius, i. ad futura generanda, neq; ad ſuperius, i. ad præterita generata. Cùm aūt generatio nec habeat principiū, nec ſit finita, neceſſe eſt q ſit ſempiterna, & per cōſequens ſit in circuitu: & ſi eſt in circuitu, neceſſe eſt eam conuerti ab vltimo in primum. v. g. ſi hoc eſt ex neceſſitate generatū ab hoc, ſicut terra complura à pluuia, neceſſe eſt q generatum illud, quod ſit eſt prius, ſ. pluuia, generatum, &, ſi pluuia eſt generata, neceſſe eſt q prius fuerit aliquid generatum, ſ. nubes: & ſi nubes, oportet prius q fuerit vapor: & ſi vapor, oportet prius q fuerit terra madefacta, & ſic aliq̄n reuertitur in primum, & ſic ſit continua: quia nihil differt dicere, q conuerſio fiat per medium vnum, vel p duo, vel per plura, dūmodo ab vltimo redeat in primū. G Neceſſariū ergo ſimpliciter eſt, q vnum generet ab altero in motu & generatione, quæ eſt in circuitu: & ſi aliqua neceſſe eſt in circuitu generari, neceſſe eſt iſta ſimpliciter generari, & è conuerſo, ſi neceſſe eſt iſta ſimpliciter generata eſſe, iſta neceſſe eſt in circuitu generari: hoc ergo, ſ. q generatio ſit perpetua, non in rectum, ſed circulariter, rationabiliter apparuit. Deinde cùm dicit.

Tex. c. 17. Tex. c. 56. vſq; ad. 59. Quæ in circuitu generant, neceſſario & ſimpliciter generantur, & è contra.

VATAB. *Deficit forte text' iſtic.

**Nam hæc neceſſario fiunt & erūt, quæcunq; huiuſce motiones ſunt, & quæcunq; propter hunc fiunt motum. Nam ſi id, quod in urbē mouet, aliqua ſemper moueat, eorum quoq; motum circularem eſſe neceſſe eſt. ut ſi ſupera latio orbita ſit, Sol orbito mouetur. Quoniam autem hoc pacto mouetur, hac ſanè de cauſa, anni tempora in circulum fiunt redeuntq;. Quæ cùm ita fiant, omnia profecto, quæ ſub ipſis ſunt, haud ſecus fient.*

ANT. Et aliter apparuit in circuitu mot' & q cœli: qm̄ ex neceſſitate hæc generant & erunt quæcunq; huius motus, & quæcunq; propter hūc. Si enim quidē quod in circuitu mouetur ſemp aliquid mouet, neceſſe & horum in circuitu eē motum. v. g. ſuperiori allatione exiſtente in circuitu, & Sol ſic Qm̄ autem fit hoc, horæ propter hoc in circuitu generantur & reiterantur. his autem generatis, ita iterum & quæ ab his.

Oſtendit hoc idem per cauſam dicens. Quòd aliter poteſt ēt hoc idem demonſtrari, ſ. per motum cœli. qa enim ipſe eſt in circuitu, ideo ex neceſſitate elementa adinuicē generant. Si. n. motus cœli eſt in circuitu, oportet q quæcunq; ſunt paſſiones huius motus, & quæcūq; ſunt p hūc motum ſolum, ſicut p cauſam efficiētem, q ēt illa ſint. Si enim qd̄ in circuitu mouet mouet elemēta, neceſſe eſt ēt q motus horū, quæ ſunt paſſiones eius, & q motus eorū quæ ſufficienter generantur ab hoc ſint ēt ex neceſſitate. v. g. cū allatio ſuperioris, hoc eſt circuli decliuis, ſit in circuitu, neceſſe eſt q moueantur etiam alij planetæ. Quia vero hoc, i. Sol mouetur in circuitu, neceſſe eſt ēt horas in circuitu generari & iterari: horis autem in circuitu generatis, neceſſe eſt q omnia, quæ ſunt à cauſa efficiēte, ſicut à motu Solis, & motu horarum, ſint etiā generata ex neceſſitate & in circuitu: & hæ ſunt generationes elementorum: quia ex iſtorum generatione omnia alia generātur, maxime omnia temporalia. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Cur nam igitur quædam ita fieri uidentur. nempe circulatim oriri, ut pluuia & aer. nam ſi nubes erit, pluat ēt oportet, & ſi pluet, nubem quoq; fore conuenit. homines uero & animalia in ſeſe non redeunt remeanteq; ita, ut idē rurſum oriatur: non enim ſi pater ſit, te fore, ſed illum ſi tu ſis, neceſſe eſt.*

ANT. Tex. c. 70. Quare ergo hæc quidem ita videntur. v. g. aer & aqua in circuitu generant. Et, ſi quidem nubes erūt, oportet & pluere: &, ſi pluet, oportet & nubē eſſe. homines vero & animalia nō reiterātur in ſeipſos, vt rurſus generetur idem. nō enim neceſſe eſt ſi pater tuus generatus eſt, & te generari, ſed, ſi tu, illum.

Mouet duas quæſtiones. ſecundam. ibi {Principium aūt intentionis.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionē, ſecundo ſoluit. ibi {In rectū itaq;.} Quærit ergo primo, quare in quibuſdā eſſe vr̄, q in circuitu generantur. v. g. aer & aqua, & cætera elemēta: quia, ſi nubes erit, oportet pluere, & ſi pluet, oportet nubes eſſe, et iterantur. in quibuſdā vero non eſt ita. oā homines & animalia non reiterant. nō enim eſt neceſſe te generari, ſi pater tu' eſt generatus: ſed, ſi tu es generat', neceſſe eſt patrem tuū generatum fuiſſe. Deinde cùm dicit. H

VATAB. *Hæc autem generatio in rectum proficiſci uidetur.*

ANT. In rectum itaq; videtur hæc generatio eſſe.

Solutio. Soluit dictā quæſtionē dicens. Quòd quare aīalia non reiterant eſt, quia eorū generatio eſt ſm rectum, & nō ſm circulum. Nā, ſicut ſupra dictū eſt, vbi vterq; terminorū non eſt tota materia ad alterū, vt vno motore diuerſimode ſe habēte educat vtrūq; de vtroq;, in his nō eſt generatio circularis, ſicut I te & pr̄e tuo: qa pater tuus nō ē tota materia tua: in elemētis uero vnū ē tota materia ad aliud, & vno motu decliuis circulo pōt educi vnūquodq; ab altero: & ideo in eis ē generatio circularis. Deīde cū dicit.

In qbus circularis generatio ſit. Tex. c. 67.

VATAB. *Rurſum autem hoc conſyderationis initiū ſumatur, ſimili ne modo uniuerſa redeant, an non, ſed quædam numero, quædam ſpecie ſolum.*

Principium

ANT. Principium aūt intentionis rurſus hoc:vtrū ſimiliter omnia reiterant, aut non. ſed hoc qui- dem numero, hoc autem ſpecie ſolum.

Quæſtio ſecunda. Ponit aliam quæſtionem:& primo ponit, ſecundo ſol- uit ibi. {Quorum quidem igitur.} Quia enim proba- tum eſt ꝙ generatio ſit perpetua per reiterationem, poſ- ſet aliquis credere, ꝙ omnia eadem reiterantur:& ideo di cit, ꝙ principium intentionis in hac vltima parte, eſt quæ rere, vtrum omnia ſimiliter reiterantur aut non, ſed hæc quidem reiterantur eadem numero, alia vero ſolum eadē ſpecie. Ex quo enim omnium eſt generatio ſecundum ma

Vñ quæſtio oriatur. tertam, videtur ꝙ omnia eadem ſecundum numerum de beant iterari. Deinde cùm dicit.

VATAB. *Quorum igitur ſubſtantia motuum ſubiens incorru- ptibilis eſt, ea omnia, ut patet, etiam numero eadem redi re ſolent. nam motus, id comitari ſolet quod motu cietur. quorum uero non, ſed corruptibilis, ſpecie non idem nu- mero, reuerti neceſſe eſt. Quocirca, cum ex aere aqua fit, & ex aqua aer, aer ſpecie idē, non numero, redit. Quod ſi & eadem numero aliqua redeant, non tñ ea quorū ſub- ſtantia ortū ſubit, eiuſcemodi exiſtens quæ nō eſſe poſſit.*

Quorum quidem igitur incorruptibilis ſub

VATAB. ſtantia mota, manifeſtum, quoniam & numero eadem erunt. motus enim ſequitur quod mo- uetur. quorum autem non, ſed corruptibilis

Mot' ſequit mobile. neceſſe ſpecie, numero autē non reiterari. Ideo aqua ex aere, & aer ex aqua, ſpecie idem, non autem numero. Si autem & hæc numero, ſed non quorum ſubſtātia generatur, ens tale qua- le contingit non eſſe.

Soluit hanc quęſtionem dicēs. Quòd ea, quorum ſub- ſtantia nō corrumpitur in mutatione, manifeſtum eſt, ꝙ

Solutio. iterantur eadem numero, ſicut Sol reiteratur in obliquo circulo: quia motus ſequitur id, quod mouetur: quia non eſt motus niſi exiſtentis in actu, vt oſtenſum eſt in Quin to Phyſicorum. Ea vero, quorum ſubſtantia non eſt in- corruptibilis, ſed eſt corruptibilis, neceſſe eſt iterari ea- dem ſpecie, & non eadem numero: & ideo aqua, quæ eſt ex aere, & aer ex aqua, ſunt ſpecie eadem, non eadem nu- mero. corrumpitur enim eorum ſubſtātia in tali tranſmu tatione. Sed tamen, cùm aer ſit tota materia aquæ, & è cō uerſo, talia reiterata magis accedunt ad identitatem mate rialem quàm animalia et homines reiterati. Vnum enim animal generans, puta bos, non eſt tota materia generati

Quæ corruptibilia quo eadē numero rei terentur. alterius bouis: & ideo minus accedunt ad identitatem nu meralem, quàm elemēta in circulari generatione elemen torum. vnde & ſi propter hoc concedatur quòd elemen- ta aliquo modo reiterentur eadem numero, nō tamen cō ceditur, quòd propter hoc ſimpliciter reiterentur eadem numero: quia eorū ſubſtantia eſt talis corruptibilis, qua- lem non cōtingit eſſe eadem in generato, & in eo ex quo generatur. Sed videtur in ſolutionibus iſtarum duarū

Dubitatio. quæſtionum eſſe contradictio. nam in prima dicit Philo ſophus quòd animalia non reiterantur, in ſecūda vero di cit quòd reiterantur eadem ſpecie. Sed dicēdum, quòd prima dicit quòd animalia non reiterantur eadem nume-

Solutio prima. ro, & ſic concordat cum ſecunda. Vel quòd non ex neceſ

Secunda. ſitate eſt in eis reiteratio in generatione, ſiue ſecūdum nu

S. THOMAE AQVINATIS DE ELEMENTORVM MISTIONE OPVSCVLVM.

SVMMA.

Quomodo in miſto non actu, ſed uirtute remaneant ele- mentorum formæ quibuſdam allatis ac confu- tatis opinionibus, declaratur.

Dubium apud multos eſſe ſolet, quō elementa ſint in miſto. Videtur autē quibuſdam ꝙ qualitatibus actiuis & paſſiuis elementoꝝ ad mediū aliqua liter deductis per alterationē, formæ ſubſtantiales elementoꝝ maneant. ſi enim non remaneāt, uidetur eſſe cor- ruptio quædam elementoꝝ & nō mi

B ſtio. Rurſum, ſi forma ſubſtantia- lis corporis miſti ſit actus materiæ, non pręſuppoſitis for mis ſimplicium corpoꝝ, tunc ſimplicia corpora elemen- torum amittent rōnem. eſt enim elementum, ex quo cō- ponit̃ aliquid primo, & eſt in eo, & eſt indiuiſibile ſm ſpe ciem. ſublatis enim formis ſubſtantialibus, non ſic ex ſim plicibus corporibus corpus miſtū componet̃, ꝙ in eo re- maneant. Eſt aūt impoſſibile ſic ſe habere. Impoſſibile eſt enim materiam ſm idem diuerſas formas ſuſcipere ele mentoꝝ. ſi igitur in corpe miſto formæ ſubſtantiales ele mentoꝝ ſaluent̃, oportebit diuerſis materiæ partibus eas ineſſe. materiæ aūt diuerſas partes accipere eſt impoſſibi le niſi præintellecta quātitate in materia. ſublata .n. quan titate ſubſtātia remanet īdiuiſibilis, vt patet Primo Phy. ex materia aūt ſub quantitate exiſtēte, & forma ſubſtan- tiali aduenient e corpus phyſicum conſtituit̃. Diuerſæ igi tur partes materiæ formis elementoꝝ ſubſiſtentes pluriū

C corporum rōnem ſuſcipiunt. multa aūt corpora impoſſi- bile eſt ſimul eſſe. non igit̃ in qualibet parte corporis mi- ſti erunt quatuor elementa, & ſic nō erit vera miſtio, ſed ſm ſenſum, ſicut accidit in congregatione inuiſibiliū, ſiue inſenſibilium corpoꝝ propter paruitatem. Amplius. omnis forma ſubſtātialis propriā requirit diſpoſitionem in materia ſine qua eſſe non poteſt. vnde alteratio eſt via ad generationē & corruptionem. Impoſſibile eſt autē in idē conuenire propriā diſpoſitionem, quæ requirit̃ ad for mam ignis, & quæ requirit̃ ad formam aquæ. quia ſm ta les diſpoſitiones ignis & aqua ſunt cōtraria: contraria aūt impoſſibile eſt ſimul eſſe in eodem adæquate: impoſſibi- le eſt igit̃, ꝙ in eadem parte miſti ſint formæ ſubſtantia- les ignis & aquæ. ſi igit̃ miſtum fiat remanētibus formis ſubſtantialibus ſimplicium corpoꝝ, ſequitur ꝙ nō ſit ve ra miſtio, ſed ad ſenſum ſolum, quaſi iuxta ſe poſitis par- tibus inſenſibilibus ꝑꝑ paruitatem. Quidam aūt vo-

D lentes utraſꝗ rōnes euitare in maius inconueniens incide runt. Vt enim miſtiones elementoꝝ ab eorū corruptio- ne diſtinguerent, dixerunt, formas quidem ſubſtantiales elementoꝝ remanere in miſto aliqualiter, ſed, ne cogeren tur dicere eſſe miſtionē ad ſenſum, & non ſm veritatē, po ſuerunt, ꝙ formæ elementoꝝ non remanent in miſto ſm ſuū complementū, ſed ꝙ in quoddam medium reducunt̃. Dicunt enim, ꝙ formæ elementoꝝ ſuſcipiūt magis & mi nus, & habent cōtrarietatem adinuicem. Sed quia hoc palam repugnat opinioni, & dictis Philoſophi dicentis in

Quo ſenſu ſubſtantiæ aliquid cōtinetur.

quia eſſe aliquid medium inter ſubſtantiã & accidens eſt omnino impoſſibile. eſſet enim medium inter affirmatiõnem & negationem. proprium.n. accidẽtis eſt eſſe in ſubiecto, ſubſtantiæ vero in ſubiecto nõ eſſe. formæ aũt ſubſtantiales ſunt quidem in materia, non aũt in ſubiecto. nã ſubiectũ eſt hoc aliquid, forma aũt ſubſtaotialis eſt, quæ facit ſubiectum hoc aliquid, non aũt præſupponit illud.

Subſtantiæ & accidẽtis nullum eſt medium.

Itẽ, ridiculum eſt dicere mediũ eſſe inter ea, quę nõ ſunt vnius generis: quia medium & extrema oportet eiuſdem generis eẽ, vt probat̃ in Decimo Meta. Nihil ergo poteſt eſſe medium inter ſubſtantiã & accidens. Deinde impoſſibile eſt formas ſubſtãtiales elementorũ ſuſcipere magis & minus. Omnis.n. forma ſuſcipieos magis & minus eſt diuiſibilis p accidens, inquantum, ſ. poteſt eã ſubiectũ participare magis & minus. ſecũdum id aũt, quod eſt diuiſibile p ſe vel per accidens, contingit eſſe motum continuum, vt patet in Sexto Phiſicorũ. eſt enim loci mutatio, & augmẽtum, & decrementum ſm locũ & quantitatem quæ ſunt p ſe diuiſibilia, alteratio autẽ ſm qualitates, quę ſuſcipiunt magis & minus, vt calidum & album. ſi igitur formæ elementorũ ſuſcipiunt magis & minus, tã generatio ꝙ corruptio elementorũ erit motus continuus, quod eſt impoſſibile. nã motus continuus non eſt niſi in tribus generibus, ſ. quantitate, qualitate, & vbi, vt probatur in Quinto Phyſi. Amplius, oĩs differentia ſm formã ſubſtantialem variat ſpeciẽ, in eo aũt, quod ſuſcipit magis & minus, differt id, quod eſt magis ab eo quod eſt minus, et quodammodo eſt ei contrariũ, vt magis album & minꝰ album. ſi igit̃ forma ſubſtantialis ignis ſuſcipit magis & minus, magis facta vel minus facta ſpeciem variabit, nec erit eadẽ forma, ſed alia. Hinc eſt quod dicit Philoſophus

E in Octauo Meta. ꝙ, ſicut in numeris uariat̃ ſpecies per additionem & ſubtractionem, ita in ſubſtantijs. Oportet ergo aliũ modum inuenire quo veritas ſaluet̃ miſtionis, & elementa non totaliter corrumpãtur, ſed aliqualiter in miſto permaneant. Conſyderandum eſt igit̃, ꝙ qualitates actiuæ & paſſiuæ elementorũ ſunt adinuicem cõtrariæ, & ſuſcipiunt magis & minus. ex contrarijs aũt qualitatibus ſuſcipiẽtibus magis & minus cõſtitui poteſt media qualitas, quæ vtriuſq; ſapiat extremi naturã, ſicut pallidum inter albũ & nigrum, & tepidum inter calidum & frigidũ. ſic igit̃ remiſſis excellẽtijs qualitatũ elementariũ conſtituit̃ ex eis quædam qualitas media, quæ eſt ꝓpria qualitas corpis miſti, differẽs tñ in diuerſis ſm diuerſam miſtionis proportionẽ. et hæc quidem qualitas eſt ꝓpria diſpoſitio ad formã corporis miſti, ſicut qualitas ſimplex ad formã corporis ſimplicis. ſicut igit̃ extrema inueniunt̃ in medio, quod participat vtriuſq; naturã, ſic qualitates ſimplicium corporũ inueniunt̃ in ꝓpria qualitate corpis

F miſti. Qualitas aũt corporis ſimplicis eſt quidem aliud à forma ſubſtãtiali ipſius, agit tñ in virtute formæ ſubſtantialis: alioquin calor calefaceret tñ, non aũt per eius uirtutem forma ſubſtantialis educeret̃ in actum, cũ nihil agat extra ſuã ſpeciem. ſic igit̃ virtutes formarũ ſubſtãtialium ſimplicium corporũ ſaluantur in corporibus miſtis. Sunt igitur formæ elementorum in miſtis non actu, ſed virtute. Et hoc eſt quod dicit Philoſophus in Primo de Generatione. Non igitur manent elemẽta in miſto actu vt corpus & album, nec corrumpũtur, nec alterãtur ambo, nec alterum. ſaluatur enim virtus eorum.

Opuſculi De Miſtione Elementorum finis.

Commentariorum S. Thomæ ſuper duos Libros Ariſtotelis de Generatione & Corruptione, & Opuſculi eiuſdem de Elementorum Miſtione finis.

REGISTRVM.

A B C D E F Omnes ſunt quaterniones, præter E F terniones. Tabula per ſe patet.

Venetijs apud hæredes Lucæ Antonij Iuntæ
Anno domini M. D L I.
Menſe Aprili.